V. Bragin

V ZEMI OBŘÍCH TRAV

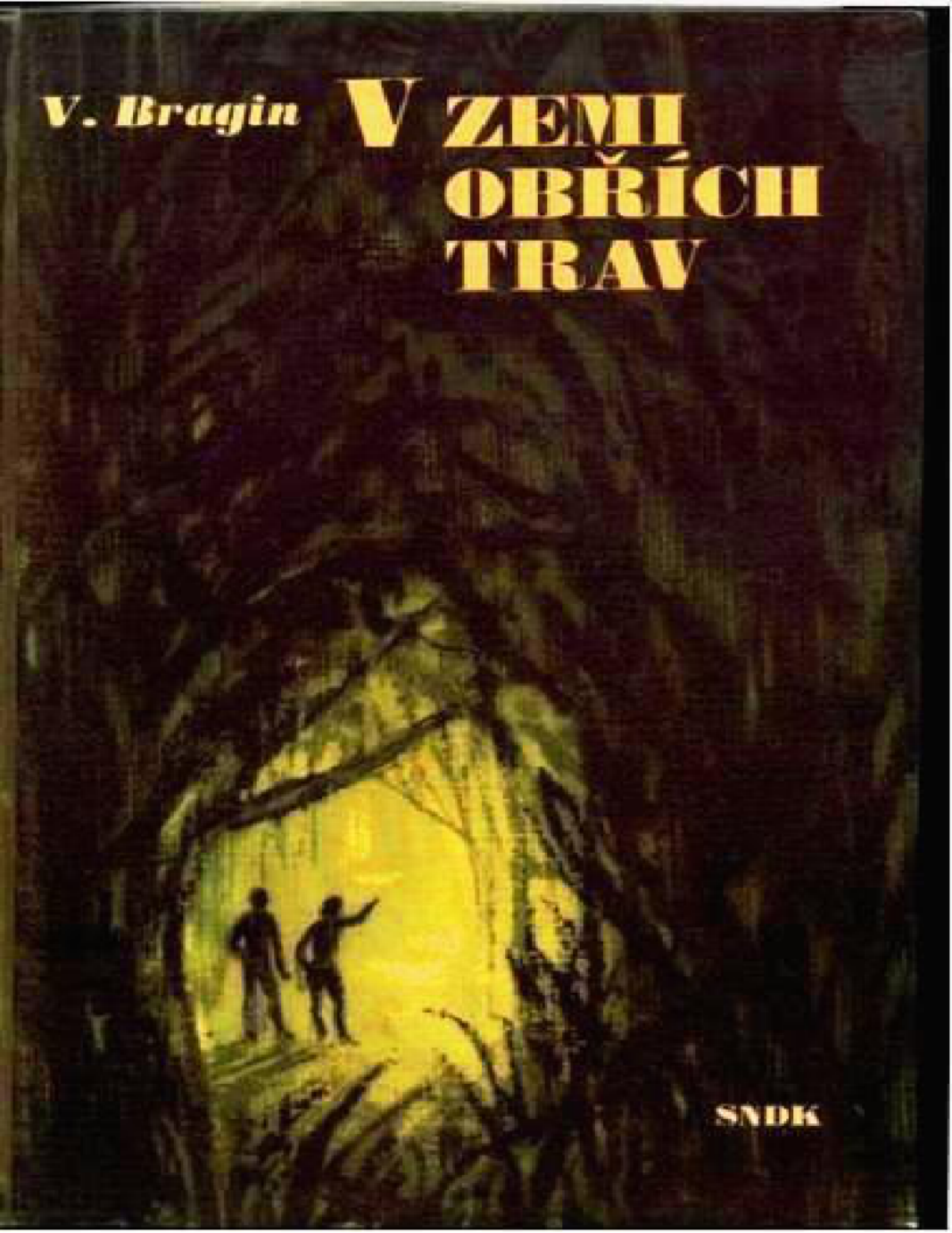

SNDK

SHOUT
SHARE
IT

- Vladimír Bragin
- KAPITOLA 1. NOČNÍ HOST
- KAPITOLA 2. POZORUHODNÝ DOPIS
- KAPITOLA 3. ÚKOL VELKÉHO UČENCE
- KAPITOLA 4. ROZLUŠTĚNÍ A NOVÁ HÁDANKA
- KAPITOLA 5. OBJEV PROFESORA TARASEVIČE
- KAPITOLA 6. CESTOU DO LOMU
- KAPITOLA 7. SKLAD OKRESNÍHO STŘEDISKA PRO OBCHOD ZE ZELENINOU
- KAPITOLA 8. STARÝ ÚSTAVNÍ HLÍDAČ
- KAPITOLA 9. VE VILE S VĚŽIČKOU
- KAPITOLA 10. IKAROS NA JARMARKU
- KAPITOLA 11. DUMČEVOVA ZÁHADNÁ SLOVA
- KAPITOLA 12. SVATBA, KTERÁ SE NEUSKUTEČNILA
- KAPITOLA 13. V LABOLATOŘI DOKTORA DUMČEVA
- KAPITOLA 14. HŘBITOV PODIVNÝCH LISTONOŠŮ
- KAPITOLA 15. SLOŽITÉ ŘEŠENÍ SLOŽITÉ ZÁHADY
- KAPITOLA 16. NEJPROSTŠÍ ŘEŠENÍ JE NEJLEPŠÍ
- KAPITOLA 17. HRAJI ÚLOHU SOUSTŘEDĚNÉHO, ALE ZÁROVEŇ ROZTRŽITÉHO UČENCE
- KAPITOLA 18. FANTASTICKÁ DOMĚNKA
- KAPITOLA 19. PŘI ČAJI
- KAPITOLA 20. ROZBOR CHEMICKÝ A LITERÁRNÍ
- KAPITOLA 21. ČERNÝ SNÍH
- KAPITOLA 22. PROVAZY, NITĚ, SÍTĚ
- KAPITOLA 23. PRVNÍ BOLESTNÁ ZTRÁTA
- KAPITOLA 24. ŽIVÉ KRUŽÍTKO, ELIPSY A KRUH
- KAPITOLA 25. ŘÍTÍCÍ SE HORA
- KAPITOLA 26. LES ŠUMĚL
- KAPITOLA 27. PŘEPRAVA PŘES VELIKÝ POTOK
- KAPITOLA 28. MUŽ, KTERÝ STŘÍDÁ PLÁŠTĚ
- KAPITOLA 29. ČLOVĚČE, OZVI SE!
- KAPITOLA 30. NOČNÍ OBŘI VYCHÁZEJÍ NA LOV
- KAPITOLA 31. ROSNÉ JITRO
- KAPITOLA 32. ČLOVĚK ZACHRAŇUJE ČLOVĚKA
- KAPITOLA 33. ČLOVĚK, KTERÝ SE NIČEMU NEDIVÍ
- KAPITOLA 34. TRPKÁ KŘIVDA
- KAPITOLA 35. PŘED ČTYŘMI AŽ PĚTI TISÍCI LETY
- KAPITOLA 36. POTÁPĚČSKÝ ZVON
- KAPITOLA 37. JEDOVATÉ HÁČKY A ZÁSAH DÝKOU
- KAPITOLA 38. BEZHLAVÝ MOTÝL A KOBYLKA S HLAVOU CVRČKA
- KAPITOLA 39. KDYŽ NĚKDO VYNALÉZÁ, CO UŽ DÁVNO BYLO

VYNALEZENO
- KAPITOLA 40. POKUTA ZA OBĚD
- KAPITOLA 41. NA VELIKÉ SILNICI
- KAPITOLA 42. LOMECHUSA MNE ZACHRÁNÍ
- KAPITOLA 43. NEZVANÍ HOSTÉ
- KAPITOLA 44. ROZLUŠTĚNÍ SLOVA LOMECHUSA
- KAPITOLA 45. ZADRŽENI U MĚSTSKÉ BRÁNY
- KAPITOLA 46. DĚLOSTŘELBA
- KAPITOLA 47. TAJEMSTVÍ PÍSEČNÉHO SVAHU
- KAPITOLA 48. DUMČEVOVY FANTASTICKÉ PLÁNY
- KAPITOLA 49. VELIKÝ OBJEV NEBO VELIKÝ OMYL?
- KAPITOLA 50. „BOUŘE MLHOU NEBE KRYJE“
- KAPITOLA 51. LIDÉ JDOU!
- KAPITOLA 52. FRAŠKA S PŘEVLÉKÁNÍM
- KAPITOLA 53. NOC NA PUSTÉM OSTROVĚ
- KAPITOLA 54. NASTAL NOVÝ DEN
- KAPITOLA 55. DOBŘE ZNÁMÝ OBLEK
- KAPITOLA 56. LOUPEŽ ZA BÍLÉHO DNE
- KAPITOLA 57. NÁVRAT DO MĚSTA ČENSKA
- KAPITOLA 58. NA PRAHU STARÉHO DOMU
- KAPITOLA 59. OPOZDILÝ ŽENICH
- KAPITOLA 60. KDYŽ TĚŽKO POZNÁVÁŠ ZNÁMÁ MÍSTA
- KAPITOLA 61. STAVBA DOMU
- KAPITOLA 62 ODKLÁDÁM ZNOVU SVŮJ ODJEZD
- KAPITOLA 63. MOJE POZNÁMKY NA OKRAJÍCH DUMČEVOVY ZPRÁVY
- KAPITOLA 64. VŠECHNO POZDĚ
- KAPITOLA 65. KDE SE VZALA TA RADOST
- KAPITOLA 66. VÁŠNIVÁ ČTENÁŘKA
- KAPITOLA 67. SETKÁNÍ V MLZE
- KAPITOLA 68. NÁMĚSTÍ KVĚTŮ
- KAPITOLA 69. V UČENCOVĚ PRACOVNĚ
- KAPITOLA 70. V NOCI NA VOLCHONCE
- KAPITOLA 71. NEČEKANÁ RADOST
- KAPITOLA 72. NEUSKUTEČNĚNÁ PŘEDNÁŠKA
- KAPITOLA 73. NÁVŠTĚVA Z MOSKVY

Vladimír Bragin
V zemi obřích trav

Státní nakladatelství dětské knihy

Praha 1957

KAPITOLA 1. NOČNÍ HOST

Městečko leželo na samém břehu modrého moře. Bylo léto roku 1948. Stmívalo se.

Stál jsem u okna hostinského pokoje v hotelu „Vlna“. Přijel jsem do městečka vlakem z Moskvy a zítra budu odtud pokračovat v cestě parníkem.

Poslední dny a noci v hlavním městě, plné neklidu, starostí a obav o úspěch premiéry a několika následujících představení, mne úplně vyčerpaly.

Jsem totiž divadelní režisér a cestuji teď přes tohle městečko k moři do lázní.

Moskevský vlak přijel do Čenska v šest hodin večer. Zjistil jsem si, kde je hotel, a vydal jsem se z hlavní ulice, kolem obchodů s velkými světlými výlohami pod stříškami z plátna, do příčné uličky, která sbíhala dolů s kopce.

Právě tu dláždili. Vzduch byl plný prachu, kouře a pachu od kotlů s asfaltem, ale všechen ten zápach nemohl přehlušit sladkou vůni heliotropu, měkké, husté aroma levandule a pronikavě vonící rozmarínu, která na mne dýchala při každém kroku ze zahrádek před domy.

Do poklidu letního stmívání zaznívал odkudsi zpěvavý zvuk tesařské pily. Úsečně duněly ostré údery seker, proplétaly se a zase bušily střídavě za sebou.

Hned u vchodu do hotelu seděla za dveřmi dívka. Vlasy měla rozděleny rovnou pěšinkou a hlavu jí obtáčel dvojitý prstenec copů. Skláněla se nad jakousi knihou.

„Mohu tu zůstat na noc? Máte volný pokoj? Zítra zas jedu dál.“

Dívka ani nezvedla oči od knihy a pronesla:

„Jako jestřáb plující po obloze, který mnohokráte zakroužil silnými křídly, pojednou se zastavuje roztažen na jednom místě a jako střela se vrhne na křepelčího samce, který se rozkřičel u cesty, tak Tarasův syn Ostap přihnal se pojednou na praporečníka…“

Čte Gogolova „Tarase Bulbu“, pomyslil jsem si a zeptal jsem se po druhé:

„Máte volný pokoj?“

Ale děvče opakovalo, jako by mou otázku vůbec neslyšelo: „… přihnal se pojednou na praporečníka…“ a vztáhlo ruku ke stěně k malé ploché skříncе s otevřenými skleněnými dvířky. Ve skříncе visely na háčcích klíče s čísly. S očima upřenýma do knihy sundala s háčku klíč, podala mi jej a řekla:

„Vyplňte pořádně přihlašovací lístek — to za prvé, za druhé mi tu nechte osm rublů. A za třetí… ano… přihnal se pojednou na

praporečníka… Jestli budete chtít zůstat u nás déle než do zítřka, nezapomeňte mi to ohlásit.“

Chtěl jsem ještě něco říci, na něco se zeptat. Ale nemělo to smyslu. Děvče bylo úplně ztraceno pro svět.

Vydal jsem se s klíčem do dlouhé chodby.

V pokoji stála skříň na šaty, stůl pokrytý pestrým vyšívaným ubrusem, umyvadlo a několik židlí, všechno jak se sluší a patří. Prkenná podlaha svítila čistotou a červené květiny v hliněném džbánku příjemně voněly, jako by je někdo natrhal právě k mému příjezdu

Otevřel jsem dokořán okno.

Přímo naproti hotelu stál domek. Okna byla ozdobena květinami a něčí ruka klidně a opatrně zvedala květináče, odnášela je a zase stavěla na místo. Asi je právě zalévali.

Okna měl domeček malá, skoro čtvercová, s bílými záclonami. V rozevřených křídlech okenic se smějí drobná vyřezávaná srdíčka. Na schůdkách u dveří sedí dvě stařenky a pokyvují hlavami. Hovoří spolu asi o docela klidných věcech, o počasí, o dešti, jak nejlíp usušit víno na hrozinky a jak připravit kaviár z baklažanů s ostřejší příchutí.

Cožpak jsem mohl předvídat, což jsem vůbec mohl tušit, že tady, v tomhle městečku, za tichého letního večera v roce 1948 prožiji za několik minut takové události, že jim později sám stěží budu věřit?

Poslechněte si, jak to začalo.

Najednou se spustil bystrý letní deštík, zašuměl, zabubnoval na okno, pokropil zemi a stejně náhle ustal.

Opřel jsem se lokty o římsu a rozhlížel jsem se uličkou. Za rohem se objevil mládenec s dívkou. Šli pomalounku, co noha nohu mine. Dlažba je přece vlhká, ani se nenaděješ a uklouzneš. Anebo jdou snad jen proto tak pomalu, aby mohli zůstat trochu déle spolu? Oba mlčí: jistě si chtějí povědět nějaké vytoužené, tajemné slovo — pořád se k tomu připravují, sbírají odvahu, ale na konec se přece neodváží. Zastavili se zrovna pod mým oknem a já slyším, jak děvče říká: „Děkuji za doprovod, Pavle, už jsem doma.“

Při tom ukázala na malá vrátka u nízkého zeleného plotu, hned vedle hotelu.

„Naďo! Pořád se chystám, že vám řeknu…“

Naďa se směje.

Chvíli si spolu tykají a pak zase vykají.

„Tenkrát v zimě, zrovna tady u vrátek, vzpomínáš si… vzpomínáte si… byla tehdy taková hrozná vánice…“

„V zimě jste začal zrovna tak: ›Naďo, chystám se, že vám řeknu…“

„Tenkrát jsem neřekl nic, protože…“ odpovídá Pavel, „protože jsi měla zmrzlé ruce a já jsem chtěl, abyste se mohla co nejdřív ohřát u

kamen.“

„Teď nám kamna nepřekážejí. Mluvte!“

„Mluvím k tobě nejvíc, když jsem sám…“

„To vás ale neslyším.“

„Několikrát jsem vám psal hrozně dlouhé dopisy.“

„Ale zapomněl jste je odeslat!“

„Nemohl jsem se k tomu odhodlat. Ale teď vám to řeknu…“

„Naďo, Naďo!“ ozvalo se z okna. „Už je večeře!“

„Už jdu, maminko!.. Pavle, pošlete mi všechny vaše dopisy. To bude legrace. Studovat na jedné škole, vidět se každý den a vést spolu korespondenci!“

„Vy se mi posmíváte!“

„Ani trochu! Čekám na vaše dopisy. Na krásném papíru a ve vznešeném, slavnostním slohu. Ale ještě dnes. A ne abyste je nosil sám, pošlete mi je.“

„To nepůjde, pošta je už zavřena.“

„Jaká nuda přijímat dopisy z rukou starého listonoše! Takhle poštovní holub, to by už bylo lepší. Máte jich na půdě dost.“

„Holubi přece v noci spí!“

„Tak tedy na křídlech nočních motýlů. Jinak je nechci. Už jdu, maminko, už jdu!“ zavolala. „Buďte zdráv!“

Zástrčka u vrátek zapadla. Pomalu doznívaly osamělé kroky Pavlovy.

Ubíhala minuta za minutou. Byla už skoro tma a já jsem pořád ještě stál u okna. Na nebi zazářily hvězdy. V černé temnotě pod hvězdami hučely sirény parníků jaksi docela jinak než za dne. A já stále přemýšlel o cizím štěstí — o dojímavém přátelství nerozhodného Pavla a posměvačné Nadi.

Odkudsi z daleka přicházely a zase umlkaly různé zvuky: úryvek písně, spěšné kroky nočního chodce, smích za záclonou cizího okna.

A já jsem měl najednou pocit, že tohle městečko vlastně už velmi dávno znám, že znám dokonce dávno i tenhle svůj hostinský pokoj, protože kdysi dávno v mládí jsem slyšel cosi, co mi velmi připomínalo rozhovor Pavla a Nadi.

Rozsvítil jsem stolní lampu. Do okna vletěla veliká můra. Kroužila chvíli nad stolem a pak se posadila na stínítko. Opatrně jsem ji sundal a šel jsem s ní k oknu. „Leť si, leť, noční hoste!“

Odlétla a znovu se vrátila k lampě. Opět usedla na stínítko a já ji zase sundal. Ozvalo se ostré písknutí. Důkladně si můru prohlížím. Má žluté tělíčko s černou kresbou, přední křídla černohnědá. To ona vydala ze sebe ten skřípavý zvuk, sotva jsem se jí dotkl. Nesu ji znovu k oknu. Držím ji velice opatrně jedním prstem za zadeček a druhým za hruď. Co to ale jenom je?

Můj prst nahmatal na hřbetě motýla nějaký tvrdý předmět. Jdu

znovu k lampě a dívám se pozorněji. Motýl má na hřbetě jakýsi výrůstek, tvrdý hrbolek. Sáhl jsem na něj a hrbolek odpadl.

Na zádech má motýl žlutou kresbu, připomínající lidskou lebku. A hrbolek vypadá jako trubička, docela jako starodávná listina svinutá do trubky — svitek starodávné listiny na motýlích zádech!

Podivný exemplář! Sběrateli se ostatně takový zvláštní motýl s hrbolkem na hřbetě bude jistě líbit. Na náměstí hned vedle nádraží je pedagogický ústav. Všiml jsem si té budovy hned, když jsem vyšel z vlaku na náměstí — měla velké černé dubové dveře, leštěná mosazná klika se blýskla v zapadajícím slunci. Napravo ode dveří byla tabulka: „Pedagogický ústav“.

Zítra před odjezdem jim ten exemplář odevzdám.

„A zatím pojď pěkně sem,“ řekl jsem můře a strčil jsem ji i s odpadlým hrbolkem do krabičky od čaje. „Tak a hezky se tu vyspi.“

Zhasl jsem lampu a ihned jsem usnul.

KAPITOLA 2. POZORUHODNÝ DOPIS

Je ráno. Na vyleštěných parketách v ústavu se chvějí mihotavé pablesky. Vyhledal jsem pracovnu ředitele ústavu, profesora Taraseviče, a představil jsem se mu.

„Možná, že se vám tenhle podivný exemplář bude hodit do ústavní sbírky motýlů…“

Ozvalo se zvonění.

„Musím teď na přednášku,“ pravil ředitel. „Učím na našem ústavě zoologii. Pojďte se, prosím, se mnou podívat na naše praktická cvičení.“ Šel jsem za ním.

Profesor mne představil studentům:

„Náš milý host nám přinesl jakýsi zvláštní exemplář motýla. Podíval se na můru a zrozpačitěl: „Promiňte… promiňte,“ naklonil se ke mně: „nestačil jsem se zeptat, co vás vlastně na té můře zaujalo. Je to přece všeobecně známý smrtihlav, který žije na bramborových polích.“

„Měla na zádech tvrdý hrbolek, jakousi trubičku, která mezitím odpadla.“

„Hrbolek?“ zeptal se ironicky profesor a vzal do ruky lupu.

„Štěpáne Jegoroviči!“ uslyšel jsem známý hlas a ohlédl jsem se. Byla to Naďa a vedle ní stál Pavel. „Štěpáne Jegoroviči,“ řekla Naďa, „tuhle můru známe přece všichni už od malička! Proč se máme dívat na smrtihlava, kterého přece zná každý školák?“

„Ale přece jen… je to dar našeho milého hosta,“ zamumlal profesor a náhle ostře vykřikl: „Co je to?… Co to znamená? Motýl má hřbet převázaný tenoučkými nitkami!“

Položil můru pod stereoskopický mikroskop.

„A tady je ten hrbolek, ta trubička, co spadla můře se hřbetu. Tady uvnitř!“ Podal jsem profesorovi krabičku.

„Pinsetu!“ zavelel profesor, opatrně trubičku zachytil a vytáhl ji z krabičky.

„To je něco nepochopitelného! To je úžasné! Je tohle vůbec možné?“ povídal si pro sebe, jako by vůbec zapomněl, že kolem něho jsou lidé. Stěpan Jegorovič rozvinul pinsetou trubičku, sklonil se nad mikroskop a pozoroval. Pak se napřímil:

„Písmena! Pozor!“

Všichni okolo ztichli a zatajili dech.

A ředitel začal číst. Četl pomalu, zajíkavě a trhaně:

„Naďo! Náďenko… anebo… náhodný… vzdálený příteli! Pomozte, ztratil jsem čas! Hledám ztracený čas! Vysvoboďte mne! Před čtyřmi nebo pěti tisíci lety… unesl ťuhýk… půl druhého nebo dva tisíce verst od vás… Souřadnice: čtyřicet jeden stupeň dvacet osm

minut východní délky a čtyřicet tři stupně čtyřicet dvě minuty severní šířky… tři zrníčka… nedotýkej se prášku, polož zrníčko na zem tři sta kroků na jih od hlavní silnice a sto kroků na západ od velkého potoka. Zapřísahám tě, nedotýkej se prášku… stalo by se nové neštěstí. Vrátím-li se, obohatím lidstvo novými objevy… Ne, v tomhle je těžko se vyznat. Já tomu nerozumím," řekl profesor.

Studenti se jeden po druhém dívali do mikroskopu.

„To nejde rozluštit. Inkoust se rozmazal!"

„Dovolte, dovolte," řekl profesor, „ještě jsme to nedočetli do konce. Tady na záhybu listu je napsáno: Doktor Sergej Dumčev. Je to snad podpis?"

Najednou začali všichni mluvit a překřikovat se navzájem. Kolem dokola bylo slyšet: „To je ale nápad! Dopis na křídlech motýla!.. A ťuhýk, to je přece pták! Kohopak ten může unést? Snad takhle nějakého červíčka pro svá mláďata. Taková hloupost!" Druzí zas říkali: „Ten, kdo to psal, ztratil nejen čas a prostor, ale taky rozum!"

Profesor Tarasevič zjednal rázně pořádek.

„Myslím," řekl, „abychom poděkovali milému hostu za vtipný žert a projevili uznání mistru, který dokázal udělat takovou jemnou ciselérskou práci."

Byl jsem v hrozných rozpacích a dokonce jsem se pokusil o nešikovnou obranu:

„Dovolte, já bych přece takový mikroskopický dopis nikdy nesvedl."

„Soudruzi!" ozval se náhle Nadin zvonivý hlas. „Celý ten žert jsem zavinila já. Copak jste si nevšimli v dopise mého jména?"

„To je pravda, psaní je adresováno jí!" zašumělo kolem. „Jen se podívejte, tady v dopise je slovo Naďa!"

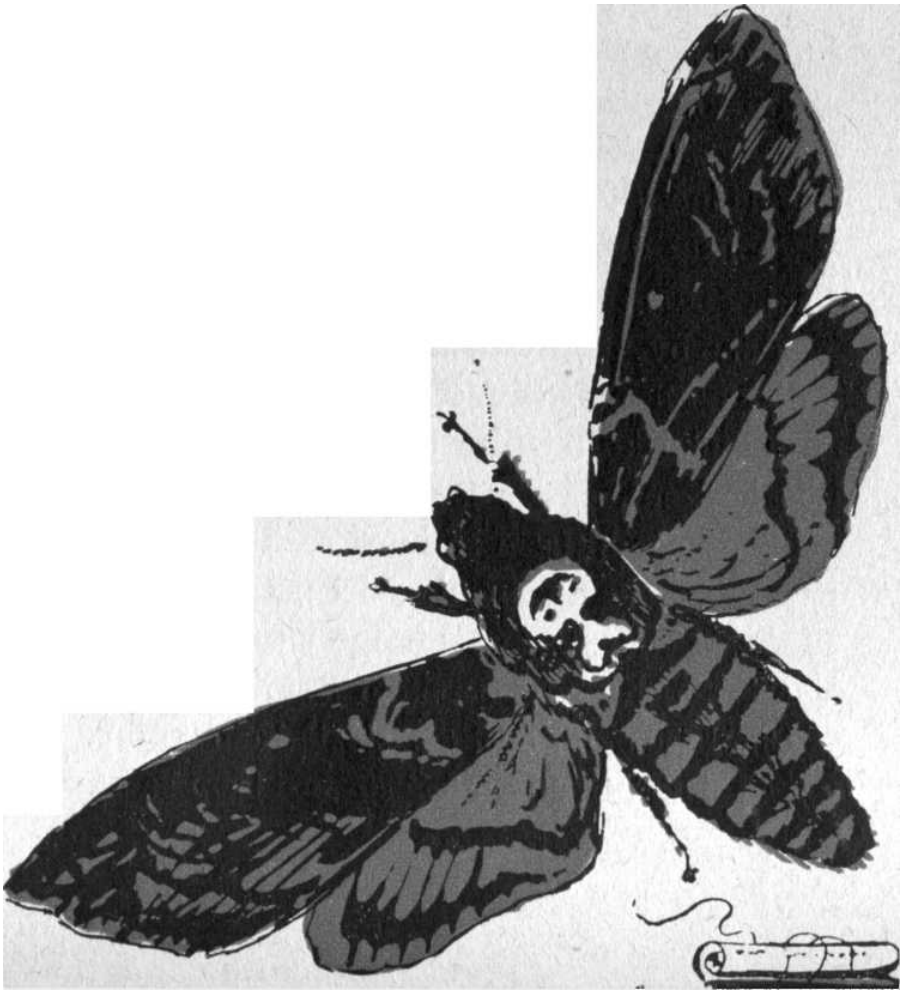

„Přiznejte se, Pavle,“ obrátila se Naďa přísně k svému příteli: „že jste to byl vy? Z legrace jste sesmolil tenhle hloupý text od nějakého doktora Dumčeva. Chtěl jste můru vstrčit ke mně do okna, ale ona zalétla do jiného. Je to tak? Proč mlčíte, Pavle?“

Kolem bylo slyšet posměšné hlasy:

„Pavel pořád mlčí. A když mlčí, tak to znamená, že je to on. On to napsal!“

„To není pravda!“ ozval se najednou ostře Pavel. „Já jsem celý večer skutečně psal dopis a chtěl jsem ho poslat Nadě. Tady je. Ale ukázat vám ho nemohu. Je určen výhradně jenom jí.“

„Ukaž! Ukaž!“ rozlehly se hlasy.

Podíval jsem se na chlapce. Byl celý v rozpacích a mně ho začalo být líto.

„Štěpáne Jegoroviči,“ obrátil jsem se k profesorovi, „nač takové vyšetřování? Ten dopis je přece žertovný, berme tedy všechno jako

žert. Dovolte, se vám poroučel.“ A rozloučil jsem se s profesorem i se studenty.

Čert mi byl dlužen, že mě sem napadlo přijít s tou nanicovatou abych můrou a jejím hloupým dopisem. Měl jsem pořádný vztek.

Dveře z ústavu jsem za sebou zavíral velice pomaloučku. Zdálo se mi, že na mne z posluchárny hledí uražený Pavel, studenti že se chechtají na celé kolo a profesor vrtí ironicky hlavou: „Náramným žertíčkem nás uctil ten pán z Moskvy!“

KAPITOLA 3. ÚKOL VELKÉHO UČENCE

Z ústavu jsem se vydal do paroplavební kanceláře. „Parník tu bude zítra," řekli mi tam.

Bylo poledne. Nebe bylo bez mráčku, slunce pálilo jako oheň. Vzduch byl plný prachu.

Chodil jsem bez cíle ulicemi, rozzloben a uražen sám na sebe za směšnou situaci, do které jsem se dostal jenom proto, že jsem se vnucoval profesorovi zoologie a jeho studentům se svým podivným dárkem. O entomologii, o světě hmyzu jsem věděl jenom z četby Fabra.

V Romainu Rollandovi jsem se kdysi dočetl o Fabrovi, francouzském entomologovi devatenáctého století. Rolland napsal, že ho Fabrovy „Entomologické vzpomínky" přivádějí do stejného nadšení jako, nejlepší umělecká díla.

V jedné ulici jsem zahlédl stavení s velmi zajímavou architekturou. Spousta dřevěných sloupků a nad nimi střecha s nečekaně ostrou špicí, zakončená větrnou korouhvičkou. Jako kdyby si to stavitel během stavby rozmyslil a změnil svůj původní plán. Byla tu městská knihovna a čítárna. Vešel jsem do nevelkého, chladného sálu.

Stařičká knihovnice se mne se staromódní uctivostí zeptala, co je libo ke čtení. Zprvu jsem se zamyslil, šel jsem sem vlastně z dlouhé chvíle. Nemohl jsem se hned rozhodnout, co si vyberu. V tom mě ale napadlo, že se musím dovědět něco o té hloupé můře, k vůli níž jsem se dnes octl v takové směšné situaci. Z nudy jsem listoval v „Klíči k určování hmyzu" a potom jsem začal prohlížet Fabrovy práce.

Chtěl jsem už odejít a složil jsem knihy. Když jsem však listoval v poslední knize, na jedné stránce jsem se překvapeně zastavil.

Byl tam francouzsky psaný dopis, podepsaný Darwinem. Dopis byl adresován Fabrovi a teď přede mnou ležel v Legreuxově knize „Život přírodovědce Fabra" (Paříž 1924). Veliký učenec Darwin si tedy dopisoval se svým současníkem, přírodovědcem entomologem Fabrem. Dopis byl datován v lednu 1880, tři roky před Darwinovou smrtí.

O čem psal asi Darwin Fabrovi v roce 1880? Začal jsem číst. Dopis mne velmi překvapil.

Zabýval se praktickým ověřením otázky, má-li hmyz zvláštní smysl pro místní orientaci.

V dopise byl rozpracován svérázný problém: jak zmásti včele směr, v němž instinktivně létá do svého úlu.

Darwin psal:

„Drahý pane!

Dovolte mi, abych Vám řekl, co mne napadlo v souvislosti s Vaším překrásným vyprávěním o tom, jak hmyz nachází cestu do svého domova. Hmyz, uzavřený v papírových trubičkách, by bylo třeba odnést asi sto kroků v opačném směru od místa, kam jej chcete nakonec dopravit. Ale dřív než se vrátíte nazpátek, musíte zavřít včely do kulaté krabičky a krabičkou velice rychle otáčet kolem její osy, napřed jedním směrem a pak zase opačně, abyste na chvíli zničil ve včelách směrový smysl. Tento pokus mě napadl, když jsem v knize ›Wrangelovo putování po Sibiři‹ četl o pozoruhodné schopnosti Samojedů udržet daný směr v mlze při křivolaké plavbě mezi plujícími ledovými krami.

Ch. Darwin“

Veliký učenec zde vypracoval strategický plán, jak zmást včelu do té míry, aby už nenašla cestu do svého hnízda.

Darwin i Fabre usilují tedy o stejný cíl: poplést včelu. Smluvili se spolu proti včele: chtějí zmást, poplést a přelstít včelu tak, aby se už nemohla vrátit do svého domova, do svého úlu.

Jak to ale uskutečnit?

Fabre dělá pečlivé přípravy.

Organisuje svéráznou kolonii zemních včel. Aby mohl svůj úkol splnit co nejlépe, vymýšlí si zvláštní důvtipné pomůcky.

Včely označuje barvou. Vpraví včely do úplně uzavřené trubice a odnáší je stále dál a dál od jejich hnízda.

Na nejrůznějších místech po cestě trubicí otáčí, potřásá a všelijak vrtí. Potom ji otevírá a pouští včely na svobodu. Včely však najdou správnou cestu a vracejí se spolehlivě domů. Pravda, všechny nedoletí, ale veliká většina se přece jenom vrátí.

Fabre tedy vymýšlí jiný způsob: provádí pokus s včelami ne už na otevřeném prostranství, ale v nejsložitějších přírodních podmínkách, v hustém lese, uprostřed křovisek a v roklinách.

Výsledek je stejný!

Včely opět „přechytračily“ Darwina i Fabra a našly cestu do svého domova.

Tak se Fabre přesvědčil, že včely skutečně mají směrový smysl.

Jeden večer svého života nazval Fabre „památným“.

Toho dne, 6. května, se v jeho pracovně vylíhla z kukly samička motýla martináče hruškového (Saturnia piri).

Fabrova pracovna se proměnila, jak sám vypravuje, v „čarodějnou jeskyni“. Za temné noci, za bouře a nepohody, lesními houštinami přilétali sem motýlí samečkové. Tloukli do oken, do dveří, zaplnili celou místnost. Přilétali noví a noví. a sletovali se na jedno místo.

Fabre udělal potom pokus s bourovcem ovocným a došel k přesvědčení, že motýli mají tak bystrý čich, že je docela bezpečně

vede k cíli na vzdálenost desítek kilometrů.

A tu si Fabre vymyslil něco nového: ukryl motýlí samici. Ale samečci létali dál stále na totéž místo, kde samice dříve seděla a kde se uchoval její pach.

Začetl jsem se do knihy tak, že jsem neviděl a neslyšel. Už se stmívalo. Odtrhl jsem se od Fabra, odevzdal jsem knihy, ale ze sálu jsem neodešel. Zůstal jsem sedět v prázdné čítárně před rozpačitou knihovnicí a vrátným, který už přišel čítárnu zavřít, a usilovně jsem přemýšlel.

Říkal jsem si asi toto: z podnětu velikého učence Darwina objevil Fabre neomylný směrový cit u některých druhů hmyzu. Včela zdánlivě přechytračila Darwina i přírodovědce Fabra. Ale to všechno je přece pouze neočekávaný osobitý projev instinktu! A Fabre došel k závěru, že motýlí samečky vede k samici jakýsi nesmírně slabounký pach, který náš čich vůbec nevnímá, že je tam vede i v noci, navzdory bouři i nepohodě.

A nejenom k samičce! Také k tomu předmětu, jenž je nasycen její vůní, kterou lidské smysly nepostřehnou. Co kdyby se dnes za pomoci složitých chemických reakcí podařilo v nějaké laboratoři vyrobit umělou cestou právě tu látku, jež přitahuje motýly na desítky kilometrů? Nebylo by pak možné, že by se tito motýli — martináč hruškový a bourovec ovocný — mohli stát ještě spolehlivějšími listonoši než poštovní holubi?

To je všechno pravda, nesporná pravda! Ale pak… pak je i tato můra smrtihlav, která přiletěla do mého hotelového pokoje s podivným dopisem, naprosto spolehlivým listonošem. Komu však slouží?

K tomu, aby mohl být takový mikroskopický dopis napsán a odeslán tak neobyčejným způsobem, je ovšem třeba neobyčejné zručnosti a umění. Nebo je to snad přece jen práce studenta Pavla? Možná, že je to dokonce šifrovaný dopis-. Ale jak jej rozluštit?

KAPITOLA 4. ROZLUŠTĚNÍ A NOVÁ HÁDANKA

Na stěnách restaurace, kam jsem zašel z knihovny, byly vymalovány vskutku neobyčejné výjevy. Lední medvěd na ledové kře napřáhl tlapu a sahá na špičatou plachtu loďky plující po nemožně bleděmodrém moři. A na druhé stěně zase děti na bobečku spouštějí po prudkém potoce mezi sněžnými horami malou papírovou lodičku. Na stropě jsou přibity rohy kozorožce. Na nich visí dvě lampy s pestrobarevnými papírovými stínidly.

Pil jsem kyselé víno a jedl jakési neznámé masité jídlo s dušenými rajčaty. Na podiu hrálo smyčcové trio. Lidí i hluku stále přibývalo. Ale to mi nebránilo přemýšlet o Darwinově dopise a Fabrových pokusech.

Řekl jsem si: „Teď vidím všechno v jiném světle."

Dopis, který se mi náhodou dostal do rukou, nebyl poslán takovým neobyčejným způsobem zbůhdarma, jen tak ze žertu. Ne, to rozhodně není práce studenta z pedagogického ústavu! Měl bych navštívit profesora Taraseviče a pohovořit si s ním.

Odešel jsem z restaurace. Procházel jsem se v zamyšlení nočními ulicemi městečka, rozmlouvaje skoro nahlas sám se sebou. Kdo je to ten Dumčev? A komu vlastně je to tajemné poselství určeno?

Děvče v hotelové vrátnici řeklo jako obvykle, aniž zvedlo hlavu od knihy:

„Soudruhu Nestorové, je tu pro vás dopis. Máte jej ve svém pokoji. Na kolik dní si ještě necháte ten pokoj?"

„Jenom na den. Zítra odjíždím," odpověděl jsem. V pokoji na stole leželo psaní od profesora Taraseviče.

> *„Vážený soudruhu Nestorové!" psal profesor. „Promiňte, že Vás oslovuji tak obřadně, ale neznám Vaše křestní jméno ani jméno Vašeho otce. Posílám k Vám s dopisem studenta Pavla Beljakina. Vyšetřil jsem spolehlivě, že ani on, ani žádný jiný student to podivné psaní nepsal. V souvislosti s dopisem mne všelicos napadlo. Můžete-li, posečkejte ještě s odjezdem a zajděte ke mně do ústavu. Netrpělivě Vás očekávám.*
>
> *Profesor S. Tarasevič."*

Šel jsem ihned do ústavu.

Profesor se procházel dlouhými kroky po své pracovně a na první pohled bylo vidět, že je něčím rozrušen. Měl velikou radost, když jsem se objevil, a začal se omlouvat. Z celého jeho chování bylo však vidět,

že jeho myšlenky poletují daleko od zdvořilých vět, které mi říkal.

„Vaše návštěva v ústavu proběhla v jakémsi žertovném ovzduší. Beru vinu zcela na sebe, milý příteli. Odpusťte nám to!“

„Štěpáne Jegoroviči, vždyť celá věc nestojí za to, abychom o ní hovořili. Nejsem urážlivý člověk.“

„Vy nám tedy odpouštíte, ale my jsme se neprovinili jenom na vás.“

„A na kom? Na studentovi Pavlu Beljakinovi?“

„Ale kdepak! Pavel Beljakin ten dopis přece nepsal.“

„Dovolte, ale já jsem sám nechtě vyslechl, jak se Pavel Beljakin domlouval se studentkou Naďou, že jí pošle originální dopis na křídlech nočního motýla. A hned ten večer se dopis objevil. To je první shoda. Druhá: V dopise se kdosi obrací jmenovitě na Naďu. A třetí shoda…“

„Shoda, shoda!“ přerušil mne prudce profesor. „Milý příteli, zvláštnosti a spletitosti lidského života nemůžeme řešit metodami matematiky! V geometrii je to jasné — jakmile zjistíme, že se strany a úhel dvou trojúhelníků sobě rovnají, znamená to, že oba trojúhelníky jsou stejné. Ale v životě je tomu jinak. Chápejte! Já jsem vyšetřil zcela určitě, že Beljakin ten dopis nepsal. Jde tu o něco docela jiného.“

„Cože? Vy také, Štěpáne Jegoroviči?“ začal jsem, ale profesor mi nedal domluvit.

„Připravil jsem vám zajímavé překvapení. Před vámi stojí dva mikroskopy. Jsou nařízeny na veliké zvětšení. Pod tím prvním je obyčejný papír, na kterém píšeme. Je bělavý, jednotlivá vlákna jsou drobná a mají skoro stejné rozměry. A pod druhým mikroskopem je dopis, který jste nám přinesl. Podívejte se!“

Podíval jsem se do druhého mikroskopu. Papír byl šedivý, chlupatý, vlákna měla různou velikost a mezi vlákny bylo vidět jakousi zaschlou tekutinu.

„To je Dumčevův dopis! Chápete?“ zvolal profesor. „Člověk, který se skrývá pod jménem Dumčev, nepíše na papíře naší tovární výroby. Tenhle pórovitý papír by se rozpadl, ale je impregnován nějakým podivným roztokem.“

Chtěl jsem profesorovi povědět o znepokojivé myšlence, která mne posedla, když jsem si přečetl Darwinův dopis Fabrovi.

Ale Stěpan Jegorovič byl zaujat vlastními dohady. Předešel mne.

„A teď vás překvapím po druhé!“ vzkřikl. „Co myslíte, jaké místo na zeměkouli udávají souřadnice toho tajemného dopisu?“ A aniž by mne pustil k slovu, pokračoval: „Jsou to souřadnice našeho městečka!“

Užasl jsem:

„Jak to? Dumčev přece píše, že je asi patnáct set nebo dva tisíce verst odtud! Tak je psáno v dopise.“

„Ani patnáct set, ani dva tisíce, ale patnáct až dvacet kilometrů.

Tady je nějaký omyl.“

„Ale proč?“

„Protože dráha doletu motýla je patnáct až dvacet kilometrů. Skutečnost tedy opravuje pisatelovu chybu tím, že zmenšuje vzdálenost stokrát. Stokrát! A to znamená, že dopis psal někdo, kdo žije docela blízko, nějakých patnáct, dvacet kilometrů odtud.“

„Dejme tomu, ale jak je to s časem? V dopise je napsáno: čtyři nebo pět tisíc let…“

„Á co kdybychom ta čísla zmenšili také stokrát?“

„Rozumím! Žádná tisíciletí, ale jenom desítky let… Ale dovolte, Štěpáne Jegoroviči! A co všecky ty nejapnosti, jako: ›ztratil jsem čas, hledám ztracený čas… a ťuhýk?“

„Pokusme se zanést naše opravy do dopisu a v lecčems se nám vyjasní: už to nebude půl druhého nebo dva tisíce kilometrů, nýbrž jenom patnáct až dvacet…“

„Žádné kilometry! V dopise se mluví o verstách,“ opravil jsem profesora.

„Versty, versty! Proč versty a ne kilometry? To je divné! To znamená, že dopis psal starší člověk, který je zvyklý určovat vzdálenosti po stáru, na versty. Z toho tedy vyplývá, že pisatel dopisu je starší člověk,“ pokračoval Tarasevič, „a žije, soudě podle souřadnic, buď přímo v Čensku, anebo někde v okruhu patnácti až dvaceti verst.“

„A to je všechno, co jsme rozluštili,“ řekl jsem a povzdechl jsem si.

„Ano! To je řešení a nová hádanka,“ pravil profesor a unaveně sklesl do koženého křesla.

KAPITOLA 5. OBJEV PROFESORA TARASEVIČE

Dlouho jsme mlčeli.

V tichu profesorovy pracovny jsem se vrátil znovu ke své znepokojivé myšlence a pověděl jsem mu o ní.

„Víte, Fabre na podkladě mnoha pokusů zjistil, že směrový smysl u včel…

„Fabre… směrový smysl…“ opakoval profesor Tarasevič a náhle vybuchl: „Copak mohl Fabre vědět, že jeho veliké dílo o stanovení směrového smyslu u hmyzu, že to veliké dílo bude nakonec zneužito ke škodě jeho vlasti, rodné Francie?!“

„Jak to?“ zvolal jsem.

„Včely jsou výborní listonoši. Chápete? Šifrovaná pošta! Říká se, že služba, kterou konají poštovní holubi, je dobrá, ale holuba je vidět. Můžeš ho odstřelit. Ale včela? Anebo motýl? Tady už je naprosto jisté, že tajemství bude zachováno. A právě proto doporučuji, abychom si z toho hloupého motýlího dopisu nedělali legraci.“

„Dobře, dobře,“ řekl jsem. „Vy jste, profesore, začal mluvit o Fabrovi. Já jsem četl Darwinův dopis Fabrovi o orientačním smyslu u hmyzu…“

„A jestlipak víte,“ přerušil mne profesor, „že Němci tento objev obrátili právě proti Francii a připravili jej k praktickému využití už dlouho před první světovou válkou?“

Hleděl jsem na něho pln rozpaků. Válka a včely? Válka a motýli?

„Postavili totiž celou tu věc, abych tak řekl, na vědeckou základnu,“ pravil mnohoznačně profesor.

„Ale jak?“

„Existují doklady o tajné německé včelí poště za světové války.“

Profesor Tarasevič vyňal z regálu tlustý svazek a začal číst:

„Je známo, že jednotlivé německé rodiny se dlouho před válkou přestěhovaly do Francie a usadily se asi dvě nebo tři versty od hranic. Tam se začaly zabývat zcela nevinným užitečným zaměstnáním, včelařstvím. Ve dnech, kdy vítr vanul z Německa, Němci doma v Německu rozpouštěli cukr na rozžhavených pánvích. Přilétaly k nim včely z francouzských úlů. Tak míjela léta. Včely, pokolení za pokolením, létaly do Německa a vracely se do Francie. Začala válka. Za války byly na mnoha včelách objeveny hedvábné nitky. Nakonec se to vysvětlilo. Němci nebo jejich agenti vypouštěli včely do Německa z úlu, který stál ve Francii, a před tím je označovali podle smluveného klíče různobarevnými nitkami tak, že na příklad zelená nitka znamenala pěchotu, žlutá dělostřelectvo atd. Podle počtu včel, které

přiletěly s nitkou té nebo oné barvy, bylo pak možno usuzovat na počet divisí, které pochodovaly k hranicím.“

Vyslechl jsem profesora se zájmem, ale přece jen jsem si nemohl odpustit rozpačitou otázku:

„Ale co dnes, copak za našich dnů jsou lidé ještě ochotni mrhat časem a prací na včelí poštu?“

Profesor pokrčil rameny.

„Dnes? Račte dovolit! Poslouchejte! Povím vám, jak dnešní technika pomáhá využívat včelí pošty.

Včely se uspí. To se dá provést docela snadno tím, že se do úlu napustí dým. Pak se včely odnesou do temné komory, do fotografické laboratoře, kde svítí červená žárovka. Tam se jim jemnými pinsetami roztáhnou křídla, potřou se emulsí, která je citlivá na světlo, touž emulsí, kterou se potahuje fotografický papír pro positivy. Při fotografování se depeše zmenší tak, aby se vešla na včelí křídla. Takovou miniaturní depeši potom skutečně na včelí křídlo okopírují, ustálí v ustalovači a usuší. Prostě s ní dělají totéž, co se dělá při kopírování na fotografický papír. Když je kopie hotova, nechají včelu, aby se probudila, a ona pak odletí. Ten, kdo ji čeká, včelu usmrtí, udělá zvětšeninu depeše, která je na křídlech, a přečte zprávu.“

„To bych si byl opravdu nepomyslel. Prazvláštní práce pro včelu!“

„Ano, je to tak! Sovětští vědci včelaři si však vytyčili docela jiný úkol. Jestlipak víte, že včely nikdy nelétaly na červený jetel? A naši včelaři dokázali vycvičit včelu tak, že na červený jetel přenáší pyl a navštěvuje už i léčivé rostliny. Dnes už můžete mít med s novými léčivými vlastnostmi. Tak si člověk podmaňuje a přetváří přírodu.“

„A to všechno se dělá na základě Fabrových pokusů?“

„Ne tak docela. Je to spíše závěr z pokusů sovětského vědce Kulagina. Fabre vypustil v lese včely, všechny včely se však domů nevrátily. Je to tak? Ano! A on z toho usoudil, že tyto včely zabloudily a zahynuly.

K daleko pozoruhodnějšímu závěru došel v naší době sovětský vědec Kulagin.

Za jasného slunečního dne přivezl Kulagin se svými studenty včely z jakéhosi včelína. To se rozumí, že všechny byly označeny znaménkem. Přivezli je v uzavřených krabičkách. V Moskvě s nimi dlouho chodili sem a tam, po ulicích a uličkách, po dvorech a nakonec vypustili včely u otevřeného okna někde poblíž Puškinova náměstí. Kulagin poslal studenty zpátky ke včelínu a sám zůstal na témž místě, u téhož okna, kde před tím vypouštěl včely z krabiček. Studenti ve včelínu hlídali přílet včel a telefonicky hlásili Kulaginovi, které z nich se vrátily. Chýlilo se k večeru. A tu studenti zjistili, že se domů nevrátily tři včely. Pravděpodobně v Moskvě zabloudily a zahynuly. Nastala noc, ale Kulagin stále ještě seděl u okna, z něhož vypouštěl

včely, čekal a čekal.

A dočkal se.

Do okna ke Kulaginovi přiletěla s bzukotem napřed jedna označená včela, potom druhá a za ní třetí. Nenašly cestu do včelína, a tak se vrátily do místnosti, odkud vyletěly.“

„Jak tomu mám rozumět, Štěpáne Jegoroviči?“ zeptal jsem se. „Včely, které zabloudily v Moskvě a ztratily směr ke svému rodnému úlu, že by našly zpáteční cestu do cizího domu, odkud byly vypuštěny?“

„Kulagin tuto záhadu rozřešil. Když včela letí, zanechává za sebou ve vzduchu proud páchnoucí látky. Včela dělnice má totiž na konci zadečku žlázku, která vyměšuje proud pachu. Letí včela, za ní druhá, třetí, a tím už se vytváří cesta, jakási vzdušná cesta vytvořená pachem. Tenkrát byl v Moskvě velmi klidný den. Bylo bezvětří. Také večer bylo docela klidno. Pachová včelí autostráda začínala u okna ve dvoře poblíž Puškinova náměstí a táhla se kamsi do dálky.“

„Není to vlastně jistý druh signalisace?“ otázal jsem se.

„Ano, je to jakási svérázná signalisace. Ale my jsme se vzdálili od věci. To záhadné psaní nepřinesla přece včela, ale motýl.“

„Ne, nevzdálili jsme se,“ odpověděl jsem. „Člověk dokáže vycvičit včelu. A mně pořád vrtá hlavou, zda někdo toho motýla nevycvičil, aby se stal listonošem.“

„Tady působilo světelné podráždění. Motýl prostě letěl na světlo.“

„Možná, že se dělaly i pokusy, jak nacvičit motýly, aby reagovali na světelné podráždění.“

„To nevím!“ rozhodil rukama profesor Tarasevič. „Tady je však třeba vzít v úvahu i motýlí čich. Tak na příklad babočka admirál, neboli Vanessa atalanta, má hrozně ráda kvasící březovou šťávu. Cítí ji na velikou vzdálenost. Pamatuji se, jak jsem jednou ještě jako student pokusně zjišťoval jemnost motýlího čichu. Pozoroval jsem, jak se babočky admirálové sletovaly k bříze a strkaly sosáky do puklin kůry. Namazal jsem zkvašenou březovou šťávou mladičký topol a co byste tomu řekl? Babočka admirál přilétla na topol a ssála na kůře. Pak jsem jednou otřel stromeček hadříkem. Jdu s hadříkem pryč a za mnou letí admirálové. A babočku osikovou jsem často nacházel na studničních okovech. Měly nahnilé dužiny a ty byly porostlé zeleným mechem. Jednou jsem vzal několik kousků té shnilotiny, namočil jsem ji v kádi a dobře ukryl. A představte si, co byste tomu řekl, že babočka osiková přilétla rovnou na moje shnilé kousky dřeva, přestože byly pěkně schovány v tichém koutku. Tak to bychom měli, Grigoriji Alexandroviči, takovou menší lekci o praktickém využití orientačního smyslu hmyzu,“ uzavřel profesor Tarasevič. „Jenomže nám bohužel ani všechny tyhle věci dohromady nepomohou odhalit tajemství toho dopisu!“ A znovu rozhodil bezmocně rukama.

Bylo už pozdě. Chystal jsem se k odchodu. Profesor zapálil svíčku, aby mne vyprovodil po tmavé chodbě k vratům. Když rozsvěcel, pohlédl na stůl, kde ležel smrtihlav, a jeho ruka ztrnula ve vzduchu.

„Co je vám, profesore?“

„Počkejte, počkejte!“ zvolal náhle Stěpan Jegorovič. „Teď mě napadá, že naše velká městská brambořiště leží za tím pustým místem, kde jsou opuštěné a zapomenuté kamenolomy, obrovské jeskyně, všelijaké jámy a podzemní prostory. Jsou tam také zbořeniny kamenných budov. Je to asi tak patnáct až dvacet kilometrů od města. Tam psal ten člověk své podivné psaní!“

„Ale proč právě tam?“ vykřikl jsem užasle.

„Cože? Copak to nechápete? Smrtihlav žije výhradně v brambořištích. Tady je to, vidíte?“ ukázal mi profesor místo na plánu města.

„Stepané Jegoroviči, já tam zítra ráno zajdu!“

„Škoda, velká škoda, že se ani na chvilku nemohu vzdálit z ústavu! Jinak bych šel s vámi. Půjdete cestou směrem k osadě vědeckých pracovníků. Jmenuje se Lomonosovovo letovisko. Až se večer vrátíte, přijďte hned ke mně.“

Bylo už pozdě. Městečko spalo. Profesor Tarasevič mne doprovodil se svíčkou v ruce k východu. Když jsem se loučil, ztišil hlas:

„Musím se vám přiznat, že v tom začínám čichat všelijaká nečekaná překvapení a dobrodružství. Buďte připraven na všechno. Není ostatně vyloučeno, že se takhle baví nějaký šprýmař z letoviska, anebo že někdo dělá vědecké pokusy… Proč však píše tak záhadně? Proč hledá ztracený čas?… Ale už dost! Jestli toho pisatele uvidíte, vyřiďte mu ode mne pozdrav. Na shledanou!“

Druhého dne, sotva se rozednilo, vydal jsem se vyhledat doktora Dumčeva.

KAPITOLA 6. CESTOU DO LOMU

Je příjemný ranní chládek a já si vykračuji tam, kam mě poslal profesor Tarasevič — k opuštěným lomům a k jeskyním, k zapomenutým zbořeniskům, odkud snad bylo vysláno to podivné psaní.

Silnice k letovisku je asfaltována. Po obou stranách rostou dvěma řadami mladé ohebné topoly. Jistě je zasadili, když asfaltovali silnici.

Jdu po pěšince na okraji.

Skrze husté křoví se tu a tam ukazuje moře a zase mizí. Cesta stoupá výš a výš. Pak běží zase s kopce. A zase stoupá. A tamhle na druhém kopci se už bělají letní vilky vědeckých pracovníků.

Dole pod kopcem, v údolí, nalevo od asfaltované silnice odbočuje klikatá polní cesta. Míří k lesu. Za lesem je vidět obrysy bílých zbořených zdí. To je to pusté místo. A tam dál? Vypadá to jako bramborové pole.

Seběhl jsem s kopce dolů a octl jsem se v chladném lesním tichu. V ohybu cesty jsem potkal nějakou ženu s chlapcem, kterému mohlo být asi sedm nebo osm let. Vedli na oprati kulhavého koně. Dal jsem se s nimi do řeči. Žena vypravovala, že pracuje v pomocném statečku vědeckých pracovníků, kůň si poranil nohu o brány a teď ho vedou k zvěrolékaři.

„A co je to tam za lesem, vypadá to jako nějaké zbořeniště?“ zeptal jsem se.

„Tam stála až do revoluce usedlost. Bydlel tam statkář, takový podivín, pak tam lámali kámen na silnici a na stavby. Ten statkář se nadělal všelijakých bláznivých kousků, dal si třeba udělat všelijaké podzemní chodby, aby mohl chodit k moři pod zemí rovnou z ložnice. A tak se taky stávalo, že se najednou v noci při měsíčku z čista jasna objevil u moře a někdy si s sebou přivedl i hosty s muzikou. Dědoušková u nás si o tom vypravují: To prý jsme si šli tu mořskou muziku poslechnout, přijdeme blíž, koukáme, ale po muzice a po lidech ani vidu ani slechu, muzika se vrátila zas pod zem.“

Nečekal jsem na konec příběhu, rozloučil jsem se a šel jsem dál k zbořenému statku, k lomům a rozvalinám.

Tady někde, za tímto lesem, se skrývá rozluštění dopisu. Dumčev! Člověk, který se schovává za tímto jménem, žije někde tady kolem a pravděpodobně docela blízko. Přidal jsem do kroku.

Les byl stále hustší a tmavší. Polní cesta končila.

Šel jsem nyní alejí kaštanů, v přítmí a v chládku, mezi rovnými černými kmeny. Alej se najednou rozestoupila a hned nato se uzavřela kolem dřevěného, napolo shnilého altánu. Na zemi se povalovala utržená dvířka.

Vchod byl zacloněn akátem, který tam asi vyrostl, když už lidé přestali do altánu chodit.

Do besídky jsem se dostal jen s obtížemi. Uvnitř trčely ze země poloshnilé sloupky od stolku a laviček.

Sedl jsem si na okraj polámané lavice. Při prohlídce pusté, zarostlé besídky jsem zavadil rukou o akát a spatřil jsem vosí hnízdo.

Připadlo mi velice podivné, že vosí „město“ je obráceno dnem vzhůru. Všechny buňky hleděly k zemi. Převrácené město!

Vosy přilétaly na dřevěné plaňky a vracely se do hnízda. Byly to vosy papírnice. Odehnal jsem jich několik a utrhl jsem kousek jejich stavby. Je to vskutku pravda, že tyto vosy, vosy papírnice, ukázaly člověku, jak vyrábět papír, ne už z hadrů, ale ze dřeva? Papír z lněných hadrů byl příliš drahý. A lidská kultura vyžadovala stále víc a více papíru. Plynulo tisíciletí za tisíciletím. Tajemství výroby papíru ze dřeva bylo však objeveno teprve před sto lety. Na tomto papíře dnes píšeme a tiskneme knihy. Vynálezce papíru ze dřeva možná skutečně pozoroval, jak vosy vyškrabují svými čelistmi vlákna dřeva, rozemílají je na jemný prášek a slepují pak do papírové kuličky lepkavou tekutinou, kterou vylučují jako sliny. Kuličku potom hnětou čelistmi, až ji vypracují na tenký lístek a papír na stěny jejich obydlí je hotov.

V besídce bylo ticho jako v kostele. Kdesi v dálce bylo slyšet sirény parníků. Několik kroků ode mne přeletěl s ostrým hvízdotem rorýs. Hustými větvemi akátu se dovnitř prodralo slunce a ozářilo vosí město. Podíval jsem se na kousek papíru, který jsem utrhl z hnízda. Vytáhl jsem tužku a chtěl jsem zkusit něco na něj napsat. Ruka se mi zastavila… Jak je to všechno podivné!

Papír je našedlý, chlupatý, mírně pórovitý… Ale vždyť ten papír je tak podobný papíru záhadného dopisu! Tenhle se však pod tužkou rozpadá. Nedá se na něm psát.

Najednou se odněkud ozval hlasitý psí štěkot.

Tužka mi vypadla z ruky. Nesnažil jsem se ji hledat, vyběhl jsem z besídky a přeskočil malý potůček. Za potůčkem zelo pusté prostranství a na něm hromady kamení a rozpadlé zdi, bělající se na slunci. Na zdech a v hlubokých jámách rostla hustá tráva. Vysoko nad ní se vznášely fialově rudé jehlany vrbovky a kolébaly se ohnivé květy polního máku.

KAPITOLA 7. SKLAD OKRESNÍHO STŘEDISKA PRO OBCHOD ZE ZELENINOU

Štěkot vycházel odněkud z podzemí. Napjal jsem zrak i sluch.

Ano! Štěkot se ozýval přímo z blízkého lomu. V jedné prohlubenině byl vytesán do skály vchod, nad nímž byl prkenný přístřešek. Na přístřešek byly nakladeny čtyřhranné kusy drnu. Dělalo se to zřejmě naspěch, tu a tam vykukovala zpod drnu bílá prkna. Ke vchodu vedla hrbolatá cesta, plná jam a kamení.

Tak odtamtud vychází ten štěkot! Někdo tam bydlí!

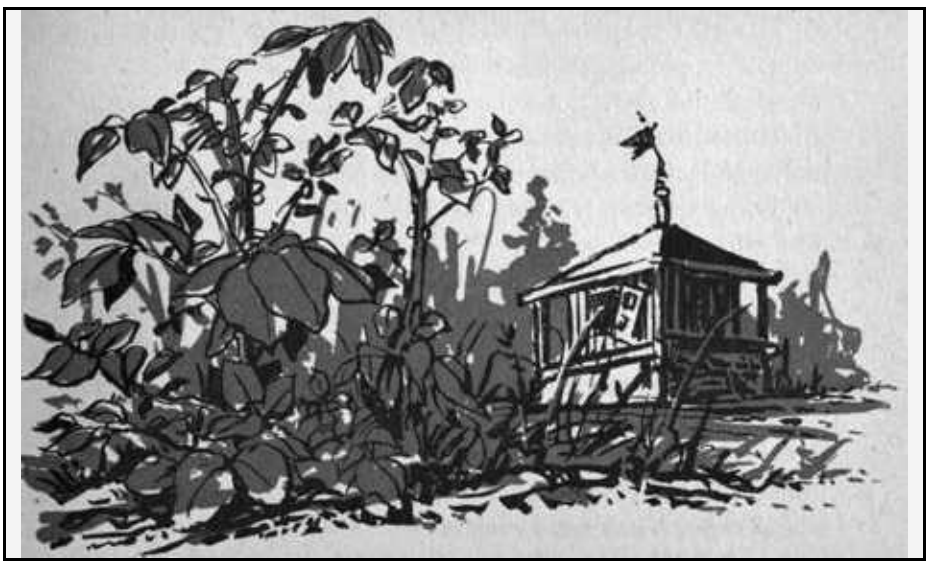

Přiblížil jsem se ke vchodu a pomalu a opatrně jsem začal sestupovat dolů. Několik kamenných schůdků, potom rovinka a na rovince stůl se dvěma židlemi. Na stole blikala svítilna nad počitadlem a nějakou knihou.

S plošinky pokračují schůdky dolů do hloubky. A právě odtamtud vycházel ten trhavý psí štěkot. „Haló!“ zavolal jsem do tmy. „Kdo je?“ ozval se kdosi zdola.

Jakmile pes uslyšel tato dvě slova, rozštěkal se ještě zuřivěji. „Fuj, budeš zticha, Hrubiáne!“ zakřikl kdosi psa. Pes umlkl. „Je tam někdo? Pojďte nahoru!“ Napřed ticho, a pak nové zvolání: „Kdo je tam?“

A pes, jako by na tato slova odpovídal, spustil znova zoufalý štěkot a náhle vyskočil z hlubiny přímo na plošinku. Vyskočil a zůstal

stát, jako by vrostl do země. Byl úplně rezatý, jenom hřbet měl černý. Podíval se na mne a docela mírumilovně zamával huňatým ohonem.

Zezdola s náramným kašláním a vzdycháním vystupoval kdosi po schůdkách. Z hloubky se vysunula ruka s rozsvícenou svítilnou.

Přede mnou se vztyčila mohutná ženská postava ve vatované kazajce a velkých loveckých botách. Vysoko nad hlavou držela svítilnu.

„Dobrý den!“ promluvila basovým hlasem a dodala: „Tak už jste přijel? Pro tu objednávku?“

„Přijel,“ odpověděl jsem rozpačitě.

„A kde máte vůz?“

„Jaký vůz?“

„Bez vozu to přece nejde.“

„Ale já… já jsem přišel…“

„To je právě to, že jich sem takhle chodí víc.“

„Víc? To znamená, že nejsem sám?“

„Tak co vlastně, přišel jste mi dávat hádanky anebo jste přijel pro zeleninu?“

„Pro jakou zeleninu?“

„Pro cibuli, mrkev, řepu bílou, řepu červenou…“

„To ne, vůbec ne!..“

„Tak už dost! Když jste přišel pro zeleninu, tak kde máte nákladní auto? A ještě vedete takové řečičky. Bez auta, bez beden, a pán si jde do střediska…“

„Do jakého střediska?“

„Jak to, do jakého střediska? Do tohohle přece! Do skladu Okresního střediska pro obchod se zeleninou.“

„Kdo vy vlastně jste?“ vzkřikl jsem zoufale.

„Jak to, kdo jsem? Já jsem Anna Ivanovna Černikovová, vedoucí skladu Okresního střediska pro obchod se zeleninou.“

„Promiňte! Promiňte! Já přicházím vlastně kvůli dopisu. Odtamhletud,“ ukázal jsem na bramborová pole, která bylo odtud vidět, „mi poslali dopis na motýlích křídlech. Hledám doktora Dumčeva.“

„Na motýlích křídlech?! Vy jste nějaký divný…“ začala Anna Ivanovna a najednou pokývla soustrastně hlavou. „Aha, aha! Tak vy hledáte lékaře? Jste nemocný? To musíte, miláčku, do osady vědeckých pracovníků. Tam je doktor a mají tam také velikou nemocnici. Chudáčku! Tak ona vás bolí hlava! Jistě máte horečku a něco se vám plete. Šla bych s vámi, ale nemohu odtud teď odejít. Za chvíli si přijedou pro zeleninu. Jak jen vy toho doktora najdete?“

„Sbohem!“ vykřikl jsem a utíkal jsem pryč.

Překročil jsem potůček a ohlédl jsem se.

Ve dveřích skladu Okresního střediska pro obchod se zeleninou

stála Anna Ivanovna Černikovová. Držela na šňůře psa a dívala se za mnou. Pes vrtěl vlídně ocasem.

KAPITOLA 8. STARÝ ÚSTAVNÍ HLÍDAČ

Dlouho jsem se potloukal bez cíle zbořenisky i lesem a vrátil jsem se do města teprve k večeru. Z městského sadu bylo slyšet smích a soumrakem se nesla melodie jakési písně. Hudba hrála valčík.

„Stepané Jegoroviči!“ zvolal jsem ve dveřích profesorovy pracovny. „Je to všecko nesmysl! Hloupý vtip! Byl jsem v místech, odkud, podle vašeho domnění, náš neznámý posílá svoje podivné dopisy. Hledal jsem Dumčeva! A co jsem našel? Sklad Okresního střediska pro obchod se zeleninou. Víc nic.“

„Sedněte si, příteli, a vypravujte podrobně,“ požádal profesor.

„Ne, odpusťte, nebudu!“ odmítl jsem. „Jsem hrozně unaven. Je to všechno opravdu hloupost. Hloupost! Je už na čase, abych cestoval dál. Buďte zdráv, profesore!“

„Nu, co se dá dělat! Na shledanou!“ řekl profesor a vyšel z pracovny, aby mne doprovodil ke vratům.

Rozloučili jsme se. Udělal jsem několik kroků a pak jsem se zastavil.

„Grigoriji Alexandroviči!“ zavolal na mne profesor. „Až se budete vracet do Moskvy, rozhodně ke mně zajděte, velmi vás prosím!“

„Dobře, děkuji, přijdu!“

„Pohovoříme si ještě trochu o Dumčevovi,“ dodal profesor.

„O všem jiném, jenom ne o Dumčevovi!“ vzkřikl jsem. Nevšiml jsem si ve tmě, že se vrata už zavřela, a dodal jsem: „Zapomeňme na něho. Žádný Dumčev nikdy neexistoval!“

„Jak to, že ne?“ uslyšel jsem blízko sebe tichý stařecký hlas. „Jak to, že ne?“ opakoval týž hlas ze tmy.

Trhl jsem sebou.

„Kdo tu mluví?“

„To jsem já, Andrej Bartolomějič, ústavní hlídač. Vynesl jsem si sem židli. Noc je teplá, hraje hudba, a tak si tu poslouchám všelijaké valčíky… Ano, milý pane. A proč ráčíte tvrdit, že Dumčev neexistoval? Vždyť on existoval! Dumčev žil. Jenomže se na něho málokdo pamatuje. Před nějakými čtyřiceti pětačtyřiceti lety žil tady ve městě. Nebydlil tu dlouho a najednou zmizel. Znal jsem ho osobně. V téhle budově, kde je teď pedagogický ústav, bylo tehdy gymnasium a já jsem tam sloužil jako školník. A Sergej Sergejevič Dumčev se hned po svém příjezdu nastěhoval do tamtoho domu naproti. Vidíte? Tamhleten dům s věžičkou!“

„Vidím! Vidím! Vypravujte, Andreji Bartolomějiči!“

„Co bych, pane, dlouho vyprávěl, když právě v tamhletom domě, v tom s věžičkou, dosud ve zdraví žije nevěsta Sergeje Sergejeviče Dumčeva. Čeká, chudák, do dnešního dne na svého ženicha.“

„Nevěsta?“

„Jmenuje se Naděžda Alexandrovna Bulajová. Má už úctyhodná léta. Bude asi tak o deset roků mladší než já. Tak kolem šedesátky. Ale je to zvláštní nevěsta, abych tak řekl věčná nevěsta, tu přezdívku dali Naděždě Alexandrovně už dávno.“

„Naděžda?“ zeptal jsem se.

„Ano, Naděžda Alexandrovna.“

„Naděžda! Naďa! Vždyť je to jméno z dopisu, z Dumčevova dopisu,“ téměř jsem vykřikl.

„Pane! Pane! Vážený pane!“ volal za mnou Andrej Bartolomějič.

Ale já jsem neviděl, neslyšel. Přeběhl jsem náměstí a zůstal jsem stát před vchodem do vilky, na kterou mne upozornil hlídač.

Úplněk ozářil bílou emailovou tabulku na dveřích.

Četl jsem: „Naděžda Alexandrovna Bulajová, zubní lékařka. Návštěvy každý den kromě neděle.“ Ale v domě byla již tma, proto jsem odešel bez zaklepání.

KAPITOLA 9. VE VILE S VĚŽIČKOU

Sotva vyšlo slunce, už jsem stál před domem s věžičkou. Nad smaltovanou tabulkou bylo napsáno inkoustem na lístku zažloutlého papíru: Zvonek nefunguje, prosím zaklepat.

Houkání lodní sirény mi znovu připomnělo, že je čas k odjezdu. A já jsem si říkal, skoro jako bych se sám před sebou omlouval: „Za chviličku se všechno vysvětlí a ještě dnes odcestuju z města."

Zaklepal jsem, ale dveře se neotevřely. Zaklepal jsem znovu — nic se neozvalo.

Podíval jsem Se na hodinky: bylo šest. „Není trochu brzo?" řekl jsem si a vydal jsem se do ulic.

Hned za městem začínala step. Ze stepi, sluncem už spálené, táhly se k městu dvěma řadami železné konstrukce rozestavěných domů. Maličká lokomotiva na úzkokolejné dráze supěla a s rámusem táhla ploché vagony s nákladem písku, cihel a tvárnic. Přijížděla nákladní auta. Jeřáby, řízené strojníkem v budce, vynášely z vagonů duté dílce rovnou do hořeních poschodí a dělníci, kteří vesele pokřikovali jeden na druhého i na jeřábníka, kladli je v řadách do rámů konstrukce.

Daleko ve stepi se zdvíhala k obloze vrtací věž a bylo slyšet ostrý a pronikavý skřípot kladky.

Nad mořem poletovali rackové. Abych si ukrátil čas, vykročil jsem k nádraží. Šel jsem na nástupiště, úporně jsem se snažil dočkat se příjezdu dálkového rychlíku a obtěžoval jsem pro nic za nic výpravčího zbytečnými dotazy: „Přijede už brzo ten rychlík?"

A rychlík už byl tu. Na klidném nádraží to zašumělo jako v úle. Lidé pobíhali sem a tam, zvonily pokličky čajníků, potom vlak hvízdl a všecko kolem zase utichlo.

Hodinky ukazovaly devět. Teď už je vhodná doba, teď se už mohu vrátit a zaklepat na zavřené dveře záhadné vilky.

Na moje opatrné zaklepání se uspěchaně ozvalo:

„Už jdu, už jdu!"

Dveře se pootevřely. Malá žena s ostrým nosem ve vybledlém šátku, který kdysi dávno byl modrý, vystrčila hlavu a upřela na mne bystrá zvědavá očka.

„Aha! Vy jste ten, co jel ve vagoně, kde je moje Zinuška průvodčím! Jen prosím dovnitř! Hned ji vzbudím."

„Ne, ne, já jdu k zubní lékařce Naděždě Alexandrovně Bulajové."

„K Bulajové? K Naděždě Alexandrovně? Pojďte dál. Posaďte se, prosím." Ukázala na židli, stojící osaměle mezi vysokými skříněmi a okovanými kufry, které zaplňovaly dlouhou chodbu. „Hned ji zavolám."

Šla k nějakým dveřím, chvíli před nimi postála a pak se vrátila ke

mně.

„Už tady bydlím tolik let, a pořád ještě se nevyznám v jejím životě. Nikdy se neví, kdy vstane a kdy půjde spát. Ani teď nevím, jestli spí anebo je vzhůru. Pacienti chodívají většinou odpoledne."

„Co dělat," zdvihl jsem se se židle. „Přijdu také odpoledne."

„Vy nejste, jak vidím, zdejší? A odkudpak? Zdržíte se dlouho? Budete k ní chodit často?"

„Není to trochu mnoho otázek najednou?"

„Ale občane," pravila žena potichu, „já se neptám ze zvědavosti, ze strachu se ptám! Mám strach! Hrozně se bojím, přímo se děsím. Bojím se všeho v tomhle domě."

„A čeho se bojíte?"

Ztišila hlas ještě víc, ukázala na dveře, ke kterým před chvílí přistoupila, a řekla:

„Jí se bojím."

Vtom se dveře otevřely.

„To je ona! Tak až potom, potom vám všecko povím…"

Na prahu stála vysoká, prošedivělá žena s hladce přičesanými vlasy, v černých staromódních upjatých šatech. Mohlo jí být asi šedesát nebo šedesát pět let.

„Naděžda Alexandrovna Bulajová?"

„Prosím!" řekla a vedla mne po tmavé chodbě. „Vstupte, prosím!" paní Bulajová otevřela dveře do ordinace.

„Podivná ordinace," pomyslil jsem si ve dveřích.

Pokoj byl celý zastavěn starodávnými skříněmi s množstvím zásuvek, nizoučkými křesly a stolečky s nepřehledným množstvím všelijakých drobnůstek. Na zdech visely bez jakéhokoli uspořádání rytiny a reprodukce starých pláten, na nichž byla většinou vymalována radostná a útulná rodinná zátiší. Obrazy byly vsazeny do zlacených, stářím už zčernalých rámů s otlučenými okraji. U okna stálo zubolékařské křeslo. Sedátko a poduška, potažená malinovým sametem, byla už hodně ošumělá.

Všechno tu neslo stopy stáří, jisté zvetšelosti, ale nikde nebylo ani prášku.

„Posaďte se do křesla," pravila žena klidně.

Klidně a beze spěchu si upravila před velkým zrcadlem v černém vyřezávaném rámu svůj beztak už vzorně hladký účes. Pak přistoupila k umyvadlu a začala si mýt ruce. „Naděždo Alexandrovno, mně nic neschází!"

„Proč jste tedy přišel?"

„Abych si s vámi pohovořil o doktoru Dumčevovi."

„O Sergeji Sergejevičovi?" otázala se klidně a tiše, s jakýmsi světlým tónem v hlasu. Přitom na ní nebyl znát nejmenší údiv, zrovna jako by si po celý čas až do mého příchodu opakovala v duchu jeho

jméno.

Někdo tiše zaklepal na dveře.

„Naděžda Alexandrovno," ozval se sousedčin hlas, „nebrala jste si z kuchyně můj emailový kastrol, ten s pocínovaným dnem?"

„Ne, Avdoťjo Semjonovno, nebrala."

„Nebrala? Tak ho asi někam zašantročila moje Zinuška. Teď spí, chudinka… Zeptám se jí potom. A ještě něco vám musím říci. V tom kufru, co stojí v kuchyni, celou noc škrábala myš. A je tam myslím pořád. Měla byste kufr otevřít a vyhnat ji…"

„Myš? V mém kufru s dopisy?"

Naděžda Bulajová vyšla rychle z pokoje.

Avdoťja Semjonovna zůstala v ordinaci a dala se do řeči:

„Bojím se… Bojím se toho, že moje sousedka není docela při zdravém rozumu. Moje Zinuša jezdí s vlakem na celé týdny pryč a já jsem v celém bytě sama s Naděždou Alexandrovnou. Chodí tiše, mluví málo a pořád se dívá na ulici, vyhlíží nějakého ženicha. A zatím bude mít nevěsta pomalu čas, aby si chystala rubáš… Zinuša říká: ›Maminko, z čeho máte strach? Vždyť žije tiše a dělá si svou práci. Je to úplně normální stařenka.‹ Ale já si přece pořád dělám starosti. Budete-li k ní chodit, trochu si ji všímejte, udělejte si svůj úsudek a potom mi řekněte, jestli se jí mám bát nebo ne."

Na chodbě bylo slyšet kroky Naděždy Bulajové a sousedka odešla.

Pokračoval jsem v přerušené rozmluvě.

„Sergej Sergejevič zmizel."

„Ne, neříkejte to! On prostě odešel… odešel z tohoto domu."

„Odešel? Dávno?" vyhrkl jsem.

Uvědomil jsem si ihned, jak beztaktní bylo mé zvolání, zarazil jsem se a zmlkl jsem.

Paní Bulajová chvíli váhala, jako kdyby si dodávala odvahy, a potom se zeptala:

„Promiňte, jaké je vaše jméno?"

Představil jsem se.

„Tak co vás sem tedy vlastně přivedlo, Grigoriji Alexandroviči? Vždyť na doktora Dumčeva už všichni zapomněli."

„Nezapomněli," vyhrkl jsem. „Vůbec ne. Ale teď se na nic neptejte. S doktorem Dumčevem mne seznámila jedna podivná událost. Zatoužil jsem nějak mu pomoci. Věřte mi, nepustím tu věc z rukou. Dávám vám své slovo. Jenom vás prosím: neptejte se mne prozatím na nic."

„Dobře, věřím vám."

„Ale já o doktoru Dumčevovi nic nevím."

„Dumčev," pravila Bulajová pomalu a klidně… „byl neobyčejný a podivuhodný člověk. Ale jestli se chcete o Sergeji Sergejeviči dovědět opravdu všecko, nedávejte mi otázky. Tak byste živého Dumčeva

neuviděl, zůstaly by jenom vaše otázky a moje odpovědi.“

„Co tedy navrhujete?“

„Odložte plnicí pero a poslouchejte!.. Bylo to dávno…“ začala Bulajová.

Za dveřmi se ozval hluk.

„Toho si nevšímejte. Gibraltar přestavuje nábytek a znovu zametá čistou podlahu u mých dveří.“

„Jaký Gibraltar?“

„Tak jsem překřtila svoji sousedku Avdoťju Semjonovnu. Tak jako kolem Gibraltaru nepropluje žádná loď nepozorována, tak také neprojde nikdo kolem jejích očí. Každého podrobí důkladné prohlídce. Ona má pořád ze všeho strach.“

„Tak tedy, bylo to dávno“… připomněl jsem.

KAPITOLA 10. IKAROS NA JARMARKU

Ano, dávno," opakovala Naděžda Alexandrovna. „Bylo mi tenkrát sedmnáct let. Pamatuji si přesně den, hodinu a dokonce i minutu, kdy jsem po prvé spatřila Sergeje Sergejeviče Dumčeva. Bylo to na samém úsvitu letectví. Ne, lépe když řeknu ještě před samým úsvitem. Byla neděle, devátého července. Stalo se to na jarmarku…"

Stará, prošedivělá žena se rozhovořila a já jsem zapomněl, že je stará. Neviděl jsem už její šediny. A už jsem nevěřil, že to všechno bylo tak dávno. Jako by ty desítky let pohltil žár jejích nesplněných snů. Minulost se vrátila — viděl jsem ji a slyšel jsem její živý hlas.

Jarmark! Jarmark pod jižním poledním sluncem. Hlučný, pestrý, zvučící a vyšňořený.

Probudíš se, otevřeš okenice, rozevřeš dokořán okno — a jarmark zvučí a zvoní všemi zvony, hlučí lidským davem, pestří se jasnými barvami ženských šátků a krojů, duní a ohlušuje křikem, řehtáním, bekotáním a mekotem.

A v krámech a stáncích, narychlo sbitých z čerstvě ohoblovaných prken, blyští se na slunci rozložené pentle, látky, šátečky, skleněné perly, hoří jasnými barvami, slévají se a přelévají v oslnivých pásech. Všude je tlačenice, člověk na člověku.

Při sténavém kolovrátku se točí a skřípe kolotoč, děvčata usazená v malovaných vozících výskají a veselí, rozpustilí chlapci na ohnivých dřevěných koních, s čepicemi šviháckу postrčenými na ucho, hvízdají, až uši zaléhají.

A ta tlačenice!

Pod vozy prodavačů a mezi nohama kupujících hledá s čumákem při zemi a se spuštěným ohonem nějaký ubohý vesnický pes svého pána. Ale kde toho je konec! Ten jistě sedí někde v hospodě. Výrostek s harmonikou psa kopl, psík zavyl, schoulil se, spustil ocásek ještě níž, utekl pod vůz a dal se znova do hledání.

Slepí zpěváci protáhle vyzpěvují jakousi jednotvárnou píseň. Kdy začala? A kdy skončí? Nikdo neví. Vede je světlovlasý kluk se špičatým nosem a chytrýma očičkama. S čepicí v ruce rozráží před nimi zástup. A oni jdou za ním husím pochodem, každý ruku položenu na rameni druha, jenž jde před ním.

A hned za nimi se lehce a ladně nadnáší cikánka, pestrý šátek s třásněmi přehozený přes rameno, celá ověšená korálky, penízky a barevnými kamínky, blýskajíc obrovskými kruhy náušnic. Prochází mezi vozy a krámky, zlehka potrhuje rameny, přes tu chvíli chytá někoho za ruku a repetivě přemlouvá: „Pozlať ručičku, budu ti hádat, celý osud ti vypovím!"

A slunce stoupá výš a výš a horko se mění v žár. Na jižním

jarmarku je čím dál hlučněji a živěji.

Tu se najednou odněkud z dálky ozve dlouhý, táhlý výkřik: „Letí! Člověk letí do nebe!“

Výkřik však utonul v rámusu a hřmotu.

Nikdo se neobrátí, nikdo neodpovídá. Trh hlučí a šumí dál svou starou melodii.

Jakýsi muž v dlouhém soukenném kabátě a v čepici s lesklým štítkem vyskočil na vůz a zamával rukama.

„Lidičky!“ křičí člověk na voze. „Lidičky, podívejte se, podívejte se, co se to děje tamhle na věžičce!“

„Kde, kde?“

„Tamhle na věži. S té věže poletí člověk!“ Člověk poletí do nebe!

Dav se zavlnil a dal se do pohybu. Kdosi rozrážel zástup lokty a vykřikoval: „Uhněte z cesty! Honem, honem! Tam, tam!“

A neohrabaný, zvědavý dav, chtivý podívané, se vrhl směrem k věžičce na blízkém pahorku.

Na široké plošince na věži ležel stroj, připomínající velikou vážku. U stroje stál mladík a upravoval na něm jakési dlouhé řemeny. Měl na sobě rubašku a černou pláštěnku. Bledý obličej s pevně sevřenými rty, jemné nervosní prsty.

Když se napřímil, jeho oči se soustředěně upřely kamsi daleko, přes hlavy davu, který obklopil plošinku.

Divný, nepochopitelný a docela osamocený byl ten člověk na křiklavě okázalém jižním jarmarku. Zdálo se, že je zaměstnán svým strojem natolik, že ani nevnímá, co se kolem něho děje.

Podnikatel, který dal vystavět věžičku, vybíral po pětníku od každého, kdo chtěl do ohrady.

Ohrazené místo kolem věže se hustě naplnilo lidmi.

Podnikatel vystoupil na několik schůdků u věže a rozhlašoval:

„Ctěné dámy a pánové! Zrovna teď na své vlastní oči uvidíte, jak člověk poletí do nebes. Je-li vám libo, můžete tomu člověku za své peníze dávat otázky. Je to tak, jak jsem řekl: ten člověk poletí od nás do nebe a zase se vrátí nazpátek!“

Podnikatel si utřel plešatou hlavu červeným kostkovaným kapesníkem.

Ze zástupu bylo slyšet hlasy — obracely se k člověku na věžičce. „Jak se jmenuješ?“

„Co jsi zač?“

„Máš živnostenský list? Jaké jsi víry?“

„Jmenuji se Sergej Sergejevič Dumčev a jsem Rus,“ odpovídal mladý muž.

„Tak tedy leť! Bůh s tebou,“ volali z davu.

Člověk, který se představil jako Dumčev, sundal pláštěnku a pokračoval v přípravách u stroje.

„Vážené publikum!“ obrátil se podnikatel k zástupu. „Mějte strpení. Ještě nějakých pět nebo deset minut a už poletí.“

„Stála jsem nedaleko věže,“ vypravovala mně Naděžda Alexandrovna, „a viděla jsem, jak se Dumčevovi třásly ruce.

Zachvacoval mne čím dál tím větší neklid, rozčilení a strach. Věž je přece dost vysoká. Což nikdo z těch lidí tady nechápe, že se ten odvážlivec za chviličku potluče k smrti?

›Proboha, rozmluvte mu ten let!‹ prosila jsem jednoho známého studenta. Ten student chodil na polytechniku. Měl, víte, takové červené nárameníky na modré blůze. Technickým záležitostem velice dobře rozuměl. A toho léta mne všude doprovázel. Nosila jsem tehdy široký slaměný klobouk a měla jsem dlouhý světlý cop.

›Kolego!‹ zavolal na vynálezce student. ›Nemohl bych vám v něčem pomoci?‹ A už vystupoval nahoru po schůdkách.

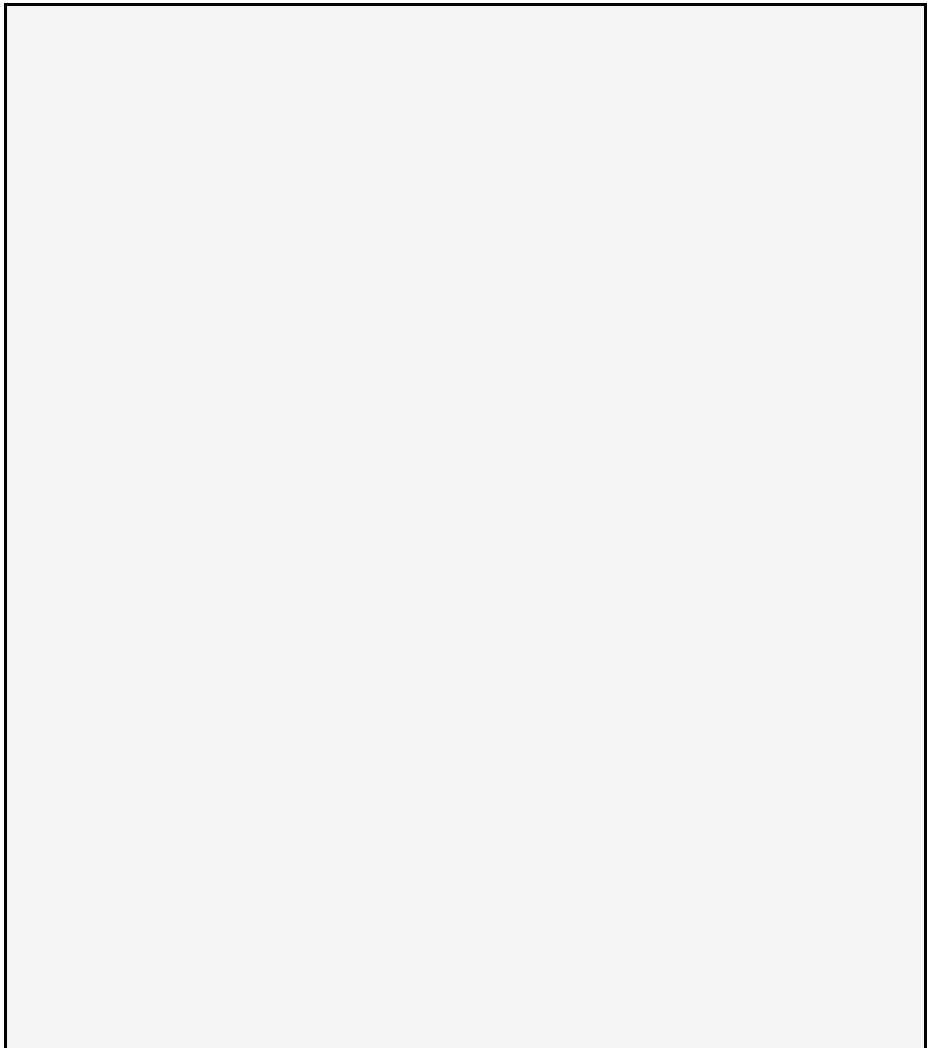

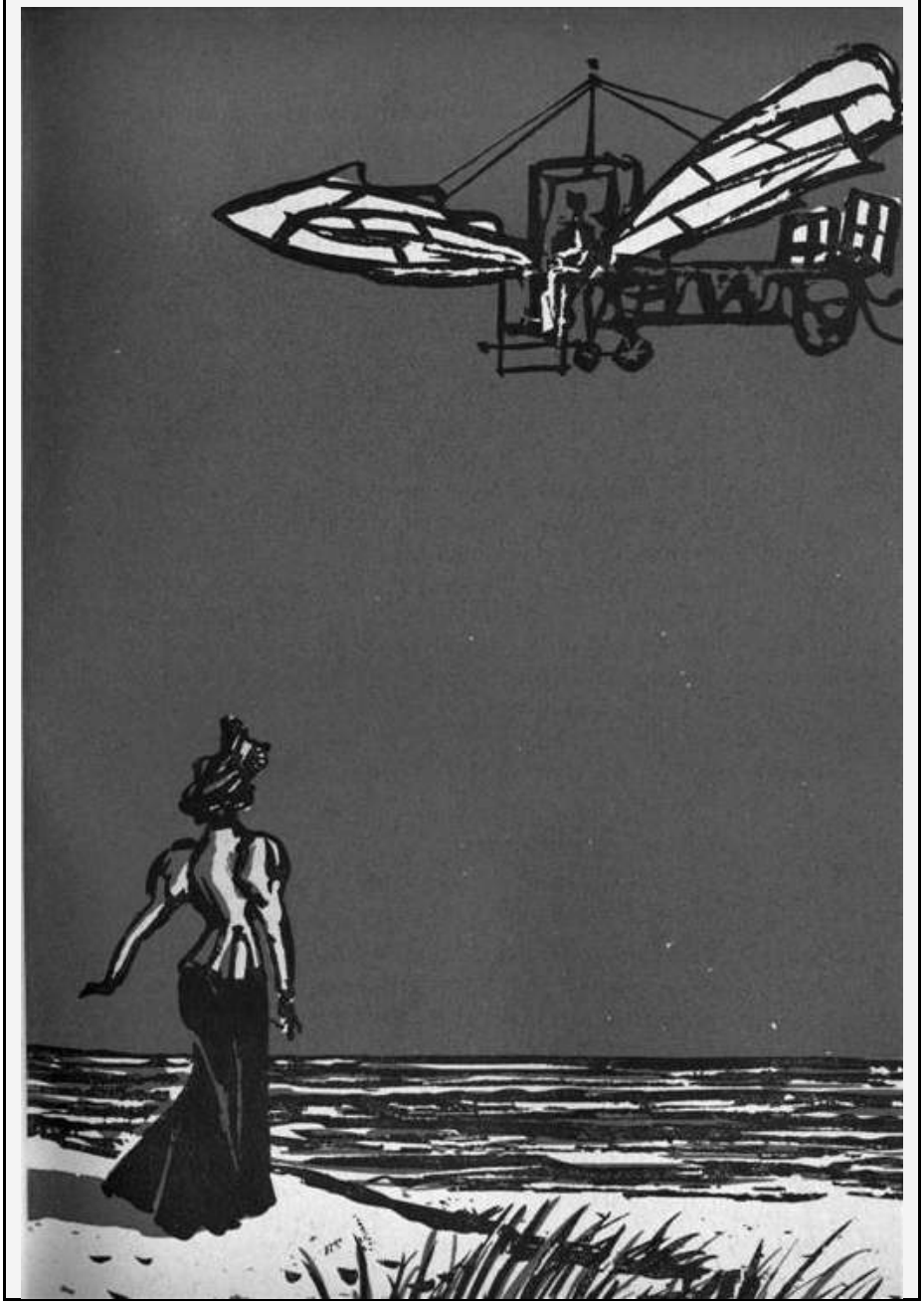

Vynálezce zavrtěl hlavou a zabýval se letadlem dál.

Kolem bylo slyšet hlasy:

›Ten vůbec nepoletí!‹

›Proč létá pták? Pták má všechnu sílu v peří,‹ vysvětloval důstojně vyhlížející kupec. ›A ten jeho stroj má křídla bez peří.‹

›A co netopýr, ten nelétá?‹ obrátil se k němu student a dodal: ›To

znamená, že na peří to nezáleží!‹

›Tak proč už tedy neletí? Bude se s tím patlat až do tmy a pak už nepoletí.‹

›Pospěš si! Do toho! Začni!‹ křičel dav netrpělivě.‹

Dumčev roztáhl na stroji široká křídla a posunul jej na okraj plošinky.

Zástup utichl.

Navlekl si na nohy řemeny a připevnil stroj k pasu. Potom prostrčil ruce pod křídla. Křídla byla lehká, z vrbového proutí, potažená látkou a velice pohyblivá, pravděpodobně na kloubech.

›Už! Už poletí!‹ ozvaly se hlasy.

›Stůj! Stůj!‹ zakřičel náhle podnikatel. ›Stůj!‹

Po celou tu dobu nepostál podnikatel na jednom místě. Každou chvíli vylézal na věž a hned zas odbíhal k vrátkům kontrolovat tržbu.

›Stůj!“ křikl ještě jednou. Vedl k věži jakéhosi úředníka s ženou, rozrážeje dav lokty.

›Poslyšte!‹ oslovil úředník Dumčeva, ›moje choť by se vás ráda na něco zeptala, buďte tak laskav a odpovězte jí.‹

Hodnostářova žena si nasadila lorňon:

›Mladý muži, mohl byste mi říci, z jaké látky jsou udělána ta křídla? Odtud zdola to vypadá jako mušelín. Povězte mi, prosím vás, kde jste sehnal takový nádherný odstín a kolikpak jste platil za loket?‹

Dumčev zevrubně odpověděl na otázku.

›A teď do toho!‹ křikl podnikatel.

Student tiše pravil:

Naďo, nezapomeňte na tyto verše:
Chytrák se nikdy nezarmoutí:
je sytý, dobře žije si.
Však Ikar musel zahynouti,
že bojovat chtěl s nebesy.

Z davu se ozývaly hlasy: ›Natáčí se po větru!‹ Vtom se Dumčev spustil s plošiny. Vzlétl!

Zástup ztrnul. Všem se zatajil dech. A hned běželi za ním, utíkali, přelézali, přeskakovali plot. Běželi mlčky, obličeje obráceny vzhůru.

Stroj se náhle naklonil na stranu. Lidé se rozutekli na všechny strany.

Dumčev pohotově škubl nohama, jež byly zasunuty do řemenů připevněných k vějířovitému ocasu, a obnovil rovnováhu.

Vážka se vyrovnala. ›Hurá,‹ zaznělo kolem.

Ale to trvalo nanejvýš jednu nebo dvě minuty. Šátky na hlavách žen se zatřepotaly náhlým nárazem větru. Muži, kteří utíkali za strojem, se chytali za klobouky a za čepice. Vítr zadul ještě silněji.

Student, který běžel vedle mne, zvolal:

Je zle! Vítr vane proti němu! Přímo do tváře! Náš ruský Ikaros se pouští do souboje s větrem.‹

Viděla jsem, jak se křídla stroje prohnula a jak se letadlo střídavě naklání na pravý a zase na levý bok. V nejbližších vteřinách musí spadnout.

Student volal:

›Vidíte? Vítr žene letadlo doleva a Dumčev vyrovnává pohybem nohou doprava! Vítr se stáčí doprava — Dumčev zakormidluje zase doleva, a stroj je vyrovnán!‹

Ale vítr, jako by najednou prohlédl lidský úskok, zadul shora. Předek stroje zakolísal, jako kdyby letadlo klovlo zobákem.

Dumčev začal okamžitě rukama spouštět a zvedat křídla a stroj se zase na malou chvilku vyrovnal.

Student na mne volal:

›Je u konce se silami! Umdlévá! O vzduch se nemůže opřít!‹ Stroj padal k zemi. Marné bylo všechno mávání křídly. Vítr ho hnal k moři.

›Utopí se! Utopí!‹ zašumělo to v zástupu.

Ženy se daly do křiku, kdosi se začal křižovat. U samé hladiny moře se stroj zaryl do písku.

›Zahynul! Zabil se!‹ volali lidé a celý zástup běžel k moři.

Všechny jsem předběhla. Slaměný klobouk se mi svezl s hlavy a jen tak tak se držel na stuze. Byla jsem u Dumčeva první.

›Jste živ?‹ vykřikla jsem.

Dumčev se pohnul. Rozmotala jsem řemeny a pomohla jsem mu vyprostit se z letadla, které uvázlo v sypkém písku.

Přiběhli lidé. Blížili se opatrně a mlčky, jako by se báli, že Dumčeva rozzlobí. Dokonce i bosí a rozcuchaní kluci, kteří pobíhali sem a tam, od letadla k zástupu a zas nazpátek, mluvili spolu jen šeptem.

Student poprosil diváky, aby se rozešli.

Přinesli vodu a já omyla Dumčevovi čelo. Student odběhl pro drožku.

Za chvíli přišel Dumčev k sobě. Nikoho si nevšímal. Minuty uplývaly. Lidé se začali rozcházet. Najednou se letec pokusil postavit se na nohy.

Pomohla jsem mu. Vstal, obrátil se a spatřil svůj rozbitý stroj.

›A přece budu létat! Budu!‹ řekl tiše a vzdorně.

Nízko nad námi zašuměl křídly racek.

›Jako tenhle pták,‹ řekla jsem a ukázala na racka.

›Pták?‹

›Ano, jako tenhle racek,‹ opakovala jsem.

Dlouho mlčel, jako by se v duchu vypořádával s nějakými svými myšlenkami.

›Ne, ne!‹ vykřikl náhle důrazně. ›Lépe než pták! Jako moucha! Ne jenom létat, ale také ve vzduchu stát! Stát ve vzduchu tak pevně, jako stojí člověk na zemi!‹

Lekla jsem se: snad se nepomátl na rozumu? A zeptala jsem se ho:

›Jaká moucha? Co to říkáte? Copak moucha stojí ve vzduchu?‹

Neodpověděl, až teprve za chvíli tiše řekl:

›Naučím se všemu, ale ne tady. Jen tam… jedině tam!‹

›A kde?‹

Ani teď neodpověděl.

Bylo mi hrozně. Drožku nebylo ještě vidět. Dumčev se o mne opřel a tak jsem ho pomalu vedla do města.

Rozbitý stroj zůstal u moře. Smrákalo se už.

Jak jsme tak šli vedle sebe, začala jsem vnímat šumot moře jaksi docela jinak, nově, a šikmé paprsky zapadajícího slunce probouzely ve mně pocit, který jsem dosud neznala. Ano! Od této chvíle jsem si Dumčeva zamilovala na celý život.

A on kráčel vedle mne se sklopenou hlavou a ani jednou se na mne nepodíval. Stále si jen šeptal: ›Není jiného východiska! Není! Jenom u nich! Jen u nich se tomu mohu naučit!‹

Poslouchala jsem tato slova, kterým jsem nerozuměla, ale už jsem se ho na nic nevyptávala. Slunce zapadalo pomalu do moře.“

KAPITOLA 11. DUMČEVOVA ZÁHADNÁ SLOVA

Stala jsem se nevěstou Sergeje Sergejeviče Dumčeva," řekla tiše Naděžda Alexandrovna Bulajová a odmlčela se.

Kdesi vzadu na chodbě šmejdil a tloukl sousedčin smeták.

Mám teď povědět Naděžde Alexandrovně o podivném dopisu, který mi byl doručen takovým neobvyklým způsobem a jehož odesilatelem byl doktor Dumčev? Ne! Co když se za tím skrývá jen nějaký špatný žert? Je třeba šetřit city staré ženy.

Dlouho jsem nevěděl, co říci. Nakonec jsem se zeptal:

„A oč se ještě Dumčev zajímal?"

„Zajímal se o velmi mnoho věcí, vesměs zcela neobyčejných. Já sama jsem různorodost jeho vědeckých zájmů vůbec nechápala. Když jsem mu to řekla, odpověděl mi:

Jsem bláznivě zvědavý člověk!‹

›Kdo se ale pouští do mnoha věcí najednou, málokdy něčeho dosáhne!‹ namítla jsem.

Tu se Dumčev s neobyčejnou energií vrhl ke knihovně, vytáhl odtamtud, myslím, Puškina a nahlas přečetl:

›Historik, řečník, mechanik, chemik, mineralog, umělec i básník — to vše on zkusil a do všeho pronikl…‹

›O kom to bylo napsáno?‹

›O Lomonosovovi!‹

›A Polzunov? V jejich stopách jdu, od nich se učím, jak vnikat do různých vědních oborů. Ale oba, Lomonosov i Polzunov, měli jednu hlavní ideu, jeden hlavní, stěžejní cíl… A já mám také jednu takovou vášeň, jednu nepřekonatelnou touhu!‹

›Ach tak, teď už rozumím!‹ zvolala jsem. ›Vaše nezřízená touha proniknout do různých věd — to všechno je jen prostředek, jakési topivo pro oheň jedné vášně, jediného přání, které vás spaluje!‹

›Ano, je to tak. Vím to sám; jsem vlastně posedlý člověk!‹

›Ale řekněte mi alespoň, co je to za vášeň? Je to snad chemie? Když se zabýváte svými pokusy, jako bych pro vás vůbec nebyla na světě.‹

›Chemie? Ne, to není moje vášeň. Chemie je mi jen prostředkem…

›Ach, kdybych se tak mohl stát drobnohledem!‹ řekl nakonec jakoby sám pro sebe.

›Drobnohledem?‹ zeptala jsem se nechápavě.

›Ano, drobnohledem,‹ odpověděl, ›ale i to by byl jen prostředek…‹ Neřekla jsem na to nic, ale pomyslila jsem si: do jakých slepých uliček zabíhají někdy jeho myšlenky! Po nepodařeném letu začal najednou z

ničeho nic hovořit o mouše, která stojí ve vzduchu. A teď zas drobnohled…

A hned jsem si umínila, že ho musím na nějaký čas z té vyčerpávající práce vytrhnout. ›Budu to musit zařídit co nejdřív!‹ řekla jsem si. Ale jak, to jsem dobře nevěděla.“

„Naděžda Alexandrovno! Počkejte!“ zvolal jsem. „Dumčevovy letecké pokusy — to přece byla ta vášeň, která ho úplně ovládla! Všechno ostatní mu tedy bylo jen prostředkem k cíli. Sergej Sergejevič riskoval život, když se pouštěl do toho nerozumného letu!“

„Ano, riskoval. Někdy může jediný čin osvětlit celý složitý svět lidské duše. Často. Je tomu ale vždycky tak?“

„A nepozorovala jste ještě nějaké jiné zvláštnosti v Dumčevově povaze?“

„I ano! Zvláštností bylo dost a dost. Byl samotář a stranil se lidí. Nerozumějí mi, říkal a dlouho mne vážně ujišťoval, že matematik Lobačevskij byl vlastně poeta, básník. A když jsem říkala, že Lobačevskij, ten geniální matematik, nenapsal přece za celý svůj život ani jediný verš, namítal mi Sergej Sergejevič:

›Lobačevskij psal verše, právě tak jako můj milovaný Tjutčev. Oba jsou básníci! A byli si duchem velmi blízcí.‹

›Přečtěte mi tedy nějakou báseň Lobačevského!

›Přečtu něco z Tjutčeva a potom z Lobačevského,‹ řekl.

Pro ně už slunce nevychází
a neviní se oceán,
paprsek duši neosvětlí,
květ jara srdce nepozná,
k nim píseň lesů nepromlouvá
a mlčí, mlčí hvězdná noc.

A teď si poslechněte, co píše Lobačevskij:

Avšak vy, jejichž bytí nespravedlivá náhoda změnila v těžké břemeno jiných, vy, jejichž rozum otupěl a cit vyhasl, vy se ze života radovat neumíte! Pro vás je příroda mrtva, krásy poesie jsou vám cizí, nádherná a velkolepá architektura vám nic neříká, dějiny prošlých věků vás nezajímají…‹

Dumčev četl tyto řádky jaksi slavnostně, ale přes to přese všechno jsem mu nerozuměla: jakápak je tu souvislost mezi Tjutčevem a Lobačevským?“

Vzal jsem z rukou Naděždy Alexandrovny svazeček Tjutčeva a dílo Lobačevského. V knihách byly záložky. Přečetl jsem si potichu několikrát za sebou oba úryvky a řekl jsem si: Ne! Dumčev rozhodně není šílenec…

Ale co s těmi nesmysly v záhadném dopise? A ty podivné

rozmluvy s nevěstou?

Paní Bulajová znovu pokračovala:

„Odešel z tohoto domu… odešel… v den naší svatby. Čekám na něho. Ten dům najal on. Proto jsem se do něho přestěhovala. Aby mne našel ve svém bytě, až se vrátí!“

KAPITOLA 12. SVATBA, KTERÁ SE NEUSKUTEČNILA

Poslyšte, co vyprávěla paní Bulajová dál:

„Zvonily zvony. Kostelní dveře byly otevřeny dokořán. Přijížděly bryčky, drožky, kočáry. Bosí kluci se chytali za péra kočárů, a když je kočí postrašil bičem, běželi vedle povozů a řvali: ›Žení se! Doktor Vážka se dnes žení!‹

Tenkrát ještě bydlila v tomhle domě stařenka Arseňjevna. Byla to starostlivá, tichá a pozorná stařenka. A ta se neustále dnem i nocí strachovala o Sergeje Sergejeviče. Poslyšte, co mně potom vyprávěla:

Z vedlejška prý přiběhne sousedka a křičí:

›Arseňjevno! Pospěšte si! Honem! Zpěváci už jsou v kostele! Copak je s vaším ženichem?‹

Arseňjevna zaklepala na dveře:

›Sergeji Sergejeviči! Už je čas! Za chviličku jsou oddavky! Tady máte naškrobenou košili.‹

Dveře se pootevřely, doktor Dumčev vystrčil ruku a vzal si košili. Dveře se hned zase zavřely. Za chviličku Arseňjevna zaklepala znovu:

›Nechcete si, Sergeji Sergejeviči, vypít před svatbou ještě sklenici čaje a sníst můj loupaný pirožek? Vždyť jste dnes ještě nevzal do úst!‹

›Děkuji vám!‹ řekl doktor Dumčev. A opět se z pootevřených dveří vysunula jeho ruka pro podnos s čajem a pirohem.

‚Sergeji Sergejeviči! Přišel za vámi družba!‹

Dveře se zavřely.

›Už máte čas, Sergeji Sergejeviči!‹ volal družba. ›Promiňte, nemohu vám otevřít, nejsem oblečen. Hned, hned to bude!‹

Družba chvilku čekal a pak znovu zaklepal: ›Pospěšte si!‹

›Už jdu!‹ ozvalo se za dveřmi.

Čekali tedy na ženicha dál — a marně. Zaklepali znovu — nic se neozvalo.

Tu přiběhl do doktorova domu i nevěstin družba. Zase klepali a volali: ›Otevřte! Už je nejvyšší čas!‹

Nic se však neozvalo,“ tichounce řekla paní Bulajová a ještě tišeji opakovala: „Nic se neozvalo.

Nemohla jsem tenkrát pochopit, proč pro mne nejedou. Seděla jsem oblečena do svatebních šatů a čekala jsem.

Všimla jsem si, že lidé na ulici ukazují na má okna, ale ničemu jsem nerozuměla.

Když vylomili dveře, spatřili prázdnou laboratoř. Na stole i na podlaze se v hrozném nepořádku válely svatební frak, naškrobený límec, košile, vázanka, kalhoty, střevíce…

›Doktore, doktore! Kde jste?‹

Dívali se pod stůl, zotvírali skříně, dokonce vyhlédli i ven otevřeným oknem. Pod oknem však po celou dobu stály zvědavé děti. ›Tady ho nenajdete! Z okna nikdo nevyskočil!‹ volaly.

›Doktore! Kde jste? Kde jste?‹

Ticho.

›Zmizel! Zkrátka se ztratil!‹ spráskla ruce stařenka Arseňjevna. ›Ve dne v noci pracoval a pracoval a pomalu se ztrácel, až zmizel nadobro.‹

Sousedky a kmotry jí přizvukovaly:

›Ztracený člověk!‹

Naposledy jsem doktora viděla v předvečer naší neuskutečněné svatby. Tenkrát jsem se s ním loučila naposled," pokračovala paní Bulajová. „Byl stále zamyšlen. Měl smutné srdce. Veliké smutné srdce. Ale toho večera byl jeho úsměv i tvář naplněna radostí.

A když už byl čas, abych šla domů, náhle se zamyslil, vzal housle a začal zpívat: Bouře mlhou nebe kryje…

Zpívala jsem s ním. Hrál rychleji a rychleji. Pak náhle ustal. Říkal, že by chtěl dnes hrát stále, hrát bez konce.

Stmívalo se už. Poprosila jsem ho, aby mne nedoprovázel, a rozloučili jsme se. Tichounce jsem za sebou zavřela dveře a vyšla jsem. Na ulici jsem se ohlédla. Dumčev stál u otevřeného okna. Zdálo se mi, že na mne pokyvuje hlavou. Z okna znovu zazněla hudba, ale já šla dál a už jsem se neohlížela. Zvuk houslí byl stále tišší a tišší. Teprve na rohu ulice jsem se ohlédla ještě jednou. Naposled!

Čekám na něho už tolik dlouhých let! A po všechna ta léta ho před sebou vidím, jak stojí ve své věži, kde měl laboratoř, jak se na mne dívá a jak hraje: Bouře mlhou nebe kryje, vichr sněžný víří…"

„Říkala jste v laboratoři ve věži?"

„Ano."

„Naděždo Alexandrovno, nemohl bych se do té laboratoře podívat?" Odpověděla s velikou trpkostí:

„Tenkrát před lety, hned po odchodu doktora Dumčeva, sem začali chodit lidé, okukovali, divili se a mně neušly jejich ironické pohledy a nedůvěřivé poznámky. Rozumí se ovšem, že jsem si toho nevšímala. Nedovolila jsem nikomu, aby se tam čehokoli dotknul. Všechno tam leží tak jako v den doktorova odchodu. Kdosi, pravděpodobně někdo z těch zvědavých návštěvníků, si ztropil z té smutné příhody dokonce ošklivý žert: v jednom humoristickém venkovském časopise byl příběh popsán jako zábavná fraška, a ještě k tomu s karikaturou. Potom jsem už do laboratoře nikoho nepustila. Ale vy," obrátila se ke mně paní Bulajová, „vy, myslím, tam jít můžete!"

KAPITOLA 13. V LABOLATOŘI DOKTORA DUMČEVA

Otevřel jsem dveře a chystal jsem se jít za Naděždou Alexandrovnou do doktorovy laboratoře. Paní Bulajová vzala s sebou svíčku ve vyřezávaném svícnu a zápalky.

Na prahu se vztyčila Avdoťja Vasiljevna. Pohlédla na mne významně, jako by chtěla něco říci, neřekla však nic.

Na chodbě stál ohromný železný kovaný kufr. Paní Bulajová jej otevřela a vyndala odtamtud klíč.

Malé vnitřní schodiště s vrzajícími schůdky vedlo do místnosti, které paní Bulajová říkala „věžní laboratoř“. Odemkla zrezivělý visací zámek na dveřích bývalé Dumčevovy laboratoře.

Nejisté, komíhavé světlo svíčky dávalo v temnotě laboratoře vystupovat nejrůznějším předmětům. Bylo tu vidět baňky, lahvičky, knihy, noty, kravatu, množství límečků, stojánek se zkumavkami, portréty, mikroskop, mosazný tácek se sklenicí a miskou, lihový kahan.

Stranou stál na malém stolku podivný přístroj…

Vzal jsem z rukou Naděždy Alexandrovny svíčku a obešel jsem opatrně nevelkou laboratoř. Prohlédl jsem také stěny a strop. Bylo to vlastně podkroví, přestavěné na obytnou místnost. Okna do ulice byla zakryta důkladnými okenicemi.

Podivný předmět — přístroj, který upoutal mou pozornost — byl pravděpodobně model letícího hmyzu.

Vedle modelu ležel list papíru. Když jsem s něho střásl prach, spatřil jsem kresby, které podrobně vysvětlovaly, a abych tak řekl, představovaly „schéma“ přístroje.

Tlumočím doslovný text

Umělé napodobení hmyzího letu

Sestrojil jsem tento přístroj ve snaze podati co nejnázornější vysvětlení o činnosti hmyzího křídla a o vlivu vzdušného odporu.

Model představuje dvě umělá křídla s tuhým žebrem, k němuž je zezadu připevněna blána ze střeva, vyztužená tenounkými ocelovými drátky. Plocha křídel je vodorovná, křídla se mohou zvedat a spouštět s pomocí pák, bez nebezpečí bočních pohybů. Uvádějí se do pohybu malým měděným bubínkem, v němž je pumpou střídavě stlačován a zřeďován vzduch.

Horní plocha bubínku je zhotovena z poddajné kaučukové blány, spojené pákami s oběma křídly. Vzduch, který se v bubínku střídavě stlačuje a zřeďuje, vydouvá kaučukovou blanku a zase ji vchlipuje zpět. Tyto rychle se střídající pohyby blány jsou páčkami přenášeny na obě křídla. Vodorovná trubka, vyvážená závažím, dovoluje aparátu otáčet se kolem ústřední osy a slouží zároveň jako přívod vzduchu z pumpy do bubínku. Osu tvoří rtuťový přerušovač přítoku vzduchu, který zajišťuje vzduchotěsné uzavírání vzdušných trubek a zároveň umožňuje, aby se přístroj mohl volně otáčet v horizontální rovině.

Takové uspořádání přístroje dovoluje studovat mechanismus, jehož prostřednictvím odpor vzduchu ve spojení s pohybem křídel způsobuje pohyb hmyzu vpřed..

Jestliže se křídla tohoto umělého hmyzu přivedou do pohybu vzdušnou pumpou, tu je také možno skutečně vidět, jak se aparát začíná rychle otáčet kolem své osy. Tento pokus vysvětluje tedy mechanismus hmyzího letu.

Na stolku s přístrojem ležely ještě různé podivné záznamy, fotografie a jakési zvláštní nákresy.

Já strojům zrovna příliš mnoho nerozumím. Ale zato dějiny techniky! Žádný stroj nebyl pro mne nikdy pouhou nic neříkající, lhostejnou hromadou lesklého kovu! Zde hledalo lidské srdce a lidský rozum, hledalo, nacházelo, znovu ztrácelo, trpělo dočasnými neúspěchy, ale nakonec přece jen vítězilo. Zde se vynálezce radoval, a někdy i truchlil nad nezdařeným dílem, právě tak jako spisovatel nad knihou nebo režisér nad inscenací divadelní hry.

Zápisy doktora Dumčeva vydávaly svědectví o jeho hlubokém a přitom svérázném myšlení. Cožpak je vůbec možno předpokládat, že někdo si dá práci, aby zjišťoval počet kmitů hmyzích křídel za jednu… vteřinu? A já jsem u Dumčeva našel takovouto tabulku:

moucha domácí 300 kmitů za vteřinu
čmelák 240 kmitů za vteřinu
včela 190 kmitů za vteřinu
vosa 110 kmitů za vteřinu
nosatec 72 kmitů za vteřinu
vážka 28 kmitů za vteřinu
motýl (bělásek zelný) 9 kmitů za vteřinu

Bylo tu také zaznamenáno, že oba páry hmyzích křídel se pohybují současně a oba vykazují stejný počet kmitů.

Několikrát se v poznámkách doktora Dumčeva objevila tato věta: *Najdu, docela určitě najdu skutečnou příčinu létací síly hmyzu!* Na zvláštním lístku byl zajímavý výpočet: *Váha hrudních svalů u ptáka*

tvoří 1/6 váhy jeho těla, kdežto u člověka je tento poměr 1: 100. A u hmyzu?

A hned vedle byl jiný zápis: *Našel jsem! To je ta pravá, základní příčina létací schopnosti hmyzu! Ano, je to ona!*

A byl tu ještě jeden zápis: *Teď zbývá najít už jen to poslední: jakým způsobem dokáže hmyz stát ve vzduchu? Najít, nebo odejít!*

Docela tak to bylo napsáno a energicky podtrženo:

Najít nebo odejít!

Rychlý, trochu hazardérský rukopis. A při tom při všem jsou záznamy, náčrty i fotografie velmi věcné a přesné.

Mohl jsem z toho všeho jenom usoudit, že Dumčev se snažil úkol, který si vytyčil, splnit metodami, které se mi nezdály příliš spolehlivé. Používal nejen optické a grafické, ale dokonce i akustické zjišťovací metody.

Ležely tu totiž jakési nepochopitelné nákresy. Na jednom z nich jsem viděl srovnávací záznam kmitů — ladičky a vzmachu čmelácích a včelích křídel.

První dvě čáry byly přerušované, skoro tečkované a ukazovaly kmitočet vzmachů čmelácích křídel, třetí čára byla vlnovka s ostrými vrcholy. Tato čára zaznamenávala chvění ladičky, opatřené ostrým hrotem. Záznam hovořil o tom, že čáry byly okopírovány s listu papíru, začerněného sazemi a nataženého na válec, který se otáčel rovnoměrnou rychlostí. Přidrží-li se u válce nehybně pinsetou hmyz, tu se jeho křídlo při každém vzmachu dotkne začerněného papíru. Každý dotek setře s papíru část sazí, a jak se válec otáčí, vzniká nakonec zmíněná čára. Při tom bylo zjištěno, že ladička dosáhne za vteřinu 250 dvojitých kmitů a křídlo čmeláka 240–260 vzmachů.

Ležel tu také nákres jakési destičky naladěné na oktávu. Bylo k ní připevněno křídlo — vosy takovým způsobem, aby na listu papíru kreslilo smyčky (osmičky). Všechny tyto metody se zřejmě navzájem prověřovaly.

Ano, to všechno dráždilo zvědavost, bylo to dokonce velmi zajímavé, ale rozluštění Dumčevova tajemství mi to nepřiblížilo.

Hned o kousek dál jsem spatřil zažloutlý lístek notového papíru s notami podivných „melodií“. Byly to nápěvy komárů, čmeláků a much…

Na polici nad stolem leželo množství astronomických knih a časopisů. Stála tu také dobře zařízená kartotéka. Na jednotlivých kartičkách byly přilepeny lístky s Dumčevovými záznamy.

Na kartičce Kibalčevově byla v rejstříku jeho fysikálně mechanických pokusů připsána tato slova: *Ty, kterého věznil car! Tvůrce myšlenky raketového motoru! Tvého jména bude vzpomenuto, až člověk vzlétne do vesmíru a pozná vzdálené světy.*

A hned vedle tohoto zvolání byla červenou tužkou napsána dvě

slova: *Larva vážky*. *A* tato dvě slova byla třikrát podtržena touž červenou tužkou.

Co je tohle? Blouznění? Co má Kibalčev společného s larvou vážky?

Nebo zde, na kartičce Ciolkovského, bylo napsáno: *Můj drahý současníku! Lidstvo si podrobí raketovým motorem meziplanetární prostor.*

Avšak hned vedle tohoto zvolání k Ciolkovskému byl zas červený, třikrát podtržený nápis: *Larva vážky.*

„Co je to za divnou — ne, nikoliv divnou, ale nesmyslnou poznámku! Blouznění šílence!“ řekl jsem si a přestal jsem už dál prohlížet tuto prazvláštní laboratoř, kde se zaznamenávaly melodie komárů, počítaly kmitočty vosích křídel a jméno znamenitého učence Ciolkovského se objevilo na lístku vedle larvy vážky.

Později se mně každé slovo, každý ten pokus jevil jako čin vážné badatelské práce. Ale v oné chvíli mi to všechno připadalo krajně podivná a dokonce nesmyslné.

Začal jsem se rozhlížet. Těžko se mi dýchalo. Co to jenom všechno znamená? Kdo je to vlastně ten Dumčev, který posílá na křídlech motýlů zprávu o tom, že žije tisíce let? A ta žena, jež mi otevřela pokoj páchnoucí ztuchlinou, jeho věčná nevěsta v černých staromódních šatech, se svíčkou ve vysoko zvednuté ruce? A co tyhle přístroje, ty nesrozumitelné poznámky, ty podivné nákresy…

A ta bázlivá Avdoťja Vasiljevna se svými nesmyslnými obavami a s věčným koštětem v ruce…

Jaká hromada nesmyslů v jednom jediném domečku tichého městečka!

Rozevřel jsem dokořán dveře. Za dveřmi stála Avdoťja Vasiljevna. „Nedaly by se otevřít tamhlety okenice?“ řekl jsem. Začala mi ochotně pomáhat a paní Bulajová sběhla dolů a přistavila k oknům žebřík.

Okenice jsme sundali a laboratoř zalilo denní světlo.

KAPITOLA 14. HŘBITOV PODIVNÝCH LISTONOŠŮ

Laboratoř zalilo jasné denní světlo. Kdo na mém místě by nebyl zaražen, koho by to nevyvedlo z míry? Spatřil jsem, že na všem kolem dokola, na věcech, na knihách, na houslích, na podlaze — jedním slovem všude — ležel mrtvý hmyz.

Zvláštní hřbitov. V silné vrstvě prachu se v nejrozmanitějších polohách váleli motýli, komáři a brouci. Všude prach, prach a zase jenom prach.

Těsně u okna, obráceného k západu, stálo na dřevěném podstavci zrcadlo potažené látkou. Látka byla pravděpodobně kdysi bílá, nyní ji však pokrývala tlustá vrstva prachu. Vedle zrcadla stála lampa s reflektorem, jenž byl namířen na zrcadlo.

Naděžda Alexandrovna vysvětlovala:

„Tu lampu Sergej Sergejevič často navečer rozsvěcoval a nařizoval reflektor na bílou látku. A hmyz se k tomu jednoduchému zařízení slétal.

Přestěhovala jsem se do tohoto pokoje a očekávala jsem každou minutu, že se Sergej Sergejevič vrátí.

Rozsvěcovala jsem lampu každý večer a nařizovala jsem reflektor zrovna tak, jak to dělával on. Bylo příjemné tak sedět a přemýšlet, jak všechen hmyz létá sem k tomu světlu, jako by tu naň čekal sám Sergej Sergejevič!

Tak uplynulo léto. Nastal podzim s chladnými a deštivými dny. Vál vítr a začalo se brzy stmívat. Okenice smutně bouchaly. Sergej Sergejevič se pořád ještě nevracel. Zavřela jsem okna a zabednila jsem je okenicemi.

Pak už jsem sem nechodila a okny už nepronikl ani jediný paprsek světla.“

Nepamatuji se již, o čem všem ještě Naděžda Alexandrovna hovořila. Ptala se na cosi, ale já jsem její slova nevnímal. Nebylo mi do řeči. Doléhaly ke mně jenom útržky slov.

„Co to hledáte na podlaze? Není vám špatně? Nechcete už raději jít odtud? Utřela jsem prach tady se židle. Posaďte se a odpočiňte si!.. Co se stalo?“

Nemohl jsem jí odpovědět. Stalo se totiž toto:

Chtěl jsem si lépe prohlédnout jakýsi náčrtek a shodil jsem rukou mrtvého motýla, který na něm ležel. Tu jsem k svému údivu spatřil, jak s motýlího hřbetu padla na zem tenoučká, drobounká trubička. Co je to? Trubička se podobala té… ano, ano, právě té trubičce, co spadla se smrtihlava v mém pokoji v hotelu „Vlna“ večer po mém příjezdu.

Když jsem se trochu vzpamatoval, řekl jsem paní Bulajové:

„Prosím vás, Naděždo Alexandrovno, dovolte mi, abych tu na chvíli zůstal sám. Musím se soustředit…“

„Když je to nutné,“ pravila tiše Naděžda Alexandrovna, „odejdu. Budu vás čekat dole, Grigoriji Alexandroviči.“

Odešla.

Vrhl jsem se k Dumčevovu stolu. Ležela tam lupa. Setřel jsem s ní prach a rozvinul jsem trubičku. Stejný rukopis jako v prvním dopise. Tentýž hrubý, jakoby balicí papír.

Přes to, že uplynulo víc než čtyřicet let, papír se dobře uchoval, a když jsem se jej dotkl, nerozpadl se. Byl jistě napuštěn nějakou zvláštní látkou.

A hned jsem zpozoroval, že zrovna takové trubičky byly přivázány i k jiným motýlům.

Musím proniknout, pročíst, pochopit text těchto podivných záhadných poselství. Uplynulá léta nezůstala na nich beze stop. Inkoust vybledl a papír dostal tolik odstínů, že se jednotlivá písmena přímo rozplývala. Dlouho jsem s lupou v ruce zkoumal tyto dokumenty. Ale čím déle jsem se tím zabýval a srovnával slova, tím více jsem se utápěl, v dohadech a všechen jejich smysl mi nakonec unikal. Nerozuměl jsem ničemu.

Vskutku, co jen mohla znamenat ta slova, která se ve všech dopisech tak často opakovala?

Náděnko! Nešťastná náhoda… čaj… lžička.. roztržitý… pískový cukr… prášek… obohatím lidstvo… doktor Dumčev… ťuhýk… ale pilulky… ale zrníčka, čaj… zpětný vzrůst… ťuhýk… souřadnice… Ach, můj čas roste… nedotýkej se… zůstaň stát… čas… jedno zrníčko… tři sta kroků…

sto kroků… pilulka… růst… čaj… Zapřísahám tě, nedotýkej se prášku… Moje poloha podle souřadnic…

Tato slova byla v nepořádku roztroušena ve všech dopisech. Jaké zmatené a nečekané střídání nepochopitelných pojmů! Ve všech dopisech bez výjimky jsem však četl v přesném pořádku za sebou: *Nedotýkej se prášku… Tři… jednu vyndej.*

A ještě jsem si také všiml, že údaje o souřadnicích, pokud to bylo možno rozeznat, byly ve všech psaních stejné jako v prvním dopise: byly to souřadnice města Čenska.

Čím usilovněji jsem se snažil proniknout do skrytého smyslu těch nadobro nesrozumitelných slov, tím více nových hypothes a dohadů se mi rojilo v hlavě.

Nemohl jsem už v laboratoři vydržet. Musil jsem nějak zchladit ten nenadálý příval citů, zážitků a představ a usměrnit jej do jasného a přehledného proudu. Sebral jsem všecky Dumčevovy dopisy i jeho silnou lupu a vyšel jsem z laboratoře.

Sestupoval jsem pomalu po dřevěných schodech a při tom jsem si říkal: „Na každém kroku je tu nějaká záhada a tajemství. Ale já to tajemství rozluštím. Najdu Dumčeva. Zachráním toho člověka, který slibuje, že obohatí svět novými objevy.“

A s tímto pocitem jsem vstoupil k paní Bulajové. Nechtěl jsem starou ženu znepokojovat, a proto jsem i teď pomlčel o Dumčevových dopisech. Řekl jsem jí však:

„Já doktora Dumčeva najdu! Slibuji vám to. Udělám všechno, co bude v mých silách.“

Srdečně jsme se rozloučili.

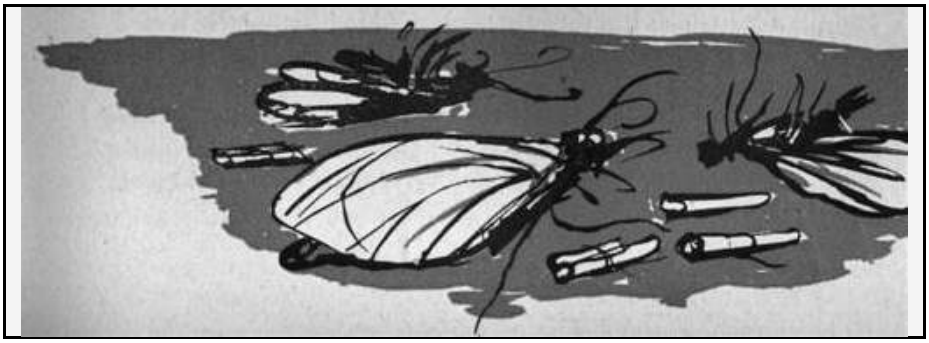

KAPITOLA 15. SLOŽITÉ ŘEŠENÍ SLOŽITÉ ZÁHADY

Toulal jsem se po ulicích, nikoho jsem si nevšímal a ani jsem nevěděl, je-li ráno nebo poledne nebo večer: tak jsem byl do hloubi srdce i mysli zaujat podivným, tajemným a trpkým osudem vynálezcovým.

V duchu jsem si opakoval nesrozumitelné texty dopisů, prověřoval jsem a srovnával jejich slova s podrobným vyprávěním paní Bulajové a poznenáhlu jsem hlouběji a hlouběji vnikal do života doktora Dumčeva.

Zdálo se mi, že stačí jenom chvilička, snad jen jediný okamžik, jedna jediná myšlenka, a já rázem přijdu na kloub tajemství doktora Dumčeva. Hádanku, kterou si jeden člověk vymyslil, může zase druhý vždycky rozluštit, říkal jsem si.

Zkusil jsem řešit záhadu všemi možnými známými a vyzkoušenými způsoby, ale hádanka zůstávala hádankou. Tohle tajemství není možno rozluštit naráz! Především musím dokázat alespoň jeden Dumčevův dopis pročíst a porozumět mu. Jeho dopisy zašifroval čas. Cožpak je nelze rozšifrovat?

Ve známé čítárně, kam jsem zašel, bylo plno lidí. V rukou čtenářů šustily noviny. U přepážky, kde se vydávaly knihy, dohadovaly se tiše dvě dívky. „Budeme si musit před zkouškou ještě pročíst „kritické stati Bělinského, Dobroljubova, Černyševského… A co z toho nejdřív?“ přely se.

Sedl jsem si ke stolku u okna. Rozložil jsem před sebou Dumčevovy dopisy a vytáhl jsem z kapsy lupu. Tak tu tedy leží přede mnou ty záhadné šifrované dopisy.

Kde a kdy jsem to jen četl o člověku, který na základě jediné číslice rozluštil celou tajnou šifrovanou zprávu? Kde to bylo, v které knize?

„Dejte mi Zlatého chrobáka od Edgara Allana Poea,“ poprosil jsem knihovnici.

Ano, to je ono! Legrand, hrdina Poeovy povídky Zlatý chrobák! Dokázal přečíst listinu, v níž byla písmena zaměněna číslicemi. Na základě jediné číslice 8, která se v listině vyskytovala častěji nežli jiné, přečetl celou šifrovanou zprávu.

Snažil jsem se číst dopisy napodobením této cizí methody, ale nic z toho nevzešlo. Marně jsem hloubal znovu a znovu v Edgaru Poeovi, marně jsem po stole rozkládal a pod lupou prohlížel Dumčevovy listy. Pravděpodobně je nikdy nerozluštím!

U Edgara Poea šlo o šifru. Ale tady je každé slovo samo o sobě

úplně srozumitelné. Skutečný smysl těch slov je však pro mne temnější a záhadnější než jakákoli šifra.

Někde však přece musí být rozluštění. Někde na mne čeká. Začal jsem přemýšlet, jestli je to opravdu vždy jen pouhá a docela prostá náhoda, jež pomáhá vynálezcům k novým objevům.

Vědci se namáhali vyrobit uměle barvu indigo, která má v průmyslu veliký význam. Barva se od pradávna vyráběla z jisté rostliny zvané „indigo“ a byla velmi drahá. Všechny pokusy najít za ni náhražku ztroskotaly. A vypravuje se, že vědcům pomohla právě jen docela obyčejná náhoda. Bylo to tak: ve výzkumné laboratoři se rozbil teploměr a rtuť se náhodou dostala do chemické směsi, která se nepodařila a kterou proto vědec odstavil stranou. Proběhla chemická reakce s rtutí. Indigo, nezbytný prostředek k barvení látek, bylo vynalezeno. Ano, přesně tak se to stalo. Pomohla však tomu vědci skutečně jen a jen náhoda?

Anebo druhý příklad. Kolumbus chtěl objevit západní cestu do Indie, a objevil Ameriku. Zase náhoda? Vzpomněl jsem si však při tom na poznámku Marka Twaina, která zní asi tak: „Vy říkáte, že Kolumbovi pomohla objevit Ameriku náhoda. Ne! Bylo by bývalo naopak strašně divné, kdyby Ameriku ›neobjevil‹ stála totiž odjakživa na svém místě.“ To je ovšem vtip humoristy.

Ale případ s indigem? Cožpak by barvivo po řadě pokusů nebylo jednoho krásného dne přece jen nakonec vynalezeno? Vždyť všechna cílevědomost dřívějších pokusů přivedla vědce již na samu hranici objevu, k oné náhodě — a vynález by se byl uskutečnil i bez „náhody“. Možná, že by byl stačil ještě jeden nebo dva pokusy a synthetické indigo by bylo objeveno i bez „pomoci“ rozbitého teploměru.

Ano, cílevědomost! Je třeba logicky uvažovat a pochopit vzájemný vztah věcí.

Snažil jsem se se vší důsledností a logikou najít nějakou souvislost mezi Dumčevovými dopisy a vyprávěním paní Bulajové. Octl jsem se však brzy v koncích a poznal jsem, že tu není o čem hloubat. Moje myšlení po prvním rozběhu zakolísalo, sklouzlo po nesrozumitelných Dumčevových dopisech a unaveně skleslo.

Ne, práce vyšetřujícího soudce a čiperná horlivost detektiva se pro mne nehodí! Nesedí mi to prostě! Můj mozek není zřejmě na takovou činnost zařízen.

Pořád jsem ještě seděl v prázdném sále čítárny a neustále jsem rozebíral, srovnával a zase rozkládal a srovnával všechna známá fakta. Řešení jsem však nenašel. Co tedy dělat?

Jak často probouzejí docela všední drobné záležitosti a úplně obyčejné věci v člověku ty nejneočekávanější pocity, jak často Vyvolávají podivné vztahy a nejrůznější vzpomínky! Pokusil jsem se

tedy jít na to také tak a hned teď na místě. Upjal jsem své myšlenky ke všem podrobnostem případu a snažil jsem se záhadu rozřešit nějakým neočekávaným, neobvyklým postupem. Marně! Nevedlo to k ničemu.

„Už dost!“ řekl jsem si. „Jsem unaven.“

KAPITOLA 16. NEJPROSTŠÍ ŘEŠENÍ JE NEJLEPŠÍ

Ano, jsem unaven! Nejsem prostě s to rozluštit takovou složitou úlohu! Musím přestat s tím rozčilujícím pátráním! Zítra ráno odjedu z města. Zítra uvidím toto klidné zelené městečko s jeho nerozřešenou záhadou naposled s paluby odjíždějícího parníku, za zvuku lodní sirény.

Umiňoval jsem si, že už na Dumčeva nebudu myslet. Na okamžik jsem nabyl ztraceného klidu, ale moje starostlivá mysl se znovu a znovu vracela k záhadným dopisům.

Vtom mne napadlo, že se na řešení této složité úlohy musí jít nějakým docela jednoduchým způsobem. A vzpomněl jsem si na lidové přísloví: „Co je vtipné — bývá prosté“.

Dumčevův případ vyžaduje úplně prosté řešení.

Jak ale takové prosté řešení najít?

Budu musit hledat rozluštění složité úlohy nějakou docela jednoduchou cestou.

Vyšel jsem z čítárny. Vydal jsem se k moři, potuloval jsem se po břehu a stále jsem přemýšlel o jediné věci.

A snad ani není zapotřebí tolik o tom mudrovat. Hlavní věc je dobře a pozorně si všeho všímat!

Aristoteles se před více než dvěma tisíci lety v jednom svém pojednání z roztržitosti zmýlil. Napsal, že moucha má čtyři páry noh. Bylo to ovšem jenom směšné přepsání. Opravdu podivuhodné je však na tom to, že učenci se po osmnáct století dívali na dotěrnou mouchu a nedali si práci, aby Aristotela překontrolovali.

Přepisovali to směšné nedorozumění z jednoho rukopisu do druhého a skutečnou mouchu vůbec nevzali na vědomí.

Procházel jsem se po břehu. Šum moře jako by přitakával mým myšlenkám. Rozluštění se mi podaří docela určitě najít. Hlavní věc je naučit se pozorovat! Pozorovat a domýšlet.

Ano, prostý důvtip! To je všechno, čeho je při tom zapotřebí. Zrovna takový, jaký projevil kdysi již velmi dávno jeden desetiletý chlapec. Kde jsem jenom o něm četl? Už se nepamatuji. Ale na ten příběh si vzpomínám velmi dobře. Stalo se to v době, kdy byla vynalezena parní pumpa na čerpání vody z důlních šachet.

Hochovi přidělili nudnou, jednotvárnou a protivnou práci. Musil stát celý den u stroje a otvírat střídavě kohoutek s vřelou párou, aby mohla naplnit válec a tlačit píst do výše. A pak zase kohout se studenou vodou, aby se pára ochladila a ve válci vznikl vzduchoprázdny prostor, do něhož se pak nassála voda ze šachty.

Nebyla to těžká práce, ale jak nudná! Ostatní kluci si hrají vesele s míčem na zelené louce. Jaké by to bylo pěkné, kdyby si mohl jít hrát s nimi a stroj kdyby při tom nepřestal pracovat! Tu náš chlapec svázal kliky obou kohoutů silným motouzem. Kohouty se teď otvíraly a zavíraly bez jeho pomoci. A hoch si šel hrát s míčem. Najednou nastala v práci porucha — předřely se provázky. Stroj se zastavil. Poslali pro vynálezce parní pumpy. Uviděl konce motouzů — a všechno pochopil. A vůbec nevyčinil polekanému chlapci, který stále ještě držel v ruce míč.

Vynálezce byl nadšen; hochova všímavost mu napověděla, aby místo provazů spojil oba kohouty kovovými tyčkami. Co vše dokáže všímavost! Docela prosté řešení je často před námi na dosah ruky a my je nevidíme, zbytečně mudrujeme a tím jenom věc komplikujeme.

Vrátil jsem se do hotelu „Vlna“. Když jsem bral ze skříňky na stěně klíč, vrátná zdvihla oči od knihy a podívala se na mne:

„Občan Nestorovi… ›Ach dobře tedy!“

„Znovu se vrátila ke knize. „›Ach dobře tedy!“ zašeptal hlasem, který byl přiškrcen hněvem: ›Sem! Rychleji! Nuže! Taste kord! Nechť se dlažba zbarví krví jednoho z nás.. Občane Nestorové, vy jste ještě neodcestoval? Promiňte, zrovna čtu román od Huga. Je v tom Esmeralda. Je to takové smutné… Zůstanete ještě zítra?… ›Nechť se dlažba zbarví krví jednoho z nás.. Občane Nestorové, jestli ještě nechcete odjet, mohu vám pokoj nechat. Kolik dní tu ještě zůstanete?“

Kolik dní? Kolik dní? Přemýšlel jsem o Dumčevovi. „Jedna tajemná událost mne nutí, abych tu ještě zůstal.“

„Tajemství? Tajemná událost! To je krásné! Nedovedete si představit, jak miluji všechna tajemství!“

Řekl jsem si: „Kdybych jí vyprávěl o Dumčevových dopisech, zapomněla by možná i na svoje knihy.“

KAPITOLA 17. HRAJI ÚLOHU SOUSTŘEDĚNÉHO, ALE ZÁROVEŇ ROZTRŽITÉHO UČENCE

Ulehl jsem, ale dlouho jsem nemohl usnout. Srovnával i sem znovu a znovu slova z Dumčevových dopisů s údaji, které mi řekla Bulajová. Náhle jsem pocítil jakýsi strach. Ještě nedávno vyvstávaly v mé mysli jakési vývody a závěry, pravda, ještě nejasné a mlhavé a spíše jen tušené. Cosi se mi už matně rýsovalo a já jsem věřil a měl radost, že Dumčevovo tajemství bude co nevidět odhaleno.

A teď se to všechno rozsypalo. Jako kdybych znovu ztratil věc, kterou jsem už našel.

V mé mysli se nečekaně a rozmarně, jako různobarevná sklíčka v dětském kaleidoskopu, skládala náhodná slova z Dumčevových dopisů. Nebyla v tom však ani špetka logiky.

A tu jsem si vzpomněl na dalekou vesnici, zavátou sněhem, kde jsem byl před mnoha lety učitelem. Inscenoval jsem tam své první představení a hrál jsem hlavní roli. Bylo to mé první seznámení s divadlem.

Za tichého zimního večera před začátkem představení jsem si chtěl v prázdné škole ještě jednou rychle zopakovat roli a tu jsem se polekal — celé kusy textu mi vypadly z hlavy! V hlavě se mi pletla jen jednotlivá slova z různých scén a všechno se mi smíchalo dohromady. Prostě jsem roli zapomněl!

Jakmile však vytáhli oponu a já vyšel na jeviště, naráz jsem se cítil tím hrdinou, jehož roli jsem měl hrát. Všechno se mi najednou vybavilo, slova přicházela sama od sebe! Žil jsem životem svého hrdiny. Představení mělo úspěch. Změnilo můj osud: do té doby jsem byl učitelem na vesnické škole, ale ještě v témž roce jsem odjel do Moskvy. Udělal jsem zkoušky na divadelní škole a stal jsem se režisérem.

Jak je to možné, že teď už po několik dní žiji úplně vytržen ze svých obvyklých starostí, které jsou vždycky nějakým způsobem spojeny s divadlem? Jsem teď docela zaujat osudem neznámého člověka, doktora Dumčeva… Ale vždyť jsem přece režisér!

Hlava mi těžkne, víčka se klíží…

Jakou má to vesnické jeviště nerovnou podlahu a jaké jsou v ní škvíry! Vstupuji na prkna. Petrolejová lampa pod stropem silně čoudí. Co je to za zvuky?… Potlesk?… Ale ne, to je jenom koště bázlivé sousedky v domě, kde kdysi bydlil Dumčev. Na okamžik se objevila Kručininová ze hry Ostrovského a já, tulák Něznamov, jí chci něco

říci, zapomněl jsem však slova své role. Kručininová je oblečena do černých hedvábných šatů staromódního střihu. Ale proč je taková šedivá a hladce učesaná? Ach, vždyť je to přece paní Bulajová!.. Do tváře mne udeřilo ostré světlo reflektoru. Probudil jsem se. Jasné sluneční paprsky mi svítily do očí.

Vyskočil jsem, udělal jsem krok a zastavil jsem se. O čem, o čem jen tak strašně důležitém jsem to včera přemýšlel?

Náhle mnou pronikl radostný pocit a srdce mi zabušilo.

Mé povolání mi pomůže rozluštit Dumčevovu záhadu. Že mne to už nenapadlo dříve! Zbytečně jsem se snažil řešit záhadu metodami cizích povolání: nejsem přece učencem, ani vyšetřujícím soudcem, ani detektivem, a přesto jsem se pokoušel dojít k rozluštění jejich cestami.

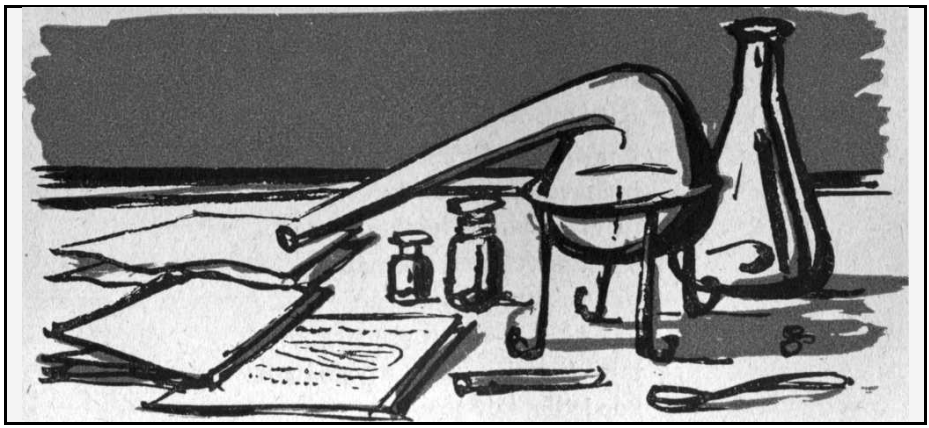

Ale k rozluštění záhady kolem Dumčeva mohu dojít jen a jen cestami umění, toho umění, jímž žiji a které jsem tak dlouho a vášnivě studoval.

Hlavní věcí je vžít se do hrdinova života. Osvojit si jeho svět. Žít jeho životem. Sledovat cíl, o který on sám usiloval.

Začínám už pomalu prociťovat jednání Dumčeva jako své vlastní. Každý herec tento tvůrčí stav dobře zná.

S větší a větší pozorností a soustředěností „vžívám se“, jak říkají divadelníci, do Dumčevovy role. Způsob jeho života, jeho zvyky, nálady a pocity jsou mi stále bližší.

A teď rychle tam, kde byl před mnoha lety zapleten uzel tohoto záhadného příběhu!

Když jsem vyšel na hotelovou chodbu, uslyšel jsem: „Nechcete se napít čaje, voda v samovaru se už vaří? Máme čerstvé preclíky!“ To volala přívětivá, širokolící prodavačka z bufetu.

Ale já jsem se příliš bál, že se rozptýlím a že celé moje pracovní vypětí nad rolí Dumčeva přijde nazmar, a tak jsem jen mávl rukou a

honem jsem pospíchal z hotelu.

Jsem v Dumčevově laboratoři.

Posadil jsem se do doktorova křesla a rozhlédl jsem se po stole.

Napravo ode mne stojí lihový kahan s ohořelým knotem, vedle něho plochá porcelánová miska a na ní čajová lžička. Když jsem sfoukl prach, uviděl jsem na misce jakýsi krystalický prášek, připomínající kyselinu boritou. Přede mnou na stole stojí na jakýchsi papírech s poznámkami a výpočty malý mosazný tácek a na něm sklenice, talířek a maličká cukřenka pomalovaná růžičkami.

Nalevo je všecko rozházeno: převržený stojánek se zkumavkami, chemické baňky, několik tyglíků a porcelánových misek.

Nyní jsem tedy Dumčev. Zvoní zvony. Dnes je moje svatba. Okno je otevřeno. Ptáci cvrlikají. Je jasný letní den. Dumčev slyší za dveřmi Arseňjevnin hlas:

Sergeji Sergejeviči! Nechcete před svatbou ještě sklenici čaje a můj loupaný piroh?“

Dumčev ji nepustil do místnosti.

Představil jsem si a opakuji všecky jeho pohyby, gesta a postoje. Vstávám od stolu a jdu jako on ke dveřím, pootevírám je, dělám, jako bych převzal do svých rukou mosazný tácek. Při tom se snažím uhádnout každý Dumčevův pohyb v tomto pokoji, každý jeho počin, vteřinu za vteřinou, a stavím podnos na stůl před sebe na popsané papíry.

Piji čaj.

Družba volá:

„Už máte čas, Sergeji Sergejeviči! Nevěsta čeká!“ Zvony začínají zvonit hlasitěji. Já, to jest Dumčev, jsem sebou trhl a odpovídám: „Už jdu!“

Napřahuji lžičku k cukřence a strkám ji… kam? Do cukřenky? Ne, nýbrž do porcelánové misky s krystalky, jež připomínají kyselinu boritou.

Ano, tak nějak to pravděpodobně Dumčev udělal. Proto také čajová lžička i teď leží na porcelánové misce místo v cukřence.

A vlevo? Proč je tu všecko zpřeházeno? Zřejmě se Dumčev slepě k čemusi vrhl a všecko převrátil. Bezpochyby se snažil čehosi dosáhnout.

Prožívám celou situaci, všechnu pravděpodobnost jeho počinů. Dívám se a vidím: v jedné porcelánové misce leží tři malinká, sotva rozeznatelná zrníčka, pilulky. Ano! Vpravo je prášek a vlevo tři zrníčka. Tři zrníčka.

Zalévá mne vlna jásavé radosti. Tam se tedy Dumčev snažil dostat! Tři zrníčka… prášek. Vždyť to jsou slova z jeho dopisů. Tato slova opakuje vytrvale ve všech svých psaních. „Nedotýkej se prášku!“

„Už jsem na to přišel! Přišel!“ šeptám si.

Opatrně přesypávám prášek do obálky. Do druhé obálky dávám tři zrníčka a pospíchám, skoro běžím z laboratoře.

KAPITOLA 18. FANTASTICKÁ DOMĚNKA

A no, všechno je logické!“ řekl profesor Tarasevič, když mne vyslechl, „ale teď to vypadá ještě tajemněji: doktor Dumčev se asi stal obětí jakéhosi svého objevu. To za prvé. A teď za druhé: doktor Dumčev zmizel, protože změnil nějakým způsobem svoje vzezření — a to tak, že jeho odchod nemohl nikdo zpozorovat. To je jasné. Ale co dál? Mlha, mlha!“

„Dovolte, Štěpáne Jegoroviči, proč bychom nemohli připustit, že doktor Dumčev skutečně objevil recept na neviditelnost, o kterém se zmiňuje Wells?“

„Protože vědecký základ románu i filmu ›Neviditelný‹ je naprosto chybný.“

„A proč?“ otázal jsem se. „Román ›Neviditelný‹ je samozřejmě fantastický, ale jeho základ není přece nijak nesprávný. Vzpomeňte si na Puškinovy verše z ›Ruslana a Ludmily‹:

I našli leckde znenadání
prchavé stopy po kněžně:
tu zlaté plody nádherné
ze šumných větví otrhány,
tu ze skalního pramene
vystříkla voda na vše strany;
tak všichni v zámku poznávali,
kde jedla, kde se napila.
Jak ztrácela se k ránu mha,
Ludmila k vodopádu šla
umýt svá líčka uplakaná.
Sám trpaslík už zahléd zrána,
když běžel ven se podívat,
jak pod rukou, jež nevídána,
pleskal a stříkal vodopád.

Lidová moudrost, která byla zdrojem Puškinovy básně, pokládá přece také neviditelnost za věc docela možnou. A vědci často uskutečňují takové věci, o kterých hovoří lidové pověsti a pohádky.“

„Ne,“ prohlásil profesor Tarasevič rozhodně, „buď poesie, anebo věda; ty dvě věci nelze míchat dohromady! A věda praví toto: Všechna tělesa, jak je všeobecně známo, pohlcují, odrážejí anebo lámou světelné paprsky. Kdyby lidské tělo bylo neviditelné, nepohlcovalo by

světelné paprsky, neodráželo by je, ani nelámalo. Kdyby tělo Wellsova neviditelného bylo opravdu neviditelné, musila by být neviditelná i jeho oční čočka, nemohla by potom lámat paprsky a jeho sítnice by nemohla zobrazovat vnější svět a přenášet tento smyslový vjem do mozku. A jakmile by toto zobrazování přestalo fungovat, pak by člověk, který se stal neviditelným, sám také nic neviděl. Neviditelný muž by byl slepý. Neviděl by okolní svět, neviděl by ani sebe sama. I kdyby vykřikl ›Pomoc!‹ a lidé podle hlasu vztáhli k němu ruku, neviděl by ani vlastní ruku, ani ruku, kterou mu podávají.

A proto," pokračoval Stěpan Jegorovič — „Dumčev, který tak nenápadně a hladce opustil laboratoř, Dumčev, který píše mikroskopické dopisy, nemůže být neviditelný. A posuzujeme-li věc podle mikroskopických písmenek jeho dopisů, vidí svět dokonce mnohem lépe než vy anebo já. Ne, doktor Dumčev odešel před zraky všech, odešel však v nějakém změněném vzezření!"

„Ale v jakém?"

„Kdybychom to věděli — věděli bychom skoro všechno!" řekl profesor.

„Cožpak je vůbec možno předpokládat, že by člověk mohl nabýt tak nové a pozměněné tvářnosti, že by ho vůbec nikdo nepoznal a neviděl?"

Profesor se zamyslil.

„Před mnoha a mnoha lety, když jsem byl ještě student," řekl po dlouhém mlčení, „zašel jsem jednoho parného dne do biologického musea v Moskvě. Procházel jsem se sem a tam musejními sály, mezi vycpanými zvířaty a ptáky a nesčíslným množstvím skleněných nádob, v nichž byli uloženi v lihu všemožní živočichové v různých stadiích svého vývoje. Nakonec mne to unavilo a omrzelo, a abych se trochu rozptýlil, přistoupil jsem k šedivému muži s živým, pronikavým pohledem, který dělal u okna nějaké pokusy. Byl to vědec, ředitel musea.

›Co děláte s tím obojživelníkem?‹ zeptal jsem se.

›Podívejte se! Jsou si tihle dva tvorové podobní?‹

›Vůbec ne.‹

›Opravdu, u jednoho z nich jsou vidět žábry a má ploský neohrabaný ocas. Žije výhradně ve vodě a nazývá se *axolotl.* Druhé zvíře dýchá plícemi a jeho tělo dlouhého válcovitého tvaru s ocasem je mnohem ladnější. Žije na zemi i ve vodě. Je to *amblystoma.* Kdysi považovali axolotla i amblystomu za dva různé samostatné živočišné druhy. A nyní bylo zjištěno, že vodní živočich axolotl se proměňuje v amblystomu. Že axolotl je vlastně larva amblystomy.‹

›A co je na tom tak zvláštního?‹ řekl jsem. ›Pulec, který žije a plave ve vodě, se mění v žábu, jež žije ve vodě i na suchu. A pulec se žábě vůbec nepodobá. Jaký smysl mají takové pokusy?‹

›Příklad, který uvádíte, se sem nehodí! Jistě byste se divil, kdyby někteří pulci kladli v blátě vajíčka, ze kterých by se líhli noví pulci, a druzí pulci zas by se měnili v žáby!‹

›Taková kouzla se ale přece nedějí,‹ zasmál jsem se.

›U pulců ne. Avšak s larvou amblystomy, s axolotlem, ano. Přeměňuje se na amblystomu. Axolotl se však také na amblystomu měnit nemusí a může se rozmnožovat a umírat jako axolotl.‹

›A amblystoma?‹

›Ta zase snáší vajíčka, z nichž se později líhne larva axolotl.‹

›Dobře! Ale jaký nový zázrak ještě od nich čekáte?‹

›Žádný zázrak. Vyvolávám proměnu umělou cestou a nutím axolotla, aby se vždy a bez výjimky měnil v amblystomu. Provádím tedy metamorfosu — proměnu larvy v dospělého tvora — a zkoumám ji.‹

›A jak můžete tady v laboratoři zasahovat do díla přírody?‹

›Docela jednoduše. Přikrmuji své axolotly štítnou žlázou anebo thyroxinem, který tato žláza vyrábí, a tím donutím vodní formu obojživelníka, aby se proměnila v naprosto odlišnou formu suchozemskou. Jsem fysiolog a musím umět dělat takové věci! Vytvářím nezbytné podmínky pro přeměnu jednoho živočicha v druhého.‹

Když jsem tak toho horkého letního dne stál u musejního okna, které vedlo do tiché ulice, napadlo mne: Je to tak nemožné představit si vynález nějakého prostředku, který by na člověka působil tak, jako thyroxin působí na živočicha zvaného axolotl?

Mé úvahy nepramenily však ani z vědy, ve které jsem byl tehdy ještě nezkušeným nováčkem, ani z životní skutečnosti. A tak je tomu teď i s námi oběma, Grigoriji Alexandroviči. Ale už dost o tom!

Vy jste divadelník a vaše fantasie vás unáší ze země do meziplanetárních prostorů. A unáší s sebou i mne.“ Ale já jsem se nedal.“

„Meziplanetární prostor?“ opakoval jsem rychle. „Jsem ochoten připustit, že doktor Dumčev ulétl na Měsíc. V jeho laboratoři jsou přece záznamy o pokusech Kibalčevových a Ciolkovského! Ti dva vynalezli reaktivní raketový motor. A Dumčevovou vášní bylo přece létání!“

„Ne, už toho nechme! Pojďme raději k nám na čaj. Bydlím hned vedle, tady v té ulici, o tři domy dál.“

KAPITOLA 19. PŘI ČAJI

Za kulatým stolem v jídelně profesora Taraseviče, kde jeho žena klidně a beze spěchu podávala čaj, probíhala rozmluva z počátku trochu žertovným tónem.

„A co když," pravil profesor Tarasevič, míchaje lžičkou ve sklenici, „náš Dumčev od své nevěsty jednoduše utekl jako Gogolův Podkolesin? Skočil s okna a děti na ulici to ani nezpozorovaly. Anebo si zahrál na schovávanou."

Profesor žertoval a smál se. Zřejmě se snažil vytrhnout mne z mého neklidného tíživého stavu. Tolik času jsem tím už ztratil, a všechno nadarmo! Podaří se mi vůbec někdy najít toho Dumčeva?

Má stísněnost se přenesla i na profesora. Najednou ztichl a zvážněl.

Když jsme tak nějakou chvíli seděli mlčky, řekl:

„Prášky a pilulky z Dumčevovy laboratoře… Snad bychom mohli dát udělat chemický rozbor, abychom poznali jejich složení a vzorec. Chemický rozbor nás přiblíží zase o krok k pravdě a možná, že nám napoví i něco o objevech, které náš nezvěstný Dumčev uskutečnil."

„Máte pravdu, na téhle analyse závisí celé rozluštění," souhlasil jsem.

Nu, máme tady jednoho vynikajícího chemika — analytika. Bydlí po celý rok, v létě i v zimě, v Lomonosovově osadě vědeckých pracovníků. Je to člověk s velkými zkušenostmi, pohotový a vynalézavý. Jeho slova tlumočí poznatky skutečné pokrokové vědy. Jmenuje se Gerasim Andrejevič Obodov."

„Štěpáne Jegoroviči, dáme mu tedy Dumčevovy prášky a pilulky k rozboru!"

Na víc profesor Tarasevič dodal:

„Možná, že si analysa vyžádá několika dní. Napíšu chemiku Obodovovi ještě dnes a pošlu mu zároveň s dopisem jednu pilulku a trochu toho prášku. Za dva, za tři dni budeme znát výsledek. Škoda, že tu už nebudete! Kam vám mám napsat?"

Ale já jsem byl tak zaujat tím záhadným případem a tak blízko jsem už viděl jeho rozluštění, že jsem se na místě rozhodl:

„Neodjedu! Zajdu si pro výsledek rozboru k chemiku Obodovovi do osady vědeckých pracovníků sám."

KAPITOLA 20. ROZBOR CHEMICKÝ A LITERÁRNÍ

Když jsem se vracel od chemika Obodova do města, bylo mi, jako kdyby mé jasné pocity a zážitky najednou zavála vrstva prachu, jako ty lístečky topolů u cesty, které byly kdysi svěží a vlhké a jasně zelené.

Teď už je všechno jasné. Celá záhada skončila směšně a hloupě. Nenašla se v tom totiž vůbec žádná záhada ani tajemství. Docela obyčejný laborant Péťa Kapin rozprášil celé tajemství za půl hodiny.

Chemik Obodov byl zrovna velmi zaneprázdněn. Právě předsedal jakési vědecké poradě. Když mu odevzdali můj lístek se vzkazem, navrhl mi, abych buď počkal, až zasedání skončí, a pak že provede rozbor sám, anebo abych prášek odevzdal v laboratoři.

Měl jsem naspěch, a proto rozbor provedl v mé přítomnosti laborant Kapin. Zjistil, že prášek je jednoduchá sloučenina olova s organickou kyselinou. Když mi odevzdal výsledek rozboru, uklidil se stolu chemické nádobí, odporoučel se a odešel.

Nechápavě jsem držel v ruce lísteček papíru popsaný vzorečky, když se náhle otevřely dveře a v laboratoři se objevil Obodov.

„To přece není možné! To nemůže být!“ zvolal jsem a zeptal se Obodova, nemohlo-li se stát, že by se při rozboru nějaký prvek přehlédl.

Obodov, člověk menší postavy s klidným, trochu posměvačným pohledem a rozvážnými pohyby, vzal ode mne papír s analysou a řekl:

„Jaké tajemství ještě hledáte v téhle prajednoduché sloučenině? Pilulka i prášek mají stejné složení. Jediný rozdíl je v tom, že pilulka obsahuje trochu větší počet molekul vody. Každému školákovi je to jasné! Rozumíte mi? Známá a obyčejná sloučenina.“

Při tom mi chemik opakoval vzorec sloučeniny.

Tak jsem se tedy vracel do města. Cestou jsem si stále opakoval: Pb, C2, potom H4, ne, zdá se, že je to H8, a ostatně, nač si mám ty vzorečky připomínat?

V chemické laboratoři jsem se přiznal, že se v chemii vůbec nevyznám, při tom jsem však prohlásil:

„Nezvratné důkazy mne nutí, abych vám řekl, soudruhu Obodove, že ani pilulky, ani prášek nemají tak docela obyčejné složení a vlastnosti.“

„A já vám opakuji, že to jsou docela obyčejné soli,“ pravil chemik.

Chvíli jsem mlčel, ale nemohl jsem se smířit s myšlenkou, že jsem byl beznadějně oklamán Dumčevovými dopisy, prášky i pilulkami. Což se chemici nemohou při svých rozborech také někdy zmýlit a něco přehlédnout?

To jsem si v duchu říkal a uvedl jsem Obodovovi příklad, kdy jeden literární odborník objeví při recensi díla věc, která jinému ušla.

Chemik mne pozorně a pečlivě vyslechl, procházeje se drobnými krůčky po laboratoři. Potom se popotáhl za malý černý plnovous, zamnul si ruce a jizlivě odpověděl:

„Nezbývá než politovat lidi, kteří se zabývají uměním. Skutečný život je u nich tak neprostupně zacloněn literárními představami, že si umínili uplatňovat měřítka literatury a umění i ve vědě. Překontroluji ostatně laborantovu práci ještě dnes, až skončí porada."

Dostával jsem se do směšné situace. Poděkoval jsem chemikovi, odmítl jsem kontrolu a odešel jsem. Chemik opětoval můj pozdrav s těžko skrývanou ironií a poradil mi ještě, kudy jít, abych nezmeškal autobus.

Byl jsem tak skleslý a rozmrzelý, že jsem se rozhodl vrátit se do města pěšky.

Je už opravdu čas, abych odtud odjel. A co paní Bulajová? A můj slib, že najdu doktora Dumčeva?

Vždyť ten hmyz s dopisy, to je jistě jen něčí hloupý žert.

Cesta zvolna sestupovala dolů. Přišel jsem na křižovatku asfaltované silnice a polní cesty a zastavil jsem se. To je přece táž polní cesta, která mne před několika dny přivedla lesem kolem besídky ke kamenolomům a přes pusté prostranství na bramboříště, kde jsem hledal Dumčeva!

Nu což! Půjdu tam ještě jednou, podívám se znovu na stará místa, snad si i besídku nakreslím. Proč vlastně? Abych si jednou mohl tajemství připomenout a pořádně se mu zasmát.

Vešel jsem znovu do polozbořené besídky a pozoroval jsem práci vos. Papírové vosí město. Připomíná svým tvarem velikou hrušku. Kolem je ticho. Vosy létají horlivě sem a tam. S akátu mně přelezla na ruku housenka. Když jsem ji s rukávu sundával, všiml jsem si, že má na přední části trupu, na hlavě, nakresleny skvrny, které připomínají dvě veliké černé oči. Zřejmě pro postrach nepřátelům.

Položil jsem housenku na poloshnilou lavičku, která stála u rozlámaného stolku v besídce. Překročil jsem potůček, který tekl těsně kolem besídky, a octl jsem se opět na známém místě s kamenolomy a rozpadlými zdmi.

Sedl jsem si na pařez, vytáhl zápisník a začal jsem po všech kapsách hledat tužku.

Kde jenom ta tužka je? Možná, že jsem ji vytrousil v besídce, tam někde u vos… Ale ne! Nejspíš mi zrovna teď vypadla z kapsy do trávy.

Sehnul jsem se a začal jsem ji starostlivě hledat.

„Občane! Občane, co tu hledáte?" uslyšel jsem najednou ostrý hlas a trhl jsem sebou.

Přede mnou stála vedoucí Okresního střediska obchodu se

zeleninou.

„Ale hledám tužku," odpověděl jsem a hmatal jsem po všech kapsách.

Místo tužky jsem však vytáhl z kapsy Dumčevův prášek.

„Ach, to jste vy! Zase jste byl u doktora? No, a co vám řekl? Zeslábl jste, jste unavený, viďte? Jděte domů! Končím zrovna práci, tak vás mohu doprovodit. Potřebujete si odpočinout."

Ženin obličej vyjadřoval při těchto slovech takovou účast a starostlivost, že jsem dostal chuť povědět jí o svém zklamání.

„Vidíte, soudružko Černikovová, celá nesnáz je v tomhle prášku. Ukázalo se, že je to docela obyčejný, neškodný prášek. Může se třeba i polknout a já jsem pořád myslil, že je to nějaký zvláštní, neobyčejný prášek.

„Zvláštní nebo nezvláštní, když vám ho doktor předepsal, musíte ho užívat."

Náhle vyskočil ze sklepa pes a vrhl se s hlasitým štěkotem ke mně. Vyskočil jsem na pařez a prášek mi vypadl z ruky.

„Sežere ho. On vám to sežere!" vykřikla ustrašená Černikovová. Pes vám sežere prášek! Kam vám to upadl? Honem ho najděte!"

„Říkám vám přece, že je to docela nevinný prášek."

„Ale já se bojím, co když to psu uškodí! To je hrůza! On ho určitě schlamstne," bědovala.

Zmocnilo se mne najednou přání uklidnit ustrašenou ženu a zároveň mě popadla rozpustilost.

„Tak už se uklidněte! Už jsem ho našel a hned ho taky spolknu! Vidíte, už ho mám v sobě!"

A vysypal jsem si všechen prášek do úst.

KAPITOLA 21. ČERNÝ SNÍH

Prudký úder. Na okamžik se mi zastavilo srdce. Jak se mi točí hlava! Nohy se mi podlomily. Ruce se chvějí. Před očima se míhají černé body.

Jako by padal černý sníh. Vichřice černých vloček. Metelice černého sněhu. Srdce mi buší silněji a pak se náhle zastavuje. Chci vykřiknout, ale nemohu, nemám sil! Jaká tíha se to na mne valí! Cosi mne tlačí k zemi, níž a níž.

Sbírám poslední síly a otáčím se napravo a nalevo. Co se to děje? Vidím, jak se keře u potůčku bujně rozrůstají a jak se prudce zvedají vzhůru k nebi. Potůček se rozlévá a hučí. Co nevidět mne voda zaplaví a já se utopím. Co je to za hluk, za rámus všude kolem dokola? Zvuky jsou stále pronikavější a hlasitější. Jako sílící rachot hromu. Slyším volání: „Občane, co se to s vámi děje?“ Štěkot psa mne úplně ohlušuje. A náhle cítím velmi známou vůni. Je to vůně, kterou přivál vítr z pole, anebo vůně odkvétajících líp? Či snad pach tlející půdy? Anebo cosi velmi blízkého, jako z dětství… vůně chleba, jak jej pekou ve veliké ruské peci na takových velikých listech… Na jakých listech? Proč jsem to už zapomněl? Ale ne, vzpomínám si! Už jsem si vzpomněl: na zelných.

A kde je ta žena, co volala: „Občane, co je to s vámi?“

Vždyť mi roste před očima! A její pes roste také. Obrovské, strašlivé chlupaté zvíře. Nemohu je už ani rozeznat. A už neslyším ani lidský hlas, ani štěkot psa. Tma a ticho. Ale proč je mi tak dusno? Vždyť na mne spadly mé vlastní šaty! Zmítám se a škrabu se ven. Trochu se rozjasnilo. Vylezl jsem a rozhlédl jsem se.

Všude kolem podivné nové zvuky, barvy a vůně. Nemohu je rozpoznat, nemohu je pojmenovat, nemohu je vůbec srovnat s něčím známým.

Ale hlava mi pracuje jasně a přesně. Chápu všechno.

Zmenšil jsem se! Kolikrát? Nevím — a také nevím, trvalo-li to dlouho, anebo jenom okamžik. Jak dlouho tu vlastně jsem?… Při tolika nových dojmech splývá všechno dohromady. Co se bude se mnou dít? Jak se takhle budu moci vrátit zpátky do města? Zítra mám odcestovat a musím se dnes večer zastavit na ředitelství paroplavby pro lístek. Ne, zůstanu v hotelu ještě jeden den. Řekl jsem to přece vrátné. Ale vždyť ona pořád čte romány. Možná, že to ani nezaslechla. Budu jí to musit říci ještě jednou a to hned. Jestlipak už četla „Tichý Don“?

O čem to vůbec přemýšlím? Vždyť je to směšné. Už je na to na všechno pozdě. Jsem teď už v jiném světě. A už se asi odtud nedostanu.

„Nedotýkej se prášku!“ opakovalo se ve všech Dumčevových dopisech. A já jsem prášek spolkl a zmenšil jsem se stokrát a možná, že i dvěstěkrát. To je celé rozluštění. Proto také všechno přede mnou jako by vyrostlo. Proto se všude kolem objevily nové neznámé předměty. Jsou to tytéž předměty, jenomže sto nebo dvěstěkrát zvětšené. Stal se ze mne „živý mikroskop“. Ale to přece byla Dumčevova touha, vyprávěl o tom své nevěstě!

Tak to je tedy to Dumčevovo tajemství! Zmenšil se! Je někde tady! Někde blízko!

Ale mám přece v kapse dvě pilulky. Budou zrovna tak účinné jako prášek? Docela jistě! Ale v jaké dávce? V Dumčevově dopise stojí: „Polož jedno zrníčko…“ Jedno zrníčko bude tedy pro Dumčeva a druhé pro mne. Ale co když ta zrníčka ztratila svou zvětšovací schopnost a já tu zůstanu navždy? Na okamžik mne obešla hrůza. Ale prášek přece účinkoval, pilulky tedy musí účinkovat také. A já se vrátím k lidem.

Jaké je to štěstí být mezi lidmi, jaká radost! Příbuzní, známí, přátelé… Jak je to pěkné třeba se i zlobit, jen když je to tam mezi lidmi! Nemám snad hned jednu pilulku spolknout? Hned na místě? Ale co bude potom s Dumčevem? Chci ho zachránit stůj co stůj. Teď nejdřív se musím dostat do vlastní kapsy“ kde jsou pilulky. Vlézt po hlavě sobě samému do kapsy! Udělám to!

Už držím obě pilulky v ruce. Odkládám je stranou a pokouším se zuby i rukama odtrhnout okraj svého pestrého šátku z hořejší náprsní kapsičky. Podařilo se mi to a přehazuji si ten kousek barevného plátna přes ramena jako starořímskou togu. Ještě se mi podařilo utrhnout jeden úzký proužek kapesníku. Opásal jsem se jím po způsobu afrických domorodců, jak jsem to viděl kdesi na obrázku.

Ohlížím se. Kde to vlastně jsem? Vzpomínám si, že jsem vyskočil na pařez, když se na mne vrhl ten pes. To nic, sešplhám na zem a začnu hledat Dumčeva. Pomalu a opatrně se spouštím, chytám se každého výstupku a pilulky tisknu v dlani.

Dole temně šumí les. Je to tráva. Najednou se všechno kolem mne rozhoupalo a hází to se mnou stále silněji a prudčeji.

KAPITOLA 22. PROVAZY, NITĚ, SÍTĚ

Co to se mnou tak houpá? Tak silně a prudce? Ale už jsem se rukama zachytil jakéhosi lana. A nohama jsem se také opřel také o lano. Co to jenom je? Provazový žebřík? Houpá se nad propastí a já se houpám s ním, čím dál tím silněji. Musím najít nějakou pevnou oporu.

Opatrně se pokouším slézt dolů. Jak to, že se mi jen s námahou daří uvolňovat nohy i ruce od lan? Nějaký divný provazový žebřík — vždyť se lepí! Provazy jsou posety spoustou lepkavých uzlíků.

Prohlížím si to pozorněji: není to vůbec provazový žebřík, ale jakýsi obrovský rám a v rámu řada provazů, které se sbíhají jako paprsky do středu a jsou spojeny hustou spirálou.

Houpá se to se mnou stále silněji a silněji. A odkud asi pochází ten ostrý, pronikavý hukot, z něhož by člověk pomalu ohluchl?

Hned vedle mne se v síti zmítá nějaký tvor, trhá sebou a hází sem a tam, ale čím víc sebou hází, tím víc se lepí k provazům.

Obrovská síť se houpá stále zuřivěji.

Jak jen se zbavit toho strašlivého houpání? Budu se musit spustit rychleji dolů, tam, kde šumí tráva. Hledám nohama druhé lano, opírám se, odtrhuji ruce od horního a tak slézám níž a níž.

Vtom jsem ztrnul. Z rohu sítě pomalu a lehce vylezla chlupatá obluda. Je mnohem větší než já. Z hustých chlupů zírá osm očí. Hledí do různých stran a jsou symetricky uspořádány.

Obluda se pohnula a na zádech se jí ukázal veliký bílý kříž.

Pavouk křižák!

Obrovský provazový žebřík s paprsky rozbíhajícími se na všecky strany je tedy pavučina a to zvíře, které sebou tak hází a bzučí, to je moucha.

Jak jsem byl slabý a bezmocný proti tomu pavouku! Ano. Ale v té chvíli jsem to necítil. Dokonce jsem se ani nelekl.

Ještě jsem si zřejmě neuvědomil, že jsem menší než pavouk a že jdu vstříc záhubě. Měl jsem jedno jediné přání, prohlédnout si tu podivnou nestvůru co nejlépe.

A moje zvědavost mne zachránila. Neudělal jsem ani jediný pohyb, ani nejmenší posuněk, nehybně jsem ztrnul a jen jsem se díval. Přede mnou stál mistr tkadlec ve své dílně. Vzpomněl jsem si na starou pověst o Arachné, nejlepší tkadleně starověku, která závodila s

Pallas Athénou o mistrovství.

Arachné byla dcera chudého lydského barvíře. Dovedla zdobit své jemné tkaniny skvostnými, přebohatými vzory. A tu se jednou bohyně Athéna, ochránkyně řemesel a všech ženských prací, doslechla, že Arachné převelice zpyšněla svým mistrovstvím. Vychloubala se, že by se odvážila zvítězit i nad samou Athénou.

Bohyně se proměnila v starou ženu, přišla k tkadleně a navrhla jí, aby spolu závodily ve tkalcovském umění. Daly se tedy do práce. Bohyně Athéna utkala na svém stavu obraz ze svého života. Odvážná a hrdá Arachné utkala příhody ze života bohů a proměny bohů. Stařena — bohyně Athéna — se snažila nalézt na umění Arachné nějaké chyby. Ale nenašla je.

Athéna byla nucena přiznat porážku. To se ale lehko nepřiznává! A tu v záchvatu zlosti a hněvu zapomněla na všechnu spravedlnost, udeřila tkadlenu člunkem do hlavy a proměnila ji v pavouka, který je odsouzen věčně tkát svoji pavučinu.

Ta vzpomínka mne tak zaujala, že jsem se nedopustil ani jediného zbrklého pohybu.

Tím jsem se zachránil, protože pavouk mou přítomnost v pavučině vůbec nezpozoroval. Pavouci totiž nehybné předměty nevnímají.

A mezitím tvor, který byl nedaleko mne, sebou tloukl a zmítal a snažil se vysvobodit z lepkavé pavučiny. Pavouk se přiblížil. Dravec se pudově vrhá na pohyblivé předměty. Stál jsem na laně a rukou jsem se držel druhého lana. Pavouk zamířil ke své oběti, k mouše.

Moucha sebou trhla směrem ke mně. Teď byla těsně vedle mne. Zůstal jsem nehybně na svém místě. Pavouk se vrhl na mouchu a začal ji ovíjet bílými provázky, které vypouštěl z bradavek.

Teď se pavouk ke své oběti téměř přilípl. Musím využít situace a rychle utéci! Spouštím se dolů a stále se ohlížím. V místě, kde se zmítala moucha, visel teď v pavučině její černý, bílými nitkami obetkaný šat. Rozeznal jsem v různých místech pavučiny ještě několik takových chomáčků — svátečních oděvů much, které se chytily do pavučiny.

Pavouk skončil svou lupičskou práci a otočil se za mnou. Podíval jsem se dolů.

Pode mnou se rozprostírala ohromná zelená plocha, pravděpodobně listoví nějaké rostliny. Doléhalo ke mně odtamtud stále sílící šumění, jež připomínalo šumění vrcholků lesních stromů, kolébaných větrem.

Sestupoval jsem dolů. Šumění bylo stále zřetelnější. Jaké štěstí! Čím více jsem se blížil k okraji pavučiny, tím méně bylo na provazech lepkavých uzlíků. Teď už nevidím vůbec žádné. Spouštím se s lana na lano docela lehce.

Ale u samého kraje pavučiny se mi přihodilo něco strašného; celý rozradovaný nad tím, že se mi podařilo vyváznout, jsem najednou nechtě kopl do provazu a ten se přetrhl. Pavučina se začala třást a houpat a já už nestačil sešplhat. Pavouk zamířil k místu, kde se jeho síť přetrhla, a vrhl se na mne.

KAPITOLA 23. PRVNÍ BOLESTNÁ ZTRÁTA

Strhl jsem se sebe plášť. Neztratil jsem smysl pro humor. „Tu máš ještě jednu mouchu!“ Rozmáchl jsem se, zatočil jsem pláštěm ve vzduchu a zamířil jsem jím přímo na pavouka. „Uměl bych ale znamenitě zahrát roli matadora v nějaké španělské hře!“ řekl jsem si. A hodil jsem plášť na pavouka.

Plášť k pavoukovi nedoletěl, zachytil se v pavučině. Lana se zatřásla.

Pavouk se jal „zpracovávat“, to jest ovíjet můj plášť s touž usilovnou horlivostí, s níž byl zvyklý zacházet s živými tvory. Jaký názorný příklad rozdílu mezi instinktem a rozumem! Pavouk dovede utkat složitá a důmyslná tenata. Ale jak si počíná při své práci? Řídí se jen a jen pudem! Zamotává do pavučiny můj plášť přesně tak, jako kdyby to byla živá moucha. Docela automaticky!

Dobrou chuť! A teď už je čas, abych odtud zmizel. Rychle pryč!

Dávám se na pochod a svírám pevně pěst levé ruky se dvěma pilulkami normálního vzrůstu. Se dvěma?… Srdce se mi zastavilo.

Rozvírám pěst a vidím, že nejsou dvě, že mám jenom jedno jediné zrníčko! Kam se podělo druhé? Asi mi vypadlo ve chvíli, kdy jsem tak divadelně hodil plášť na pavouka.

Kde to zrníčko jen může být? Jedna pilulka obsahuje pravděpodobně dávku pro jednoho člověka. Neodsoudil jsem tím sebe nebo Dumčeva k věčnému pobytu v těchto končinách? Znamená to, že se jeden z nás už nikdy nevrátí k lidem?

Snad se mi je podaří ještě najít. Bude asi tam někde na zemi. u kořenů šumící trávy. Rychle pryč od pavouka! Honem, honem dolů, hledat pilulku!

Na okraji rámu obrovské sítě se chytám za jakési lano, rozhoupávám se nad propastí a moje nohy se dotýkají čehosi tvrdého.

A už stojím, zřejmě na nějakém výstupku nebo součku toho pařezu, na který jsem vyskočil, když mne napadl pes.

Spouštím se dolů, pomalu a opatrně překračuji prohlubiny v kůře pařezu a snažím dostat se stále níž a níž, kde šumí tráva a kam zapadla spasná pilulka. Musím ji najít za každou cenu!

Mé pohyby upoutaly znovu pavoukovu pozornost. Vypořádal se s pláštěm zřejmě mnohem dřív, než jsem předpokládal, a už mne pronásleduje. Jsem však už od pavučiny daleko. Tady mne pavouk už nedostane. Doma, ve své pavučině, je dravec svrchovaným pánem, ale jen tam! Teď se objevil na kraji pavučiny. Vypouští nit a už je nad mou hlavou. Uskočil jsem bleskurychle na stranu a schoval jsem se do

jakési prohlubně.

Ať si mne teď hledá! Mám odtud výbornou vyhlídku.

Vidím pavouka, jak visí na nožkách trupem dolů a přelézá po svém mostě.

Ano, opravdu se dostal na můj břeh. Všech jeho osm očí zírá napjatě na různé strany. Mne však v mé skrýši nevidí.

Pavouk se pohnul kupředu. Vzduch prořízl ostrý ohlušující hukot.

Jakési šedivé zvíře se vrhlo na pavouka a ten rychle sjel po laně nazpět.

Hukot pořád sílí. Udělal jsem krok dozadu a probořil jsem se do jakési studně. Upadl jsem a skoro jsem se potopil do nějaké lepkavé a měkké hmoty.

KAPITOLA 24. ŽIVÉ KRUŽÍTKO, ELIPSY A KRUH

Omámila mne podivná vůně.

Nevím, jak dlouho to trvalo. Ztratil jsem zřejmě vědomí.

Octl jsem se na dně jakési studně. Odněkud svrchu pronikalo dolů světlo. Musím se odtud nějak dostat. Vyprostil jsem nohy z lepkavého těsta a zachytil jsem se rukou za nějaký výstupek. Vylezl jsem nahoru, na světlo.

Najednou se zatmělo, jako kdyby někdo přikryl otvor studny. Šplhal jsem však vzhůru dál a zachycoval jsem se ostrých hran stěny. Narazil jsem hlavou na cosi tvrdého. Co je to? Co je to nade mnou za střechu? Přiléhá těsně k otvoru, jímž jsem se propadl do studně! Střecha trochu prosvítá.

Uhodil jsem do ní pěstí — udělala se díra. Ještě jeden úder, a otvor se rozšířil. Vytáhl jsem se, uchytil jsem se za okraj studny a vylezl jsem ven. Na čerstvém vzduchu jsem se vzpamatoval a znovu jsem ucítil omamnou vůni. To je přece med! Byl jsem v jakési obrovské medové díži. Je to ale k smíchu! Mám hlad, a přitom jsem med ani neochutnal a honem od něho utíkám. Utekl jsem z medové díže, a docela zbytečně! Neměl bych se tam vrátit? A co ta střecha, která se mi tak náhle objevila nad hlavou? Spustím se znovu do studně, nasnídám se — a najednou se mi zas nad hlavou objeví střecha. Co když se už potom ze studny nevyškrábu? Musím napřed udělat průzkum a pak se teprve rozhodnu, půjdu-li na snídani nebo ne.

Šedivé zvíře, které tak polekalo pavouka, se znovu objevilo na listě hned vedle mne. Schoval jsem se, aby mne nebylo vidět. Tvor se choval dost podivně. Takové zvláštní pohyby, skoro jako by tančil! Ne, to není tanec. Živočich vyřízl z listu kruh, úplně pravidelný a přesný kruh, jako by čára řezu byla napřed narýsována kružítkem.

Pevným středem byl trup včely čalounice. Hlava s čelistmi se otáčela a vyřezávala při tom pravidelný kruh.

Kruhový výřez byl skutečně přesný. Vtom zvíře usedá těsně vedle mne a přikrývá zeleným, z listu vyřezaným kruhem studnu, z níž jsem před chvilkou vylezl.

A na vedlejším listě si jiné takové šedivé zvíře počíná navlas stejně. Teď právě uletělo a na listě zůstal výřez elipsovitého tvaru.

Včela přemístila opěrný bod na zeleném listě ještě o kousek dál a dva neúplné kruhy utvořily elipsu.

Elipsovité výřezy z listů jsou zřejmě určeny na obložení stěn, zatím co kolečka slouží za kryt.

Ten šedivý živočich je včela čalounice. Celá její práce připomíná praktické cvičení v geometrickém rýsování.

Ve studni je med!

„Posnídám tam," řekl jsem si a díval jsem se, jak včela čalounice vyřezává a ukládá na svoji medovou studnu jednu kulatou střechu za druhou.

Budu si musit pospíšit. Budu-li čekat tak dlouho, až včela položí všecky vrstvy své střechy, pak se mi takovou tlustou střechu nepodaří pěstí prorazit a já zůstanu bez snídaně. A proč bych si neměl trochu pochutnat na medu?

Schoval jsem se do úkrytu a čekal jsem. Včela právě uložila na svou studnu novou stříšku. Jakmile odletěla, běžel jsem rychle ke studni a udeřil jsem do střechy pěstí. Vznikl otvor.

Dokud včela kladla střechu, čekal jsem. A jakmile odlétla, aby si vyřízla novou, rychle jsem střechu prorazil. A opět jsem dlouho a trpělivě čekal. Střecha je zase tu a já znovu a znovu obnovuji svůj vchod do medové studny. Včela dělá zbytečnou, bezúčelnou práci. Tak se projevuje pudový automatismus.

Mnohokrát přiletěla včela, aby položila svůj zelený kotouč na rozbitou střechu. Teprve když položila třináctou vrstvu, kterou jsem neopomněl zrovna tak prorazit jako těch dvanáct vrstev před tím, odletěla a už se nevrátila. Čekal jsem dlouho, ale včela asi „považovala" svoji práci za skončenu.

„Teď přišel můj čas. řekl jsem si.

A vlezl jsem do prohlubně, chytaje se za okraje listových stěn. Včela mi připravila z pylu a z nektaru květů medové těsto. Nebylo to zrovna špatné jídlo. Včela do něho ukládá svá vajíčka.

Když jsem posnídal, vylezl jsem ze studny a začal jsem znovu šplhat dolů a zachycoval jsem se jamek v kůře pařezu.

KAPITOLA 25. ŘÍTÍCÍ SE HORA

Co se to zablýsklo tam dole u kořene trav? Není to náhodou stříbřité zrníčko, které mi vypadlo z ruky, když jsem mrštil svým pláštěm po pavoukovi?

Ano! Uviděl jsem stříbrný třpyt pilulky. Bylo to skutečně mé spasné zrníčko!

Zas budu mít dvě pilulky. A až najdu Dumčeva, budeme se oba moci vrátit k lidem…

Seskočil jsem na zem a odřel jsem se při tom bolestně o ostré hrany kamenů. Kameny? Dřív bych byl řekl, že je to hrubozrnný křemitý písek, ale teď to pro mne byly ohromné balvany. Stál jsem na nevelkém úzkém kamenitém pruhu. Kolem dokola šuměl les.

Zamířil jsem k zrníčku. Vtom se znenadání mezi mnou a mojí spasnou pilulkou objevila obrovská valící se koule.

Po písčitém poli se valila hora.

Kdybych byl dovedl využít jednoho okamžiku a rychle se vrhl vpřed, mohl jsem svou pilulku zachránit. Avšak hora se na mne řítila tak neodvratně a hrozivě, že jsem byl úplně popleten a vhodný okamžik jsem promeškal.

Hora se přede mnou náhle zastavila a zaclonila pilulku. Snažil jsem se horu obejít, ale tu se mi za ní ukázal podivný tvor, celý zakovaný do černého brnění. Připomínal středověkého řádového rytíře z obrázků v historickém románu.

Stvoření, asi dvakrát větší než já, se opíralo hřbetem o horu.

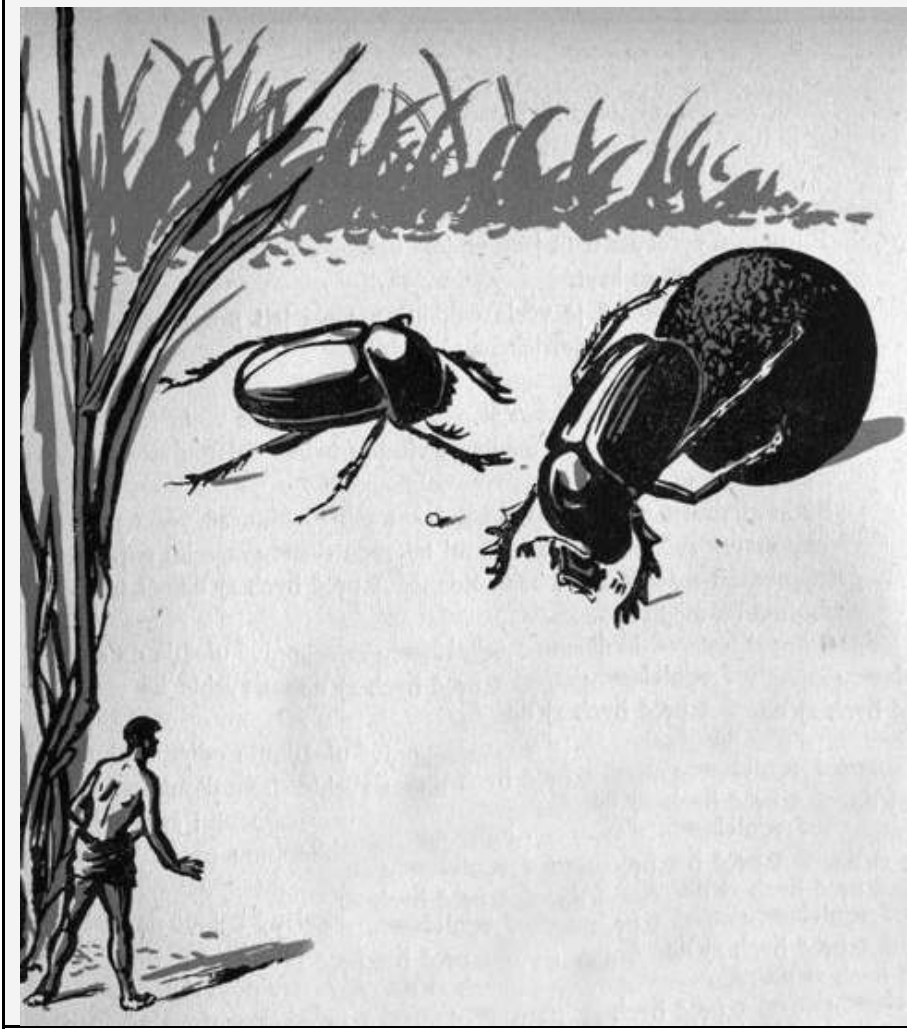

Předek jeho hlavy vypadal jako obrovské polokruhovité hrábě s velikými zuby. Místo předních noh mělo dlouhé a široké lopaty s ozubenými okraji.

Teď jen rychle kouli obejít!

Musím ji obejít za každou cenu a sebrat spásonosnou pilulku!

Mihl jsem se kolem zvířete. Rychle, jen rychle k pilulce! Oběhl jsem horu s pravé strany. Ta se ale náhle pohnula a valila se nazpět. Vrátil jsem se na dřívější místo. Za koulí se objevil jiný „černý rytíř“. Byl trochu menší, jeho pohyby byly bystré a obratné, dokonce jakoby trochu zlodějské; to on strčil kouli na druhou stranu. Tenhle „loupeživý rytíř“ se snažil kouli valit jinam, ale její majitel ji tlačil dál v původním směru.

Oba tvorové strkali koulí sem a tam. Na okamžik jsem drahocennou pilulku zahlédl, ale potom ji hora zase zaclonila. Cožpak

jsem se mohl za této situace odvážit k výpadu a zmocnit se pilulky? Jistě ne. Buď by mne rozdrtila hora, anebo rozšlapali „černí rytíři“.

A což podniknout širší obchvat, obejít kouli větším obloukem a zmocnit se pilulky tímto způsobem? Ale koule se neustále pohybuje v naprosto neočekávaných směrech, a kdybych pilulku na okamžik ztratil s očí, nevím, zda bych ji potom našel.

Najednou se koule prudce navalila přímo na pilulku. Teď je konec! Už se mé zrníčko zablesklo na vrcholku koule… Okamžik — a koule se kutálí dál po písčitém pruhu. Místo, kde pilulka ještě před chvílí ležela, je teď prázdné.

Utíkal jsem za koulí, ale „rytíři“ ji kutáleli stále rychleji a rychleji.

Co jsou to vlastně zač, ti tvorové s dlouhými zubatými lopatami a hráběmi, kteří se svým vzezřením tak podobají rytířům v černých brněních?

A ta koule, kvůli níž se spolu tak poprali? Všechno jsem pochopil teprve později.

Nespouštěl jsem kouli s očí a běžel jsem za ní stále rychleji a rychleji. Už jsem sotva dech popadal, ale pořád jsem běžel a běžel. Byla to obtížná cesta; obcházel jsem balvany, skákal přes rozsedliny, vystupoval na strmé kopce. Začala mne zmáhat únava a já zůstával stále víc a víc pozadu. Nakonec mi koule zmizela za vysokými písečnými vrchy.

KAPITOLA 26. LES ŠUMĚL

Doběhl jsem k písečným vrchům a začal jsem na jeden z nich šplhat. Jen abych dohonil kouli s pilulkami! Pod nohama se mi řítily kameny. Balvany mi zatarasovaly cestu. Nepodařilo se mi dosáhnout vrcholku. Zůstal jsem stát. Rozhlédl jsem se. Vrchy stály blízko sebe a tvořily pásmo.

Mezi úbočími se otvíraly propasti. Tam někde za horami byla teď koule s mou pilulkou.

Vykročil jsem k vrcholku, ještě krok — tu jsem nešťastně klopýtl a v tom okamžení jsem se zřítil dolů. K novému výstupu jsem už neměl sílu. Jak ta černá zvířata dokázala valit takovou kouli přes tyhle kopce, to jsem opravdu nemohl pochopit.

Byl jsem úplně bezmocný a bezradný. Nevěděl jsem, co si počít.

Proč tu vlastně jsem?

Na každém kroku mi hrozí záhuba. Ještě docela nedávno bych byl překračoval tyhle krtčí a myší díry docela klidně a bezstarostně a byl bych si asi sotva všiml, že tu je nějaké horské pásmo.

Zpátky! K lidem! Držím přece v ruce pilulku. Je v ní skryta veliká síla zpětného vzrůstu. Pozdvihl jsem pilulku k ústům…

Ale co Dumčev? Vždyť jsem sem přece přišel na lidské volání o pomoc. Se všech stran mne ihned obklopilo nebezpečí, protivenství a nešťastné náhody. Ne, neustoupím! Musím prozkoumat okolí.

Rozhlédl jsem se. Kolem písčitých vrchů se táhl šumící les. Obrátil jsem se vpravo, obešel jsem hory a vstoupil jsem do lesa.

Ovanul mne teplý a dusný vzduch, jako kdybych byl někde v džungli. Nebo mne snad pohádkový stroj času přenesl sta a sta milionů let nazpět do kamenouhelného údobí s vlhkým podnebím, kdy vzduch byl horký a na Zemi rostly obrovské stromovité přesličky a kapradiny?

Prodíral jsem se houštinami. Ale les byl čím dál tím hustší a neproniknutelnější. Ohlušovala mne směsice nejrůznějších zvuků, od ostrého pískotu, cvrlikání, skřípotu a šramotu až po neustávající dunivý jednotvárný hukot, který chvílemi sílil a pak zase slábl:

Rozhrnoval jsem stébla neznámých rostlin a prolézal mezi ohromnými listy. Jak mnohotvárný je svět rostlin! Zaplavovaly mne silné aromatické vůně, až se mi točila hlava. Tu zavoněla máta a heřmánek, tam zase sladká vůně řebříčku a pak zas ostrý hořký pach, jenž připomínal pelyněk. Vůně se navzájem mísily a bylo těžko rozeznat jednu od druhé.

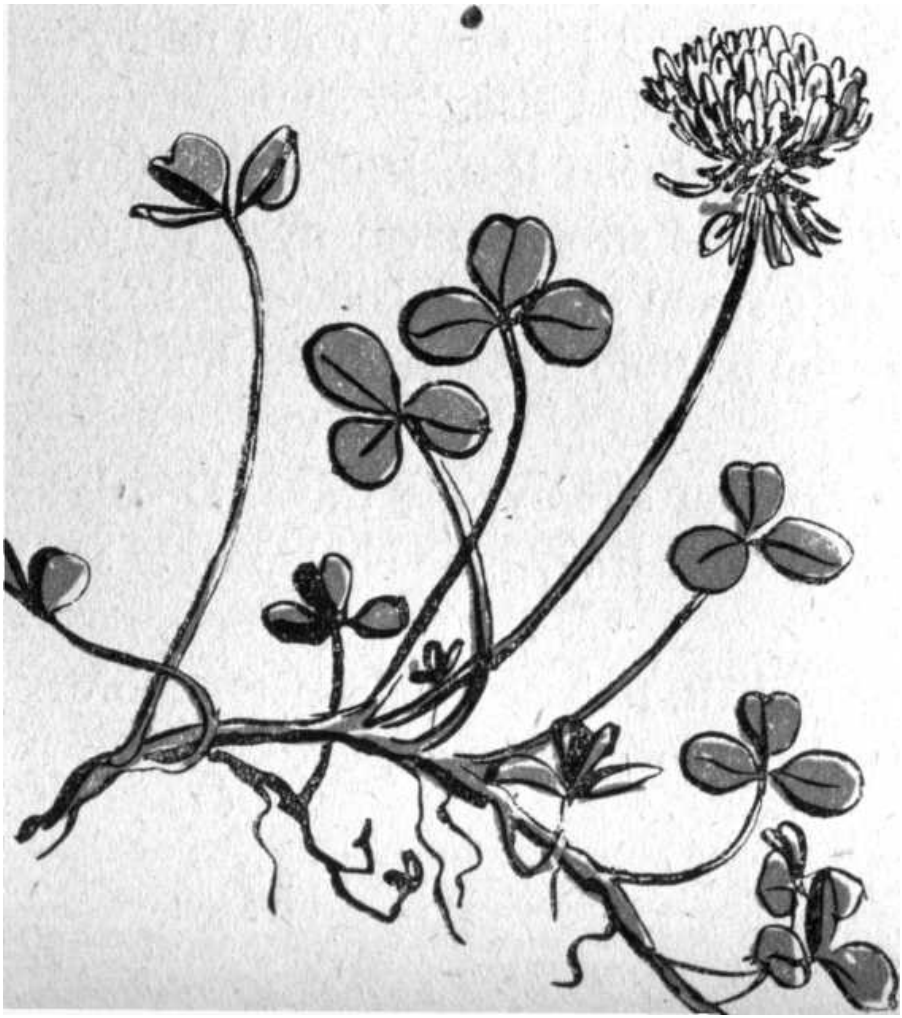

Všechny mé představy a pocity ztratily svůj dřívější obsah. Viděl jsem jiné rozměry a barvy, slyšel jiné zvuky, vdechoval jiné pachy.

A celý ten svět se mi začal ponenáhlu jevit jako něco úplně neobyčejného a nového, jako cizí, krásná, ale strašná říše.

Byl jsem v lese, v houští neproniknutelného lesa, jenž stál kolem mne jako stěna. Obklopovaly mne podivné stromy nevídaných tvarů. Kymácely se pod nárazy větru. Každý strom se třásl jakoby strachem, kolébal se a ohýbal až skoro ke kořenům. Bylo slyšet neustálé hučení. Cizí, naprosto nezvyklé hučení.

Správně jsem si uvědomil, že to nejsou stromy, ale tráva. Docela obyčejná tráva… ale jak je obrovská! Obří trávy mne obklopovaly se všech stran.

A já už nejsem ani s to je od sebe rozlišit, třebaže je od dětství dobře znám, jitrocel, jetel, bojínek, kontryhel, oměj, zvonečky…

Ty všechny známé byliny zde ovšem rostly. Ale místo celých rostlin jsem viděl jen ohromné listy — velké zelené plachty, okrouhlé i zubaté, štíhlé i ploché, zaostřené jako zuby pily.

Některé listy přiléhaly ke stvolům, jiné se kolébaly na dlouhých rapi cích a některé vyrážely přímo ze země jako vějíře.

Mezi rovnými stvoly se hustě proplétaly popínavé Hany a zahrazovaly mi cestu. Byl to zřejmě obyčejný svlačec a vikev.

Podivní, nevídaní ptáci přeletovali se stromu na strom. Ale byli to vůbec ptáci?

Jacísi zvláštní, neznámí tvorové skákali a lezli sem a tam. Někteří jsou vybarveni jasně zeleně a splývají dokonale se zelení listů, jiní se drží u temných kořenů a jsou černí a ti, co lezou po holé zemi, mají barvu žlutou nebo hnědou. A všechno je tu v neustálém pohybu, vzlétá, padá k zemi a znovu zas vyletuje… Toť se ví, že to nebyli ptáci ani savci, ale představitelé nespočetných hmyzích druhů.

Jak nepochopitelná, hrozná, neznámá a nebezpečná je tato říše! Země obřích trav!

Prodíral jsem se pomalu kupředu, navzdory všem překážkám. Odkudsi z daleka bylo slyšet hukot. Jak jsem postupoval, hukot stále rostl. Byl to mocný hukot potoka.

A hned se mi s neobyčejnou jasností vybavila v mysli slova z Dumčevova dopisu. Dumčev psal: „Polož zrníčko tři sta kroků na jih od silnice a sto kroků na západ od Velikého potoka… na západ od Velikého potoka.“

Musím tedy jít tam, kde hučí potok. Někde tam, sto kroků od potoka, je Dumčev! Kupředu! Kupředu!

Odněkud vylétl obrovský pták s průzračnými, úzkými a dlouhými křídly a usadil se na stvolu. Uskočil jsem stranou. Pták se spustil se stvolu přímo na mne.

Utíkal jsem, klopýtaje o kořeny, a skryl jsem se za silným kmenem. To je vosa! Bodne-li mne žihadlem, bude to můj konec! Dobře ještě, že jsem ji hned zpozoroval a že jsem utekl. Byla by se se mnou vypořádala ve vteřině.

Ale jak jsem tak stál za stromem, prohlédl jsem si toho dravce důkladněji a dal jsem se do smíchu. Vždyť ona vůbec nemá žihadlo, vždyť nemá čím mne bodnout! To je přímo názorný příklad k Darwinovu učení. Mimikry. Ochranné zbarvení, které napodobuje jiného živočicha. Je to pouze motýl nesytka. Má průzračná křidélka jako vosa; nejsou pokryta šupinami. Nebýt ochranného zbarvení, ptáci by tenhle druh motýlů už dávno vyhubili.

Pokračoval jsem v cestě. Překážka stíhala překážku. Jak mám ale v takové maškarádě rozeznat skutečného dravce od přestrojeného? A

tak jsem se podle okolností schovával za strom, zakryl se listem, jindy zas jsem si lehl k zemi anebo zůstal nehybně stát. Mnohokrát to však bylo nadarmo, schovával jsem se docela zbytečně, žádní dravci to nebyli.

Opravdu! Chtěl jsem překročit dvě suché větvičky ležící vedle sebe, které mi překážely v cestě. Tu se však jedna z nich oddělila od druhé, strčila do mne a já jsem upadl. Není to něco hrozného? Není! Když jsem se podíval blíž, viděl jsem, že je to housenka. Každý ví, že tato housenka napodobuje tvarem a zbarvením suchou větvičku, aby se uchránila před dravci.

Kolem obrovského keře cosi hlasitě zabzučelo. Na vrcholku keře se kolébaly růžové koule. Podle barvy jsem poznal, že je to jetel, a ohromný bzučící hmyz že je čmelák. Nebezpečné sousedství! Schoval

jsem se pod keř. Pod keřem jsem však zahlédl jiného čmeláka. Kam se jen schovat?

Ale jak to, že tenhle čmelák má jenom dvě křídly jako moucha? Nejsou v tom zase nějaká kouzla? Ano, opravdu! To není čmelák, to je moucha hnojná, výkalnice! Všude jenom samá maškaráda. Výkalomilka v kostýmu čmeláka! To přestrojení ji chrání před záhubou.

Ale v tom prapodivném světě nebyly jen masky, ale i kejklíři. Vedle mne spadl na zem jakýsi tvor. Jako by si ze mne tropil šašky: mrskl sebou o zem vedle mne, hned nato prohnul tělo a — vymrštil se vzhůru.

Akrobat! Brouk kovařík!

Kráčel jsem stále kupředu. Hra kolem mne pokračovala, ba zdálo se mi, že se stupňuje. Obklopoval mne zástup masek. Je to ale mumraj! To, čemu říkáme „mimikry“, projevovalo se kolem mne v nejneočekávanějších podobách. Akrobacie, hra na schovávanou, maškarní kostýmy obhlédnuté u souseda dravce…

Přebíhal jsem s místa na místo. Byl jsem už celou tou maškarádou hrozně unaven. Ale kam utéci?

KAPITOLA 27. PŘEPRAVA PŘES VELIKÝ POTOK

Díval jsem se upřeně do dálky a snažil jsem se skrze lesní houštinu něco rozeznat, něco uvidět. Naslouchal jsem. Hukot a řev potoka neustále sílil. Les, plný zvuků a halasu, pomalu řidl. Konečně jsem se dostal na okraj.

Tak to je tedy ten potok, „Veliký potok“, o němž se hovoří v Dumčevově dopise!

Postupoval jsem pomalu a opatrně po okraji vysokého, příkrého břehu.

Dole hučel a bublal potok. Odtud s výšky jsem viděl protější nízký břeh, pokrytý nánosem hlíny, písku, oblázků a valounů. V době dlouhých dešťů se tenhle potok bezpochyby široko daleko mohutně rozlije. Voda bourá, ale také staví. Dlouhá a dlouhá staletí vytváří koryta velkých řek.

Měřítka, která mi určuje můj nynější vzrůst, jsou však úplně nová. Zmenšil jsem se přece stokrát, možná dvěstěkrát! A když se teď dívám na potůček, na „Veliký potok“, poznávám na něm život a práci velkých řek. Tvoří se břehy a zase se podemílají. Dříve bych si byl sotva všiml, že jsem jej překročil. Takový pramínek! Vždyť má hodně vody jen po dešti. Kdo by se o jeho práci staral. A přece se chová úplně tak jako velká řeka: zalévá břehy, podrývá je, přináší a ukládá materiál.

Dumčev se zmínil ve svém dopise o stu krocích na jih od potoka. Ale já nemohu a nemohu zjistit, kde je jih a kde je sever. V dopisu se dále hovoří o velké silnici. Co je to za silnici a kde je? Toulal jsem se po břehu a rozhlížel jsem se na všechny strany.

Kdosi do mne strčil. Upadl jsem, ale v okamžiku jsem byl zase na nohou. Velikánský hnědý hroznýš! Svíjí se a hřmotně chrastí po písku. Utekl jsem. Je to ale zvláštní! Proč má to zvíře tolik noh? Hlavu má tlustou, hnědou s červeným lemováním. Neustále se svíjí.

Vtom jsem ztratil nad sebou vládu.

Nepamatuji se už, jak jsem se octl na samém okraji srázného břehu. Hroznýš se svíjel v prstencích těsně vedle mne. Najednou se přede mnou vztyčila obrovská hlava s dvěma vypoulenýma očima a začala se nadouvat.

Spadl jsem po břehu s velké výšky do hučícího potoka. Málem bych se byl zalknul. Vzpamatoval jsem se a začal jsem plavat po proudu. Kolem mne plavalo jakési prkno. Zachytil jsem se, vylezl jsem naň a nechal jsem se unášet proudem. Byla to docela obyčejná tříska, ale pro mne měla cenu záchranného voru. Uvědomil jsem si, že se

nikdy nesmíme přestat ovládat. Vždyť ten nohatý hroznýš byla jenom housenka, pravděpodobně housenka lysaje vrbkového. Jak tedy zase podvod, strašidelné oči jsou pouhé skvrny. Vždyť se mne asi sama polekala, a proto jeden z prstenců jejího těla se začal nadouvat. Zastrašuje tak dokonce i malé ptáky. Břeh byl už blízko. Doplaval jsem a vylezl na zem.

Co je to za podivné maličké stopy! Po tom vlhkém písku u potoka zrovna před chvílí přešel… člověk! Zanechal po sobě hluboké a zřetelné otisky chodidel. Zde, v Zemi obřích trav, žije tedy ještě jeden člověk!

Hlasitě a radostně jsem vykřikl to slovo „člověk“. A připadalo mi, jako by celá říše temných trav náhle ztichla a umlkla. I potok přestal hučet. Jako by všechno kolem naslouchalo jedinému slovu — „člověk“! Jako by se všechno projasnilo. Je tu člověk! Je tu Dumčev!

KAPITOLA 28. MUŽ, KTERÝ STŘÍDÁ PLÁŠTĚ

Vzdaloval jsem se stále víc a víc od potoka a nespouštěl jsem oči se stop. Všechno se mi zdálo úplně prosté a přirozené. Tady někde, snad za nejbližším ohybem cesty, spatřím Dumčeva.

Fantasie mi malovala ty nejneočekávanější obrazy. Zrychlil jsem krok, ale stopy se náhle ztratily. Zmizely v křoví, na němž ležely husté a temné stíny. Přelézal jsem v polotmě obrovské trámy a břevna, zachytávaje se suchých haluzí. Jakýsi obrovský pták přeletěl kolem a já uskočil stranou, abych se zachránil. Vletěl jsem do stromu a vykřikl jsem bolestí, neboť jsem se nabodl na trn ostrý jako jehla. Jenom s velikou námahou se mi podařilo vytáhnout si z těla zalomený konec bodliny. Cítil jsem palčivou bolest jako po spálenině. Poodešel jsem kousek od stromu a klesl jsem na zem. Tělo jsem měl jako v ohni. Stromy stály přede mnou jako hustá stěna a jejich kmeny byly posety právě takovými jehlami. Stromy se kolébaly větrem a šuměly svými plochými ozubenými listy. Každý zoubek na listu byl zakončen také jehlou. Byly to kopřivy!

Když se mi podařilo přemoci bolest, zvedl jsem se a vykročil jsem nazdařbůh.

Hukot potoka už nebylo slyšet. Stíny se ztratily a rozjasnilo se.

Zvedl jsem hlavu a vykřikl jsem údivem. Nad hlavou mi visela podivuhodná stavba barvy pergamenu. Jakési zvláštní obydlí v podobě obrovských číší.

Obrácené číše visely s oblohy k zemi tak, že jejich otevřené „dveře“ byly zrovna nad mou hlavou. Jako kdyby nějaký obr Gulliver přinesl toto město odněkud z neznámých končin a rozestřel je před mým zrakem. V pozadí pergamenového města se tyčila k nebi zelená stěna listoví. Pohled na bledě žluté město na zeleném pozadí prozářeném slunečními paprsky byl opravdu velkolepý!

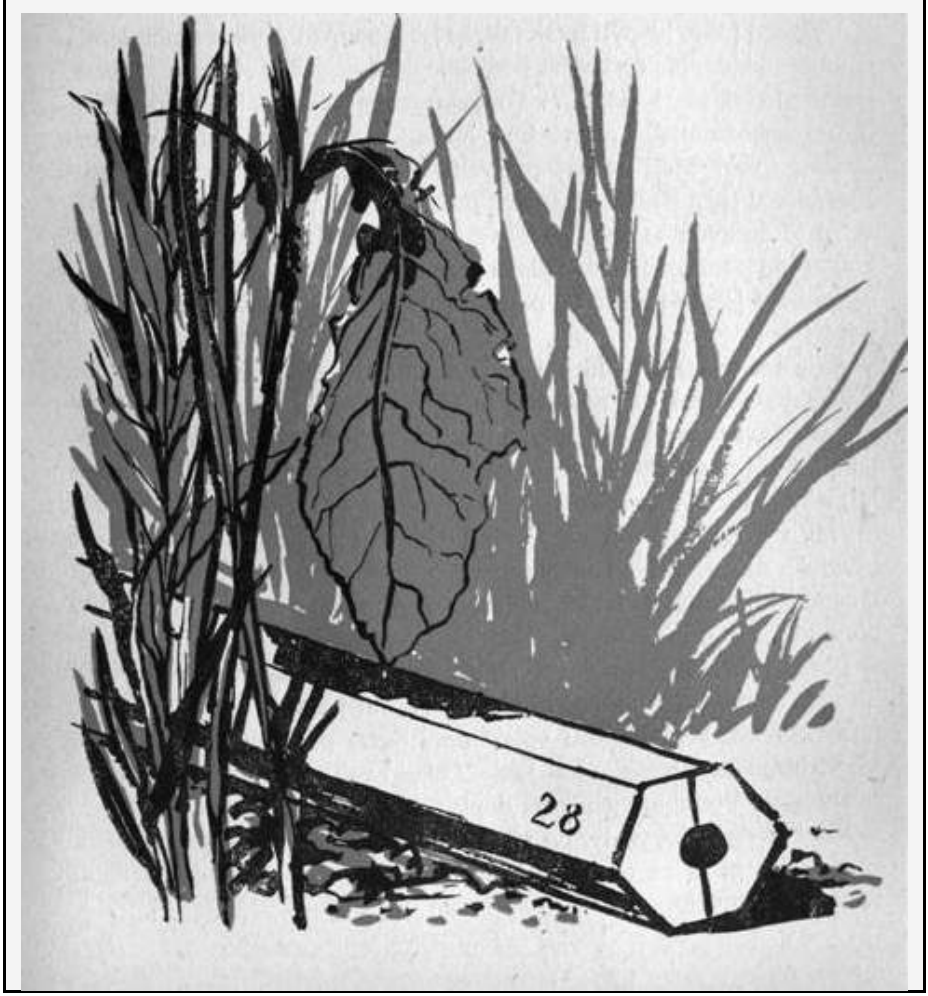

Vzduch byl pln hluku a hřmotu. Obrovští žlutí ptáci vlétali s hukotem a rámusem do města a zase vylétali ven. Celá stavba byla svrchu přikryta jakousi střechou, takže ptáci nevlétali do města horem, ale zdola.

Kde to jsem? Co je to za podivné budovy? A kdo jsou ti ptáci stavitelé?

Vykročil jsem, klopýtl a tak tak, že jsem neupadl. Přede mnou ležela mohutná kláda. Na červeném podkladě zářily na ní v slunečním světle jakési široké žluté pásy… To jsou přece písmena! Ale jakási naprosto nesrozumitelná a neznámá. Nedají se přečíst, nemohu se v nich vyznat! Proč? Mají neobyčejně veliké rozměry. Abych je mohl přečíst, odběhl jsem kousek stranou a musil jsem se zasmát: „Pionýr 2B“!

To je opravdu zábavné. Pionýr 2B je přece značka měkké tužky, kterou rád používám. Tahle kláda je tedy moje tužka. Upadla mi v

besídce, když jsem se pokoušel psát na papíře, který jsem odtrhl s hnízda vos papírnic.

Jsem tedy zase v besídce a nade mnou hučí „město“ vos.

Je zajímavé, jak se tu všechny možné práce konají současně. Některé vosy staví nové buňky, byty, a hned do nich zároveň kladou vajíčka, jako by je osídlovaly obyvatelstvem, jiné krmí zase v jiných buňkách larvičky a zhotovují víčka na buňky, v nichž se larvy zakuklují, a zakrývají vyrobenými víčky otvory buněk. Při tom bez ustání pokračuje výstavba města. Zřizují se plošiny pro nová patra a tato poschodí se také hned budují. Zároveň s tím probíhá příprava a výroba stavebního materiálu, papíru.

Pozoroval jsem to všecko s velikým zájmem. A tu najednou vyběhl na palouk člověk. Ano, byl to člověk! Ztrnul jsem.

S podivuhodnou hbitostí vylezl na střechu pergamenového města. Ve vzduchu se zableskla ocel šavle. Odsekl velikánský kus papíru.

Dumčev! Potřebuje papír na dopisy, které posílá do města.

Vosy se na něho vrhly, on však seskočil na zem a uskočil stranou. Chtěl jsem běžet za ním, když se najednou ozval ohlušující rachot. Kolem se zatmělo.

Na palouk se sneslo obrovské letadlo. Tak se mi to alespoň zprvu zdálo. Zadíval jsem se pozorněji. „Letadlo“ stálo na dvou dlouhých sloupech. Křídla mělo složena a černobílý ocas se mu stejnoměrně pohupoval. To je přece pták! Pravděpodobně konipas.

Ale kde je člověk, který tak statečně bojoval s vosami? Tamhle! Při srovnání s tím ohromným strašným ptákem mi připadal jako úplný trpaslík! Vždyť on ho sezobne! Vykřikl jsem, abych ho varoval, on se však ani neobrátil. Cožpak neslyší?! Ohromný pták poskočil blíž k němu. Ale vtom se ten člověk přitiskl k tmavé kůře stromu, strhl si s ramenou černý plášť a přikryl se jím. Konipas je už u něho, ale nevidí ho. Sezobl červíčka, který se kroutil vedle člověka. Červík mi připadal jako veliký had.

Pták zamával křídly a odlétl. A tu se ten člověk dal do běhu a utíkal pryč. Běžel jako o závod s kusem papíru v podpaždí.

Pták se znovu snesl na zem nedaleko od něho. Člověk se tentokrát přitiskl k velikému zelenému listu. Černý plášť spadl dolů a muž se objevil v zeleném plášti. Stál na zeleném listě a byl neviditelný. Pták hřmotně odletěl. „Dumčeve!“ volám.

Neslyší mne. Ani jednou se neotočil a mizí se svým kusem papíru. Rychle za ním! Ale poletující vosy mne ubodají k smrti. Mám zavolat ještě jednou? Bzukot vos přehlušuje můj slabý lidský hlas. Přesto však křičím stále znovu a znovu: „Doktore Dumčeve!“

Ne, neotočil se… Uteče! Zmizí! Snad navždy.

V zoufalství se vrhám za ním. Jenom abych ho dohonil! Musím ho dohnat stůj co stůj! Kolem hučí vosy, div mne nesrazí k zemi. Ale já

kličkuji a uhýbám, krčím se, padám, znovu se zvedám a běžím za Dumčevem.

Jenom abych ho dohonil! Nesmím ho ztratit z dohledu! Utíkám a volám:

„Doktore Dumčeve! Doktore Dumčeve!“

Tu mi připadlo, jako by se otočil a díval se směrem ke mně. Zvedl jsem cosi se země a hodil do vzduchu. Ano, zahlédl mne, zůstává stát a dívá se.

Vtom se však dává na úprk, zdá se, že se mne polekal. Po několika krocích, jako by se vzpamatoval, znovu se otočil. A teď už jde, jde mi naproti. Mává rukama a dává mi nějaká znamení. Pospíchám k němu. Ještě krok, ještě jeden…

Náhle pode mnou zakolísala zem…

Někam jsem se propadl!

KAPITOLA 29. ČLOVĚČE, OZVI SE!

Spadl jsem na něco měkkého. Vzpamatoval jsem se a vyskočil jsem. Tma jako v pytli. Těžké a husté ticho. Naslouchám. Zdá se mi, že vedle mne kdosi stojí a dýchá. Kdo je tu? Nic se neozvalo. Ale kdo se to vedle mne hýbe?

Utekl jsem z toho místa. Opřel jsem se o jakousi stěnu a dotkl jsem se jí rukou. Místy byla hladká, místy drsná. Běžel jsem znovu kupředu nějakou dlouhou, nekonečnou chodbou. Chodba vedla kamsi dolů. Zůstal jsem stát — bylo odtamtud slyšet hluk a rachot a pak jakoby pleskot vody. Snad nevede chodba do vody?!

Otočil jsem se a šel jsem nazpět, hmatal jsem rukama po stěně a pochopil jsem, že chodba se tu rozdvojuje.

Narazil jsem nohou na jakýsi kořínek a zastavil jsem se. Hladká, vidlicovitá větévka. Ne, nemám čas na přemýšlení, musím spěchat, abych se odtud dostal. Zahodil jsem suchou větvičku a pokračoval jsem v cestě chodbou. Jak dlouho ještě budu musit takhle putovat? Neobcházím v nějakém kruhu? Kde je východ? Není to tam, kde hučí voda? Chodba se opět rozdvojuje. Zase jsem zavadil o cosi nohou. Suchá větvička? Nebo kořen? Ale vždyť je to ta větvička, kterou jsem před chvílí zahodil!

Chodím tu tedy v kruhu jako slepý kůň v šachtě. Kdo to jen vystavěl takovýhle labyrint?

Začal jsem v té tmě tmoucí pozorně a pečlivě ohmatávat a prozkoumávat obě stěny chodby. Tak jsem došel až k jakési nové sestupné chodbě. Hluk vody tu nebylo slyšet. Sestupuji tedy zřejmě do hloubky.

Kolmá chodba na způsob důlního komína mne přivedla do nové dlouhé chodby. Když jsem ohmatal stěny, přesvědčil jsem se, že i tato chodba, tak jako ta horní, tvoří uzavřený kruh.

Aha, tady je ještě nějaká další chodba! Dostal jsem se z ní do jakési odbočky, do jakéhosi slepého ramena. Marně jsem se však pokoušel vymotat se z tohoto rukávu. Vycházely z něho po určitých vzdálenostech do stran boční chodbičky, které končily slepě. Vrátil jsem se nazpět a znovu chodím ve velkém kruhu. Bude tomu vůbec někdy konec? Pod nohama mi zašustěla suchá tráva. Byl jsem úplně vyčerpán.

Lehl jsem si na měkké podestlání. Kdo jen to mohl vystavět takový labyrint? Jde na mne dřímota. „Labyrint… labyrint…“ šeptám si.

Opakuji si v polospánku pomalu toto slovo a z paměti mi vystupuje vzpomínka na prastarou báj.

Na ostrově Krétě byl labyrint, z něhož žádný smrtelník nemohl

najít cestu ven, jestliže jednou vkročil dovnitř. V bludišti žila obluda.

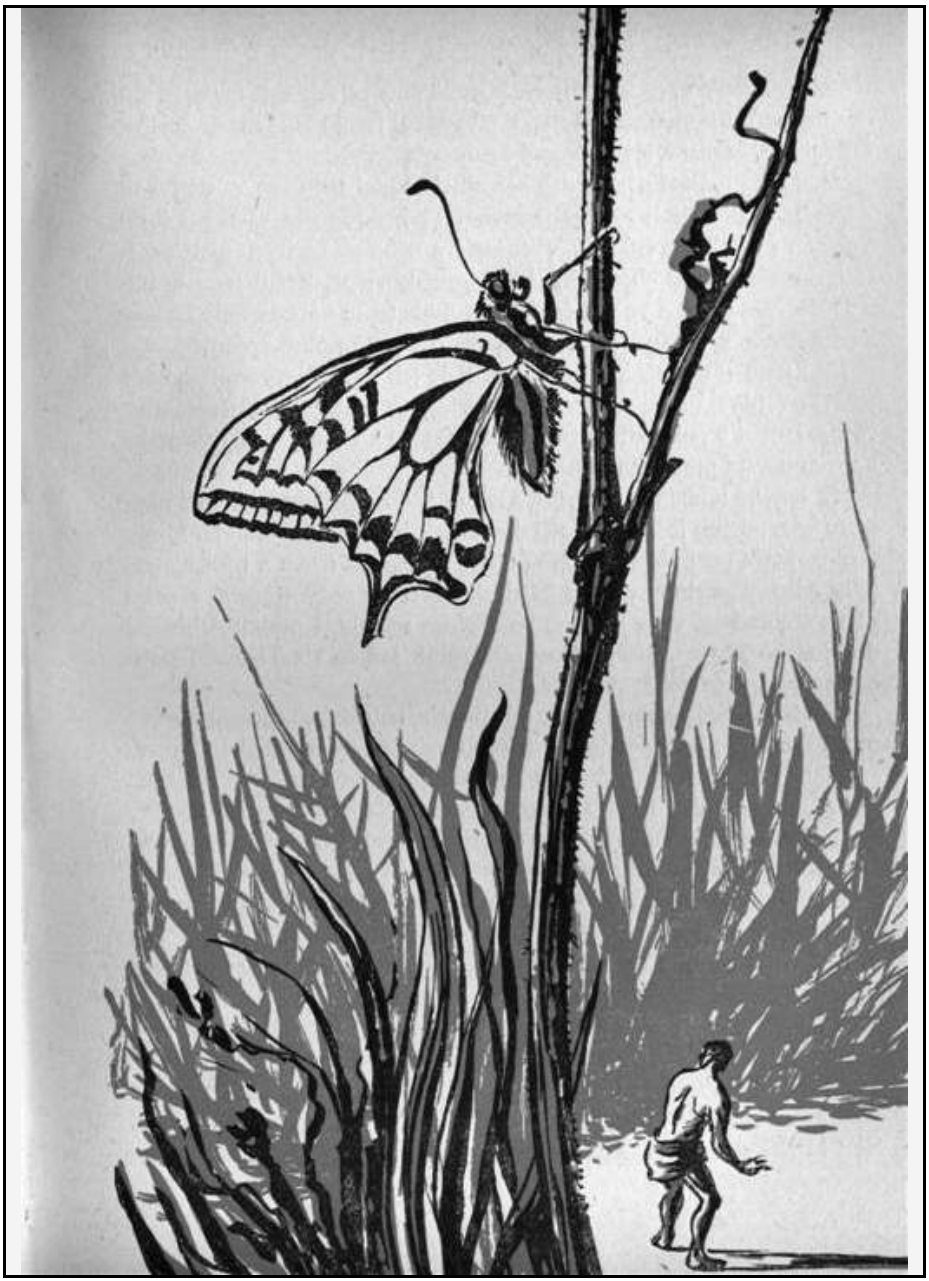

Minotaurus, která požírala lidi. Této obludě s lidským tělem a býčí hlavou byly Athény povinny posílat každých devět let sedm jinochů a sedm dívek a obluda je vždy jednoho po druhém sežrala. I poslali Athéňané do bludiště Thesea, který Minotaura zabil. Jak se ale

Theseus dostal z labyrintu zase ven?

Ariadně, která se do Thesea zamilovala, mu dala na cestu klubko nití a ostrý meč. Konec klubka držela v ruce a tato nit ukazující cestu — klubko Ariadnino — vyvedla Thesea z labyrintu.

Ariadně pomohla najít Theseovi východ z labyrintu.

A já, já jsem zabloudil ve dvou galeriích, které vyryl… kdo? Krtek! Určitě krtek! Jak je to směšné! Nemohu najít cestu z krtčího brlohu!

Krtek ryje pod zemí a živí se larvami a dešťovkami. Ale někdy přece také vychází na povrch. A já ten jeho východ musím najít!

To hrozné ticho! Ta tma! Utrmácen a vyčerpán bráním se dřímotě. Usínám. Tu náhle zaslechnu:

„Člověče, člověče, kde jsi, ozvi se!“

Rázem jsem na nohou a křičím, křičím ze všech sil:

„Tady, tady! Tu jsem!“

Žádná odpověď. Ticho! Byl to asi jenom sen. Znovu naslouchám. Nic! Mlčící prázdnota. Ano, to se mi jenom zdálo!

Ticho a tma.

Možná, že na zem teď pomalu přichází noc. Na nebi se začínají ukazovat hvězdy, a jen se objevily, už se jim chce spát. Svítí jen tak napůl a mžouravě pokukují. Ale vidí všechno. Mihotají se a mrkají. Dobří lidé zpívají veselé písničky. A já, já se také dávám do zpěvu. Zpívám si a kráčím kupředu.

Vtom jsem zaslechl chropot a dupání jakéhosi zvířete. Krtek! Chropot se blíží a je stále silnější. Vběhl jsem do jiné chodby. Chodba se začíná zvedat. Východ bude tedy už docela blízko!

Vidím záblesk ohně.

Oheň se pohybuje s místa na místo.

Kde je oheň, tam je člověk.

To je Dumčev! Zdálo se mi, že jsem zahlédl bílou lidskou ruku držící pochodeň. Spěchám chodbou vzhůru za ohněm a při tom slyším za sebou dupot a chroptění krtka.

Pochodeň náhle zmizela — blízko, docela blizoučko ode mne.

Napřáhl jsem ruku a ohmatávám stěny a strop. Ve stropě jsem nahmatal jakousi průlinu. Zachytil jsem se oběma rukama za výstupek, ale ten se utrhl.

Snažím se ze všech sil rozšířit průchod ve stropě. Zvíře už chroptí kdesi docela blízko.

Opřel jsem se oběma rukama, vytáhl jsem se a vylezl z labyrintu na povrch.

Na zemi byla noc. Ze tmy se ke mně blížil plamen pochodně.

KAPITOLA 30. NOČNÍ OBŘI VYCHÁZEJÍ NA LOV

Dumčeve! Dumčeve!“

Ohně zaplály najednou na několika místech.

Jsem zmaten. Co je to zas? Zlomyslná hra? Ohníčky mne obklopují se všech stran, hasnou, mizí a znovu se rozhořívají. Blízko a zas daleko a zas docela blízko!

Ale kde je Dumčev!

Běžím k jednomu plaménku, ale ten uhasíná, běžím k druhému — a mizí také. A tak se točím a motám bezúčelně kolem dokola.

Vždyť to jsou kousky hnijících dřev a světlušky! Ale kde teď mezi nimi najdu Dumčevovu pochodeň? Pravděpodobně drží v ruce také takový kousek hnijícího dřeva. Zůstávám stát. Bude lépe nepřebíhat a raději čekat na místě. Dumčev ke mně přijde sám.

Skutečně, jedno ze světel se ke mně klidně a rovnoměrně blíží. Zřetelně slyším slova:

„Člo — vě — če, člověče, ozvi se! Člověče, ozvi se!“

„Doktore Dumčeve!“ křičím. „Doktore Dumčeve! Čekám! Pospěšte si!“

Ohýnek se přibližuje a Dumčevův hlas je slyšet líp a líp. „Člověče, jdu k tobě!“

Proč se však hlas začal najednou vzdalovat a světlo pochodně se zmenšuje?

A proč teď všechno přede mnou utíká? Plamínky, křoví, stromy — všechno utíká pryč.

Při nejistém, matném svitu měsíce a blikající záři plamínků vidím, že list, na který jsem se náhodou postavil, vleče obrovská žížala.

Ohýnky zmizely. Zmizelo všechno. Mám s listu seskočit? Bylo by to nebezpečné. Nemohu se rozhodnout. Mezitím červ dovlekl list k díře: žížala do ní vlezla a teď táhne list za sebou do svého příbytku. Zachytil jsem se rukama za okraj díry, žížala do ní vtáhla list a já zůstal navrchu.

Ulehčeně jsem si oddechl.

Kolem bylo ticho a noc, ale ohně jsem nespatřil. Dumčevova pochodeň kdesi svítila — svítila pro mne — ale já jsem ji už neviděl. Snad jsem ztratil Dumčeva navždy.

Neodvážil jsem se pohnout s místa, a tak jsem stál jako na stráži u díry, kam zalezla žížala. Věci kolem mne nabývaly podivných fantastických tvarů.

Co se mi to jen zdá? Kdesi zasupěla lokomotiva. A supění se stále přibližuje. Pozorně jsem se zadíval a užasl jsem: obrovský předpotopní

plaz se se sykotem napřímil a postavil se na ocas. Kolébal se se strany na stranu s nadmutým krkem. Zmije! Tedy od ní pocházelo to supění!

A vedle zmije ležel kopec, veliká koule, posetá ostrými bodlinami. Je to ježek?

Obři si vyšli na noční lov.

Zmije se svinula a rozvinula, klikatá čára na jejím hřbetě se mihla vzduchem — a už se vrhla na obrovské klubko. Zavanul vítr, rozkymácely se stromy Země obřích trav.

Sebral jsem všechny síly a vylezl jsem na jakýsi strom.

A odtud s výše jsem se díval na hrozný souboj dvou gigantů.

Svit měsíce klidně a stejnoměrně ozařoval bojiště, takže jsem mohl všechno dobře pozorovat.

Na okamžik jako by se koule trochu rozevřela; ježek se zahryzl zmiji do ocasu. Zmije se rozzuřila, zmítala sebou a snažila se ježka kousnout. Marně! Narazila všude na bodliny.

Všecko přede mnou vyrůstalo do úžasných rozměrů a těžko jsem sám sebe přesvědčoval, že je to jen zmije a ježek.

Souboj pokračoval.

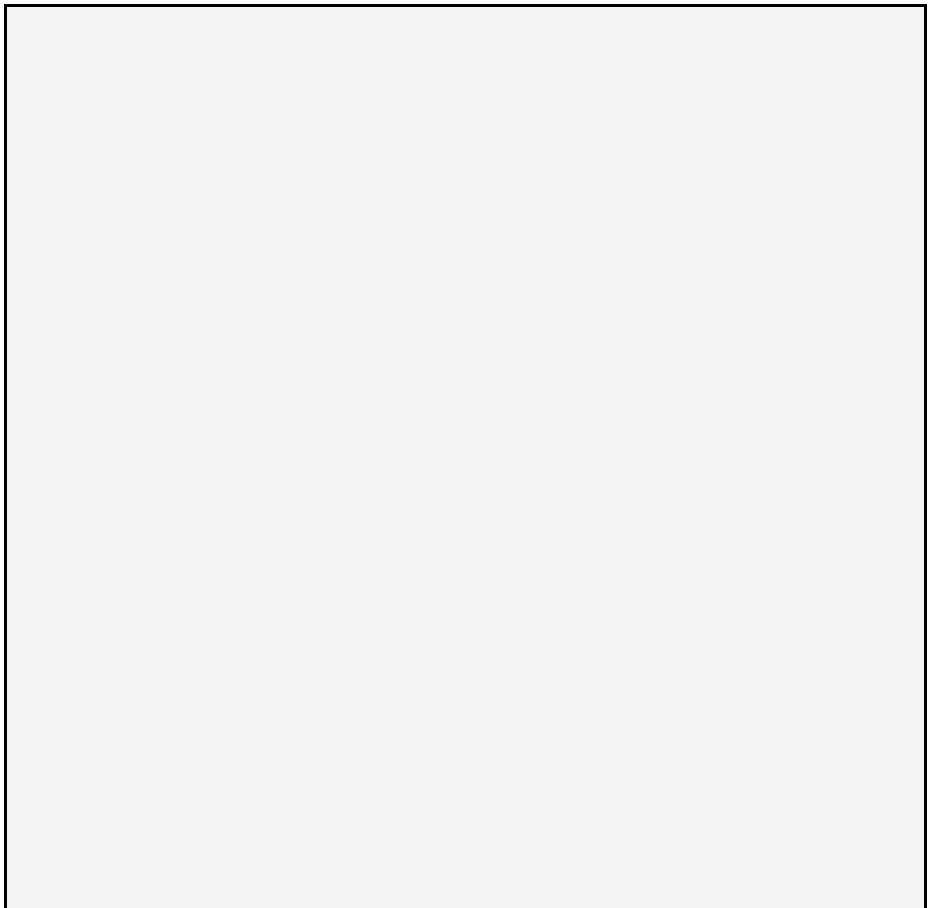

V některých okamžicích si ježek a zmije zachovávali svůj obvyklý, dobře známý tvar, chvílemi se však jaksi rozrůstali, měnili a nabývali nových, obrovských gigantických rozměrů. Co dělat? Zatočila se mi hlava. Nebudu se na ten souboj dvou strašných výtvorů přírody už raději dívat, budu se snažit neslyšet ten chropot a sykot, který ke mně zdola doléhá.

Šplhal jsem stále výš a výš na strom a dál a dál od země. A pode

mnou plane urputný boj.

Ježek přitiskl zmijí ocas silně k zemi a divoce jej kouše. Zmije sebou trhá, plouží se po zemi, snaží se vyrvat jeho zubům, ale ježek nepovolí a tiskne její ocas k zemi tím silněji.

Náhle souboj ustal. Divadlo bylo přerušeno. Ježek odskočil stranou a zmije se spěšně odplazila.

Nepřátelé se rozešli. Chtěl jsem se už spustit dolů. Tu se však ježek rozběhl za zmijí. Obešel ji, skočil na ni a zakousl se jí do krku. Zmije se prudce zachvěla. Ježek se odkutálel a svinul se do klubka. Zmije zasyčela, vyrážejíc hlavou na různé strany. Ježek se nehýbal. Přitiskl čumák a nohy k břichu a svůj krátký ocas stáhl dovnitř.

Chrochtal a supěl jako parní stroj.

Zmije se odplazila, zřejmě úplně vyčerpána. Plazila se z posledních sil.

Ježek se za ní rozběhl znovu. Dohnal ji a zahryzl se jí do páteře. Zmije se začala kolébat. Ale ježčí zuby nepovolily. A já se dal do křiku, jako bych docela zapomněl na jejich obrovské rozměry:

„Kousej! Kousni ji, bručoune! Prokousni jí hrdlo!“

Ježek odběhl. Zmije byla mrtvá. Vykonal svoji práci. Nyní odpočíval. Vystrčil čumák, ten svůj dobromyslný, posměvačný čumáček, postavil se na nohy a jeho bodlinatý pancíř se roztáhl a narovnal.

Potom se vydal pomalu k mrtvé zmiji a začal ji trhat. Když ji rozerval na kusy, vzal jeden díl do zubů a odběhl s ním někam stranou. Asi do svého brlohu.

Brzy na to se objevily dva malé kopečky, poseté bodlinami — ježečkové.

Ježečkové se hladově vrhli na kořist a ježek se na ně spokojeně díval.

KAPITOLA 31. ROSNÉ JITRO

Jak jsem se tím divadlem unavil! Chce se mi hrozně spát. Ale noční šramot, šelest a hluk neustává ani na minutu.

Kam bych se jen schoval, abych se mohl trochu vyspat? Uvelebil jsem se na jednom listě, ale vítr, který náhle zadul, jím tak mohutně zakolébal, že jsem se div nesvalil na zem. Proto jsem raději se stromu slezl.

Co abych se schoval ke spánku pod nějakým keřem? Začal jsem sbírat po zemi suché chrastí na podestlání a dotkl jsem se rukou jakési díry. Vnitřní strana štěrbiny byla ztuha vystlána jakýmisi provázky. Pavučina? Ano, je to zřejmě hnízdo zemního pavouka. Prohledal jsem okolí a našel jsem vedle hnízda jakýsi kulatý terčík. Není to stříška na pavoučí doupě? Pozemní pavouk má ve zvyku lepit z pískových zrníček poklop na svůj příbytek. Je hospodář doma? Asi ne. Kdyby byl, poklop by zakrýval díru.

Pro jistotu jsem několikrát píchl do pavučiny proutkem a poslouchal jsem, jestli se něco ozve. Ale z podzemí nevyšel ani hlásek. Vlezl jsem tedy do skuliny a prohlédl jsem si ji. Pavučina byla suchá. Na některých místech se „štukatura“ trochu odrolila. Na dně jamky ležely hrudky hlíny. Zemní pavouk opustil svůj příbytek zřejmě navždy. Trochu jsem si hnízdo upravil a klidně jsem usnul.

Probudil mne zvuk pronikavý jako úder zvonu, ale v okamžiku zas všechno utichlo. Naslouchal jsem: zvuk se opakoval, ale na jiném místě a zrovna tak náhle umlkl.

A tu už ty zvuky, podobné úderům zvonu, duní jeden za druhým, chvílemi rychle za sebou, pak zas řidčeji, někdy blízko, někdy zas dál.

Vyskočil jsem a hrabal jsem se ven ze skuliny. Když jsem pohlédl vzhůru, překvapeně jsem se zarazil. Přímo nad pavoučím doupětem visel ohromný skleněný míč. Hrál na slunci všemi duhovými barvami. Není to kapka rosy? A ty zvuky jsou asi údery dopadajících kapek! Jak jsem se naň díval, míč se začal protahovat a nabývat hruškovitého tvaru. Ještě okamžik a utrhne se a spadne mi na hlavu. Už nestačím vyskočit. Rychle jsem natáhl ruku, nahmatal poklop a přirazil jsem jej nad sebou na skulinu. Skoro zároveň se ozvala ohlušující rána. Skleněný míč se rozbil o stříšku. Jak je to výhodné, že zemní pavouk spojuje stříšku svérázným pavučinovým pantem s okrajem svého doupěte, takže při uzavření přesně zapadne jako závora! Když prchá před nepřítelem, zavře za sebou poklop a přidržuje jej pak nad svým obydlím ze spodu drápky.

Stříška uzavírá otvor tak těsně, že je ji možno srovnat s přesně přiléhajícím lodním okénkem.

Ale už je čas, abych vylezl. Otevřel jsem poklop, vyhlédl jsem ven

a vykřikl jsem nadšením.

Kamkoli jsem pohlédl — napravo, nalevo, přede mnou i nade mnou, všude visely a kývaly se ve vzduchu skleněné koule a při pádu se rozbíjely.

Údery zvonu se rozléhají vzduchem. Kolem létá rozstříknutá sprška a kapičky i koule hrají ve slunečních paprscích duhovými barvami. Zvony a barvy!

Buď vítáno, zvonící rosné jitro!

KAPITOLA 32. ČLOVĚK ZACHRAŇUJE ČLOVĚKA

Ohlušil mne ostrý třesk.

Co je to za podivného tvora? Má dlouhá zelená křídla a zadní nohy delší než přední. To on vydává takový třeskot! Nohy má pokryté tvrdými trny. Je to kobylka.

Raději od toho ohlušujícího rámusu dál. Stačí krok a už jsem v lesním houští uprostřed podivných stromů. Běložluté kořeny se hustě proplétají, zarůstají do země a jasně zelené kmeny trčí buď k nebi jako šípy, anebo se ohýbají až k zemi, zapleteny do sebe vrcholky a dlouhými úzkými listy. Ale kobylčin třeskot a hluk je slyšet i v houštině. Ohlédl jsem se.

Těsně vedle kobylky se matně rýsuje jakýsi nový tvor, chvílemi splývá se zelenou houštinou, chvílemi zas z ní zřetelně vystupuje. Vychází slunce. Tvor k němu obrací své oči. Napřímil se a složil křížem své tlapky. Není to ten, kterému lidé říkají „kudlanka nábožná“? Ale ano, je to kudlanka! Náramně se mi líbila. S jakou vznešenou pomalostí otáčí hlavu, jako by chtěla pozorně naslouchat kobylčině hudební produkci!

Anebo se jí snad kobylka svým třeskotem zprotivila? Kudlanka vystupuje střídavě kupředu a zase mizí v houští.

„Puf, puf!“ rozlehlo se najednou z místa, kde stojí kobylka. Jako by někdo silně škrabal nehtem po skle. Klepnutí, třesk. Je to ale zajímavé!

Něžně zelená, půvabná a elegantní kudlanka, kterou v trávě sotva rozeznáte, se obrací ke kobylce.

Ano, zdá se skutečně, že se jí pořádně zprotivila. Jak jsou ty kudlančiny pohyby plastické! Teď posunula přední nohu kupředu, jako kdyby se připravovala k nějakému primitivnímu tanci.

Zajímavé! Z nohy se dívají černé skvrny s bílými tečkami uvnitř, má tam namalované oči! A na stehně se táhne dvojitá řada ostrých trnů, jako pila.

Trny mají různou barvu a různou délku. Některé jsou černé, jiné zelené, jedny krátké, druhé delší.

A najednou visí kobylka na pile a škube sebou. Kudlanka nohu odtáhla a já jsem na jejím stehně uviděl ještě jednu pilu s menšími a hustšími zoubky.

Pily se sevřely a pevně drží kobylku, která sebou divoce trhá. Je to marné: údery jejích nožek bijí do prázdna, do vzduchu. Ještě chvilka a s kobylkou je konec. Naposledy sebou zatřepala, pak

znehybněla a ztichla. Kudlanka se s ní vypořádává. Jednou nohou drží v zubech své pily kobylku za trup a druhou jí rve hlavu. Teď kudlanka trhá na kusy hlavu své oběti, žvýká ji a požírá. Snídá.

Slunce vystoupilo výš. Kudlanka s dojemnou pokorou znovu sepjala „ruce“ a obrátila hlavu k slunci.

Vida svatouška!

Otáčí hlavu střídavě ke slunci a zase na druhou stranu.

Popošel jsem blíž, aby mi neušel ani jeden kudlančin pohyb. Je to všecko neobyčejně zajímavé. Zapomněl jsem úplně na strach. Abych si ji mohl co nejlépe prohlédnout, chytám se za kořeny stromů a přistupuji ke kudlance stále blíž a blíže.

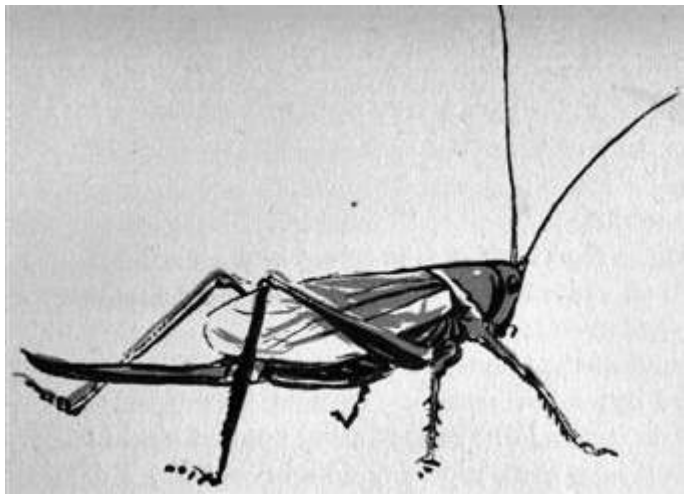

Stačil jeden neobratný pohyb a já klopýtl o kořen trčící ze země a svalil jsem se na zem.

„Puf, puf!“

Vyskočil jsem, ale bylo pozdě. Klešťové přední nohy kudlančiny, které měla před chvílí tak nábožně složeny na hrudi, se najednou rozevřely do celé šíře.

Kudlanka se na mne vrhla. Vykřikl jsem zoufale a ještě jsem stačil rozmáchnout se hůlkou, kterou jsem držel v ruce. Praskla, zlámala se. Skočil jsem stranou. Ne, už bylo pozdě. Kudlančiny pily mne sevřou co nevidět. To je můj konec!

Co se to však stalo? Kudlanka se hroutí na zem. Nemohu se udržet na nohou a padám vedle ní.

Je to skutečnost, anebo se mi to jenom zdá? Kdosi mi pečlivě a opatrně stírá suchou a teplou lidskou rukou pot s čela a zvedá mne se země. Slyším lidskou řeč:

„Ale pane, milý pane! Co vás to napadlo? Cožpak je možno důvěřovat takovému lotrovi? Tady je všude kolem dokola válka. Boj všech proti všem, každého proti každému. A vy, vy jste člověk!“

„To jste vy? Vy jste mne zachránil!“ křičím. „Vy jste Dumčev? Doktor Dumčev?“ Malý muž se uklání: „Ano, jsem Sergej Sergejevič Dumčev.“

Dívám se a nevím, co říci. Stojím jako solný sloup. Kdyby byl Dumčev vypadal nějak hodně neobyčejně, kdyby měl nějaká nepředstavitelně podivná gesta a postoj, divil bych se jistě méně. Ale jak nebýt překvapen, když přede mnou stojí docela obyčejný člověk?! Prostě Sergej Sergejevič Dumčev. Na ramenou má několik plášťů různých barev.

Pod plášti má jakousi vestu, jakoby z tuhého papíru.

„Celou noc vás hledám a sleduji,“ říká. „Byl jsem i v krtčím

labyrintě, volal jsem vás a vy jste se stále ztrácel. Dokonce jsem vám dával signály ohněm. Sotva jste se k mému ohni přiblížil, hned jste zas uskočil někam stranou a nakonec jste utekl pryč.“

„Sergeji Sergejeviči,“ šeptám. Viděl jsem vás včera… docela blízko… doháněl jsem vás… volal jsem… ale ztratil jsem vás. I v noci jsem vás hledal! Až teprve tady… když jste mne tak nečekaně zachránil před tím zvířetem…“

„To nic není! To je maličkost! Já jsem se totiž od těchhle zvířat lecčemus naučil. Podívejte, mám v ruce vosí žihadlo! Stačilo skočit kudlance na záda a trefit ji žihadlem do hrudních nervových uzlin. Od koho myslíte, že jsem se tomu naučil? Slyšel jste někdy o hrabalce a o kutilce? Jsou to zvláštní čeledi vos. Odpozoroval jsem to od nich.“

„Sergeji Sergejeviči! Vy jste psal, volal, a já za vámi přišel do Země obřích trav!“

„To je správný název… Země obřích trav!.. Pokračujte!“

„Sergeji Sergejeviči,“ začínám znovu, „tu je pilulka…“

„Jenom jedna?“

„Zůstala jenom jedna!“

„Jedna pilulka…“ řekl Dumčev tiše a díval se kamsi do dálky. „Jedna pilulka… vrací normální vzrůst pouze jednomu člověku.“

KAPITOLA 33. ČLOVĚK, KTERÝ SE NIČEMU NEDIVÍ

Není tu žádné jiné východisko, říkám si, máme jenom jednu pilulku. Druhou jsem ztratil. Je to moje vina! K lidem se vrátí vynálezce, učenec, který ztrávil v Zemi obřích trav desítky let, prozkoumal ji a slibuje, že obohatí svět svými objevy. A já zůstanu v Zemi obřích trav.

Uvažuji o tom, ale stále ještě si jasně neuvědomuji své postavení a nechápu celý význam těchto slov. Všechno, co se odehrává kolem, mne totiž bez ustání úžasně zaměstnává, udivuje a ohromuje. Nejvíc ze všeho sám Dumčev, ale vůbec ne pro svůj vzhled.

Tolik let čekal, volal o pomoc, a když se teď konečně vedle něho objevil člověk, ani se nepodivil.

První slova, jež ke mně pronesl, byla slova člověka, který mluví tak, jako by mne už dávno znal. Jako by ta divoká říše obřích trav, v níž jsem se octl, byla tou nejobyčejnější městskou třídou, kde na lavičkách sedí babičky, pletou a dívají se na děti, jak si hrají. A on jako by na téhle ulici náhodou potkal svého souseda.

Ano, Dumčev vůbec neprojevil podivení nad tím, že jsem se objevil v jeho říši, a na nic se mne neptal. Strávil dlouhá léta ve světě, kde neustále číhá nebezpečí, kde člověk musí svým skvělým rozumem bez ustání a bleskurychle řešit ty nejobtížnější situace — a ta dlouhá léta naučila doktora ničemu se nedivit.

Dumčev žil v Zemi obřích trav úplně osamocen. V jeho samotě ho

však utěšovala ušlechtilá touha obohatit lidstvo novými poznatky a přinést něco nového vědě.

Ze střetnutí lidského rozumu s mnohotvárnými instinkty obyvatel této země vyšel jako vítěz lidský rozum.

Dumčev uměl počítat s mechanismem hmyzího života, s ustrnulými a omezenými formami jeho pudů, a proto nezahynul. Proto dokonce dokázal využít síly instinktu tak, aby mu sloužila, aby sloužila člověku.

Z každého pohybu tohoto muže vyzařoval jakýsi zvláštní, řekl bych povzbudivý klid. Když jsem byl s Dumčevem, opustil i mne strach a neklid.

Jemu jsem však jistě připadal hodně nervosní.

U mrtvoly zabité kudlanky si mne Dumčev mlčky a pozorně prohlížel, jako kdyby zkoumal mé nitro. Mlčel jsem.

Nakonec promluvil, mluvil však sám se sebou, jak měl ve zvyku. Tento zvyk se u něho vytvořil za desítky let, jež ztrávil v této říši. Mluvil hodně pomalu, nehlučně a velice zřetelně.

„Co mu říkáš?“ zeptal se sám sebe a hned si odpověděl: „Co říkám? Postarám se, abych ho vyzbrojil vědomostmi, objevy, tajemstvími a vynálezy, ze kterých se bude jednou učit celé lidstvo. A pak ho pošlu nazpět… Ano, tak to udělám! Ale co si myslíš o něm samém? Nezeptal ses ho myslím ani na jméno. Nějak mnoho cvrkotá! Docela tak jak cvrček… Vrže a hlučí… Jako by jím třásla zimnice. Ale co od něho můžeš chtít? Je ještě mladý. A mně, mně už jsou desettisíce let. Přinesl sem jenom jednu pilulku; to znamená, že on se vrátí zpátky, a já tu budu musit zůstat.“

„Ne, ne!“ vykřikl jsem. „Ta pilulka, co se ztratila, to byla moje pilulka!“

„Nechal jsem v laboratoři tři pilulky,“ řekl Dumčev, pomalu a zřetelně vyslovuje jednotlivá slova.

„Ano, tři! Jednu z nich jsem ale dal k chemickému rozboru.“

„Zbytečně!“

„Druhá je pro vás.“

„A třetí?“

Vylíčil jsem Dumčevovi, jak jsem pilulku ztratil při setkání s pavoukem. Vyprávěl jsem mu, jak ji zavalili do obrovské hory jacísi živočichové, zakovaní do krunýřů.

Vyslechl mne pozorně a pak pravil:

„Ta valící se hora — to byla koule z trusu. Valili ji chrobáci — vrubouni. A to se stalo na druhé straně Velikého potoka?“

„Ano.“

„Přepravíte se tam se mnou a ukážete mi místo, odkud chrobáci začali valit kouli s pilulkou.“

Potom zase začal hovořit sám se sebou:

„Chrobáci? Vzít jim pilulku?… Což o to, přelstít zvíře není pro člověka nic těžkého. Jestli chrobáci valili kouli zásobárnu, to jest takovou kouli, kam ukládají vajíčko, zárodek budoucího potomstva, v tom případě bude pilulka naše. Jestli ovšem… jestli však chrobáci valili kouli ne pro potomstvo, ale aby ji snědli, pak je s pilulkou konec!“

„Máme před sebou nebezpečnou cestu?“ zeptal jsem se.

„Docela určitě! A proto schováme tuto jedinou pilulku, kterou jste přinesl, na spolehlivém místě.“

KAPITOLA 34. TRPKÁ KŘIVDA

Mezi mnou a doktorem Dumčevem vyvstal z trapného nedorozumění pocit trpké křivdy. Jak se to stalo?

Musili jsme se vypravit na druhý břeh Velikého potoka, protože právě tam někam zakutáleli chrobáci pilulku, která vrací člověku normální vzrůst.

Podaří se nám ji nalézt? To nikdo neví.

A proto jsme musili ještě zde, na tomto břehu, schovat na bezpečném místě poslední, jedinou pilulku.

Před námi trčela vysoko do nebe obrovská holá skalnatá hora, bez jediného kousíčku zeleně. K hoře byl přilepen jakýsi bělavý, polokulovitý, na několika místech provrtaný předmět. Když jsme se přiblížili, uviděl jsem, že provrtané otvory jsou kulaté a hladké.

„Lepší úkryt pro pilulku bychom těžko našli," řekl Dumčev. „Stojíme před obydlím včely zednářky. Mladé včely prokousaly kryty svých buněk a společné klenutí a uletěly. Už tam nikdo není. Tady bude pilulka dobře chráněna. Nemůžeme riskovat, že ji ztratíme v dobrodružstvích, která máme před sebou!"

Dumčev vylezl na klenutí, spustil pilulku do otvoru a zakryl jej kaménky.

„Doufám, že si to místo zapamatujete," řekl. „Ale to je přece nemožné."

„Učte se topografii od včel."

„Topografie! Jakápak tady topografie? Tady platí jenom instinkt. Konečný výsledek přizpůsobování, které trvalo miliony let. Ale instinkt je slepý! Je do krajnosti omezený a vždycky automatický!"

Řekl jsem to stroze, ačkoliv jsem to neměl v úmyslu. Pocítil jsem však, že to vyznělo až urážlivě poučně.

Dumčev odpověděl pevně a s klidem:

„To je nesmysl! Včela vždycky neomylně najde své hnízdo."

„Ano, je to tak!" vykřikl jsem už podrážděně. „Ale zkuste hnízdo přenést stranou, jen docela malý kousek a tak, aby ho viděla, a už je nepozná. Najde vždycky jenom to místo, z něhož pravidelně vylétá. To je pud. A vy jste řekl, že člověk by se měl učit od včel a napodobovat je. To je přece nerozumné! Člověk najde člověka i v nekonečném oceáně. Lidský rozum vytvořil kompas a další úžasně složité přístroje. Člověk je vynalezl a člověk jich používá!"

Kolem Dumčevových úst se vytvořila nevlídná rýha. Chvíli trvalo trapné mlčení, pak se Dumčev ozval:

„A přece se musí člověk od včely zednářky učit! Tato včela vyrobila cement. Z cementu vystavěla obydlí pro svoje potomstvo. Hlinitovápenitá zem, provlhčená včelí slinou, se na vzduchu ›váže‹ a

na věky tvrdne!“

Dumčev slova „na věky“ skoro vykřikl. Byl zřejmě velice dotčen mou poznámkou, že lidé se nemají od včely zednářky čemu učit. Mlčel jsem.

Přijal moje mlčení jako známku nesouhlasu. Pokračoval s jakýmsi přísným vzrušením, aniž na mne pohlédl:

„Tato skromná včela darovala člověku tajemství cementu.“

Pokusil jsem se Dumčevovi odporovat, ale on mne ostře přerušil:

„Člověk byl v dávné minulosti velmi všímavý. Egypťan viděl, že včela zednářka staví své hnízdo na skále z cementu, a stavitelé pyramid začali cementu používat. Napodobili včelu zednářku. Cement zpevnil pyramidy na věky! Až do naší doby!“

„Z některých pyramid zbyla už jen hromada rozvalin,“ namítl jsem.

Při tom jsem si náhodou vzpomněl na album o starém Egyptě, kde byl pod jedním obrázkem tento nápis: „Nesuď o mně nízko ve srovnání s kamennými pyramidami, protože mne stavěli tak, že hluboko do bažin nořili tyče, pak je vytahovali a sbírali jíl, který se na ně nalepil. Z tohoto jílu dělali moje cihly.“

Tento nápis, který dal zhotovit na pyramidě jakýsi faraón, jsem Dumčevovi nahlas ocitoval.

„Vím, vím!“ řekl Dumčev. „Je to Asichidova pyramida a už se dávno rozsypala. Chvástavost nepomohla, ale výkopy přece jen ukázaly, že na zpevnění cihel používali stavitelé vápenatý roztok, který cihly vázal — byl to cement včely zednářky. Naučili se to od ní. A tento cement se zachoval dodnes.“

„Sergeji Sergejeviči, stavba pyramid ve starém Egyptě je historická záležitost. Od té doby byly už vynalezeny nové zpevňující hmoty, portlandský cement a hydraulický cement. Cement umožnil vyrobit nový stavební materiál, beton. Teď se staví také ze železobetonu. A nebyla to včela, která pomohla lidem vynalézt železobeton. Dnes ze železobetonu staví budovy, mosty a brzy bude z něho postaven také Palác sovětů. Bude to velkolepá stavba!“

Dumčev pozorně poslouchal a tichounce si opakoval: „železobeton, beton… hydra… nerozumím, tomu já nerozumím!“

„Věřte mi, Sergeji Sergejeviči,“ řekl jsem tiše, „člověk se nemá čemu učit ani od téhle včely, ani od jiného hmyzu. Jsou to všecko jenom živé stroje.“

„Cože? Jak jste to řekl?“

„Všechen hmyz jsou jenom živé stroje. Nižší organismy!“ Dumčevova tvář se bolestně stáhla. Tu jsem pochopil, že jsem Dumčeva těžce urazil.

KAPITOLA 35. PŘED ČTYŘMI AŽ PĚTI TISÍCI LETY

Vor pro přepravu na druhý břeh Velikého potoka byl hotov. Udělali jsme si také dlouhé tyče, abychom se mohli odstrkovat. Na druhém břehu ukáži Dumčevovi místo, kde jsem upustil pilulku. Odtamtud půjdeme potom po stopách chrobáků. Dostihneme-li je, vezmeme jim pilulku, která vrací normální vzrůst. A pak… pak se oba vrátíme k lidem. Dumčev čekal na tuto chvíli dlouhá desítiletí.

A tu jsem zde na břehu, těsně před tím, než jsme vypluli, zachytil jedno slovo, slovo „čas“.

A pak jsem slyšel tuto samomluvu: „Vrátit se, kdybych se tak jen mohl vrátit! Ztratil jsem čas, navždycky jsem jej ztratil. Čekal jsem, volal člověka. A člověk za mnou přišel. A tu jsem si uvědomil — jaké trpké poznání! Ztratil jsem smysl pro čas. Jak budu umět žít zas mezi lidmi?“

Bylo na něm vidět, jak je zaražen a zmaten. Trpěl. Bylo mi ho líto.

Ale jak jen mu pomoci? Dumčev se octl v této podivné říši před mnoha a mnoha lety. Pod neustálým náporem všemožných nebezpečenství a nenadálých zvratů nestačil zaznamenávat sled dnů a nocí a ztratil přehled o střídání dnů, nocí a týdnů.

Slyšel jsem, jak Dumčev ve chvíli, kdy se slunce ukrylo za mraky a mezi travami se setmělo, řekl: „Tak, a zase nastává noc.“ A když slunce opět vyšlo z mraků a vyjasnilo se, zvolal: „Už svítá! Některé noci v této zemi bývají dlouhé a některé zase krátké…“

Poslouchám jej a vzpomínám na záhadná slova v jeho dopisu: „ztratil jsem čas… před čtyřmi nebo pěti tisíci lety…“ a hádanka se mi začíná pomalu vyjasňovat.

I teď začal Dumčev hovořit o jakémsi nekonečném trvání motýlího života. A mně napadá, že některé druhy hmyzu žijí pouze jeden jediný den. Jak strašlivě vzdálena je našim představám délka života u zdejších obyvatel. Cikáda žije sedmnáct let v zemi jako larva, aby pak prožila pod slunečními paprsky jeden nebo dva měsíce. Přemýšlím o tom a snažím se Dumčeva pochopit. Poslouchám — zase mluví sám se sebou a pokyvuje při tom smutně hlavou: „Tvůj kalendář bude asi špatný! Vždyť tam u lidí se čas počítá možná úplně jinak!“

Budu musit Dumčevovi nějak pomoci. Budu mu musit nějak vrátit dřívější povědomí času, řekl jsem si. „Čas…“ začal jsem.

Ale nejenom význam slova „čas“, ale i pouhý zvuk tohoto slova zřejmě působily Dumčevovi utrpení. Tvář se mu bolestně stáhla. Proto

jsem raději přestal. Odešel stranou a já jsem s lítostí přemýšlel

O vnitřní trýzni, kterou tento člověk asi prožívá. Chápe, že se v jeho duševním světě rozšklebila jakási propast — chápe to, trpí tím, ale neví, jak by si pomohl.

A co když se naše výprava za pilulkou nezdaří, pomyslil jsem si. Pak zůstanu zde, v Zemi obřích trav, navždy a osud Dumčevův se stane i mým údělem. Prožiji tu dvě nebo tři léta a bude se mi zdát, že tu žiji tisíce let. Jak to udělat, abych neztratil míru času? Počítat podle hvězd? Podle slunečních hodin? Podle vlastního stínu? Anebo možná takhle: Kilometr zůstane vždycky kilometrem. Uděláš tisíc čtyři sta kroků — ušels kilometr. Trvá to dvacet minut. Oh, vždyť já jsem úplně zapomněl! Tak to bylo mezi lidmi… Ale tady?… Vždyť já jsem se stokrát až dvěstěkrát zmenšil! Jak to mám teď počítat? Ujdu-li tady tisíc čtyři sta kroků, svých maličkých krůčků, budu na to také potřebovat dvacet minut?

Začal jsem o tom přemýšlet, ale k ničemu jsem nedošel. Musel jsem se sám sobě smát: přece ze sebe neudělám věčně jdoucí pendlovky! Pořád chodit a chodit, bez zastavení a bez oddechu chodit a odměřovat čas!

To ne! Jestli se naše výprava nesetká s úspěchem, však si už nějaké správné počítání času vymyslím.

Poslední slova „počítání času“ jsem skoro vykřikl. Dumčev to zaslechl. Obrátil se ke mně a prohodil, zatím co stloukal svérázným kladivem desky voru co nejtěsněji k sobě:

„Počítání času? Mám svůj způsob. Počítám čas podle počtu tepů, podle množství výdechů.“

Co je to za nesmysl, pomyslil jsem si, ale nahlas jsem řekl jen tolik, že je to prakticky nemožné.

„Pro vás ano,“ odpověděl, „ale pro mne to možné je!“

Chvíli jsem přemýšlel a pak jsem řekl Dumčevovi svůj názor. Počet úderů tepu a počet jednotlivých výdechů za minutu je u zdravého normálního člověka přesně určen. V našem vzrůstu proběhla však katastrofální změna a ta jistě měla za následek také změnu srdeční činnosti, rychlosti tepu a dýchání.

„Sestrojil jsem sluneční hodiny,“ řekl Dumčev. „Rozdělil jsem kruh slunečních hodin na dvacet čtyři díly — dvacet čtyři hodiny, jak je zvykem u lidí. Zjistil jsem si počet tepů za jednu takovou sluneční hodinu — a začal jsem počítat.“

„A co když bylo zamračeno?“

„Počítal jsem čas podle tepu, zapisoval… a když se slunce zase ukázalo, sečetl jsem údaje. Počítání pokračovalo… byla to jednoduchá aritmetika… Ale pak…“

Dumčev se odmlčel.

Přemýšlel jsem. Do jakých astronomických čísel musí dojít takové

zapisování času! A co když se zápis ztratí? To přece nastane strašný zmatek. Můj předpoklad se ihned potvrdil.

„Hodiny," pokračoval Dumčev, „fungovaly přesně. Byl to stejný způsob měření času jako u lidí. Stala se však veliká nehoda. Sluneční hodiny převrhla ještěrka. Postavil jsem je znovu. A tu přišla pohroma. Zápis se ztratil. Chápete. Zápis hodin byl pryč… Víte vy, že tu máme své vlastní živelní katastrofy? Zátopy, burácející vichřice, písečné bouře. Vichřice tu vyhazují balvany vysoko k nebi a pak je zase s obrovskou prudkostí vrhají zpátky na zem. Proto jsem nemohl časový zápis zachránit. Začínal jsem počítat stále znovu a zápisy byly vždycky znovu zničeny."

Dumčev se na chvíli odmlčel a pak promluvil poněkud živěji: „Jenom dvakrát v životě jsem ztratil rozvahu. Jednou tady, když byl zničen můj první zápis času. A po druhé ještě před tím, než jsem se octl v Zemi obřích trav — lépe řečeno těsně před tím, než jsem se sem dostal…"

Pozorně jsem poslouchal.

A teprve teď se mi vyjasnilo, teprve teď jsem dokonale porozuměl tomu, co jsem doposud jenom přibližně tušil, když jsem tenkrát v Čensku stál v jeho laboratoři.

Nyní jsem už věděl, jak se stalo, že Dumčev zmizel v den své svatby. Bylo to asi tak: Dumčev se už připravoval k odchodu z laboratoře. Usrkl doušek čaje. V ruce držel čajovou lžičku. Chtěl si lžičkou nabrat cukru z cukřenky, ale místo do cukřenky sáhl náhodou do prášku pro zmenšení vzrůstu a prášek spolkl. Začal se ihned rychle zmenšovat. V nepředvídané situaci ztratil hlavu. „Rychle pilulky! Jenom v nich je záchrana!" vzpamatoval se, ale bylo už pozdě. Byl stále menší a menší. Vrhl se k pilulkám, které vracejí velikost. Jak po nich tápal a hmatal, převrhl všechno, co bylo na stole. Zatočila se mu hlava. Bylo to marné. Pilulky neviděl.

Vida, jak to může dopadnout, když ztratíme hlavu!

Když se vymotal ze svých šatů a vyškrábal se na římsu otevřeného okna, chtěl vykřiknout, aby přivolal pomoc, ale zbytečně se namáhal. Zmenšoval se tak rychle, že ho už nebylo slyšet. Pták, který letěl kolem, byl to ťuhýk, zahlédl na římse něco živého, chytil to do zobáku a odnesl. Ťuhýk, jak víme, nosí svým mláďatům do hnízda housenky. Tento pták uchvacuje a nese svou kořist tak opatrně, že jí nezpůsobí nejmenší poranění. Dumčev letěl tedy v ťuhýkově zobáku nizoučko nad městem, snad dokonce přímo nad vchodem do domu své nevěsty!

V tom okamžiku, kdy ťuhýk usedl na keř a rozevřené zobáky mláďat se natáhly po potravě, vyklouzl Dumčev z otevřeného ťuhýkova zobce, schoval se a za nějakou chvíli sešplhal na zem.

Tak začal Dumčevův život v Zemi obřích trav.

Potok zurčel a bublal a přehlušoval chvílemi Dumčevův hlas.

A mně proběhlo hlavou: Tam někde na protějším břehu leží druhá spásonosná pilulka. Určitě ji najdeme! Oba se vrátíme zpátky k lidem.

KAPITOLA 36. POTÁPĚČSKÝ ZVON

Plavili jsme se přes Veliký potok. Už bylo zřetelně vidět protější břeh s hustými křovisky a tmavým lesem. Za lesem se tyčila řada kopců. Tam, tam někde se kutálí koule. Jen aby se nám ji podařilo dohnat, přemoci chrobáky a vzít jim pilulku, která vrací lidskou velikost!

Dumčev řídil zkušenou rukou vor ku břehu. Náhle jsem uslyšel ostrý zvuk, jako kdyby někdo udeřil veslem po vodě. Otočil jsem se a ztrnul jsem jak u vidění. Co je to za podivného, obrovského vodního tvora? Pohybuje zadním párem noh jako vesly.

„Odpichujte rychleji," křičel Dumčev, „pronásleduje nás znakoplavka." Skoro v témže okamžiku nás zalil proud vody. Vor zakolísal a zatočil se. Dumčev přeběhl na druhý konec. Bylo hrozně těžké vrátit voru rovnováhu.

Voda zalévala vor víc a víc, už se dokonce naklonil a jeden jeho okraj se potopil. Konečně Dumčev vor zase vyrovnal.

Byla to nebezpečná chvíle. Dumčev však klidně hovořil, nepřestávaje odrážet vor dlouhou tyčí:

„Dobře si jí všimněte! Znakoplavka je předobrazem loďky s vesly. Zadní nohy se podobají veslům, kterých používá člověk. Veslové nohy znakoplavky se pohybují a otáčejí jako vesla ve vidlicích člunu a jsou na konci porostlé štětinkami."

Vor se vyrovnal a já jsem litoval, že jsem si toho tvora nemohl lépe prohlédnout. Pluli jsme teď klidně. Druhý břeh byl už velice blízko.

Dumčev pokračoval:

„Kdo ví, zda pračlověk neodpozoroval pohyb ve vodě právě od znakoplavky? Díval se na ni, pozoroval — a naučil se dělat vesla s vidlicemi."

Dumčev nedomluvil. Náraz! Vor se náhle postavil do svislé polohy, zvedl se a potom se překotil. Octli jsme se oba ve vodě. Dumčev plaval ke břehu. Vlny nás zalévaly a odnášely stranou.

„Znakoplavka je tu! Ke břehu nedoplaveme! Potopte se!" Dumčev zmizel pod vodou. A já? Já jsem ještě plaval a zápasil s vlnami, až jsem se potopil za Dumčevem.

Je to snad nějaké vidění? Pod vodou se mi zjevil pohádkový křišťálový palác.

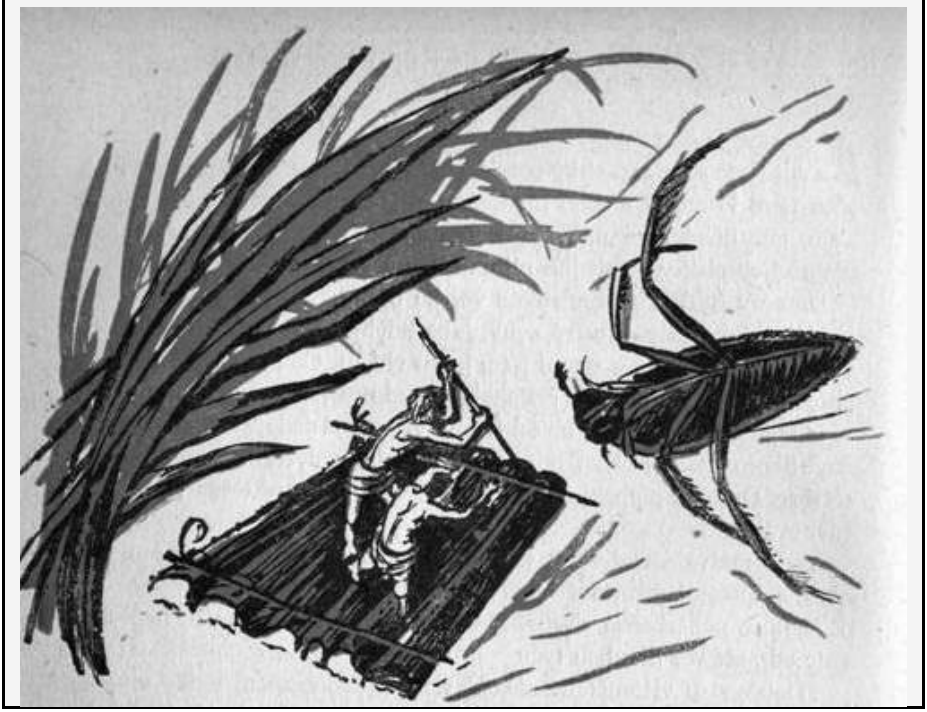

V paláci seděl klidně na kmeni jakéhosi stromu Dumčev a posunky mne zval k sobě.

Ne, není to žádný přelud. I já jsem se už octl pod tím průzračným, jakoby křišťálovým zvonem.

„Tady můžete dýchat klidně jako na zemi," uslyšel jsem vyrovnaný Dumčevův hlas, když jsem se usadil na kmeni vedle něho.

Nechápavě jsem se na něho podíval:

„Kde to jsme?"

„Pod vodou samozřejmě," odpověděl. „Ale jak to, že…"

„Dávejte pozor. Hned vedle nás se staví zrovna takový zvon. Stavitelem je vodní pavouk vodouch."

„Kde, kde?"

Viděl jsem jenom kmeny neznámých stromů; táhly se ze dna potoka, vplétaly se jeden do druhého, kolébaly se v bystře tekoucí vodě a zvedaly se do výše. Dlouhé ploché stvoly se rozprostíraly po proudu, jako by pluly kamsi daleko do neznáma. Pro bujné rostlinstvo Země obřích trav nebylo zřejmě na suchu dosti místa; vrhlo se tedy útokem do vody.

Skrze hustou spleť stromů jsem viděl, jak neznámý mistr, kterého Dumčev nazval vodouchem, připevňuje jakési motouzky od větvičky k větvičce, od kmene ke kmeni.

Tyto nitě tvořily kupoli budoucího vodního zvonu. Potom vyplaval vodouch na hladinu a vystrčil z vody bříško. Když se pak

znova potopil a plaval k pavučině, tu se jeho bříško třpytilo jako rtuť. Na chloupcích se mu zřejmě zachytily vzduchové bublinky. Vodouch se pak začal dotýkat pavučinových nitek; vzduchové bublinky na ně přecházely a zachycovaly se na nich. Pavouk zkrátka a dobře navlékal bublinky na nitě pavučiny.

Neúnavně a bez přestávek buď tkal, nebo plaval nahoru pro vzduchové bublinky. Dělal svou práci jako dobře seřízený stroj.

Každá bublinka vzduchu, jak víme z fysiky, vytlačuje objem vody, který se rovná jejímu vlastnímu objemu.

Jak v pavučinové síťce přibývalo vzduchu, zbavovala se postupně vody a nakonec se z ní stal svérázný potápěčský zvon.

Seděli jsme na pavučinou ovázaných větvích vodního stromu a pozorovali jsme pohádkový svět vodního království. Mezi kmeny, stvoly a větvemi se míhaly stíny jakýchsi živočichů — některé plavně a pomalu, jiné zas rychlostí blesku. A dlouhé stvoly tmavozelených travin se dávaly unášet proudem, jako by pluly někam do nedozírné dálky.

„Ve zvonu můžeme být úplně klidni," řekl Dumčev. „Jestlipak jste si uvědomil, že nás tohle zařízení zachránilo před záhubou? Když lidé vynalezli potápěčský zvon, nebylo to napodobení pavouka vodoucha?"

„Co je to za nesmysl!" chtěl jsem říci. Vzpomněl jsem si však na náš nedávný rozhovor o cementu a raději jsem mlčel.

Začal o tom znovu, ale já se vymluvil na své chabé vědomosti o potápěčství.

Vylezli jsme ze zvonu a vyplavali na klidnou vodní hladinu. Potom jsme se s velkou námahou vyšplhali na příkrý břeh.

„Tak, a lov na chrobáky začíná," obrátil se ke mně Dumčev. „Zaveďte mne na místo, odkud odvalili chrobáci kouli s naší pilulkou."

Pozoroval jsem bedlivě okolí.

Ano, stojíme opravdu na tom břehu, kde jsem ztratil zrníčko. Tady někde jsem měl potyčku s pavoukem. Právě s tohohle břehu mne také shodila housenka — hroznýš. A přece jsem to tu vůbec nepoznával.

„Jen klid. Ukažte mi aspoň směr, kterým jste šel z lesa k potoku, řekl Dumčev.

Vedl jsem Dumčeva k místu, kde stál jakýsi keř se stromem, protože se mi ta skupinka zdála nějak povědomá. Ale když jsme přišli blíž, viděl jsem, že jsem se zmýlil.

Bloudili jsme tak ještě chvíli po břehu. Tu jsem si uvědomil, že cestu k pásmu kopců, za něž chrobáci odvalili svou kouli, už nikdy nenajdu.

„Zbytečně jsme sem jezdili," řekl Dumčev smutně.

Co nám zbývalo? Vrátili jsme se k voru. Na štěstí uvázl na výstupku u břehu a my jsme se bez jakýchkoli dalších příhod vrátili

nazpět.

Dumčev po celou cestu mlčel. Dobře ještě, že mi nepřipomněl, jak jsem se posmíval nedostatkům orientačního smyslu u včel.

Vystoupili jsme na břeh a Dumčev tiše pravil:

„V obydlí včely zednářky je ukryta jedna pilulka, dávka pro jednoho člověka. Sníte ji a vrátíte se k lidem. Ale nejdříve musíte poznat a pochopit, že člověk se může u obyvatel této země mnohému naučit. A o tom musíte pak lidem vyprávět.“

Neodporoval jsem. Bezvýsledná cesta mne znavila.

KAPITOLA 37. JEDOVATÉ HÁČKY A ZÁSAH DÝKOU

Tady jsou hradby, tady střílny, tady kamenné překážky,“ řekl Dumčev. „Jen se podívejte, je to skutečně mistrovská ženijní práce. Když zemní pavouk stavěl tuto pevnost, neutrhl od země ani jediné stéblo; spojil a spoutal výhonky trávy a propletl je pavučinou.

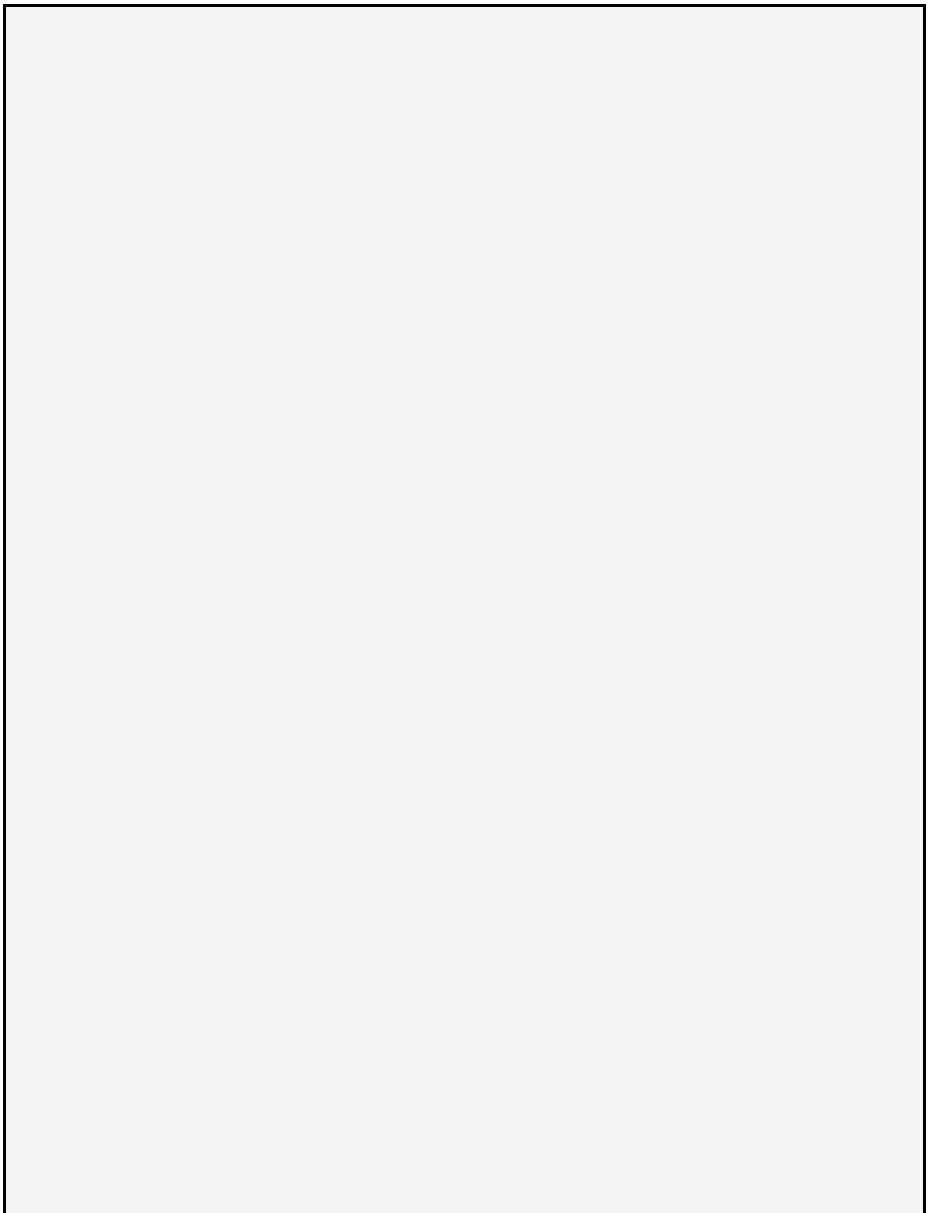

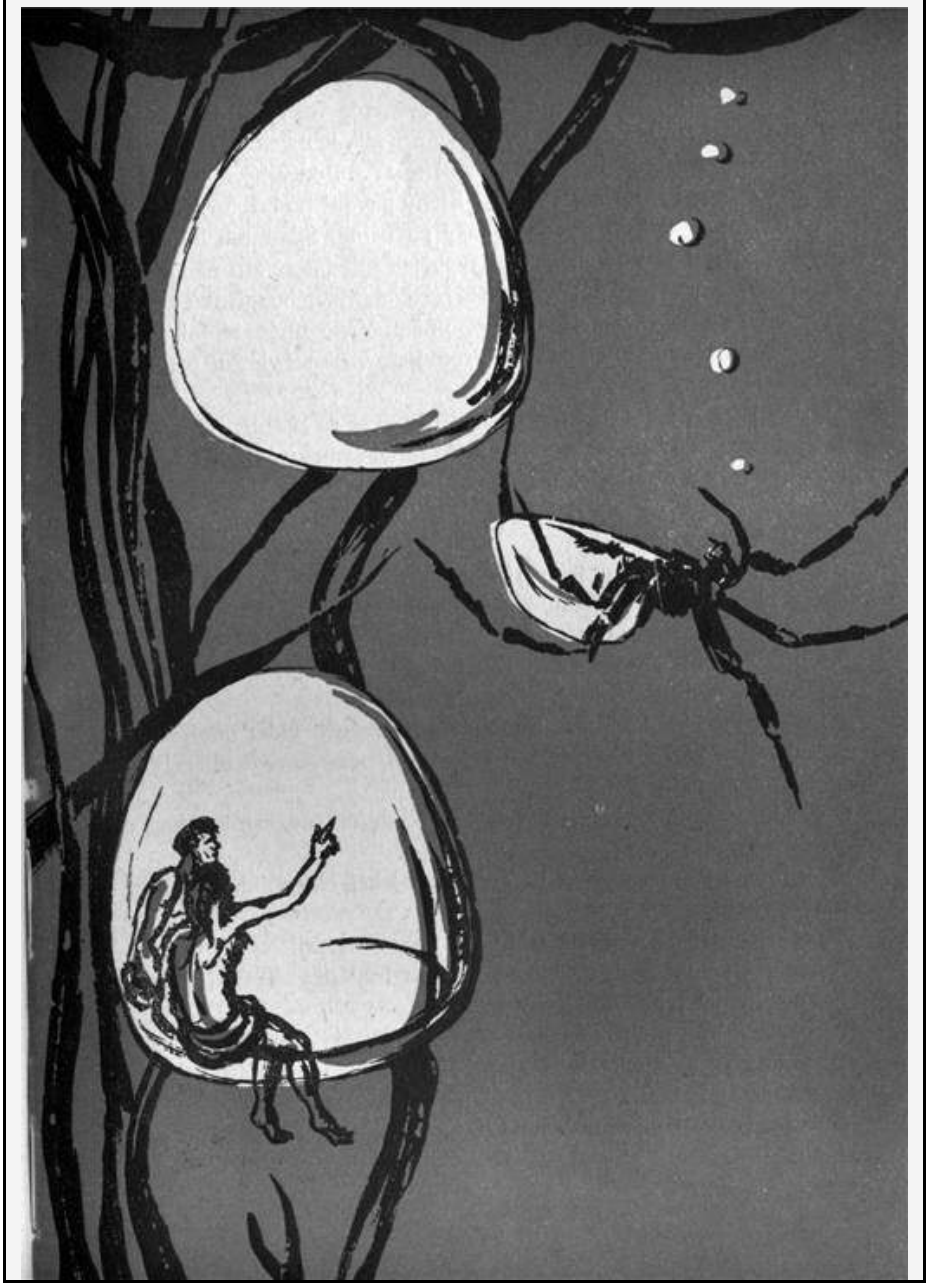

Pavučinou také zpevnil drobné kousky slámy a stáhl dohromady štěpinky dřeva. Pavouk se ukrývá tamhle za těmi výstupky a podle lehkých otřesů pavučiny okamžitě zpozoruje blížícího se nepřítele… Podívejte se, odtud je lépe vidět," šeptal Dumčev. „Vidíte? Stěny pavoučího brlohu jsou vyloženy hedvábnými čalouny. Je to také pavučina. Spadne-li odněkud kamínek, zachytí se v pavučině a pavoučích mláďat se ani nedotkne. Od této pavučiny se také pavouk

odráží jako od pružného můstku a skokem se vrhá na nepřítele. Ale dost už o něm. Vzpomínáte si, jak jsem jednou říkal, že jsem se učil od vos? Proto jsem vás sem vlastně přivedl. Dívejte se!“

Udělali jsme několik kroků a postavili jsme se za skálu. Kolem nás prošlo obrovské zvíře: mělo černé sametové břicho s pásy skořicové barvy a na nohách temné proužky.

„To je zas jiný pavouk, tarantule,“ zašeptal Dumčev. „Na zádech má nějaké hrby.“

„To nejsou hrby, to jsou jeho mláďata. Vždyť je nádherný den. Vane klidný a vlahý větřík. Tarantule vynesla svoje děti na procházku. Povozila je po zádech a teď se s nimi vrací domů.“

Tarantule zmizela v rozsedlině mezi dvěma kameny.

Z temna rozsedliny se zableskly čtyři oči.

„Čtyři oči jsou viditelné a druhé čtyři, ty menší, vidět není,“ vysvětloval Dumčev a s neobyčejnou ostražitostí mne zavedl blíž. „Podívejte, upravuje si toaletu.“

Opravdu, tarantule si čistila svými předními nožkami tykadla a čelisti.

„Tak, a nyní můžeme začít s názornou lekcí chirurgie. Zůstaňte tu stát!“

Dumčev odešel na okamžik stranou a zase se vrátil.

„Vidíte? Upoutal jsem na sebe pozornost hrabalky. Tady ji máte. Teď se co nevidět vrhne na tarantuli.“

Hrabalka bystře proběhla kolem mne. Štíhlé tělo světležluté barvy s pozvednutými, chvějícími se jantarovými křídly. Hrdý postoj jí dodával drsného vzezření.

Hrabalka poskočila a stanula náhle před tarantuli, která seděla v rozsedlině.

Kdo z těch dvou asi zvítězí? Vždyť tarantule jedním kousnutím zabije krtka! Vtom skočila hrabalka na tarantuli.

Navzdory nebezpečí, že za to mohu každičkou chvíli zaplatit životem, vyběhl jsem ze svého úkrytu za skálou. Musil jsem vidět souboj těch nestvůr. Mé nepatrné rozměry mi nyní pomáhaly. Viděl jsem všechno. Právě takový zápas hrabalky s tarantuli popsal Fabre. Vzpomněl jsem si na to, když jsem se díval na chlupatou obludnou tarantuli a na štíhlou hrabalku.

Přede mnou se kupily holé a šedivé skály. Tam bylo obydlí tarantule.

Tarantule se vztyčila skoro do svislé polohy. Její mláďata zůstala v rozsedlině. Hrabalka chvílemi vysunovala z bříška svou dýku, žihadlo, a zase ji vtahovala zpět. Tarantule se opírala o čtyři zadní nohy, samet černého bříška se blyštěl, čtyři přední nohy měla roztaženy, jedovaté háčky na nich do široka rozevřeny a na koncích háčků visely kapky smrtonosného jedu. Protivník výzvu k boji

nepřijal. Snažil se tarantuli jenom znepokojovat, k nepříteli se však nepřiblížil. Tarantule se, jak se zdálo, stáním zpříma unavila a spustila se všema nohama na zem.

A nepřítel se nepřestával kroutit a svíjet.

Konečně sevřela tarantule své jedovaté háky. Každým okamžikem se na hrabalku vrhne — ona začne! Hrabalka střídavě ustupovala a dorážela. Tarantuli to už nakonec omrzelo a postoupila trochu vpřed. Protivník uskočil. Vylákal tarantuli ze skalní štěrbiny a střelhbitě jí zastoupil cestu zpět.

Vtom tarantule učinila náhlý skok, aby uštkla nepřítele jedovatými háčky. Hrabalka však uhnula.

„A teď se dívejte, pozor!“ šeptl Dumčev. „Operace začíná.“

A já viděl, jak hrabalka střelhbitě vbodla do tarantule svou dýku. Strašné háčky s perličkami jedu ihned sklesly a už se nesemknuly. Tarantule zůstala však na živu.

Dumčev mi vysvětlil, co se stalo. Hrabalka zasáhla tarantuli přímo do nervového centra, které řídí pohyb jedovatých háčků. Hned nato začala s vytaseným žihadlem znovu obletovat tarantuli, jako by tančila.

„Jen se podívejte: chirurg teď vyhledává jiný nervový uzel, který řídí pohyb všech tarantulích noh. Zamíří bodnutí tam, kde je kůže tenká a snadno zranitelná. Teď už víte, u koho jsem se naučil zabíjet kudlanky a proč jsem vás mohl zachránit před smrtí.“

Hrabalka se znovu na okamžik zastavila před tarantuli, která se na ni ihned vrhla. Ona však opět uhnula, oblétla tarantuli a znovu do ní vbodla žihadlo. Tělo tarantule se zachvělo a její končetiny znehybněly.

„Operace skončila,“ řekl Dumčev. „Tarantule je ochromena, ale zůstala na živu. Dívejte se! Teď bude hrabalka zkoumat výsledky své operace.“

A vskutku, hrabalka zůstala u své kořisti a sklonila se nad ní. „To pozoruje záchvěvy pavouka,“ pokračoval Dumčev ve svém výkladu.

Dravec zkoumal stav své oběti, strkal do ní, zkoušel čelistmi, zda trefil svou dýkou správné místo, zda jsou jedovaté háčky tarantule teď už doopravdy zneškodněny a nehybné.

Potom odběhl.

„Je spokojen,“ řekl Dumčev. „Teď je asi konec,“ podotkl jsem.

„Ale kdepak!“ zasmál se Dumčev. „Chirurg nepodnikl celou operaci přece nadarmo. Má důležitou úlohu, musí se starat o potomstvo. Jen dávejte pozor!“ Hrabalka se znovu objevila a začala svou kořist kamsi zatahovat. Dumčev mě vedl za ní. Za chvíli nechala hrabalka svou ochromenou oběť ležet a začala pobíhat kolem skály.

„Hledá nějakou štěrbinu, aby do ní mohl ukrýt kořist,“ vysvětloval Dumčev. „A proč?“

„Starost o potomstvo.“

Dravec pobíhal okolo skály, cosi hledal a pak se opět vrátil k tarantuli. Chytil ji a začal s ní šplhat na skálu. Táhl svou oběť za sebou a neúnavně zdolával každou překážku, která se mu na cestě vyskytla.

Šli jsme za ním. Přiběhl k jakési skulině ve skále a položil tarantuli u ní.

„Teď přijde to hlavní — připravit obydlí pro ochrnutou oběť. Vidíte, jak hrabalka rozšiřuje štěrbinu? Schová do ní pavouka.“

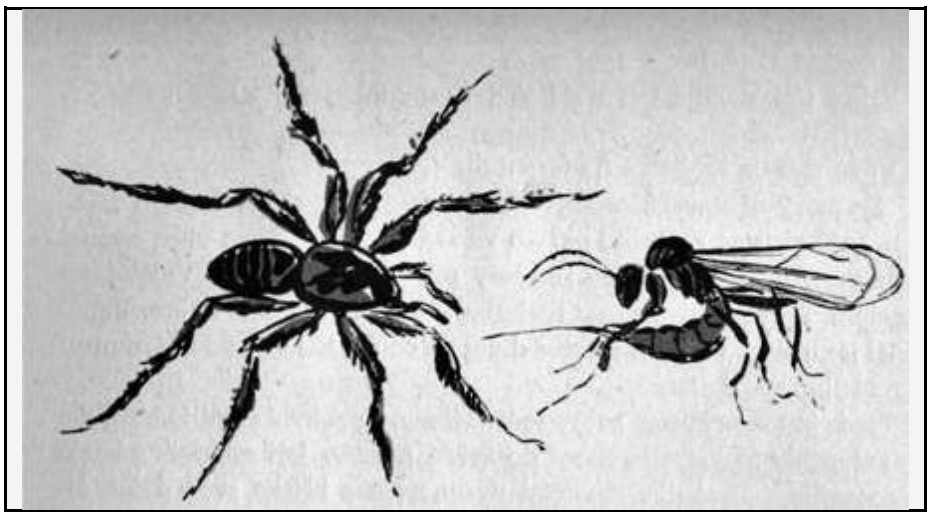

Nějakou chvíli nebylo dravce opravdu vidět, ale pak vylezl, zatáhl tarantuli dovnitř, vyskočil ven a začal štěrbinu pečlivě zazdívat kaménky. Když se přesvědčil, že štěrbinu nikdo nerozpozná, zmizel.

„Co myslíte,“ obrátil se na mne Dumčev, „proč asi celou tu operaci podnikal?“

Doktor odvalil kamínky a já jsem spatřil, že navrchu tarantulího trupu je přilepeno bílé válcovité vajíčko.

Z tohoto vajíčka vyleze larva hrabalky. Vykrmí se živými šťávami nepřítele, vyroste a opustí tarantuli přesně toho dne, kdy látková výměna tarantule přestane fungovat a pavouk začne umírat a rozkládat se.

„Proč mlčíte?“ ostře se na mne obrátil doktor Dumčev. „Já vím, já vím. Chcete říci, že lidé se od hrabalky nemají čemu učit. Myslíte si, že všecky tarantule jsou stejné. Je to tak? Že tu prostě jde o vrozený automatický pud, že každá operace se po každé přesně opakuje. Ať! Lidé se z toho přece mohou něčemu přiučit.“

„Čemu, Sergeji Sergejeviči?“

„Lidé by si dejme tomu mohli vzít z hrabalky příklad a konservovat tím způsobem maso.“

Chtěl jsem Dumčevovi odporovat. Mám mu vyprávět o ledničkách a o chladírenských vagonech? Raději ne! řekl jsem si. Vždyť on se vrátí k lidem. A život sám poopraví jeho nadšení nad uměním obyvatel Země obřích trav.

KAPITOLA 38. BEZHLAVÝ MOTÝL A KOBYLKA S HLAVOU CVRČKA

Nevím, zda mne chtěl Dumčev překvapit a ukázat mi tajemství, která se skrývají před člověkem v tomto podivném světě, anebo zda si to ze mne ztropila špatný žert jen moje vlastní roztržitost. Opravdu nevím!

Začalo to tak: Dumčev se najednou schoval. Vzdalovali jsme se od místa, kde hrabalka ochromila svou oběť, a tu se náhle Dumčev prudce otočil vpravo a zmizel.

Šli jsme zrovna hustým porostem. Postoupil jsem o několik kroků kupředu, prodral jsem se křovím a octl jsem se na volném prostranství. Rozhodl jsem se, že tu na Dumčeva počkám. Ale sotva jsem vkročil na planinku, obořilo se na mne nějaké zvíře s třemi ocasy… opravdu s třemi ocasy!

Utekl jsem mu a zastavil jsem se. Není pochyby, že je to červ. Ale co ty tři ocasy! Ztrnul jsem údivem. „Sergeji Sergejeviči!“ volal jsem. Žádná odpověď.

Udělal jsem několik kroků a znovu jsem užasl. Co je zas tohle? Kolem mne krouží ve vzduchu jakýsi tvor. Najednou se mi usadil zrovna do cesty. Polekal jsem se a pak jsem pochopil — to je motýl! Ano, ale motýl bez hlavy!

A tu se objevil Dumčev.

„Vidím, že jste celý udivený! Nechal jsem vás chvíli samotného, abych si vás dobře obhlédl.“

„Kam jsem se to dostal?“

„Jste na poli, kde provádím své operace.“

„Operace?“

„Ano, operace! A vy si teď už přestanete myslet, že se chirurgové nemohou ničemu naučit od obyvatel téhle říše — to mi bude stačit.“

„Já tomu všemu vůbec nerozumím.“

„Zde kolem vidíte výsledky mé chirurgie. Nezapomeňte, že hmyz má neobyčejně tuhý život. Prověřil jsem si a přesvědčil jsem se pokusy, že jednotlivé části hmyzího organismu zůstávají na živu, i když hmyz zahynul. Vezměme třeba motýlí kukly. Uřezal jsem jim hlavy, a přece každá kukla ukončila svůj vývoj a proměnila se v motýla, jenomže v bezhlavého motýla. A ten motýl žije. Dlouho ovšem nevydrží. A co ty?“ — obrátil se k prapodivné včele, která lezla po listu, „s tebou je to zlé, ty zkrátka nechceš nosit na svém krku cizí hlavu! Dost, dost, přestaň si už čistit tykadla, nebo si utrhneš hlavu! S včelou je to špatné,“ obrátil se ke mně doktor Dumčev. „Nechce si nechat přirůst k hrudi cizí hlavu. U kobylek je to jiné, těm hlavy

přirůstají.“

„To je ale strašně divné!“ zvolal jsem.

„Co je na tom tak divného? Pojďte, ještě vám něco ukážu! A vůbec, vědí naši chirurgové, že…“ začal Dumčev.

„Počkejte!“ zvolal jsem. „Tady zase leze nějaká nestvůra — zvíře s třemi ocasy.“

„To není nestvůra. To je můj pokusný červ. Vyřízl jsem mu z trupu kousek masa a přišil jsem tam hedvábnou nitkou dva ocasy. Ještěrce přece také narůstá znovu useknutý ocásek. Ne, to opravdu není žádná zvláštnost. Ale chtěl bych se na něco zeptat očních lékařů. Jestlipak se kolegové někdy zamyslili, proč červ, slepý červ, reaguje na světlo lucerny? Vyvoďte z toho důsledky sám. Poslouchejte, moje pokusy dokázaly, že…“

Ale já už jsem Dumčeva neposlouchal. Spatřil jsem najednou cosi tak nevídaného a tak zajímavého, že jsem zvolal: „A tady ti krasavci, co tohle je zač?“

Ke stvolům trav byly jako ke kmenům přivázány hedvábnými nitkami tři prapodivné kobylky: šedá se zelenou hlavou, zelená s šedou hlavou a konečně kobylka s hlavou cvrčka.

„Pomohl jsem jim, aby si mohly vyměnit hlavy,“ řekl Dumčev a prohlédl své pacienty. „Operace se podařila, hlavy přirostly!“ A odvázal je od stromů.

Kobylky vyskočily a zmizely v houští. Na okamžik se před námi mihla kobylka s hlavou cvrčka.

„Lékaři, chirurgové!“ zvolal Dumčev. „Vyslyšte mne! Konal jsem zde pokusy a zjistil jsem, že v tkáních živočišných organismů jsou skryty možnosti, které dosud neznáme. Operuješ živočicha, děláš pokus a najednou vidíš, jak v něm probíhá jakýsi složitý proces, jak začíná nová forma života. Některá součást těla se při tom změní a jiná zas převezme novou úlohu — a živočich žije dál.“

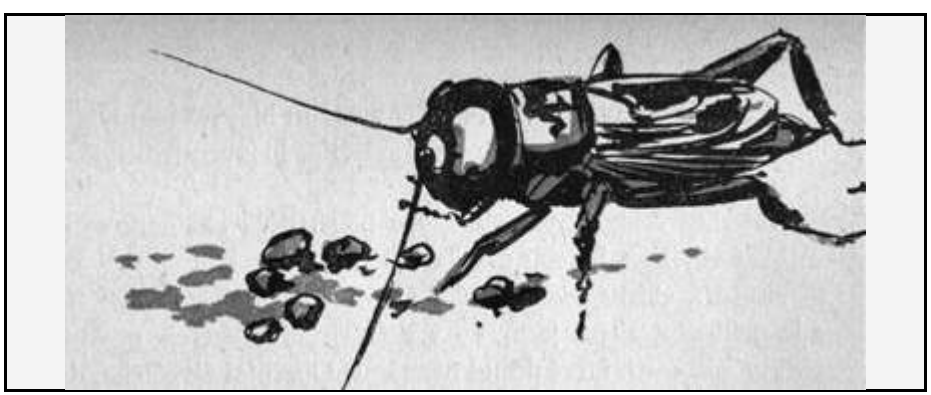

„Ano! Ale to všechno jsou nižší organismy,“ řekl jsem.

Dumčev se ke mně otočil:

„Cože? Jakže jste nazval obyvatele této země? Nižší organismy?“

„Nižší organismy,“ opakoval jsem.

Dumčev neodpověděl a zamračil se. Stoupal na zelenou horu podobnou pyramidě. Stráň hory byla porostlá drobnými keři a malými stromky. Šplhal jsem s námahou za ním, ale pozadu jsem nezůstával.

Na vrchol zbýval už jen malý kousek. Nápory větru byly stále prudší a také šumot sílil.

Dumčev se zastavil u osamělého stromu. Koruna stromu byla zlomena, neutrhla se však a visela dolů, dotýkajíc se země.

Dumčev stál u této brány a díval se do dálky.

„Slyšte, vy všichni obyvatelé Země obřích trav! Miliony let jste chránili a skrývali svá tajemství před člověkem. Já jsem tato tajemství odhalil a předám je člověku!“

Kolem nás, kam jen oko dohlédlo, prostírala se zelená země, Země obřích trav. Šumění a hukot neutichal ani na okamžik. Dumčevova slova se rozplynula a utonula v té nepřetržité mohutné symfonii.

KAPITOLA 39. KDYŽ NĚKDO VYNALÉZÁ, CO UŽ DÁVNO BYLO VYNALEZENO

Na druhé straně hory se rozkládala rovina. Spatřil jsem tam jakéhosi tvora přivázaného ke stromu. Dumčev přistoupil blíž a začal vysvětlovat. Do výkladu se mu mísily vzpomínky na jeho první a jediný nepodařený let.

„Vidíte?“ pravil. „Takhle se musí sestavit stroj pro létání ve vzduchu! To je vážka s dvěma páry křídel, jeden pár o něco výš než druhý. Každý pár křídel vyvíjí zdvižnou a zároveň hnací sílu. Křídla zdvihají aparát vzhůru a pohánějí jej také vpřed. I velmi slabé mávnutí dlouhých křídel vyvolává značnou hnací sílu. Tato vážka se jmenuje ›vodní sídlo‹.“

Dumčev odvázal vážku a ta ihned vylétla a zmizela z dohledu.

„Co říkáte, létá dobře? Podívejte, mám tu ještě jednu takovou. Přední část křídel má tuhou a zadní polovinu ohebnou. Zadní polovina je řízena jenom částečně; při mávnutí dolů se automaticky zvedá a vyvinuje při tom zvláštní sílu. Pěkné, že ano?“

Dumčev na mne tázavě pohlédl.

Mlčel jsem a Dumčev si mé mlčení vyložil po svém.

„Divíte se, viďte! A teď vám ukážu něco, co nebylo dosud překonáno. Jen se podívejte! Tady mám zvíře z čeledi vážek ploských. Všimněte si, jak má svá široká křídla roztažena! Je to nejobratnější a nejsilnější letec pod sluncem. Všimněte si rozměrů křídel!“

Přikývl jsem. Rozpětí křídel bylo nejméně dvakrát tak velké jako délka zvířete.

Při tom mi padlo do oka její zbarvení, bylo nesmírně zajímavé.

„To je ale opravdu solidní a kvalitní vybarvení! Zadní pár křídel má u kořene široký tmavorezavý pruh téže barvy jako ostatní tělo.“

Dumčev mne přerušil: — „Copak jste dítě? Nedívejte se na barvu, raději si všimněte, jak létá. Vidíte, jak oddychuje? Sedí, ale k letu je připravena. Křídla drží ve vodorovné poloze. Vždycky připravena… Tak, a teď vzhůru!“ zvolal Dumčev.

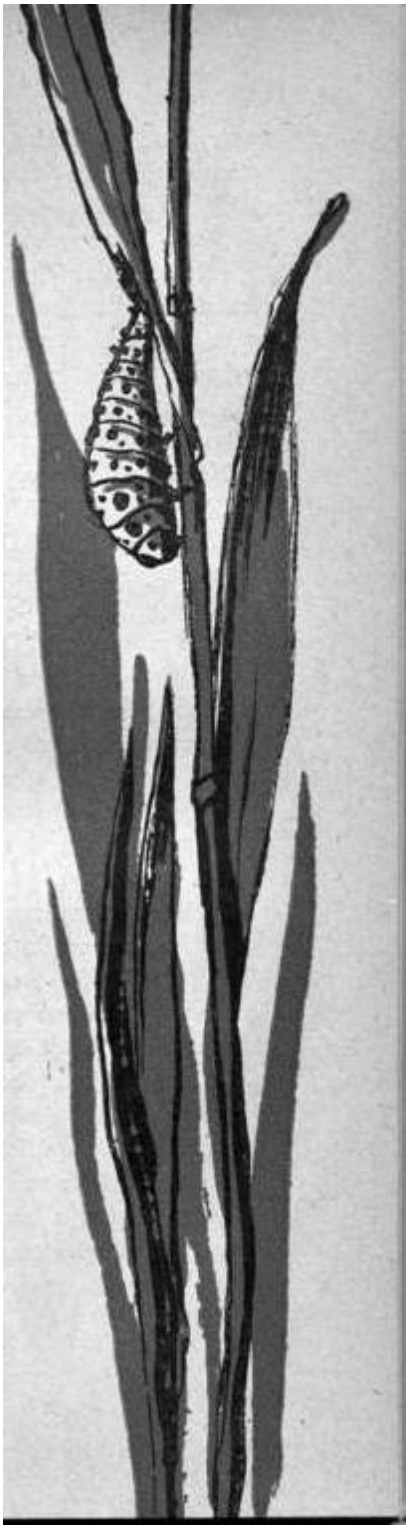

Rozvázal uzly na provazech a postrčil vážku svou dýkou. Vážka vzlétla. To nebyl let, to byla závratná a zároveň elegantní vzdušná produkce.

„Ta hbitost, ta bleskorychlá hbitost! A síla! Teď se dívejte!“ vykřikl Dumčev.

Věru bylo nad čím žasnout. Vážka, která pronásledovala nějakou kořist, se na okamžik převrátila zády dolů. Hned se ale střelhbitě vyrovnala, obrat stíhal obrat, až nakonec kořist uchvátila.

„Sergeji Sergejeviči,“ začal jsem, „je to všechno opravdu velmi zajímavé…“

Chtěl jsem mu vyprávět o velikých úspěších našich sovětských konstruktérů a letců, ale Dumčev mne nepřipustil k slovu.

„Lidé by se měli učit stavět své létací stroje u vážek,“ prohlásil poučlivým tónem.

Zase jsme stoupali na jakýsi kopec.

„Vidíte tamhle?“ otázal se Dumčev a zůstal stát na samém vrcholku.

„Vidím.“

„A co vidíte?“

„Ty mouchy nelétají…“ řekl jsem.

„Jen to dořekněte!“ zvolal Dumčev.

„Stojí ve vzduchu,“ dodal jsem.

„Ano! Ty mouchy stojí ve vzduchu. Mohou se zastavit v libovolném bodě prostoru. Stojí ve vzduchu tak pevně, jako člověk na zemi.“

„Ptáci létají…“ chtěl jsem pokračovat…

„Ale co ptáci!“ mávl Dumčev rukou. „Ptáci umějí jenom létat, plachtit a padat k zemi jako kámen.“

„Střemhlavý let,“ napověděl jsem mu. Vzpomněl jsem si při tom na střemhlav útočící bombardéry.

„Střemhlavý let? Ne, tomu nerozumím,“ řekl zamyšleně a ironicky se usmál. „Učit se od ptáků? Nebylo by to zbytečné mudrování? Člověk udělá u svého létacího aparátu ocas, docela tak, jako u ptáka! A potom ještě, aby se to hýbalo, vymyslí…“

„Vrtuli,“ napověděl jsem znovu.

„Nerozumím. Všechen vtip letu je v křídlech. Křídlo! Je v něm síla hnací, síla vzestupná i možnost řízení směru… Tomu ale nenaučí člověka pták, nýbrž vážka, včela a moucha… Přestanou najednou pohybovat jedním nebo druhým křídlem a okamžitě následuje rychlý úhyb na stranu… Hmyz umí všechno. Proč by se člověk neměl od něho učit?“

Nespouštěl jsem oči s much.

„Jak se jmenují?“

„Pestřenky,“ řekl Dumčev. „Larvy pestřenek se živí mšicemi.

Právě proto jsem si tu zavedl chov mšic. Ale ve vzduchu umějí stát ještě i některé jiné druhy hmyzu.“

I teď mi ukazoval Dumčev něco, co lidé už dávno znali. Chtěl ohromit svět objevy, které se už dávno uskutečnily. Byly přece vynalezeny vrtulníky! Raději jsem se však o současné lidské technice už ani slovem nezmínil. Stejně už jsem nechtě Dumčeva urazil, když jsem s ním mluvil o cementu a nazval obyvatele této říše nižšími organismy… Proto jsem se tentokrát raději zdržel poznámek.

Přemýšlel jsem si sám pro sebe. A vyvstávala přede mnou jedna otázka za druhou.

Můžeme vůbec srovnávat hmyz, který stojí ve vzduchu, s vrtulníkem? Pravda, vrtulník sice také nehybně visí ve vzduchu, ale úplně jinak než tihle živí tvorové. Vrtulník stojí ve vzduchu proto, protože se jeho vrtule otáčí ve vodorovné poloze. Hmyz však při tom pohybuje křídly. Ano, ale lidé se doposud máváním křídel létat nenaučili. Křídla našich letadel jsou přece nehybná. Možná, že takový druh létání s mávajícími křídly by měl mnoho pozoruhodných vlastností. Nebyla by to cesta k překvapujícím vynálezům?

Dost možná, že má Dumčev v něčem pravdu.

Toť se ví, stroj a hmyz, svět živý a svět techniky, nelze jen tak lehce srovnávat. A ještě něco: nepatrné rozměry zaručují hmyzu velice výhodné aerodynamické podmínky, dovolují mu létat s malou zátěží.

Jestliže však zvětšujeme rozměry letadla, vzrůstá jeho váha geometrickou řadou, to znamená, že nějaké prosté zvětšení — řekněme deseti nebo stonásobné — celkem mnoho neznamená u hmyzu, kdežto váha letadla by se v takovém případě násobila 103 nebo 1003. Dumčev pokračoval: „Proč se člověk nedívá na to, co je na dosah ruky? Zastav se, milý člověče, a podívej se na to, po čem šlapeš. Nebuď tak pyšný! Uč se technice u obyvatelů Země obřích trav…“

Poslouchal jsem ho mlčky a neodporoval jsem. Vrátí se k lidem, řekl jsem si. A potom… potom ho přesvědčí technika, kterou člověk vytvořil. A tak jsem raději mlčel.

Dumčev byl v radostné náladě. Triumfoval.

KAPITOLA 40. POKUTA ZA OBĚD

Zůstal jsem sám. Dumčev odletěl pro pilulku. Pilulka je jenom jedna a my jsme dva. O tom, kdo z nás dvou se vrátí k lidem, nepadlo mezi námi jediného slova, ale já jsem byl pevně rozhodnut, že pilulku nepřijmu. Proto jsem se přece za Dumčevem nevypravil, abych ho nechal v Zemi obřích trav živořit dál!

K cementové stavbě včely zednářky, kde jsme měli pilulku uschovánu, bychom jistě mohli dojít i pěšky. Ale Dumčev mi asi chtěl ukázat, jak umí cestovat padákem. A tak letěl.

Všichni víme, že každé jednotlivé semínko pampelišky je opatřeno padákem v podobě kužele, obráceného špičkou dolů. Semínko pampelišky padá k zemi úplně klidně, bez kolébání. Touto létací vlastností pampelišky se vážně zabýval vynálezce ruského padáku, Kotělnikov.

Na samém vrcholu kopce, na němž Dumčev ukazoval svoje živé modely, byla veliká skála, která vypadala jako věž. Dumčev vylezl na skálu a skočil dolů, drže se svazku padáčků. Vítr jej unášel směrem k hnízdu včely zednářky.

Zůstal jsem sám.
Od širokolistého stromu vyběhl neobyčejně zajímavý tvor s

dvěma ohromnýma očima. Běžel přímo ke mně. Každé oko jako by tvořilo mosaiku ze šesti malých oček. Dlouhými lomenými tykadly ohmatával každý předmět na cestě. Jeho šavlovitá kusadla vzbuzovala úctu. Pohyby živočicha byly rychlé a neočekávané. Kdo by to mohl být? Má složené oči. A kolik to má noh? Tři páry. Tedy mravenec. Omaká val tykadly všechno, nač přišel, a pomalu se vzdaloval. Zajímalo mne, proč si tak podnikavě počíná a kam má namířeno.

Mravenec vyšplhal obratně po kmeni stromu na ohromný list. Lezl jsem za ním a usadil jsem se na listě pod ním jako na velké, zlehka se kolébající plachtě. Snad to byl lopuch. Podíval jsem se nahoru a spatřil jsem spoustu zvířátek, zelených jako tráva a přimáčknutých těsně k sobě. Byla přissáta k spodní straně listu. Občas se některý z těch tvorečků trochu nadzdvihl, visel chvíli na šesti tenounkých nožičkách a pak se zase těsně přimáčkl k lupenu a znovu zabodl svůj dlouhý sosák do jeho šťavnaté dužiny. Zvířátka ssála z listu šťávu a tloustla mi před očima. Krmila se jako o závod.

To jsou přece mšice! Mám před sebou gigantický cukrovar, nebo ještě lépe, továrnu na cukerný syrup.

Mšice! Mšice, to je taková sebranka ničemná, říkává se mezi lidmi. Jsou mšice sametově černé, jsou také žlutavě průsvitné, anebo trávově zelené, jako ty zde. Ať mají však barvu jakou chtějí, člověk jimi pohrdá. Mšice se nikdy a za žádných okolností před nikým nechrání. Každý občan zvířecího světa má své přátele a má také nepřátele. Ale mšice? Jsou s každým zadobře. Lépe řečeno, jsou líné a všechno je jim úplně jedno. Zrovna tak jsou lhostejné i k svému vlastnímu osudu. Mšice ssaje sosákem šťávu z rostlinné dužiny a cpe si břicho cukerným syrupem. A to je všechno.

„Nebeský pot.“

„Slina hvězd.“ Tak nazval před více než dvěma tisíci lety římský učenec Plinius starší sladkou rosu, která někdy padá na lidi pod stromem jako s nebe. Člověk se díval vzhůru. Nebe bylo bez mráčku, slunce přímo nad hlavou. Odkud se vzala ta rosa? Později se všechno vysvětlilo. Byly to mšice. Nechávají na listech stromů lepkavé vrstvy medové rosy. Pohyby svých nožek odmršťují kapénky syrupu. Stačí slabý závan větérku a medová rosa padá na zem. Na výpravě za mravencem jsem se octl na pozemcích cukrovaru. Mravenec se mezi zelenými mšicemi nápadně odrážel svým zbarvením. Přebíhal od mšice k mšici a dotýkal se velmi opatrně tykadly tučných bříšek tohoto zeleného doby tečka. Mšice se pak vztyčila a vzadu na bříšku jí vystoupila kulatá kapička průzračné tekutiny, lesknoucí se na slunci. Mravenec ty kapičky chtivě polykal. Když se nasytil, přešel opatrně s listu na stvol a se stvolu se spustil na zem. Vyklonil jsem se přes okraj svého listu a díval jsem se za ním. Naproti němu běžel jiný mravenec. Tento nový mravenec přinutil údery svých tykadel prvního mravence,

aby se zastavil. Nasycený mravenec se teď posadil na zadní nohy, natáhl hlavu a vypustil z úst kapičku syrupu. Hladový mravenec se k němu těsně přiblížil ústy a polykal. A už sem pospíchali noví a noví a mravenec, který přišel od mšic, každému z nich přenechal trochu syrupu.

To všechno bylo velmi zábavné. Ale mně se chtělo jíst. Být v cukrovaru a zůstat o hladu? To by byla přece hloupost! Proč bych neměl také ochutnat? Budu se těm tvorečkům muset podívat trochu na zoubek!

Dlouho jsem lezl a šplhal; mířil jsem tam, kde se oba listy, horní a spodní, skoro dotýkaly. Lupen se notně kýval a třepetal jako obrovská plachta.

Stačí jeden nešikovný pohyb a — já se skutálím a spadnu dolů na zem. Přece však jsem se tam dostal. Mšice byly teď na dosah ruky. Zastavil jsem se a poplácal jsem jedno z těch tlustých zvířátek po bříšku. Jednou, po druhé, přesně tak, jak to dělal mravenec. Mšice ihned vypustila kapičku sladké a voňavé tekutiny.

Tak jsem chodil od mšice k mšici a čím dál tím víc jsem si pochvaloval znamenitou chuť syrupu.

Jestlipak ten sladký nektar ochutnal už také Sergej Sergejevič? pomyslil jsem si a zároveň jsem si řekl, že je čas, abych se spustil dolů na zem, protože Dumčev se možná už vrátil. Pozvu ho na hostinu. Ale ještě aspoň doušek…

Och! Prudký, ostrý úder do temene hlavy mne povalil. Začal jsem se kutálet po ohromné plachtě listu. Vrhli se na mne dva mravenci.

KAPITOLA 41. NA VELIKÉ SILNICI

První mravenec mne odtáhl s listu na stvol a se stvolu mnou smýkal přímo dolů k zemi. Ale druhý mravenec nás hned zase dohnal. Kdyby byl druhý mravenec, který byl o něco menší, tomu prvnímu skutečně pomáhal, bylo by se mi vedlo zle. Ale vypadalo to na štěstí tak, jako by si vzal do hlavy, že bude svému kamarádu co nejvíc překážet. Nejdřív mne tahal nazpátek vzhůru po stvolu. Pak se mu zase postavil do cesty a nastrčil mi záda, aby na sebe složil celou váhu mého těla. Tím vším velikému mravenci velice překážel. Když jsem se trochu vzpamatoval, pochopil jsem ihned situaci.

Ano! Začneme tedy souboj lidského rozumu se zvířecím instinktem. Mravenců je mnoho a jsou silnější než já, ale já se s nimi přesto chytím do křížku!

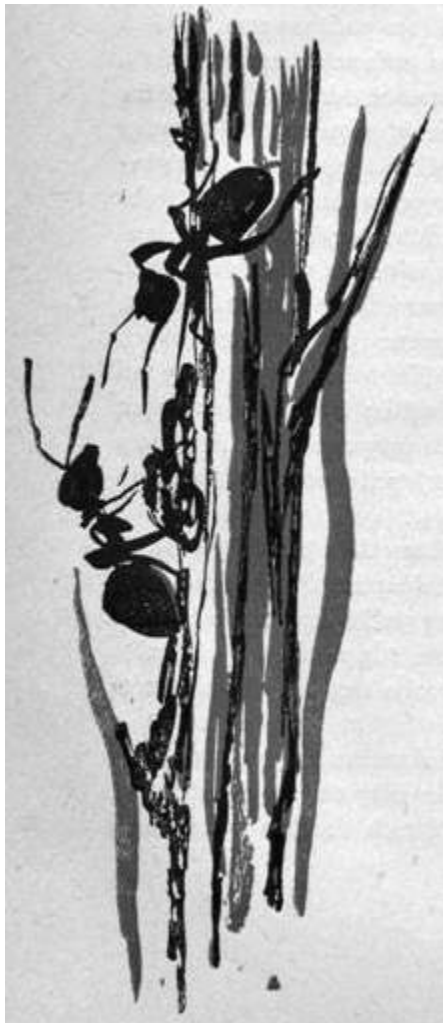

Mark Twain popisuje, jak dva mravenci vlekou domů nohu kobylky, kterou někde našli.

Na základě nějakých dočista zvrácených závěrů chytí nohu za oba konce a ze všech sil ji táhnou každý na opačnou stranu. Udělají krátkou přestávku, aby si oddychli, a radí se. Vidí, že tu něco není v pořádku, co ale, to nemohou pochopit. Chopí se nohy znovu a výsledek je stejný jako před tím. Dají se do hádky, jeden obviňuje druhého, rozčilují se a spor se nakonec mění ve rvačku. Dají se do sebe a začnou se kousat a válet po zemi, dokud si jeden z nich neporaní ruku nebo nohu a nepřeruší zápas, aby si ošetřil ránu. Pak následuje smír a znovu začne dřívější společná a nesmyslná práce, při níž raněný mravenec jen překáží. Zdravý táhne s vypětím všech sil nohu a s ní i raněného kamaráda, který se pověsil na kořist, místo aby se jí vzdal.

Kdo všechno jen si nevšímal života mravenců, kdo nepozoroval jejich práci! Byli dokonce lidé, kteří považovali mravence za vysoce organisované tvory, obdařené takřka rozumem.

Pravdu má však Mark Twain, jenž říká o mravenci: „Je to zvláštní, jak takový potřeštěný šarlatán dovedl po tolik staletí udržovat skoro celý svět v klamu!“ A dodává: „Mravenec pracuje dobře jen tehdy, když ho pozoruje nezkušený přírodovědec, který dělá pochybené závěry.

Tak často přece vidíme, jak mravenci, místo aby si navzájem účelně pomáhali, jeden druhému jenom překážejí.

Vrhnou se třeba se všech stran na nějaké zrníčko. Mají za úkol provést jednu jedinou věc: odnést zrníčko do mraveniště, do určitého skladiště. Ale oni jako by se domluvili, že si budou překážet: buď strkají zrníčko sem tam buď je jeden druhému vytrhává, nebo se vzájemně odstrkují od kořisti.

Ale jak to, že se náklad nakonec přece jen dostane na určené místo? Jenom proto, že každý mravenec, přes to, že překáží druhému, přece jen táhne náklad k rodnému mraveništi. Zrníčko, které mravenci táhnou, se nepohybuje přímo, nýbrž po neobyčejně rozmarné křivce, jak ho postrkují hned nalevo, hned zas napravo, dopředu, dozadu… A po celou tu dobu se zrníčko točí a převrací kolem dokola.

Na to všechno jsem si vzpomněl, když mne mravenci táhli pryč.

První mravenec mne na příklad srazil se stvolu na zem, ale já jsem se ihned zachytil nějakého součku a natáhl jsem nohu. Druhý mravenec mne za ni okamžitě chytil, uchopil mne a táhl vzhůru. Tím mne uchránil od náhlého pádu na zem.

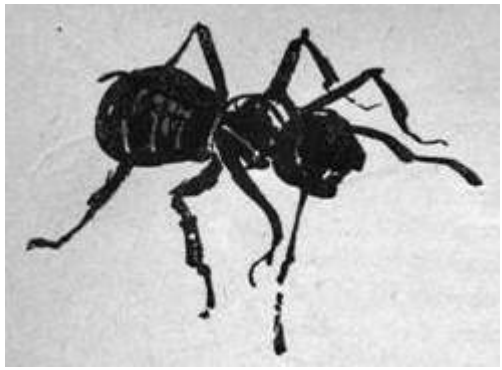

Tak jsem neustále využíval nesmyslnosti jejich „vzájemné pomoci“ a vskutku jsem jim „dopomohl“ k tomu, že mne spustili na zem velice pečlivě a opatrně.

Teprve teď jsem zpozoroval, že ke křoviskům, na kterých se „pasou“ stáda mšic, vede vyšlapaná mravenčí stezka. Zřejmě se táhla od mraveniště. Cesta byla plná mravenců, kteří pospíchali k mšicím.

Mravenci mne tedy teď vlekli po dobře upravené silnici. Zde se k nim přidalo ještě několik mravenců.

Musím získat čas, řekl jsem si. Dumčev se vrátí a vysvobodí mne, anebo si něco vymyslím sám.

Čím více mravenců mne pomáhalo vléci, tím snadněji jsem jim v tom mohl bránit. Chvílemi jsem uskakoval dopředu, chvílemi zas nazpátek a občas jsem se položil na něčí záda.

Ale při tom jsem věděl, že mne přece jen táhnou do mraveniště. Jakmile se tam octnu, budu vydán na pospas strašnému mučení.

V mysli mi vyvstal obrázek z jedné staré učebnice přírodopisu: „Stěhovaví afričtí mravenci útočí na rohatou zmiji“ znělo vysvětlení pod obrázkem, na němž nepřehledné spousty a spousty mravenců za živa požíraly zmiji, svíjející se v křečích.

Ó, tohle dobře nedopadne! Bolela mne už záda a ruce jsem měl celé rozdrásané.

Ale co je to tamhle vpředu? Kopec? Ne, to je mraveniště. Vlekou mne k němu sice pomalu, ale přece jen jistě. Zmocnilo se mne zoufalství.

Tu jsem se však podíval na své pochopy a nemohl jsem jinak, než se dát do smíchu. Vždyť tohle všecko, co se se mnou děje, je především směšné.

Mám před sebou vlastně docela jednoduchý úkol: nepomáhat mravencům, kteří mne táhnou do mraveniště, a pomáhat těm, kteří jim v tom překážejí.

A hned začala zábava. Pomáhal jsem hned těm, hned zas oněm. Tak jsem se ocital střídavě na obou okrajích silnice. A pak zas uprostřed.

Brzy jsem však cítil, že se v té hře ponenáhlu vyčerpávám z posledních sil. A kopec mraveniště se stále blížil.

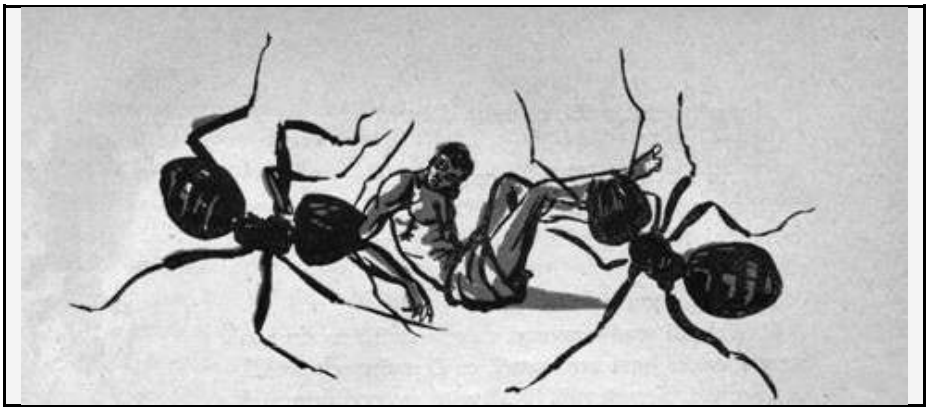

KAPITOLA 42. LOMECHUSA MNE ZACHRÁNÍ

Náhle jsem uslyšel křik:

„Držte se! Ničemu se nedivte!..“

To volal doktor Dumčev. Zřejmě se už vrátil, a když mne nenašel na starém místě, pospíchal mi na pomoc.

„Sergeji Sergejeviči, co mám dělat?“

„Šetřte síly!“

„Mraveniště!.. Táhnou mne k mraveništi!“

„Rozumím! Vidím!“ křičel Dumčev. „Mraveniště je blízko! Nic si z toho nedělejte! Povolte mravencům!

„Ale tam mne čeká smrt!“

V té chvíli mne mravenci zrovna strčili na druhou stranu, takže jsem nerozuměl, co Dumčev odpověděl.

„Sergeji Sergejeviči! Podívejte se, podívejte, jak jeden druhému překáží!“

„Ano, ano! To dělají vždycky! Ale mraveništi neujdete.“

„Co mám tedy dělat?“

„Lomechusa vás zachrání.“

„Kdo?“

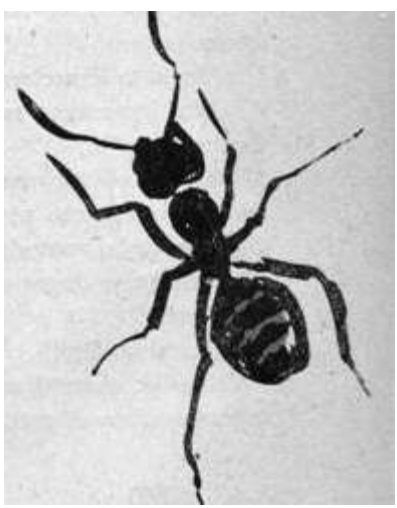

„Lo — me — chu — sa!“ dolétlo ke mně. „Nerozumím! Co to je?“

Marná otázka, Dumčev se už neozval. Schoval se někam. Potom se znovu objevil opodál silnice. Hnal před sebou dlouhou holí jakéhosi rezavého tvora s protáhlou hlavou a s dlouhými tykadly zduřelými jako kyje.

Divný brouček! Náhle zahnal Dumčev broučka s okraje přímo na cestu.

„To je ta lomechusa?“ křikl jsem.

„Ne, lomechusa teprve přijde. Tohle je kyjorožec. Lomechusa tu bude za chvíli.“

Strčil brouka rovnou do mravenčího houfu. Brouček se převalil na záda skoro přímo přede mnou. Mravenci se naň okamžitě sesypali. Dumčev volal zpovzdálí:

„Hleďte se dostat co nejblíže k broučkovi!“

„Proč?“

„Hned uvidíte!“

Brouček nastavil mravencům bříško, poplácával je tykadly a ti pro něho vyvrhovali potravu. Dělo se přibližně totéž, co jsem viděl před chvílí, když sytý mravenec krmil hladového. Mravenci se tísnili kolem broučka v celých zástupech. Ve vzduchu se šířila vůně éteru.

Poslechl jsem Dumčeva a prodral jsem se k broučkovi. Jak se mravenci tlačili k broučkovi a pochutnávali si na aromatické tekutině, kterou vyměšoval, postříkali mne celého pěnou a slinami.

A to mne zachránilo. Sveřepý nápor mravenců znatelně ochaboval. Ještě do mne sice strkali, ale už ne tak prudce a zuřivě.

Ale co až ostrý pach mravenčí kyseliny vyčichne?

„Dumčeve!“ zvolal jsem. „Co bude dál?“

„Lomechusa vás zachrání!“

„Nerozumím!“

Ale stařec se už neozval.

Tu přede mnou vyvstala obrovská hora. Čněla až do nebes a zachvívala se miliony pohybů.

„Mraveniště!“ zašeptal jsem. Uvědomil jsem si, že můj konec je

neodvratný. Odkudsi z daleka zalétlo ke mně opět to divné slovo:

„Lomechusa! Lomechusa!“

Marně jsem se ohlížel. Dumčeva nebylo nikde vidět. Zdálo se mi však, že volání vychází už odtamtud, z hlubin černé hory.

Naposled jsem se ohlédl a podíval jsem se na slunce. Vpředu se šklebila černočerná tma. Mravenci mne vstrčili do mraveniště.

KAPITOLA 43. NEZVANÍ HOSTÉ

V mraveništi se na mne okamžitě vrhly celé zástupy mravenců. Všichni do mne strkali, ohmatávali mne, nezpůsobili mi však žádné zranění a utíkali zase pryč.

Až tady v mraveništi jsem mohl ocenit Dumčevovu pomoc. Pach mravenčí tekutiny, kterou jsem byl postříkán od hlavy až k patě, mravence oklamal. Jejich instinkt byl zmaten. Pach jim zatajil přítomnost cizince v mraveništi.

Tím se také vysvětluje, proč se v mraveništi různí přivandrovalci mohou přiživovat z bohatých zásob, které mravenci nashromáždili pro výživu potomstva. A těch podařených hostí je velmi mnoho a jsou nejrůznějších druhů.

V mraveništích bydlí hosté, které by tu nikdo nehledal! Pavouci, stonožky, bezkřídlé mouchy a krátkokřídlí motýli — tisíce a tisíce cizinců. Někteří jsou „neutrální“, nepřinášejí mravencům ani škodu, ani užitek. Jiní zase nikdy nenapadají zdravé mravence a čistí mraveniště od mravenčích mrtvol a uhynulých larev, protože se těmi mrtvolami živí. Takovou užitečnou práci konají broučci z čeledi mršníků. Ale v mraveništích bývají také hosté, kteří mravencům způsobují pohromy.

Teď, když jsem se tak z čista jasna octl v mraveništi, jsem ovšem o těchto názorných ilustracích k Darwinovu učení přemýšlet nemohl. Na to vše jsem si vzpomněl teprve mnohem později.

Byl bych snad mohl mravence oklamat ještě na mravenčí silnici, když mne postříkali svou mravenčí voňavkou, byl bych se snad mohl vyprostit z jejich obklíčení a utéci. Ale neudělal jsem to. Po celé délce silnice i ve značné vzdálenosti po obou jejich stranách přecházeli neustále sem a tam mravenci a vůně tekutiny by byla možná vyčichla dříve, než bych se byl dostal do bezpečí, a mravenci by mne byli znovu odtáhli do mraveniště.

Podřídil jsem se Dumčevovi a čekal jsem na záchranu. Začal jsem už pochybovat, že se to podaří. Jak mne teď Dumčev najde? Jak mne vůbec bude moci vysvobodit? „Lomechusa vás zachrání…“ Nebyla to snad jen slova z nějakého snu? Jak se ten čas vleče!..

Dotyky mravenců byly čím dál tím citelnější a bolestnější.

Ochranný pach, který tak zmátl mravenčí instinkt, začal zřejmě vyprchávat. Mravenci do mne již silně strkali a vláčeli mne z jedné chodby do druhé. Vlekli mne kamsi do hlubin svého velikého města.

Octl jsem se v hrobové tmě, naplněné pohyby, všelijakými šramoty a zvuky a ostrými omamujícími pachy. Tahali mne po jakýchsi galeriích a komůrkách, spouštěli mne hlubokými šachtami a pak zase přišly komůrky…

Jednou před mnoha lety, když jsem byl ještě malý chlapec, rozhrabával jsem s ostatními dětmi mraveniště. Rozpůlili jsme mraveniště odshora dolů a viděli jsme je pěkně v průřezu. Před našima očima se objevily galerie s kuklami, pokojíky, v nichž bydlily larvy, a místnosti, kde byla složena vajíčka. To všechno jsem si teď připamatoval. Vzpomínky z dětství! Jak je to daleko a jak je to už dávno! Trochu mne to rozptýlilo. Přestal jsem myslit na to, že moje putování brzy skončí smrtelnou záhubou. Představivost kreslila přede mnou ve tmě všechno, co jsem viděl kdysi v dětství. Ožívaly ve mně vzpomínky na podivný, svérázný způsob stavby, která se mi tenkrát zdála úžasně titěrná a maličká. Zdálo se mi, že vidím ve tmě stropy a trámy složené z větviček a jehličí tak, aby se na mravence nesesuly. Tyto dřevěné části stavby drží pevně. Zřejmě jsou stmeleny zatvrdlou hlínou.

Jak se mi z toho rámusu a šramotu, z toho neustálého přetahování z poschodí do poschodí točí hlava! Zmáhá mne prazvláštní únava. Opouštějí mne poslední síly. Opřel jsem se o jakousi stěnu, ale mravenci mne obklopili a začali na mne dorážet stále zuřivěji a bolestněji. Náhle jsem pocítil ostré šťouchnutí. Mravenci ode mne začali uskakovat. Co se to stalo? Nerozumím tomu. Vráželi do mne, strkali a v celých zástupech se hnali někam pryč.

KAPITOLA 44. ROZLUŠTĚNÍ SLOVA LOMECHUSA

Náhle mne zaplavila úplně neznámá aromatická vůně. Mravenčí pach je ostrý a nakyslý a tahle vůně spíš hustá, mastná a silně kořenná. Otevřel jsem oči a uslyšel jsem: „Lomechusa. Lo-me-chu-sa. Přihnal jsem k mravencům lomechusu. Kde jste?“

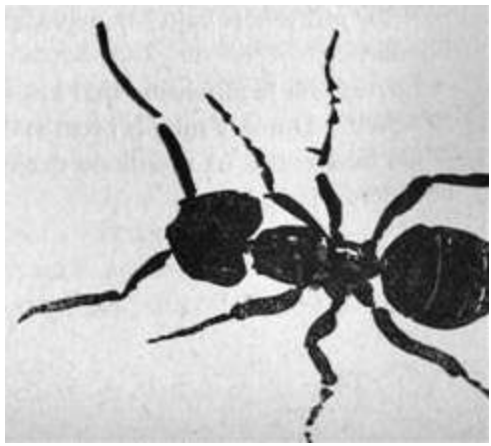

Dumčevův hlas bylo slyšet stále blíž. Kdepak asi je můj milý doktor? Kolem tma jako v pytli. Vtom jsem pocítil teplý stisk lidské ruky.

„Můj milý příteli! Řekl jsem vám přece, že lomechusa vás zachrání. Pojďte sem za mnou!“ křičel mi do ucha a vlekl mne za sebou.

„Kam, kam jdeme, Sergeji Sergejeviči?“

„Nebojte se, teď už o nás mravenci nebudou mít zájem. Teď mají lomechusu.“

„A co je to vlastně ta lomechusa!“

„Ach tak! Vy nevíte, co je to lomechusa? Pospěšte si, rychle, rychle!“

Chytil mne za ruku. „Všecko vám vysvětlím až potom. Jen rychleji.“ S podivuhodnou obratností nacházel chodbu za chodbou a spouštěl se z patra do patra téměř svislými šachtami. Při tom mne držel pevně za ruku, abych neklopýtl.

„Teď se o nás mravenci starat nebudou. Budou hýřit.“

„Kdo?“

„Mravenci.“

„Mravenci že budou hýřit?“

„Ovšem. Jakmile se v mraveništi objeví lomechusa, zapomenou mravenci na své larvy, kukly i vajíčka, z kterých se rodí jejich potomstvo, a vůbec na všechnu práci… a dají se do pití. Jen se podívejte!“

„Já nic nevidím!“

„Vstrčil jsem jim lomechusu do jedné chodby a teď tam za ní spěchají. Tu kořennou omamující vůni vydává lomechusa. Je to nějaká narkotická látka a přivádí mravence do opilého stavu.

Lomechusa vyměšuje opojnou tekutinu podobně jako kyjorožec. Ale její nápoj je mnohem opojnější než ›pohoštění‹ druhých hostů mraveniště. Místa, kde se tekutina vylučuje z těla lomechusy, jsou pokryta zlatožlutými chloupky, jakýmisi různě dlouhými štětičkami. Všichni mravenci teď pospíchají, aby okusili pohoštění. Budou čím dál tím opilejší, opijí se tak, že nakonec bude lomechusa moci docela bezstarostně požírat mravenčí vajíčka, nejvzácnější poklad mraveniště, uložený v galeriích.

Lomechusa je mnohem horší než kyjorožec. Je to pomsta za vás, milý příteli.“ Dumčev mne při tom stále držel za ruku a kamsi mne vedl.

Do mraveniště už pronikalo denní světlo a osvětlovalo matně chodbu, kterou jsme šli.

KAPITOLA 45. ZADRŽENI U MĚSTSKÉ BRÁNY

Byli jsme už blízko u východu z mravenčího „města“. Do galerií pronikalo světlo zvenčí.

„Teď budeme musit postupovat opatrněji,“ řekl doktor Dumčev, „u východu hlídají stráže!“

„Stráže? A co lomechusa?“ otázal jsem se.

„Jak je vidět, její pach k nim ještě nepronikl. Mravenčí stráže přecházejí tamhle za těmito průlomy ve stěnách — to jsou otevřené dveře do mraveniště.“

„Co budeme dělat?“

„Zde máte zbraň!“

Dumčev ulomil kus trámu a podal mi jej. Byl to úlomek obyčejné borové jehlice.

„A já mám svou dýku, kterou nosím neustále při sobě, vosí žihadlo,“ řekl. „Sedněme si a trochu si odpočineme. Mravenci jsou opilí. Ale honičce neujdeme. Stráže nás budou pronásledovat.“

Posadili jsme se na výstupek a já spatřil v Dumčevově pravé ruce blýskavé, skořicově hnědé žihadlo hrabalky. Levou ruku měl sevřenu v pěst.

Pochopil jsem, že už zatím byl v obydlí včely zednářky a vzal odtamtud pilulku, která vrátí jednoho z nás k lidem.

„Kdyby byly v tomto mraveništi živé dveře, bylo by to pro nás horší,“ řekl Dumčev.

„Živé dveře?“

„Copak jste neslyšel o živých dveřích, které se vyskytují v mraveništích horkých krajů? Tam průlomy v mraveništích světlo vůbec nepropouštějí. Mravenci je ucpávají svými hranatými, klínovitými hlavami. Takové živé dveře se ovšem trochu chvějí. Mají také živé zásobárny, živé džbány na med. A těmi džbány jsou někteří mravenci. Do kulatá naběhlé bříško mravence prosvítá jantarovou žlutí. Je prostě nacpáno medem. Tak mravenci uchovávají své zásoby.“

„Sergeji Sergejeviči, srovnával jsem stavbu tohoto mraveniště se stavbami termitů, kterým někdy říkají ›bílí mravenci‹. Vzpomínám si, že jsem kdysi četl v jednom časopise, jak se v Indii jednoho krásného dne náhle sesul palác jakéhosi guvernéra, protože jej skrz naskrz prožrali termiti. Zmiňovali se tam také o jedné příhodě, která se mi zdála neobyčejně zajímavá. Nějaký Arab se na noc zabalil do pláště a usnul. A když se ráno probudil, viděl, že je nahý; termiti mu sežrali burnus.

Říká se, že stavitelské umění termitů je velice různotvárné a obdivuhodné. Místo, kde má stavba stát, vybírají termiti neobyčejně pečlivě. Někdy hloubí města pod zemí, někdy zas se stavby vypínají vysoko nad zem, sedm až osm metrů. Při tom má každé město svůj vlastní ráz, některé má tvar vysokého štíhlého kužele, jiné zas je vystavěno na způsob pyramidy.

Australští termiti budují svá města jako podle kompasu nebo podle poledníku. V takových stavbách můžeš rozeznat příčné a podélné zdi. Zdi jsou položeny tak, že podélná osa jde přesně od severu k jihu a příčná od západu k východu. Toto uspořádání zdí souhlasí s kompasovou ručičkou tak přesně, že zbloudilí cestovatelé se mohou podle nich orientovat. Termiti staví takovým způsobem pravděpodobně proto, aby města uchránili před přílišným zahřátím; podélné zdi tvoří totiž nejmenší plochu proti přímému slunečnímu žáru.“

Dumčev pozorně vyslechl mé nadšené vypravování o termitech. Podotkl však s jistou dávkou urputnosti:

„Termitům se nemá říkat mravenci. Nejsou dokonce ani jejich příbuzní. Je to naprosto primitivní řád hmyzu. Lidé se podivují rozměrům jejich staveb. A vás to, jak vidím, udivuje také.

Stavby termitů skutečně převyšují mnohatisícinásobně velikost svých původců. Ale to není důležité. Termiti prodělávají neúplnou přeměnu. Jejich larvy už v mnohém připomínají dospělý hmyz, sotva opustily vajíčko. Naši mravenci však prodělávají proměnu úplnou. Z vajíčka se sice také rodí larva, ale dospělému hmyzu se vůbec nepodobá. Je to beznohé stvoření, které vypadá jako pytel. Než se z ní stane mravenec, musí napřed prodělat celou řadu organických změn a musí nakonec projít obdobím úplného klidu — stadiem kukly. Mravenci musí toto potomstvo v různých stadiích vývoje ve svém městě rozmístit, ubytovat a krmit. Proto je v mraveništích taková spousta všelijakých chodeb, průchodů, místností a místnůstek, různých galerií a pater.“

Dumčev se odmlčel. Bylo vidět, jak před světlajícím východem přecházejí stráže. „Je čas!“

Sevřel jsem zbraň pevně v ruce a vyběhl jsem z mraveniště těsně za Dumčevem.

KAPITOLA 46. DĚLOSTŘELBA

Neohlížejte se!“ uslyšel jsem za sebou Dumčeva.

Už jsme proběhli kolem stráží a octli jsme se na jakési tiché pěšince, daleko od mraveniště. Vzpomínám si na ostrý šramot, který mne ohlušil, když jsme vybíhali z mraveniště. Vzpomínám si také, jak jsem se oháněl svým kopím, jehlicí z borovice, jak jsem jím udeřil jednoho i druhého strážného, jak jsem skočil přes kameny a nakonec se octl na této tiché a klidné cestičce.

Dumčev mne dohonil.

„Rychle za mnou! Ještě nejsme zachráněni!“

A opravdu, mravenci nezůstali daleko za námi, skoro nás již doháněli.

Před námi se objevil písečný svah. Dumčev už chtěl stoupnout na okraj, v tom mne však chytil za ruku a strhl zpátky. „Pryč od kraje!“

Obešli jsme půlkruhem trychtýřovitý svah a octli jsme se u okraje na protější straně. Tím jsme mravence zmátli.

Pronásledovatelé se teď objevili přesně na tom místě, z něhož jsme před okamžikem odbočili. Běželi husím pochodem, jeden za druhým.

„Sergeji Sergejeviči! Podívejte, mravenec… Už je strašně blízko!..“

„Kartáč!“ vykřikl náhle zuřivě Dumčev. „Pal!“

Co je to za nesmysl, blesklo mi hlavou. Má to být snad vtip? Podivínství? Nebo snad zešílel?

„Kartáč!“ vykřikl Dumčev znovu, až skoro zachraptěl. „Kartáč! Pal!“ velel jako u děla.

A tu se stalo něco nepochopitelného. Na naše pronásledovatele se sneslo krupobití kamenů. A Dumčev křičel znovu a znovu: „Kartáč! Pal!“

A „písečné granáty“ se skutečně sypaly na nepřítele a drtily jednoho mravence po druhém… Ale odkud a jak? Kdo se nás to ujal, kdo nás to zachránil?

Nechápal jsem nic, ale viděl jsem, jak mravenci, kteří nás pronásledovali, jsou zasypáváni pískem, jak kloužou po svahu, jak se kutálejí a padají do jakési jámy. A z tohoto „okopu“ vyletují nové a nové kameny veliké jako mravenčí hlavy a zasahují nepřítele.

Míří k nám noví pronásledovatelé, jakmile však doběhnou ke svahu, ani jeden se neudrží na okraji. Krupobití písku mu podráží nohy a země se pod ním sesuje. Padá, snaží se vyškrábat ven, ale zasáhne ho nová vlna krupobití a mravenec padá do jámy, odkud někdo na Dumčevův povel střílí po našich pronásledovatelích. Opravdu, ani jednomu z nich se nepodařilo na písčitém hřebenu udržet; pod každým se sesul písek a všichni se nakonec skutáleli do

„okopu“, z něhož vycházela palba.

Byl jsem jako u vidění.

Dumčev se na mne potutelně podíval a dal se do hlasitého smíchu. Ale když pak kanonáda ustala a ani jeden z pronásledovatelů nezůstal na živu, vzal mne za ruku a opatrně mne zavedl k písečnému srázu, odkud před chvílí zuřila palba.

„Pohleďte!“

KAPITOLA 47. TAJEMSTVÍ PÍSEČNÉHO SVAHU

V písku trčela tlustá, neforemná ploská hlava. Měla čelisti jako rohy, ostré a dlouhé. Ostatní tělo obludy bylo zcela ukryto v písku.

„Co je to za nestvůru?“ zeptal jsem se.

„Náš zachránce!“ odpověděl Dumčev.

„A co ta střelba, která tak přesně zasahovala? To krupobití kamení?“

„To všechno on — mravkolev!“

„Mravkolev?“

„Ano, larva mravkolva. Je to dravý a loupeživý hmyz. Prodělává řadu proměn a nakonec se z něho vyklube tamhleta mdlá, líně poletující vážka.

Poslouchal jsem Dumčeva pozorně — ale jak najít spojitost mezi střelbou, záhubou mravenců a touhle nestvůrou?

„Dávejte pozor! Podívejte se. Tamhle běží ještě jeden mravenec. Dívejte se!“

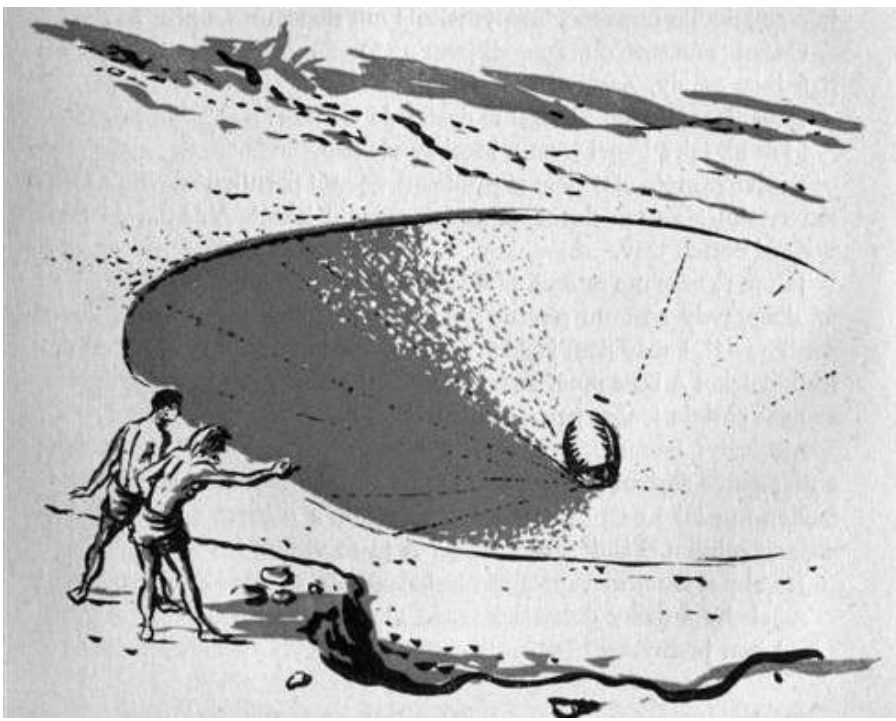

Sotva mravenec stoupl na svah, začal se mu pod nohama sypat

písek a kaménky a on padal do jámy. V tom okamžení se začala veliká ploská hlava se silnými svaly střídavě sklánět a zas vymršťovat jako nějaký středověký prak, kropila mravence proudem písku a kamení. Mravenci ujely nohy. Snažil se povstat, ale zřítil se do písčitého trychtýře.

„Mravkolev mistrovsky ovládá nejen dělostřelbu, ale také ženijní umění. Trychtýř vybudoval hned pod svahem a umístil a upravil jej tak, že jakmile mravenec klopýtne, nic mu nepomůže a zřítí se dolů."

Odešli jsme stranou. Pohlédl jsem na Dumčeva. Jeho veliké šedé oči najednou oživly. Zastavil se a zvolal:

„Řekněte, jak jste se vlastně dostal do Čenska?"

„Jak to, jak? Přijel jsem z Moskvy vlakem."

Teprve při této větě jsem si uvědomil, že můj parník už dávno z Čenska odplul a že má dovolená mi už pomalu končí. A já… Já jsem v Zemi obřích trav.

Jak je to všechno možné, ptal jsem se sám sebe s hrůzou. Cožpak tu už doopravdy zůstanu navždy? A co lidé? Jejich jasný, světlý život poplyne dál, každý den, každou hodinu, každou minutu… někde daleko, daleko. A beze mne. Beze mne. Co si počnu? A to všechno proto, že nám zůstala jenom jedna pilulka.

Ale vždyť Dumčev si tam mezi lidmi přece jen možná vzpomene a určí znovu složení pilulky, která vrací člověku normální velikost. Pomohou mu také naši chemikové. Pak přijde a přinese s sebou spásonosnou pilulku. Přijde, jistě přijde. A já se vrátím k lidem.

Jen aby si Dumčev vzpomněl na složení pilulky, jen aby si vzpomněl!

A jakoby z dálky doletěla ke mně Dumčevova slova:

„O čem přemýšlíte?"

„Až někdy později — někdy později vám to řeknu."

„Tak vy jste přijel vlakem? A nestane se někdy, že se vlak zřítí se svahu?"

„Inženýři staví náspy na základě přesných matematických výpočtů. A půdoznalci zase vypočítávají úhel sklonu pro každý jednotlivý úsek."

„Vy máte u vás matematiku. Ale náš mravkolev vyhloubí bez matematiky trychtýř v písku tak, že stačí, aby jen jeden jediný mravenec přesel po jeho okraji, a rovnováha násypu se ihned poruší..Rozumějte: váha jediného mravence stačí, aby se pod ním naráz rozevřela hlubina. Propast! A vy, vy říkáte: výpočty, inženýři, půdoznalci, úhel přirozeného sklonu… Mravenec stoupl na okraj, zrnka písku se sesula a mravenec se už nikdy nedostane nahoru. Zde neexistují omyly. Kdyby mravkolev postavil trychtýř příliš plochý, mravenec by se vyškrábal nahoru, písečný náboj by ho nesrazil a majitel trychtýře by zašel hlady. A naopak, kdyby měl trychtýř stěny

příliš strmé, sesula by se pod mravencem celá lavina písku a zasypala by i obyvatele jámy. Opravdu, všechno je tu na vlas přesné. Vždyť je to mistrovské dílo!“

Matka uloží vajíčko do písku, z vajíčka se vy líhne larva, mravkolev. A hned mu začíná práce. Trychtýř se hloubí ve spirále. Mravkolev se začne pohybovat v kruhu, nohou zachycuje písek, klade si jej na hlavu a vyhazuje ven. Tak udělá celé jedno kolo, potom druhé, menší. Kruhy se stále zmenšují, až se nakonec vytvoří obrácený kužel. A do dna té písčité jámy se potom mravkolev zaryje.

„To je ale úžasný pud!“ řekl jsem Dumčevovi. „Ten hmyz rozhodně neví, co dělá, vůbec tomu nerozumí, a pracuje jako dobře seřízený stroj.“

„Seřízený stroj? Obyvatelé téhle říše že jsou stroje?“ řekl Dumčev a prudce se ode mne odvrátil.

Bylo ticho. Mlčeli jsme oba. Doktor kráčel kupředu, ani jednou se na mne neohlédl.

Tak jsme šli dlouho a dlouho. Konečně se zastavil.

„A přece vám ukážu něco, co lidé vůbec neznají!“

KAPITOLA 48. DUMČEVOVY FANTASTICKÉ PLÁNY

Zvu vás k sobě na oběd!“ řekl Dumčev. „Uvidíte můj dům…“ začal, ale náhle se zarazil uprostřed věty, umlkl a zastavil se. Po nějaké chvíli začal tuto samomluvu:

„Poslyš, vždyť ty jsi sám sobě říkal, že nejsi se svým domem docela spokojen. A teď tam povedeš hosta! Kdokoli jiný by jej dovedl postavit líp a také by jej líp vyzdobil. Kdybych postavil po obou stranách vrat dvě tarantule ve výhružném postoji, host by se možná dokonce trochu polekal. A nebylo by to nic těžkého, stačilo by vzít dvě tarantuli kůže a pořádně je vycpat. Cestičku na dvoře by bylo potřeba vydláždit krovkami sluníček. Je to solidní a pevný materiál. A barva by se také hodila, červená a žlutá!“ Dumčev se ke mně obrátil:

„Hudbou vás bohužel při obědě nebudu moci pobavit.“

„Jakou hudbou?“

„Vždyť já mám orchestr! Rozestavil jsem do kruhu domečky — vlastně jsou to stáje. Každá stáj je uzavřena vrátky. Vrátka těsně přiléhají, ale dají se lehce otvírat. Uprostřed dvora stojí pult a k němu se sbíhají od vrátek provázky. Když se postavím k pultu, mohu vrátka libovolně otvírat, buď jednotlivě, anebo všechna najednou, dokořán, anebo nechat jen maličkou štěrbinu. Ve stájích přebývají členové mého orchestru. Tak na příklad kobylka. Má znamenitý smyčec — zubatý pás na způsob ohnutého vřetena s šikmo vyřezanými dvaceti čtyřmi trojúhelníkovými zoubky. To je přece instrument! Ale kobylka je levák!“

„Proč levák?“

„Má svůj smyčec na levé straně krovky. Za resonanční desku jí

slouží napjatá blána křídla.“

„Ale to je něco báječného!“ zvolal jsem. „Všechno pěkně pohromadě, smyčec i housle.“

„Ano, mistři houslaři by se tu mohli lecčemus přiučit,“ řekl Dumčev a pokračoval: „A co brouk tesařík, co dazule, co osikovník? A kobylky? Každý druh hraje jinak: trs… trs… kobylka hnědá, ci… ci… kobylka dubová. Dobře jsem si ten orchestr zorganisoval, ale cvrčkové bohužel podvádějí. A já jsem si od nich tolik sliboval! Hudbu cvrčků milovali už staří Řekové. V Číně je chovávali v klíckách jako kanárky. Ale v mých stájích nehrají tak, jak by měli. Je to škoda!“

A zase Dumčev začal mluvit sám se sebou:

„Zato ale překvapím a potěším milého hosta něčím jiným. Ze slunečního žáru ho zavedu přímo do salonu fontán! Ano! Zeptám se ho…“

„Řekněte mi, prosím vás,“ obrátil se ke mně, „vodovody se u vás staví pořád ještě tak, jak se stavěly ve starém Římě?“

Začal jsem mu vysvětlovat, jak se voda rozvádí pod tlakem do mnohopatrových budov. Ale Dumčev se dal do smíchu:

„To jste se od praxe našich předků příliš daleko nedostali! Nepřemýšleli jste ani o tom, že voda může stoupat vzhůru sama, vlastní silou.“

„Sama stoupat vzhůru?“ otázal jsem se.

Dumčev se usmál:

„Nevíte, že do každé rostliny stoupá voda z půdy? Není to jen proto, že rostlina táhne vodu svými kořeny. Voda jde do stvolu sama. Není nic jednoduššího! Vzal jsem stéblo (a Dumčev jmenoval jakousi rostlinu), které se skládá ze svazku tenounkých trubiček, vlásečnic, a postavil jsem je do rybníčka, vykopaného u mého domu. Konec stébla dosahuje do okna druhého poschodí. Voda stoupá vzhůru až na konec stébla, a pak se zastaví. Stačí jediný úder dýkou do hladiny vody, jež se zastavila, a voda hned teče, leje se, stříká.“

„Rozumím, Sergeji Sergejeviči: voda stoupá vzhůru podle zákona vzlínavosti a úderem dýky rozrušujete blánu povrchového napětí.“

„O tom nic nevím, zapomněl jsem už dávno tyhle zákony!“ řekl Dumčev podrážděně. „Pozorujte přírodu a nebudete utrácet tolik sil, práce a námahy, abyste zbytečně tlačili vodu do vyšších pater.“

Měl jsem ovšem Dumčeva ihned upozornit, že voda může v kapilárách stoupat maximálně do výše několika metrů. Ale Dumčev si zřejmě plete svoje měřítka s měřítky normálních lidí. Dumčev má svou spotřebu vody a lidé mají také svou. Kapilární voda by člověku nestačila ani na šálek čaje.

Neřekl jsem mu však nic. Snad z jeho nitra jednou zmizí pocit křivdy, kterou jsem mu nechtě způsobil! Nezmínil jsem se Dumčevovi ani slovem o tom, že jeho mozek pracuje teď s jinými měřítky, než

mají lidé, a že není správné, když se tak úporně snaží přenášet své představy do světa lidí, kam se sám také brzy vrátí.

Když mi pověděl všechno o vodovodu, přešel Dumčev k osvětlení svého domu.

Toť se ví, že neměl ani svíčky, ani petrolejové lampy, ani elektřinu. Jeho světlo nebylo vyvoláno ani teplem, ani ohněm. Zřídel takového světla se v Zemi obřích trav vyskytovalo dost a dost. Byl to světélkující hmyz.

V téhle říši nevěříš dokonce ani tomu, co vidíš a slyšíš. Všechno kolem je tak podivné, že se to téměř nezdá být pravda. Jakýpak dům může vlastně Dumčev mít? Nedovedu si jej vůbec představit. Ale jeho výroku o neobyčejném osvětlení domu, tomu jsem byl ochoten uvěřit. Proč? Proto, že v tuto chvíli vyvstal v mé mysli docela jiný obraz a zaclonil celou Zemi obřích trav. Vzpomněl jsem si na naše divadlo. Viděl jsem se, jak sedím se svými kolegy na jedné přednášce, která se tam konala. Mluvilo se na ní o nových zdrojích světla a o tom, jak jich využít při inscenaci.

Vzpomněl jsem si, jak přednášející říkal, že to byly světlušky, které vědce přivedly na myšlenku „studeného světla. Bylo vypočítáno,

že koeficient užitkovosti světelného pramene světlušek činí devadesát procent, zatím co na příklad u elektrické žárovky pouze tři procenta, při čemž zbytek elektrické energie uniká bez užitku do vzduchu v podobě tepla.

Vzpomínám si, co o tom psaly jedny noviny:

„Kdybychom vyměnili polovinu žárovek v celé naší zemi za nový zdroj světla, ušetřili bychom tím takové množství elektrické energie, že by se rovnalo kapacitě Dněprogesu.“

Les trav řidl víc a víc. Tu a tam bylo vidět průseky, aleje a trávníky osázené keři — plody práce a péče člověka. Blížili jsme se zřejmě k Dumčevovu domu. Dumčev se začal nepokojně ohlížet a pustil se zase do samomluvy.

„Hudbou tedy svého milého hosta nebudu moci pobavit, ale zato ho překvapím libovonnými vánky. Vpustím při obědě do toho vysokého pokoje vedle jídelny běláska ovocného. Bude vydávat osvěžující, čarovnou vůni. Pak otevřu další dveře a do jídelny zavane vůně kvetoucí mandloně smíšená s vůní vanilky a ještě jinými a jinými vůněmi. Host si bude myslet, že to voní rozkvetlá zahrada, a zatím to bude pouhý motýl.“

„Co je tohle?“ vykřikl jsem.

Za zelenou hradbou křovin a vzácných stromů se náhle zaskvěla gigantická, obrovitá stěna, zářící měňavou hrou nevídaných barev a vzorů.

KAPITOLA 49. VELIKÝ OBJEV NEBO VELIKÝ OMYL?

Divíte se?“ zeptal se doktor Dumčev ironicky.

„Ne, ne!“ odpověděl jsem. „To není to pravé slovo. To není údiv. Jsem prostě očarován neobyčejnou podívanou!“

„To je jenom ohrada. Jenom plot u mého domu.“

A skutečně jsem měl být čím nadšen. Jasně žlutá barva, jako kůra zralých citronů, střídala se tu s ohnivými nevybledávajícími barvami podzimního listí a s přísnou našedivělou modří severského nebe. V nejrozmanitějších fantastických seskupeních vystupovaly jasně bílé skvrny, černé prstence a fialové pásy, tvořící podivuhodné ornamenty.

Sluneční paprsky ozařovaly svéráznou gigantickou divadelní oponu, kterou doktor Dumčev přezíravě nazval „plotem“, a pohrávaly si na jejích skvělých barvách.

Přišli jsme blíž. Do výše trčely šikmé tyče, posázené tvrdými pichlavými hroty.

„To jsou nohy kobylky — hodí se znamenitě na kůlový plot mého zámku,“ vysvětloval doktor Dumčev. „A mezi ně jsem zasadil motýlí křídla. Ta jasně žlutá křídla citrónové barvy jsou křídla žluťáska řešetlákového, jasně bílé ›C‹ je poznávací značka babočky bílé C, lebka a hnáty je zase kresba na hřbetě smrtihlava.“

Všechny barvy přecházely harmonicky jedna do druhé a pokrývaly část kůlového plotu.

Došli jsme k vratům.

Díval jsem se a nemohl jsem odtrhnout oči: veřeje vrat byly ulity jakoby z kovu. Leskly se jako dobře vyleštěný žlutý bronz.

„To jsou krovky krásce měďaka. I o tomhle byste měl lidem vypravovat!“

„Sergeji Sergejeviči, prosím vás, abyste nezapomínal, že já se k lidem nevrátím…“

„Dost už o tom! O to teď nejde! Jde o to, že se na tom lidé mohou přiučit velmi užitečným věcem.“

Co jsem měl Dumčevovi odpovědět?

Doktor pokračoval:

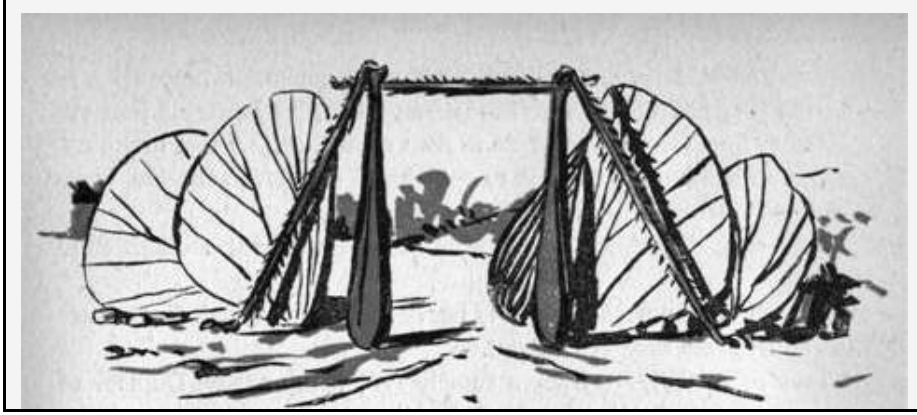

„Co vidíte tady?“

„Vidím barvy neobvykle čistých a jasných tónů.“

„Náš host se dívá, prohlíží a přece nic nevidí,“ řekl a hleděl při tom na nádherné vzory, jimiž byl ozdoben plot.

Čekal jsem, až mne pozve na dvůr, a prohlížel jsem si zatím s požitkem skvělou oponu, ale Dumčev nepospíchal a zeptal se mne:

„Řekněte mi, jakou barvu mají vaše domy a ulice?“

„Naši architekti znají vlastnosti materiálu, z kterého se staví. Radí se s chemiky a pak dávají pokyny malířům, jakých barev mají na dům použít.“

„A co déšť? Nesmyje ty barvy? Nevyblednou na slunci?“

„Dům se opraví, znovu se natře a je zas jako nový.“

„Tedy barvy, barvy, celá vědra barev. Malíři s tubami barev a práce, která nikdy neskončí… Pořád jen míchat a míchat barvy, aby se dosáhlo žádaného odstínu.“

„Nu ano! Jak jinak?“

Stále jsem ještě Dumčevovi nerozuměl.

Ale on mluvil dál:

„Lidské domy, ulice a města musí zazářit a rozkvést všemi duhovými barvami. Asi tak, jako na slunci hrají nádhernými barvami a nejvybranějšími odstíny křídla motýlů!“

„To je přece nemožné.“

„I ne, je to možné! Barvy, o nichž mluvím, jsou zcela jiného druhu než barvy, na které myslíte a kterým jste přivykl. Chápejte mne, jde tu o něco docela nového. To nejsou barvy z vědra malířova. Jsou to barvy, které nemohou vyblednout a zachovají si svůj odstín na věky, barvy, které nepodléhají času. Dívejte se a vypravujte o tom lidem. Ale dívejte se pozorně! Vždyť ta křidélka jsou průzračná. Průzračná!“

Díval jsem se a prohlížel všecko důkladně, ale stejně jsem Dumčevovi nerozuměl. Neříká to všecko snad jenom ze žertu? Takové nádherné barvy, a Dumčev říká, že křidélka jsou průzračná. To přece

není možné. Vyčkávavě na mne hledí a čeká, co odpovím. A jak je při tom smutný, vážný a soustředěný!

Co jsem mu mohl říci? Jak na to odpovědět?

Dumčev výslovně říká: věčné barvy! Ale křidélka motýlů jsou přece křehká. A motýli žijí jen několik dnů, nanejvýše týden nebo čtrnáct dní.

Dumčev říká: Tyto barvy nepodléhají času. Ale vždyť on sám přece ztratil pojem času! I ve svých dopisech mluví o tisíciletích. Proto asi také říká, že barvy jsou věčné. Nepodléhají prý času! Nepodléhají času!

Tak jsem asi v duchu přemýšlel, ale Dumčevovi jsem to neřekl. Prostě jsem mu nerozuměl.

Stál jsem u pestrobarevné, nádherné divadelní opony, anebo, jak to Dumčev nazval, u plotu jeho domu. A přece jsem jeho slovům naslouchal s pohnutím, protože jsem cítil, že jdou od srdce. Podstatu věci jsem však pochopit nemohl. Nevyznal jsem se dostatečně ve fysice, optice a nauce o barvách.

V Dumčevově hlase bylo tolik upřímnosti, že jsem si na okamžik pomyslil: Možná, že má pravdu. Ale rychle jsem se opravil. Ne, je to rozhodně omyl. Barvy nemohou být věčné! A potom, on přece říká, že křidélka jsou průzračná. Vždyť musí sám vidět, jak kouzelně jsou vybarvena. Došel jsem k závěru, že to není možné, že je v tom určitě nějaký omyl. Klame sám sebe. Je to poblouzení osamělého člověka, který strávil celá desetiletí v Zemi obřích trav.

Něco jsem ale říci musil. Dumčev se na mne díval a čekal. Řekl jsem tedy:

„Nemohu pořád pochopit, jak ty barvy mohou být věčné. Co je obarveno, musí přece zase vyblednout.“

Trávy se kolébaly, ohýbaly a šuměly svůj věčný nápěv. Dumčev se na mne už nedíval. Hleděl upřeně do dálky, jako by za mohutnou zelenou houští šumících trav prohlížel nějaké nové vzory, které bylo dopřáno vidět jen jemu. Pak začal mluvit. Mluvil vzrušeně a jaksi smutně a jeho slova se týkala mne.

„Co mám dělat? Jak budu moci vysvětlit lidstvu, že tu jde o docela jiné barvy než barvy květů? Žlutý pryskyřník, modrá chrpa, jasně červený mák vyblednou a pohasnou. Ale zde je tomu jinak, úplně jinak, jak mu to mám vysvětlit? Tu je podstata barev docela jiná! Barvy mého plotu neuvadnou a nepohasnou! Nikdy! Nikdy!

Orchestr vytváří v divadle zvuky, které se rozehřmívají jako bouře. Marně byste však hledali takovou bouři barev. Jak mrtvě a neživotně se vyjímá zeleň louky, namalovaná na lepence nebo na překližce, zatím co v hudbě zvučí živoucí příroda vesny! A to právě je zde! Podívejte se přece! Pochopte mne a vypravujte o tom lidem

Poslouchal jsem a řekl jsem si: Blouznění! Omyl, který on prostě

nevidí a nechápe.

Stále tišeji šuměly trávy, stále jasněji a živěji hořelo a měňavými barvami se míhalo pozadí — velkolepá opona, za kterou stál Dumčevův dům.

Tenkrát jsem ještě Dumčevovi neporozuměl. Ale ta jeho slova, která pronesl s takovým pohnutím a s takovou vášnivou vážností, zapůsobila na mne tak silně, že jsem se cítil přemožen a že jsem si je přesně zapamatoval:

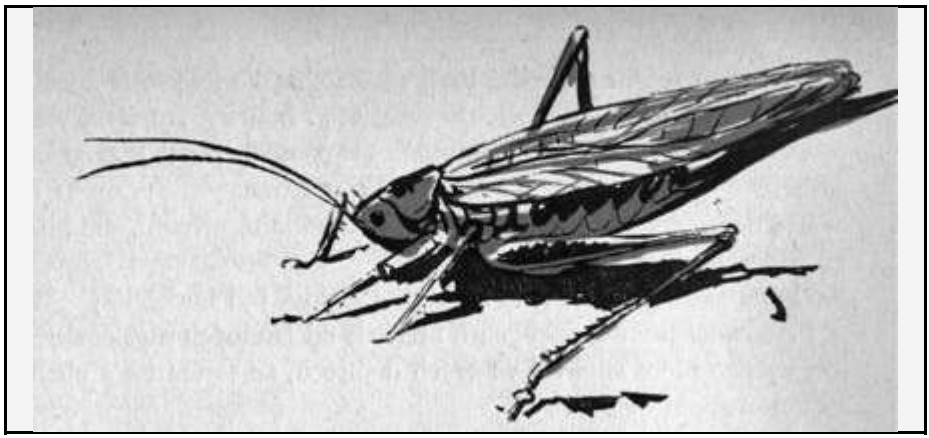

„Vysvětlete to lidem! Až se zaskví ty barvy před očima lidí, budou jim pomáhat v práci a v životě, budou je povzbuzovat a utěšovat a obveselovat, tak jako píseň a jako hudba… Vejděte! Vstupte do mého domu a pocítíte to jistě sám.“

Nespěchal jsem, nemohl jsem se s těmi nádhernými barvami rozloučit.

Cítil jsem, cítil jsem celou svou duší, že v jeho rychlé horečné řeči je přece jen skryta nějaká pravda, nějaký skutečný objev. Ale jaký? A v čem záleží? Nemohl jsem tomu ještě porozumět.

Řekl jsem proto tiše a prostě:

„Sergeji Sergejeviči! Naposledy vás prosím, vraťte se k lidem!“

KAPITOLA 50. „BOUŘE MLHOU NEBE KRYJE“

Sergeji Sergejeviči, já zůstanu zde! Pilulka, která vrací lidský vzrůst, je ve vašich rukou. Vraťte, vraťte se k lidem!“

Hleděl na mne hodnou chvíli, jako by mou přítomnost v této zemi zpozoroval teprve teď, a ostře se otázal:

„Poslyšte, jak vy se vlastně jmenujete?“

Řekl jsem mu své jméno a pokračoval jsem:

„Prosím vás, Sergeji Sergejeviči, vraťte se. Možná, že právě stojíte na prahu nějakého velikého objevu.“

„Toužím já vůbec vrátit se k lidem?“ řekl Dumčev pro sebe. Při tom zavřel oči a začal zpívat: „Bouře mlhou nebe kryje…

Ale píseň se mu nedařila. Pletl se. Začínal horlivě stále znovu, ale vždycky se zase zmýlil: „Bouře mlhou… bouře… nebe kryje…“

„Vidíte,“ řekl Dumčev smutně, „zapomněl jsem i svou milou píseň.“

Teď jsem začal zpívat já. Dumčev se ke mně připojil, ale hned se spletl a smutně se odmlčel.

Dobře jsem rozuměl jeho zármutku. Vždyť byl hudebník!

Připomněl jsem mu, abych ho odvedl od trudných myšlenek:

„Vy jste přece sliboval ve svých dopisech, že se vrátíte a obohatíte lidstvo novými objevy.“

„Ano, slíbil jsem to,“ řekl pevně, „a svůj slib také splním. Obohatím lidstvo novými objevy. Ano, vrátím se. Vstoupím do svého domu. Vezmu s police svazek Puškinových veršů ›Mé duše největší tužba…“

„Sergeji Sergejeviči!“ zvolal jsem. „Hned při našem setkání jsem vám chtěl povědět, jak se u nás teď všecko změnilo… lidé, celá naše země, kam se teď vrátíte… Chtěl jsem vám všechno vyprávět, pořád jsem se k tomu chystal — a zase jsem to odkládal — až teprve teď

Dumčev mne přerušil:

„Zeptám se vás na to později, teď ne… Teď bych to ještě nepochopil… víte, tady je hrozně těžké všechny ty věci pochopit. Mám se tedy vrátit?“

Dumčev se zamyslil. Spatřil jsem v jeho očích výraz teplé něhy a pochopil jsem, že se rozhodl vrátit se domů k lidem. A řekl jsem mu tiše:

„Mezi lidmi vás po celá léta očekává věrná duše. Naděžda Alexandrovna Bulajová. Celá ta dlouhá léta na vás čeká…“

„Co, co jste to říkal? Že čeká celá léta? Léta?…“

„Ano! Celá ta léta!“

„Jak to? Vždyť uplynula tisíciletí, a ne léta!“

„Jenom desítky let,“ neudržel jsem se. „Jenom desítky let?“ otázal se vzrušeně.

„Až budete mezi lidmi, vrátí se vám zase brzy smysl pro správná měřítka času a prostoru.“

„Měřítka…“ opakoval smutně. „Ach, ta měřítka! Vzpomínám si, jak jsem kdysi četl, že když Gulliver, který strávil dlouhý čas v zemi Liliputánů, se vrátil opět do Londýna, nemohl přivyknout lidem a najít lidská měřítka. Bál se, aby nerozšlapal kočáry s koňmi a kočí po něm švihali bičem… Ne, přece raději zůstanu zde. Mohu tu ještě prožít celé miliardy dechů. Slyšíte? Miliardy dechů! Objevím ještě mnoho nového. Budu vám o tom psát a vy budete lidem předávat mé objevy. Ne, vraťte se vy! A mne… mne tady někde očekává brouk hrobařík. Ten mne zakopá a pohřbí. Ale dost už o tom, sbohem!“

Dumčev mi podával ruku. Na otevřené dlani ležela pilulka, která navrací lidskou velikost.

Ale já jsem pilulku nevzal. Odvrátil jsem se a řekl jsem:

„Nikdy!“

KAPITOLA 51. LIDÉ JDOU!

Nikdy," řekl jsem.

Ale moje slovo úplně zaniklo v náhlém hřmotu a dunění. Země se otřásala.

Trávy a stromy se silně zakolébaly a ohnuly až k zemi. Ozývalo se hřmění a hluk, jako by se blížil stále sílící rachot hromu. „Lidé jdou! Lidé!" vykřikl Dumčev.

„Asi mne hledají! Přivedlo je sem moje náhlé zmizení z městečka," postačil jsem ještě říci.

Všechno kolem dokola se komíhalo a otřásalo. Plot, před kterým jsme stáli, se náhle svalil.

Doktor Dumčev mi podával pilulku:

„Hned si ji vezměte, jinak vás rozdupají."

Za plotem se objevily kotouče dýmu. Dumčev se snažil otevřít bronzová vrata a já jsem mu při tom pomáhal. Konečně se vrata pootevřela. Uprostřed dvora ležel ohromný bílý válec. Konec válce hořel a kouřilo se z něho.

„Cigareta! Hořící cigareta! Rychle pryč!"

„Ne, já odtud nepůjdu! Nikdy odtud neodejdu!" vykřikl Dumčev.

„Můj dům je vystavěn vysoko nad travami a je ukryt v dutině stromu. Rychle spolkněte pilulku!"

Ale plot byl už zachvácen plameny, jeho pestrobarevná nádhera se kroutila, praskala a bortila v ohni.

Všechno kolem dokola bylo zahaleno kouřem, plameny vysoko šlehaly.

Chytil jsem Dumčeva za paži: „Rychle! Rychle pryč!" Bránil se:

„Ne, ne! Já oheň ihned uhasím."

Odvlekl jsem ho však. Nepustil jsem jeho ruku ani na okamžik a běžel jsem s ním dál a dál od požáru.

Prodírali jsme se lesními houštinami. Oheň nám byl v patách. V trávě praskaly plameny. Potom se náhle mezi stromy zableskla voda a my jsme se octli u Velikého potoka. Zůstali jsme stát. Oheň řádil vedle v lese.

„Teď se nazpátek nedostaneme!" řekl Dumčev tiše. „Sergeji Sergejeviči, kde máte schován váš vor? Musíme se přepravit na druhý břeh."

Souhlasil se mnou, ale pak se zamyslil a řekl: „Ještě se sem vrátím a vystavím si jiný dům."

Šli jsme po břehu podél potoka. Za ohybem jsme u samého břehu spatřili vor. Byli jsme zachráněni.

Ale tu se rozletěl na všecky strany celý sloup jisker. Strom, ke kterému byl přivázán vor, náhle vzplál. Hořel jako svíčka. To je konec!

Ještě okamžik a budeme obklíčeni ohněm se všech stran. Na druhý břeh se už nedostaneme.

A tu náhle neočekávaně vyrostla před námi jakási obrovská podivná skála, tyčící se vysoko do nebe, a přitiskla hořící strom k zemi. Strom se skácel, zakouřilo se z něho a zhasl.

„Lidská bota," řekl Dumčev.

Skála, která se tvarem skutečně podobala vysoké botě, se zvedla a snesla se na jiném místě: člověk udělal krok.

Na Veliký potok padl stín. Skála se snesla na druhém břehu. To člověk překročil potok.

Vrhli jsme se k voru, ale ten byl už ohořelý a kromě toho byl silně zamáčknut do země, že jsme jej nemohli zvednout.

Vedle voru ležel jakýsi obrovský zelený most. Co je to? Kde se tu najednou vzal most? Možná, že to byla docela obyčejná větévka, kterou držel v ruce ten člověk, jehož noha vtlačila náš vor do země a uhasila hořící strom. Náhodou větévku odhodil a ona spadla zrovna napříč potoka.

Požár kolem dokola neustával.

Utíkali jsme po větvičce, po tomto dlouhém úzkém mostě. Za námi a vedle nás utíkali přes most nejrůznější živočichové. Byli tu mravenci, broučci, pavouci. Ohromná tarantule se chytala prutu svými sametovými tlapkami.

Ale do vody padala celá mračna popáleného hmyzu, motýli, komáři, vážky. Kalné vody potoka je unášely pryč. Ve vodě se kolébavě zrcadlily plameny.

KAPITOLA 52. FRAŠKA S PŘEVLÉKÁNÍM

Dostali jsme se po mostě jenom k maličkému ostrůvku, který vystupoval z vody. Konec mostu ležel ve vodě. Běda, na druhý břeh se nedostaneme! Na štěstí se požár na ostrůvek nepřenesl.

Ani hluk a rachot nedoléhal na ten pustý písečný ostrůvek. Bylo vidět, jak na břehu ještě tu a tam vyšlehl plamen, ale požár už vcelku dohasínal. Země obřích trav je teď vypálená, pustá a mrtvá. Dumčev byl zamračen. Jak smutně hleděl v tu stranu, odkud jsme uprchli!

„Viděl jsem spoustu povodní a zátop, bouří a různých nepohod. Nad Zemí obřích trav se přehnalo množství vichřic a jiných živelních pohrom. Všechno jsem vydržel. Požár tu však nebyl ještě nikdy.“

Poslouchal jsem Dumčeva a díval jsem se při tom na motýla s ohromnými ohořelými křídly, jak sebou bezmocně tluče o břeh. Voda ho však unášela stále dál a dále od ostrova.

Avšak v potoku u břehů vypálené Země obřích trav se život nezastavil ani na chvíli. Teď se právě ve vodě ukázala jakási obluda s velikými nožkami a obrovskou hlavou. Od šíje netvora se oddělila jakási maska, odklopila se jako na kloubech a ostrými drápy uchvátila hmyz, který právě plul vedle. Pak se maska zase vrátila na původní místo a kořisti se zmocnila netvorova ústa. A najednou… ano, zde se vždycky a všechno děje „najednou“… najednou začal ten tvor plavat.

Pohyboval se velmi lehce, volnými měkkými tempy. Nožkama vůbec ne vesloval, a přece se pohyboval rychle. Nabíral do sebe vodu a zase ji vypouštěl. Jeho pohyb byl plavný, bystrý a lehký.

„Co je to za zvíře?“ zeptal jsem se Dumčeva.

„Raketový motor!“

„Cože?“ zeptal jsem se znovu a pomyslil jsem si, že Dumčev už je tak zmaten, že mi přestává rozumět.

„Lidé mu říkají larva vážky. Já v něm vidím tajemství raketového motoru.“ A Dumčev se zahleděl do dálky. „Tam v ohni zhynuly mé živé létající modely, shořela i krasavice žlutá hrabalka, pokusný tří ocasy červ a hudebníci cvrčkové. A také včela s cizí hlavou… Jistě si, dřív než uhořela, urvala hlavu nožkami.“

Co jsem na to mohl Dumčevovi odpovědět? Nic.

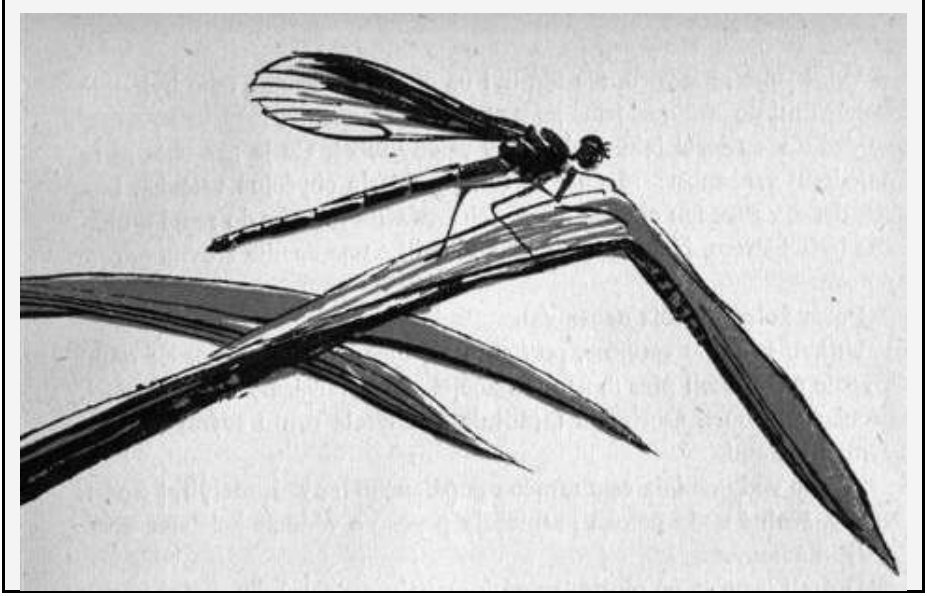

Díval jsem se dál, už téměř bez zájmu, na zvíře s odklápěcí maskou. Teď připlavalo k hromádce země. Na okamžik nehybně ztrnulo. Ale co to zase je? Fraška s převlékáním? Na zádech netvora praskla kůže. Utvořila se puklina a kůže se začala rozlézat. Z pukliny vylezl docela jiný tvor s ohromnýma očima, dlouhým trupem a pomačkanými křídly. Díval jsem se, co z toho bude dál.

Večerní slunce ještě hřálo, dokonce trochu připalovalo. Křídla nového živočicha se ponenáhlu narovnávala.

Ještě chvíli — a tvor se vznese lehce a elegantně do vzduchu. Vážka! Tak to tedy byla vážka!

Paprsky zapadajícího slunce ozařovaly mrtvou, vypálenou Zemi obřích trav.

A tyto růžové paprsky zapadajícího slunce vlily život do mladých chvějících se křidélek vážky a obrážely se v nich smaragdovou zelení. Vážce, která se zrodila přímo před mýma očima, zpevní se zakrátko křídla a ona vzlétne vysoko k nebi.

KAPITOLA 53. NOC NA PUSTÉM OSTROVĚ

Soumrak trval dlouho. Požár mezitím zcela ustal. Dumčev se nehybně díval a díval tam, kde ještě před malou chvílí řádily plameny. Najednou se ke mně prudce otočil:

„Tak, to je tedy vše!“ a položil mi pilulku na dlaň. „Vraťte se!“

A celá jeho postava vyjadřovala takový důraz a nepřístupnou hrdost, že jsem se neodvážil odporovat. V rozpacích jsem pozvedl pilulku k ústům. Rychle jsem se však vzpamatoval; jak nečestné by to bylo!

Dumčev už teď přímo rozkazoval:

„Rychle, rychle!“

Ale já jsem nespěchal.

„Nenašel bych v noci cestu do města. Odejdu zítra ráno.“

„Dobrá. Vezměte si můj plášť, země je vlhká.“

Vzal jsem si tedy jeho plášť a ulehl jsem na písek. Dumčev se uložil nedaleko ode mne.

Nemohl jsem dlouho usnout. Co budu dělat? Jak se zachovám? Začal jsem úporně přemýšlet. Tu mne náhle napadlo: sním pilulku, vrátí se mi má bývalá velikost a vezmu Dumčeva s sebou k lidem.

Vyskočil jsem a běžel k Dumčevovi. Spal. Sklonil jsem se nad ním, opatrně jsem ho probudil a pověděl jsem mu svůj plán.

„Co vás to napadlo!“ zvolal Dumčev.

Couvl jsem o krok nazpět.

„Co vás to jen napadá! To nedovolím! Gulliver přinesl s sebou k lidem v kapse Liliputána. Ale já… já nedovolím, abyste mě odtud unesl. Sedněte si vedle mne. Dejte mi na to ruku. Tak je to v pořádku! A klidně mne vyslechněte. Nechte mne tu navždy. Postavte někde nedaleko odtud reflektor, tak aby světlo padalo na bílou látku napjatou na rám. K tomu světlu budou přilétat moji listonoši. Teď jděte klidně spát a už mne nebuďte. A nezapomeňte: až se probudím, ať vás tu už nevidím.“

Dumčev umlkl a zase brzo usnul.

Zpod mraků vyšel úplněk a zdál se mi nekonečně vzdálený. Ještě nikdy v životě jsem neviděl měsíc tak daleko.

Dumčev ležel na písku s hlavou nazpět zvrácenou. Chtěl jsem mu říci ještě naposledy sbohem a zvolal jsem:

„Sergeji Sergejeviči!“

Neozval se, spal. Díval jsem se na něho. Zachvátila mne jakási horečka. Pomyšlení, že nechám toho starého člověka ve vypálené, mrtvé Zemi obřích trav, bylo mi nesnesitelné.

Nechat Dumčeva tady? Ne! Musí se vrátit k lidem. A to ještě dnes. Ano, zařídím to. Na místě a hned!

Radostná a teplá vlna zalila moji duši.

Přistoupil jsem znovu k spícímu Dumčevovi. Dýchal tiše a pravidelně. A tu… tu jsem vzal pilulku a opatrně jsem mu ji spustil do pootevřených úst.

A hned jsem se svého činu ulekl. Vždyť za okamžik vyroste Dumčev do své dřívější normální velikosti. A já tu zůstanu navždy.

Jak teď budu žít? Ráno v Moskvě. Do zelené poštovní schránky u mého bytu padají s tichým šelestem noviny. Už nikdy tyto noviny nerozevřu, už nikdy se nepotěším úspěchy své země.

Zazvoní telefon. Budou mne volat přátelé, ale telefon bude zvonit nadarmo.

A večer se v napjatém tichu zvedne opona. Cítím vždycky v té chvíli teplý dech diváků, lovím jejich pohledy, snažím se uhodnout, co se v nich děje. Prožiji to vůbec ještě někdy znovu?

Jak je to vlastně směšné! Skončit svůj život v zápolení s nějakými pavouky a mouchami!

Zachvátila mne lítost, lítost nad sebou samým.

Zabalil jsem se do pláště, stočil jsem se do klubíčka a přestal jsem přemýšlet.

Po velkém nervovém otřesu člověk často rychle usíná. Vysílení dovede dokonce přinutit ke spánku lidi, kteří trpí nespavostí. Stalo se to i mně. Zapomněl jsem na všecko kolem, tvrdě jsem usnul a spal jsem pravděpodobně dost dlouho.

KAPITOLA 54. NASTAL NOVÝ DEN

Vstávejte!“ uslyšel jsem Dumčevův hlas.

Jasné paprsky vycházejícího slunce se dotkly mé tváře a já, stále ještě se zavřenýma očima, jsem si ji zaclonil rukou. Slunce začínalo silně hřát. Kde je můj plášť? Kam sklouzl? Vyskočil jsem. Přede mnou stál Sergej Sergejevič.

„Dobré jitro!“ řekl klidně a vesele.

„Jitro?“ opakoval jsem a pohlédl jsem v rozpacích na Dumčeva. Slov jako „jitro“ nebo „večer“ nikdy neužíval. „To je divné,“ řekl jsem si a odpověděl jsem: „Dobré jitro!“

„Nestůjte přece ve vodě!“

Bosýma nohama jsem stál až po kotníky ve vodě. Co je to za potůček? Dal by se klidně překročit.

Co se to stalo? Kde je Veliký potok? A kde je ostrov, na kterém jsme našli útulek? Po ruce mi leze jakýsi mravenec. Křidélka vážek se jiskří na slunci. Kde to vlastně jsem?

Tu jsem si vzpomněl na včerejší večer; na odlesk požáru ve vodě, na písečný ostrov Velikého potoka, na měsíc vycházející z mraků. Měsíc ozářil Dumčeva, který spal, a já jsem mu pustil do pootevřených úst pilulku. Proč tedy stojí teď Dumčev přede mnou a je zrovna tak veliký jako já? To znamená, že ta pilulka neúčinkovala. Budeme tedy musit oba dva zůstat v Zemi obřích trav. Navždy! Pilulka tedy není k ničemu.

Dumčev se na mne pozorně zadíval.

„Slyšíte?“ ukázal rukou na modrající se les. „Někdo na nás volá: čiri — čiri — čiri — ri…“

Poslouchal jsem, díval jsem se, ale všechno kolem se mi zdálo tak zvláštní, že jsem nemohl nic pochopit.

Čiri — čiriri — či — ri — ri…

Konečně jsem si vzpomněl. To je přece pěnkava, ta takhle ohlašuje déšť. Pěnkava! Ptačí zpěv! Nejsem už v Zemi obřích trav! Tam bych pěnkavu nemohl slyšet! Tam stále jenom hlučel a šuměl nekonečný les, tam by mne ohlušoval vzteklý skřípot kobylky.

Anebo je to všechno jenom sen. Snad se mi o té Zemi obřích trav jen zdálo. Anebo se mi teď zdá o pěnkavě?

Či — ri, či — ri — ri, zpívá pěnkava.

Ale přede mnou stojí Sergej Sergejevič. Nespouštím s něho oči. A pořád přemýšlím: je přece zrovna tak velký jako já! A včera tomu bylo také tak. Bylo tomu tak i tehdy, když jsem ho spatřil ponejprv u strašného „města“, u vosího hnízda. Oba máme stejnou velikost. Naše jediná pilulka tedy neúčinkovala. A oba jsme zůstali navždy v Zemi obřích trav.

„Co se dá dělat, Sergeji Sergejeviči, musíme si přiznat, že vaše pilulky jsou připraveny špatně. Ten prášek, který zmenšuje — to je beze sporu veliký vynález. Ale pilulky — ty nejsou prostě k ničemu. A já jsem doufal, že…“

„Co jste doufal?“

„Ale nic, jen tak,“ řekl jsem, když jsem si věc trochu rozmyslil. „Ostatně je to snadno pochopitelné; pilulka ztratila prostě po tak dlouhé době svoji sílu.“

„Ano, desítky let! To už je pořádná doba!“ řekl Dumčev a posměšně se na mne podíval.

Zvláštní, proč Dumčev říká „desítky let“ a ne tisíciletí nebo desítky tisíc let, tak jako dříve?

Veliký potok už nehlučí. A ostrov také zmizel. Místo toho je tu jakési zanedbané pusté prostranství. A tamhle je okrouhlá zeď! To si asi vystavěla včela zednářka svoje cementové hnízdo. Ale ne, to jsou přece rozvaliny velkého bílého domu se zbytkem kamenné verandy. Kolem dokola je všechno rozryto, samé jámy, výmoly a díry. Tam asi schovávají hrabalky ochromené tarantule… Ne, to jsou zbytky lomu!

Posadil jsem se vedle Dumčeva na zelený pahrbek u potůčku. Potůček bublal, zurčel a přivolával dřímotu. Naslouchal jsem mile známému šelestění listí a vdechoval jsem příjemnou vůni čerstvě pokosené trávy.

Naplňoval mne klid, ticho a jakási světlá radost. Nebo jsem se snad vrátil do světa svého raného dětství a na mé nízké okénko zaťukal šeřík, nakoukl do mého pokojíku a budí mne? Ale ne, to není dětství!

Proč náhle zmizela jako dým ta věčná ostražitost, ta krutá bázeň a opatrnost na každý krok a pohyb, neustálý strach, co bude dál?

Jak je tu pěkně! Slunce žhne a připaluje. Ale proč je Dumčev nahý? A proč se na mne tak upřeně dívá?

„Sergeji Sergejeviči, kde to jsme?“

KAPITOLA 55. DOBŘE ZNÁMÝ OBLEK

Jsme…“ začal Dumčev a hned se zase odmlčel.

„Podívejte se! Tamhle! Tam za to křoví se podívejte! My jsme nazí a tam…“

„Tam jsou šaty!“

Na pařezu ležel šedivý kostkovaný oblek. Připadal mi nějak známý! A vida, je tam i vázanka, tmavošedá s červeným proužkem. Ten oblek jsem kdysi viděl na nějakém velmi důvěrně blízkém člověku. Kdo to jen byl? Boty mají skořicovou barvu. Rostou před mýma očima a podobají se skále, která nedávno rozdrtila náš vor u potoka.

„To je oblek obra,“ řekl jsem.

„Ano, oblek obra. Víte, v Zemi obřích trav vám udělám hedvábné kalhoty z nití bource morušového a vatovanou kazajku vám utká vakonoš trávový. Budeme mít také pláště! Ale počkejte! Co to jenom je? Možná, že se mi to jenom zdá… Chvílemi se mi zdá, že se mi vrátila má normální velikost, a pak zase ten pocit ztrácím. Nerozumím tomu… Měli jsme přece dvě pilulky!

„Žádné dvě, jenom jedna byla…“

Vtom Dumčev seskočil s kopečku.

„Ten hřmot! Co je to za hřmot?“ zakryl si uši dlaněmi.

„Kde? Kde?“

Ozvaly se podivné, přerývané zvuky. Připadaly mi známé, musil jsem je už někdy slyšet. Utíkám za nimi. Vidím přístřešek pokrytý drnem. Zvuky vycházejí odtamtud, zpod přístřešku, odněkud z podzemí. Sestupuji po kamenných schůdkách… Plošinka. Stůl. Dvě židle. Na stole svítilna „netopýr“. Zůstávám stát. Hlasité, trhavé zvuky je slyšet stále blíž a blíže. Čekám…

A tu se z hlubiny vysune lidská ruka s lucernou a přede mnou se vynoří známá, velmi dobře známá postava ženy ve vatované kazajce. A hned sem také vyskočí chundelatý pes s huňatou oháňkou.

Naráz se mi rozbřesklo. Na všecko jsem si vzpomněl a všechno jsem pochopil…

„Buďte zdráva, soudružko Černikovová! Vrátil jsem se!“ vykřikl jsem nadšeně.

„Co to má znamenat? Nahý mužský!“

Vyskočil jsem ze sklepa. Za mnou vyrazil známý psí štěkot.

KAPITOLA 56. LOUPEŽ ZA BÍLÉHO DNE

Dumčeve! Sergeji Sergejeviči! Kde jste?“ Ticho. Štěkot ustal. Tu se křoví zakolébalo a rozhrnulo a Dumčev se mne šeptem otázal:

„Už to burácení přestalo?“

„Psí štěkot? Ano!“

„Ale ne, jakýpak štěkot, hřmění to bylo!“

„To je přece psí štěkot. Je tu skladiště Okresního střediska pro obchod se zeleninou.“

„Ale chápejte mne přece! Jsem přesvědčen…“

Dumčev nedopověděl — hnal se na nás pes. Ulomil jsem větvičku a rozpřáhl jsem se na něho. Utekl nazpět ke své paní a štěkal jako o závod.

„Ten pes mi z počátku připadal jako nějaká obrovská předpotopní obluda,“ řekl Dumčev. „A vy na něho jdete s proutkem… A pes utekl. Teď teprve jsem uvěřil, že ten hřmot není hřmění, nýbrž štěkot — a že my oba… jsme se vrátili!“

„Tiše! Poslouchejte!“

U skladiště zeleninového střediska rozmlouvala Černikovová hlasitě se svým psem.

„Zpropadená práce! Rozumíš, Hrubiáne? Musím jít do města pro novou dodací knížku! Při tom mi nařídili, abych tady stála a hlídala šaty. A co jestli přijedou pro zeleninu? Jak mám vydávat ze skladu zeleninu bez dodacích listů a bez potvrzenek? A při tom musím za všecko ručit a odpovídat, zač a komu jsem zeleninu vydala. Včera tu hledali člověka, který se ztratil. Celý les prošťárali, spouštěli se i do lomů.

Povídám: ›Nehledejte! Tady na tomhle místě před mýma očima něco spolkl a hned nato roztál, zmizel. Sama jsem to přece hlásila do města. A oni si řeknou: ›Tak tedy hlídej jeho šaty.‹

Zítra sem přivedou nějakého cvičeného psa. I v Moskvě ho znají. Jmenuje se prý Elfa. Ten prý k obleku jenom přičichne a hned najde v těchhle rozvalinách, lomech a propadlinách jejich majitele. A ty tady pěkně stůj! Co jsem udělala, že mne potrefil takový osud? Kdo vlastně jsem? Jsem vedoucí státního střediska obchodu se zeleninou anebo hlídač cizích kabátů?

A teď tu ještě chodí a straší všelijací naháči!“

Černikovová umlkla.

„Občanko,“ zavolal jsem, „vraťte mi moje šaty!“

„Jsou snad tvoje, co?“

„Moje! Hoďte šaty sem do křoví. Můžete se obrátit, já si je už vezmu sám!“

„Dostala jsem rozkaz, abych šaty hlídala! Však on už ten cvičený pes Elfa toho pravého najde.“

„Prosím vás, soudružko Černikovová…“

„Nepros, mám rozkaz nehnout se od šatů ani na krok!“

„No tak tedy ne. Snad se toho cvičeného psa dočkám.“

Podívali jsme se s Dumčevem na sebe a okamžitě jsme si porozuměli.

„Už jdou! A vedou ho,“ zavolal jsem z křoví. „Kdo a koho?“ ozvala se Černikovová. „Psa vedou. Cvičeného psa Elfu!“

„Kde? Kde?“

„Tam, vidíte? Tamhle za zatáčkou.“

Černikovová udělala několik kroků, zaclonila si oči rukou a dívala se, kam jsem jí ukázal.

Vyskočil jsem z křoví, sebral jsem šaty a utekl zase nazpátek. Za námi se ozvalo:

„Loupež! Loupež za bílého dne!“

Pes Černikovové štěkal, co měl síly.

Ale my už byli v besídce.

Tak, už mám tedy svůj oblek! Ale jen jeden oblek pro oba! Rozdělili jsme se o šaty. Kabát a kalhoty dostal Dumčev. A já — já jsem asi musel vypadat hodně „sportovně“. Dumčev byl veselý, stačilo už maličko, aby se rozesmál. A já se smál. Smál jsem se, až jsem slzel.

Či-ri, či-ri, volala kdesi blízko pěnkavka.

Vesele jsme řádili v křoví. A postrašený drozd křičel svoje: čokčok-čok…

Psí štěkot, cvrlikání pěnkavy a čokání drozda — všechno mi připadalo jako dojemný úryvek jakési prastaré milé a blízké melodie.

KAPITOLA 57. NÁVRAT DO MĚSTA ČENSKA

Podivný vzhled Dumčevův v cizím, příliš širokém a velikém obleku, a můj „sportovní úbor“ nás přiměly k tomu, abychom zůstali až do večera v besídce v hájku. Nebylo tu ani človíčka. Jakmile se setmělo, vydali jsme se na cestu do města. Byli jsme oba notně hladoví.

Dumčev šel velmi pomalu. Chvílemi se zastavoval a ohlížel se. Vrátil se do života, ale jeho myšlenky, pocity a zážitky byly doposud spjaty se Zemí obřích trav a jen pozvolna se odtamtud vymaňovaly.

Konečně jsem se také dověděl, jak přišel Dumčev k druhé pilulce. Nadšeně mi o tom vyprávěl.

Za oné památné noci na ostrůvku probudila Dumčeva voda, která se mu přelévala přes nohy. Byla světlá a tichá noc. Svítil úplněk a bylo jasně vidět. Najednou zpozoroval, jak nedaleko valí dva chrobáci svou hnojnou kouli. Co kdyby to byla zrovna ta koule, do níž zamáčkli naši ztracenou pilulku?

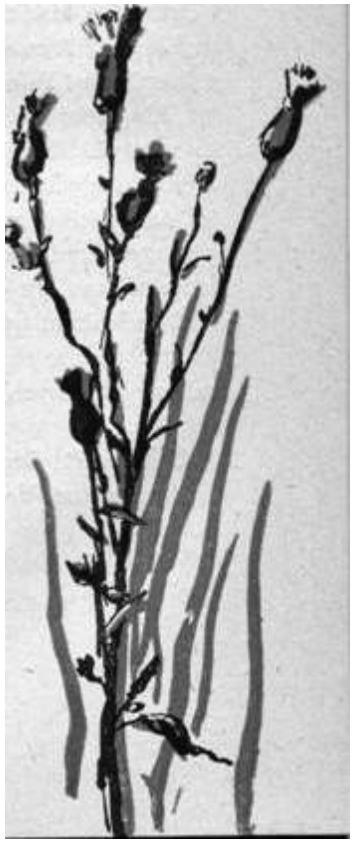

Tehdy si ještě neuvědomil, že se mu vrátila měřítka normální lidské velikosti, a začal vedle sebe hledat svou starou zbraň, vosí žihadlo. Nenašel je však, a proto sebral jakousi třísku a pustil se s chrobáky do boje. Kolik umu a lstivosti při tom zbytečně vyplýtval! Položil kouli do cesty třísku, aby ji zastavil. Koule zůstala opravdu stát, ale chrobáci ji začali roztáčet jako vlka.

Tříska uvázla v prachu a koule se znovu kutálela dál. Dumčev ji novými nástrahami přinutil, aby se znovu zastavila. Jak ale zjistit, je-li v ní pilulka? Vtom náhodou nechtě šlápl na kouli a ta se ihned zploštila. Dumčev užasl. Jak je to možné? Koule mu vždycky připadala jak obrovská kulatá hora, s dokonale hladkým a rovným povrchem. Často si říkal, že člověk by mohl vyrobit takovou pravidelnou kouli jenom na soustruhu. Otáčivý pohyb soustruhovaného předmětu by se musil sladit s postupem obráběcího nože, který odřezává hoblinu. Chrobák dokáže však udělat přesně kulatou a pravidelnou kouli, aniž by jí pohnul s místa. Sedí na vrcholku hromádky hnoje, budoucí koule. Odebírá z hromádky kousek po kousíčku, otáčí se při tom na všecky strany a klade tyto kousíčky na různá místa budoucí koule. Ubírá, přidává, nalepuje, vyrovnává. Nakonec je koule hotova. Je

dokonale kulatá a rovná.

Poslouchal jsem Dumčeva a přemýšlel jsem. Tak už jsme tedy na cestě do města! A on? On stále ještě před sebou vidí obyvatele Země obřích trav a jejich práci, řízenou instinktem. Mám mu odporovat? Ne! Vždyť už zakrátko spatří nástroje zhotovené člověkem a sám je vezme do rukou. Jaké zázraky, jaké velkolepé věci dovede člověk vytvořit těmito nástroji! Pochopí to všechno sám. A až si vzpomene na chrobáka, usměje se a pomyslí si: „Jak jsem to tenkrát směšně uvažoval!“

„Mnohokrát kutáleli chrobáci v Zemi obřích trav právě takovou kouli v mé blízkosti a vždycky jsem jim raději šel z cesty. A tu se mi najednou ta obrovská hora rozšlápne pod nohou! Gigantická koule, přesně kulatá, rovná a hladká, leží najednou přede mnou jako placka. Jak se to mohlo stát? A co se to tam leskne? Známý bílý záblesk. Ach, to je přece naše pilulka! Pilulka, která navrací lidskou velikost. Máme teď dvě!“

„Ale podaří se mi vůbec vypátrat, kde jste? Jak mám hledat člověka v trávě? Kde je Veliký potok? A ostrůvek, na kterém jste zůstal? Z potoka zbyl uzoučký pramének. Když jsem po dlouhém hledání našel na úsvitě v pramínku kámen, kolem kterého voda nanesla trochu písku, pochopil jsem, že je to náš ostrůvek. A na ostrůvku spal nepatrný tvoreček, zavinutý do pláště. Byl jste to vy, maličký, drobounký človíček. Teď už mi bylo jasné, proč jsem tak lehce a samozřejmě rozšlápl kouli a proč se chrobáci rozutekli… Pozorně a opatrně, protože jsem měl strach, abych vás nerozmáčkl, jsem vám vstrčil do úst nalezenou pilulku.“

Tak skončil Dumčev své vyprávění.

Stmívalo se. Ve městě začínala probleskovat světla.

KAPITOLA 58. NA PRAHU STARÉHO DOMU

Na břehu modrého moře leželo městečko.

Šli jsme pomalu kolem oken cizích domů. Někde už svítili, jinde bylo ještě tma. Z otevřených oken bylo slyšet úryvky hovoru, někde výbuch smíchu. Dumčev se co chvíli zastavoval.

Tady za oknem se sklánějí nad knihou dva rozcuchaní kluci. Jeden z nich jezdí prstem po mapě. Oči jim jen hoří. Kampak asi cestují?

A tamhle se zas pod velikým modrým stínidlem shromáždila celá rodina k večernímu čaji. Na vysoké stoličce sedí plavovlasá holčička, rozhazuje ručkama a něco žvatlá. Všichni okolo se smějí.

Kdo by věřil, že blizoučko odtud je země, kde na každém kroku číhá pohroma, dravci, strže, potoky, padající skály — Země obřích trav‹

Dumčev se rozhlíží a naslouchá. Nejde, spíš opatrně postupuje a často zůstává stát. Pozorně a dlouho se dívá. A pak zase udělá jeden nebo dva kroky. Snad ani nevěří, že je ve svém rodném městě.

Když z jednoho otevřeného okna zazněla z radia romance „Pro břehy otčiny daleké“, doktor Dumčev vztyčil hlavu do výše. Jako by hudba nevycházela z okna na úrovni jeho hlavy, ale odněkud z nebe. Zastavil se, chvíli poslouchal, pak vytrhl svou ruku z mé a rychle vyrazil vpřed.

„Kam utíkáte?“ dohonil jsem jej. „Běží za námi?“

„A kdo?“

„Neviditelný zpěvák!“

Vzal jsem Dumčeva opět pod paží.

Musilo mu to skutečně připadat nesmírně podivné, vždyť rádio se přece rozšířilo teprve v letech, kdy on už dávno žil v Zemi obřích trav. Za námi i vedle nás zněla další slova romance: „… zmizel i polibek shledání

Jako by jedno okno předávalo druhému předcházející sloku a následující okno začínalo novou: „… Ale čekám, až za tebou…

Slova i nápěv nás stále provázely. Vysvětlil jsem Dumčevovi klidně a podrobně podstatu radia.

„Ano, ano!“ řekl. „Rozumím!“

A hned začal tvrdit, že přenos radiem existuje také v Zemi obřích trav a uvedl dokonce jako příklad jistý druh motýlů, jejichž tykadla slouží jako antény.

Nestačil jsem ho ani vyslechnout do konce. Došli jsme právě k vile, v níž bydlila Naděžda Alexandrovna Bulajová.

Zde bydlil kdysi i on. Staré nachýlené schůdky vedoucí k domovním dveřím a vedle bílá emailovaná tabulka. Vystoupil jsem po schůdkách a chtěl jsem už zaklepat, ale neudělal jsem to.

„Sergeji Sergejeviči, cože jste se zastavil? Vždyť už jsme tu!“ Stál několik kroků od schodů a nehýbal se. Seběhl jsem dolů a vzal jsem ho za ruku: „Jsme na místě!“

Dumčev mlčel. Trvalo několik minut, než se ozval. Čekal jsem. Potom náhle začal mluvit sám k sobě, jak míval ve zvyku v Zemi obřích trav:

„Co se rozmýšlíš? Stojíš přece před svým rodným domem. Jsi v rozpacích? Bojíš se? Možná…“

Neohrožený cestovatel, který se nebál proniknout do strašného hnízda vos pro kousek papíru na dopis lidem! Odvážný lovec, který dovedl jednou ranou zabít dravou kudlanku, tu stojí u starých, nachýlených schůdků svého rodného domu a netroufá si vejít.

Čas plynul. Konečně vystoupil Dumčev pomalu a opatrně na schůdky.

Zvedl jsem opět ruku, abych zaklepal na dveře.

„Počkejte ještě!“ chytil mne Dumčev. „Počkejte, já… já jsem se ještě nevzpamatoval.“

Byl úplně zmaten. Viděl jsem to a chápal jsem jej.

Město ponenáhlu utichalo. Světla zhášela jedno po druhém a bylo slyšet, jak bouchají okenice.

Dumčev jako by se mi za cosi omlouval:

„Hned, hned. Ještě chvíli, hned se osmělím!“

Bylo ticho. Zdálo se mi, že slyším, jak Dumčevovo srdce divoce buší.

Čekal jsem.

„Nu dobrá, tak tedy zaklepejte!“ řekl Dumčev hluše a jakoby z dálky.

KAPITOLA 59. OPOZDILÝ ŽENICH

Zaklepal jsem a Naděžda Alexandrovna otevřela dveře.

Sousedka vykukovala se svíčkou v ruce ze dveří své světnice.

„Tak už jsme tady!“ pronesl jsem tak prostě a přirozeně, jako bych byl na rozkaz Naděždy Alexandrovny seběhl dolů do parku pozvat doktora Dumčeva na čaj.

Všichni mlčeli.

Naděžda Alexandrovna se náhle zachytila rukama za skříň. Ustrašena, vylekána a v rozpacích se zahleděla do Dumčevovy tváře a zašeptala: „Ne, ne! To přece není možné!“

Snažil jsem se chovat nenuceně, zasmát se, říci něco, ale nedařilo se mi to, cítil jsem se jako svázaný a jakékoli slovo mi v této chvíli připadalo falešné.

Všechny nás z trapné situace vysvobodila sousedka:

„Samovar! Honem, rychle musíme postavit samovar! Postavím svůj… Prosím, vážení hosté! Račte, Sergeji Sergejeviči! A kam půjdeme? Snad k vám do věžičky. Já tam samovar přinesu!“

Byl jsem jí vděčen.

Našeho podivného oblečení si teď nikdo nevšímal.

Podařilo se mi ještě říci Naděždě Alexandrovně:

„Nevyptávejte se Sergeje Sergejeviče na nic! Šetřte ho. Až přijde čas a on se trochu vzpamatuje, bude vám sám vypravovat, kde byl. Teď se ho na to neptejte.“

Sousedka nás vyprovázela ke dveřím laboratoře a při tom neustále srdečně a pohostinně vykládala:

„Můj samovar vaří rychle! Uhlí mám dobré a třísky suché. Voda se bude vařit jedna dvě! Hned ho přinesu. Naděždo Alexandrovno! Co je s vámi, sousedko? Pořád jste čekala, čekala, a teď byste hostovi ani čaje nepodala?“

Dveře do laboratoře se za námi zavřely.

Moje dřívější návštěvy zřejmě oloupily obyvatelky tohoto domu o klid. Všechno tu bylo vymyto, vyčištěno a uklizeno.

Dumčev otevřel velmi opatrně skříň, dlouho se do ní díval a vyndal odtud nakonec svůj starý oblek. Pomohl jsem mu s oblékáním. Po celý čas neřekl ani slova. Jenom se stále na všechno díval. Pak šel ke stolu, vzal do ruky jakousi stříkačku, podíval se na ni a pronesl: „Sršeň! Sršeň!“

Do laboratoře vstoupila tiše paní Bulajová. Pohlédla na mne nechápavě: „Proč sršeň?“

Já jsem se však dovtípil. Přístroj měl dutou jehlu. Jako žihadlo.

Sousedka přinesla samovar a posadili jsme se k čaji. Cukr byl v kostkách a Dumčevovi podali kleštičky na cukr. Vzal je do ruky a řekl:

„Roháč!“

Někde v dálce zahoukala lodní siréna.

„Přijeli jste parníkem, že ano?“ zeptala se sousedka.

„Parníkem?“ opakoval Dumčev. „Parník! To se tedy ještě používá páry? A co larva vážky, raketový motor?“

Paní Bulajová a sousedka sena něj udiveně podívaly.

Vzpomněl jsem si na slova, která si Dumčev zapsal na jednu kartičku v této laboratoři: „Ciolkovskij — larva vážky“ a vzpomněl jsem si také na Dumčevovu poznámku na ostrůvku Velikého potoka, když jsme se dívali na larvu, jak se lehce pohybuje ve vodě. Teď jsem konečně pochopil jeho myšlenku, ale zároveň jsem si také uvědomil, jak se mýlí.

Vždyť pohyb reaktivního motoru se přece vůbec neuskutečňuje prostým nassáváním a vytlačováním vody jako u larvy vážky! Raketa se pohybuje v prostoru tak, že vymršťuje ze svého nitra masu stlačeného plynu, který se tvoří spalováním vhodného paliva.

Samovar vyhasl. Sousedka jej odnesla znovu roztopit.

Dumčev se po nás rozhlédl a řekl:

„Děkuji vám za ticho! Vždyť já je zase dostanu… ne hned.. ale za nějaký čas se mi vrátí… normální měřítka!“

„Jaká měřítka?“ zeptala se paní Bulajová.

„Proboha, neptejte se mne teď na nic. Až si trochu zvyknu… Je mi tak těžko… nedávejte mi žádné otázky.“ Dumčev sklonil hlavu.

Potom vstal od stolu a začal chodit po laboratoři. Díval jsem se na něho pozorně a viděl jsem, jak jeho krokům přibývalo na pevnosti a jistotě a jak se stále více podobaly obyčejné lidské chůzi.

Zastavil se před houslovým pouzdrem a dotkl se ho rukou. Potom vyňal housle z pouzdra a přitiskl je k bradě. Nehrál však. O čem asi přemýšlel?

Ozval se tichounký zpěv. Ze začátku jsem ani nevěděl, kdo to zpívá. Ve vzdáleném koutě seděla na taburetu opřena o zeď Naděžda Alexandrovna a tiše zpívala: „Bouře mlhou nebe kryje, sníh se žene vánicí…“

Zpívala tiše, spíš jako by promlouvala sama k sobě. Byla to víc vzpomínka než zpěv.

Je nevěsta — na hlavě má široký slaměný klobouk s modrou stuhou, zpod klobouku jí visí veliký cop. Je tichý jarní večer. Kvete šeřík. Zítra bude mít svatbu. Odchází a ohlíží se. A z okna věžičky se za ní dívá mladý Dumčev a melodie milovaného nápěvu se rozléhá soumrakem.

„Když pak poutník opozdilý k nám v okénko zaklepá…“

Tak zpívala.

A čím déle tak zpívala, tím víc se Dumčevova tvář rozjasňovala. Jako by porušený pořádek jeho zážitků přicházel poznenáhlu do

normálních kolejí. Zdálo se, že jeho vnímání a pocity nabývají zase svých dřívějších, dávno zapomenutých forem.

Nervosním gestem zvedl ruku a přejel smyčcem po strunách.

Pečlivě a vytrvale odklepával nohou takt, sleduje pozorně zpěv paní Bulajové. Celý se zabral do úsilí zachytit melodii.

Znovu se zmocňoval písně, dávno známého motivu. Ještě chvíli — a milovaná píseň mu pomůže vrátit se k dřívějšímu životu.

Paní Bulajová zpívala stále jasněji a hlasitěji.

A Dumčevovy housle ji doprovázely stále jistěji.

„Tak, tak! Tak je to dobře!“ pravila Naděžda Alexandrovna, pokyvujíc hlavou.

Její oči hleděly kamsi do dálky a po tvářích jí tekly slzy. Vykročil jsem ke dveřím. Bylo mi těžko, bylo mi strašlivě těžko. Sousedka tiše plakala, opřena o veřeje. Pokyvovala tiše a smutně hlavou a šeptala:

„Opozdilý ženich! Opozdil se, opozdil!“

KAPITOLA 60. KDYŽ TĚŽKO POZNÁVÁŠ ZNÁMÁ MÍSTA

Byla už pozdní noc, když jsem se tiše, jenom kývnutím hlavy, rozloučil s paní Bulajovou a Dumčevem.

Vyšel jsem z domu a dlouho jsem stál na známých schůdkách.

Cítil jsem, že si musím vzpomenout na cosi velice důležitého, vážného… Co to jenom je?

Cestu do hotelu jsem znal dobře. Ale teď se mi všecko kolem dokola zdálo cizí a musil jsem se dlouho rozhlížet, než jsem si uvědomil, kudy mám jít.

Udělal jsem kroky dva a znovu jsem se zastavil. Tlumený šustot listí na plotu zahrádky mne polekal. Co je to? Najednou se mne zmocnil pocit, že jsem zase v Zemi obřích trav. Musím kohosi najít a zachránit. Rychle! Ovládl mne neklid a strach.

Když jsem se trochu vzpamatoval, pokračoval jsem v cestě. Nade mnou se klenulo nebe, klidné, hluboké a hvězdnaté. Hluboká noc nad malým tichým městečkem. Jaké ticho! Proč se mi však zdá, že to ticho je neustále přerýváno všelijakými zvuky, šelestěním a šramotem? Nebude to tím, že mne pořád ještě nechce opustit horečné napětí a pocit blízkého nebezpečí? Znovu jsem se zastavil a přitiskl jsem se na okamžik ke zdi doslova proto, abych se stal neviditelným a zachránil se před záhubou. Když jsem se zase vzpamatoval a ušel kus cesty, musil jsem se zastavit znovu. Dostal jsem najednou hrozný strach, co bude s Dumčevem zítra, až vyjde na ulici a jeho očím se představí celý ten svérázný, nový a neznámý svět.

Já jsem prožil v Zemi obřích trav sotva dva dny, a přece si stále nemohu zvyknout, že jsem se vrátil a že jsem zase v tomto tichém městečku. A vůbec těžko chápu, že tady, za těmihle okny, spí pokojným a klidným spánkem lidé.

Co teprve Dumčev?

Jak pečlivě a opatrně zvykají na světlo pacienta, kterému v nemocnici vrátili zrak, jak přísně a svědomitě jsou plněny příkazy lékaře! Přesný počet dní musí pacient pobýt v zatemněné místnosti, potom v polotemné a teprve pak mu dovolí, aby se díval na okolní svět. Ale pořád ještě nesmí vyjít na jasné sluneční světlo.

Když jsem šel do hotelu, bylo všude kolem ticho, hvězdy klidně svítily, kdesi docela blízko bezstarostně zakokrhal kohout a mírumilovně zahafal pes, takže se nakonec rozplynulo mé vzrušení a úzkost o Dumčevův osud.

Pamatuji se, že když jsem vcházel do hotelu, byl jsem, pokud se týče Dumčeva, už úplně klidný. Cítil jsem jenom lítost nad tím, že

brzo odcestuji a že se s ním budu musit rozloučit.

V malém domečku hned vedle hotelu hořela stolní lampa. Naďa asi dostala od Pavla přece jen nakonec opravdový dopis. A teď jej s tichou radostí čte a znovu pročítá… po kolikáté?

V hotelu jsem našel dopis od Taraseviče. Psal mi:

„Milý příteli, byl jsem pozván na krajskou konferenci. Je mi velice líto, že mne už nezastihnete. Chemik Obodov mi vyprávěl o výsledku rozboru a o tom, že jste od něho šel rovnou do města. Ale uběhly už dva dny a doposud jste se nevrátil. Nějaká žena z Okresního střediska pro obchod se zeleninou oznámila do města, ›že jste roztál a zmizel před jejíma očima. Co je to za nesmysl! Doufám, že mi sám všechno vysvětlíte, až se šťastně vrátíte. Protože však podle zprávy občanky Černikovová všechny vaše šaty zůstaly u kamenolomu, pomohl jsem organisovat pátrání a odjíždím s velikými obavami o Vás. S pozdravem Váš Tarasevič.“

KAPITOLA 61. STAVBA DOMU

Minula noc. Když jsem se dost pozdě probudil a rozhlédl se světlým hostinským pokojem, tu jsem v první chvíli ani dobře nechápal, proč jsem měl včera o Dumčeva takové obavy.

Ihned jsem se k němu vypravil, ale najednou jsem ho uviděl v jedné ulici. Nikoho si nevšímal, ztracen pro celý svět, stál na rohu a díval se na stavbu jakéhosi velkého domu.

Nedaleko stála Naděžda Alexandrovna a její sousedka a nespouštěly Dumčeva s očí. Sousedka mi dala znamení, abych k nim přistoupil. Dověděl jsem se od ní, jak ráno zaslechla bouchnutí domovních dveří a viděla, že Dumčev odchází z domu. Měla starost, že se Sergej Sergejevič ještě ani nenapil čaje a kdoví na jak dlouho odchází, a tak zavolala Naděždu Alexandrovnu a obě se pustily za ním. Stále se chystaly, že na něho zavolají, ale nemohly se k tomu odhodlat. A on se najednou zastavil tady u toho domu a teď tu stojí a

dívá se a dívá.

Co je tu vlastně k vidění? Nebo snad nikdy neviděl, jak se staví velký dům?

Dumčev stál dlouho a nehybně na jednom místě. Pak, jakoby zachvácen jakousi netrpělivostí a sám se sebou nespokojen, začal rychle přecházet sem a tam a díval se s různých míst.

Po jasném jitřním nebi plulo rameno jeřábu s nádrží naplněnou rozmíchaným betonem. V lehkém větříku se třepotaly veliké rudé plátěné pruhy, narážely na ohradu a hned se zase vznášely do výše. Nesly nápis: „Zavazujeme se, že splníme a překročíme půlroční plán výstavby obytných domů.“ A z otevřeného okna se k obloze nesla píseň:

„… po kaménkách… po žlutém písečku…“

Věta se přetrhla v půli, bylo slyšet jenom vytrvalý doprovod a arie začala zase znovu:

„… po kaménkách… po žlutém písečku…“

Zpěvačka v sousedním domě asi cvičila arii Nataši z opery „Rusalka“. Její vysoký hlas se rozléhal ve svěžím vzduchu.

Když přestala, bylo slyšet, jak děvčata, která stála v oknech a natírala rámy, zpívají nějakou svou. Slova písně byla sice smutná a dojímavá, ale děvčata ji zpívala bezstarostně a dokonce jaksi uličnicky, takže to nakonec vyznělo vesele.

A na jitřním, jasně modrém vysokém nebi plulo rameno jeřábu s nádrží. Teď se dal do pohybu i jeřáb a jel pomalu podél stavby. Lana se spustila dolů. Ale už jdou zas nahoru a rameno jeřábu krouží nad stavbou… Krouží nad novostavbou bez lešení.

K jednopatrovému domu, u něhož Dumčev stál, přišel mladík a dvě děvčata. Nechal vrátka vrátky, přeskočil nízký plot, za nímž se hustě rozrůstaly šípkové i růžové keře, a volal:

„Olgo, Olinko! Pospěš si! Jdeme plachtit na jachtě, jak jsme se včera domluvili.“

„Už jdu!“ odpověděl čísi zvonivý hlásek.

Mladík a děvčata se posadili na lavičku u zahrádky. Dumčev k nim přistoupil docela blízko. Mladík vstal a nabídl Dumčevovi místo. Dumčev si však nesedl. Zdálo se, že tu mládež přímo. studuje. Jak upřímně a jasně se dovedou smát! Jak vesele spolu hovoří!

Bouchla vrátka a ze zahrádky vyběhla Olga v bílých šatech se světlemodrým šátkem v ruce. Na uvítanou začala s písničkou:

„Teď píseň ať zní,
vždyť plout zítra v dál
hned zrána je souzeno nám.“

Všichni se přidali, vzali se za ruce a běželi k moři.

Dumčev se za nimi dlouho díval.

Zpívala zpěvačka, zpívaly natěračky a z daleka doléhal slábnoucí zpěv Olgy a jejích přátel.

Na jitřním nebi se rameno jeřábu zdálo skoro průhledné, jako z krajkoviny. Lehce, plavně a vesele kroužilo na vysokém nebi nad staveništěm.

Dumčev se vydal k domovu.

Šli jsme za ním, ale on nás ani nezpozoroval. Vedl samomluvu.

„Zpívají! Všichni zpívají! Jsi tím překvapen… A co ten dům? Kam se schovali zedníci, budovatelé domu? Samá mechanika… Ale všichni zpívají. Odkud se vzala taková radost? Jak tomu všemu mám rozumět?“

Tak hovořil Dumčev sám k sobě. A kdesi daleko zpívala zpěvačka:

„Utíkala, utíkala bystrá říčka…“

KAPITOLA 62 ODKLÁDÁM ZNOVU SVŮJ ODJEZD

Dumčev se zavřel ve své pracovně a vůbec odtamtud nevycházel. Rozhodli jsme se, že ho necháme na pokoji. Tak uplynul den.

Byl jsem značně unaven vším, co jsem prožil, a byl už také čas, abych se vrátil do Moskvy.

„Sergej Sergejevič mluví stále o takových podivných věcech, že mu vůbec nerozumím," postěžovala si mi paní Bulajová. „Řekněte mi, prosím vás, kde žil po celá ta léta a odkud se vlastně vrátil?"

Já jsem však nepospíchal s odpovědí. Musím, a to hned, dnes nebo zítra, projít s Dumčevem ještě jednu cestu. Musím s ním projít celá desítiletí, po cestách, které obyvatelé naší země už dávno prošli. Musím ho uvést do našeho života. Musím volit správná slova, abych mu mohl všechno dobře vysvětlit. Až uvidí a pochopí všechno, co se za ta desítiletí událo, pak se může dovědět i paní Bulajová o Zemi obřích trav. Ale teď by ho všechny rozhovory a dotazy jenom zbytečně rozčilovaly.

Navečer druhého dne jsem zaklepal na dveře Dumčevovy laboratoře. Velmi mne udivilo, když jsem na Dumčevově tváři spatřil naprosto neočekávaný úsměv. Byl to úsměv poněkud ironický, dokonce trochu dětsky šibalský. Hrál mu v koutcích úst a hned zase zableskl v očích. Jako kdyby mu první seznámení s naším životem rozjasnilo tvář.

„Milý příteli," začal Dumčev. „Viděl jsem něco takového, že nemohu hned ani nalézt slova, abych to vyjádřil."

„Právě proto jsem k vám přišel, Sergeji Sergejeviči! Doufám, že vám pomohu, abyste dobře pochopil a procítil všechno, co uvidíte."

„Děkuji vám za vaši dobrou vůli, ale já nejsem žáček z gymnasia, který zůstal pozadu."

Pochopil jsem ho. Žil strašlivě dlouho bez jakéhokoli styku s lidmi, zvykl si žít v Zemi obřích trav bez nejmenší pomoci a naučil se bojovat se vším sám.

„Vy mi dobře nerozumíte, Sergeji Sergejeviči. Máte teď před sebou úplně nový život…"

„A právě proto chci do toho života vstoupit sám, bez cizí pomoci. Sám chci všechno pochopit a procítit. Je to otázka mé cti, mé hrdosti!" A Dumčev rychle začal hovořit o něčem jiném. „Podívejte se sem," ukázal na úzké dlouhé lístky papíru, rozložené do půlkruhu na velkém stole. „Začal jsem vypisovat zážitky a zkušenosti ze svého dlouhého putování v Zemi obřích trav. Chci, aby vědecký svět posoudil moje pozorování a věda ať vyvodí důsledky z mých závěrů."

A já jsem mu s velikým zápalem navrhl:

„Dovezu zápisky do Moskvy a odevzdám je v redakci časopisu ›Věda a technika‹!“

„Děkuji vám. Ze srdce vám za to děkuji!“

Do laboratoře tise vešla Naděžda Alexandrovna. Rozsvítila lampu a spustila rolety. Klidně, beze spěchu postavila na volný kraj stolu šálky s kávou a malou podlouhlou mísu s lívanci.

Dumčev pokračoval ve vypravování o Zemi obřích trav, o jejích pozoruhodných obyvatelích a jejich podivných tvarech. Vystoupí prý s takovými novými poznatky a závěry, že přimějí vědecký svět, aby kriticky prověřil celou historii techniky. A více než to: jeho závěry a zjištěné skutečnosti ukážou docela nové cesty k dalším vynálezům.

Po celý ten večer i po všechny následující nemluvil o ničem jiném než o svém pojednání, které přivede v úžas celý svět.

„A pro časopis sestavím ze zápisů prozatím jen stručný přehled konspekt.“

Slovo „konspekt“ znělo z Dumčevových úst jaksi zvlášť výrazně, jako by v něm byl ukryt nějaký hluboký smysl, kterému rozumí jenom on sám.

Jeho oči zářily radostí a oduševněním. „Děkuji! Z celého srdce vám děkuji!“

Mnohokrát to opakoval. Byl zřejmě dojat a v rozpacích. Přiznal se, že neví, jak by se mi odvděčil.

Několikrát jsem měl na jazyku otázku o složení onoho podivuhodného prášku a pilulek, které měly takový zázračný vliv na lidský vzrůst, a také bych se byl rád Dumčeva zeptal, jestli by se ty přípravky nedaly znovu vyrobit.

Cožpak se svět to tajemství vůbec nedoví?

Ale nezeptal jsem se.

Možná, že by ho má otázka rozčilila, vzpomněl by si třeba na den své svatby, kdy jej náhoda a uleknutí zmátly tak, že vynález se stal pohromou pro samého vynálezce.

Zeptám se ho na to až později, teď by to nebylo vhodné.

A Dumčev stále opakoval:

„Brzo, brzičko se už svět doví o mých objevech! Vy jste mne vrátil k lidem… Děkuji vám za to! Ale celou velikost vašeho šlechetného činu cítím teprve teď, kdy mi nabízíte svou pomoc Děkuji vám, že chcete předat lidem mé objevy ze Země obřích trav.“

Za několik dní jsem obdržel od Dumčeva dva opisy jeho přehledu. Kopie byly pečlivě přepsány velikým ostrým písmem. Zřejmě písmo paní Bulajové.

Dumčev mi znovu děkoval, že se chci podílet na jeho velikém díle. Řekl:

„Jeden exemplář přehledu je určen osobně pro vás.“

KAPITOLA 63. MOJE POZNÁMKY NA OKRAJÍCH DUMČEVOVY ZPRÁVY

V Čensku mají stinný a hustý park. Sotva zahneš z hlavní aleje, obklopí tě přítmí a ticho. Cestičky jsou zarostlé trávou a sad není oplocen. Přece však u vchodu do hlavní aleje stojí veliká světlemodrá dřevěná brána a na ní přívětivý nápis: „Vítáme vás!“

Zašel jsem do sadu, abych si mohl v klidu přečíst Dumčevův referát

Zdálo se mi příjemnější přečíst si jej v tichu stinného sadu než v dusném hotelovém pokoji.

Hned ráno jsem si přinesl z knihovny různé příručky, knihy a slovníky a honem jsem se pustil do čtení, abych se podrobněji seznámil s Dumčevovou zprávou.

Na velké zahradní lavičce se skloněným opěradlem jsem si rozložil knihy a začal jsem číst.

Zelená kobylka mi vyskočila na nohu, znovu poskočila a zmizela v trávě. Usmál jsem se svým vzpomínkám.

Kdesi blízko bylo slyšet veselé dětské hlasy:

„Přihořívá!“

„Samá voda, samá voda!“

„Už to mám!“

Pak jsem se zahloubal do Dumčevovy zprávy a už jen z daleka ke mně dolehlo:

„Vidím! Už to mám!“

Dumčevovy these začínaly dost neobvyklým způsobem: „Vědci! Vidím vás, jak čtete mou zprávu. Někteří z vás, ti dalekozrací, si nasadili brýle, jiní, ti krátkozrací, je zase sundali. A někteří si nasadili jedny a druhé mají do zásoby v kapse. Odložte své brýle a jděte k jakémukoli potoku. Najdete tam něco mnohem dokonalejšího. Chyťte si brouka vírníka. Ano, ano! Nejsem blázen, když to říkám: brouka vírníka. Tento brouk žije na hranici vzduchu a vody, to jest zároveň ve vzduchu i ve vodě. Ale světelné paprsky, které vnikají do oka brouka ve vzdušném prostředí, lámou se určitým způsobem, kdežto paprsky procházející vodou se lámou jinak, mnohem slaběji. Vírník má každé oko rozděleno na dvě poloviny. Horní polovinou se vírník dívá ve vzduchu a spodní polovinou vidí ve vodě. Ohniskové vzdálenosti obou polovin jsou rozdílné. Když vírník klouže po vodní hladině, tu vrchní polovina jeho očí pozoruje všechno, co se děje ve vzduchu, zatím co spodní polovina vidí svět pod vodou.

Zahoďte své brýle! Poučte se u vírníka! Využijte tohoto způsobu dvouohniskového vidění. Vyrobte si dvouohnisková skla!“

Udělal jsem k tomu tužkou poznámku:

„Pozdě! Pokladník, který mi vydával v Moskvě na nádraží lístek na dráhu, se na mne nějak divně podíval skrze své brýle. Zajímalo mne to a pokladník mi to vysvětlil: „Jsou to obyčejná dvouohnisková skla, která si můžete objednat v kterékoli lékárně."

Dumčevův návrh je tedy už zastaralý. „A co když," řekl jsem si a bál jsem se domyslit: „co když takhle zastaraly všecky jeho these?"

„Lidé! Při prokopávání tunelů v horách narážíte na různé druhy hornin. Poučte se u brouků, u červotočů, vyzkoumejte, jak to přijde, že slyší, kde je vrstva dřeva tenčí a kde silnější. A určitě si zjistěte, jak dovedou provrtat i nejtvrdší dřevo. Najdete nové metody ražení chodeb."

Neudržel jsem se a připsal jsem k tomu:

„Rada je to sice správná, ale také opožděná! V naučném slovníku se dočteme, že ›Teredo navalis‹, šášeň lodní, druh měkkýše, podobný červu a nesoucí na předním konci těla dvě malé zahnuté destičky, opatřené ostrými zoubky, dovede provrtat i nejtvrdší dřevo. Ale myslím, že to nebyl ani červotoč, ani tenhle měkkýš, kteří svými pohyby člověku vnukli nápad na vynález stroje k ražení tunelů!"

Dumčev píše dále:

„Architekte, nauč se stavět úsporně od včely! Každá stěna včelí buňky je využita dvojnásobně. Výhoda prostoru se šestiúhlým průřezem je v tom, že kromě úspory materiálu se dosáhne i veliké pevnosti. Při tom je váha vosku (stavebního materiálu pláství) šedesátkrát menší než váha medu uvnitř."

Dělám poznámku na okraj:

„Proč doporučovat architektově pozornosti nádrže se šestiúhlým průřezem? Fantasie architekta nemá zapotřebí této včelí nápovědi. I nejhorší architekt, dřív než začne stavět dům, musí mít představu plánu domu v hlavě. A když je to potom nutné, mění a zlepšuje svůj projekt třeba několikrát za sebou."

Včela „staví" vždycky pudově. Kdyby se buňka propíchla, med z ní bude vytékat. Ale včela bude do této děravé buňky nosit med dál a nakonec do ní odloží i vajíčko a buňku uzavře. Je to prostě pud! Přiletěla právě tolikrát, kolikrát je zapotřebí, aby se buňka naplnila.

„Váha vosku je šedesátkrát menší než váha medu." Je to sice zajímavé, ale používat vosku jako stavebního materiálu pro lidské stavby?

Trochu divný návrh!

Dumčev píše:

„Člověče, který si stavíš příbytky, nauč se chránit své domy před chladem! Samička kudlanky obaluje snesená vajíčka zvláštní tekutinou, kterou neustále vyměšuje. Tato hmota obsahuje vzdušné bublinky a chrání snesená vajíčka před přílišným horkem i před

zimou. Prostudujte tuto tekutinu!“

K tomu jsem poznamenal:

„Jde o tepelnou isolaci. Ale vždyť vzduch jako tepelný isolátor je už dávno známý. Právě nedávno využila soudobá technika této jeho vlastnosti a vyrobila zvláštní druh pěnového skla. Tento materiál předčí svými tepelně isolačními vlastnostmi dokonce i korek. Aby bylo možno takovou skelnou masu vyrobit, bylo především nezbytně nutno najít způsob, jak řídit tvoření pórovité struktury skla. Problém je v tom, aby vzduchové bublinky byly ve skle stejnoměrně rozloženy.“

Nemá přece smysl hledat právě v pěně kudlanky vzor, jak rovnoměrně rozložit jednotlivé bublinky, pomyslil jsem si.

Pokračoval jsem v četbě Dumčevova referátu se stoupajícími rozpaky a ke každému jeho návrhu jsem si psal na okraj svého exempláře zprávy poznámky. Pozdě! Pozdě! Cítil jsem v duši stále větší a větší tíhu a kladl jsem si bezděky otázku, zda celý Dumčevův život nebyl prožit nadarmo. A co s ním bude, až se o tom přesvědčí on sám?! Jakou odpověď dostane z Moskvy? Vždyť on vmetl ze Země obřích trav současné vědě vyznání k souboji. Napsal: „Vrátím-li se, obohatím svět svými objevy.“

A připadá mi za těžko číst dál… Zavírám oči.

„Samá voda!“

„Samá voda!“

„Samá voda!“

Slunce stojí vysoko, prodírá se zeleným listovím a stíny se krátí. Je poledne.

„Samá voda, samá voda!“ zaznívá z blízka a hned zase z dálky. Mám číst ještě dál? Váhám, jako bych na něco čekal.

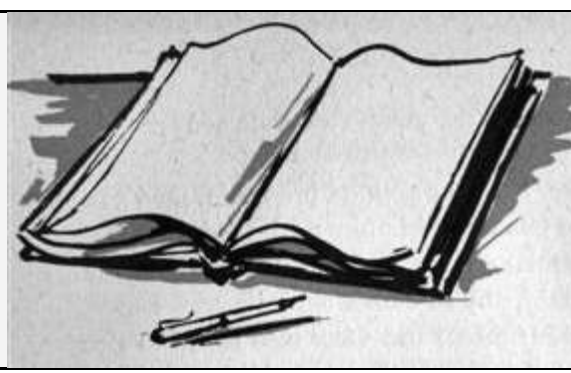

KAPITOLA 64. VŠECHNO POZDĚ

Alej je plná hluku a pestrých barev. Zvuk mladých hlasů, pestré šaty děvčat a košile chlapců. Jde jich celý zástup a já poslouchám, co si povídají.

Blíží se ke mně dva známé hlasy. Jdou asi někde cestičkou za těmito keři.

„Poslední míč jsem vzala u sítě. Až mi raketa zabřinčela.“ Slyším zvuk lámané větvičky. Šustí tráva. Hlasy se vzdalují a zase se blíží.

„Samozřejmě že dostala! Napíšu odpověď.“ Mladík se směje:

„Naďo! Studujeme na jednom ústavě, vidíme se stokrát za den — a budeme si spolu psát?“

„Jen se nesměj! Je přece jenom zajímavé psát si o tom, co neřekneš, a mluvit o tom, co nenapíšeš! A dnes…“

„Dnes si odpočiň! Zítra je semifinálové utkání. Musíš to vyhrát. Jsi přece nejlepší tenistka!“

„Však já napíšu jenom krátké psaníčko. Docela kraťoučké… mikroskopické!“

„Jenom aby to nebylo takové, jako to s tím vymyšleným podpisem ›Dumčev‹“.

Smích. Děvče se komusi posmívá.

„Slibuji, že obohatím lidstvo novými objevy!..“

Odešli.

Četl jsem dál.

Dumčev píše:

„Vodní pavouk — vodouch stříbřitý — předvádí člověku princip potápěčského zvonu. Ale jsou tu ještě jiní rádcové. Najděte si larvu pestřenky trubcovité. Poučte se od ní! Pluje celá ve vodě, z vody jí trčí jenom jakýsi ocas. Proč? Aby mohla dýchat.

Když hladina vody stoupá, ocas se prodlužuje.

Ocas této larvy tvoří dvě trubičky ›vzdušnice‹ pokryté průhlednou blánou. Trubičky se ohýbají a otáčejí nejneočekávanějším způsobem. Máme se tu čemu divit a také čemu naučit. Sestrojte podobné hadice a můžete se spustit na mořské dno!“

Moje poznámka:

„Velmi pozoruhodné a poučné! Ale zase pozdě! V knize o potápěčských sestupech do velkých hloubek, která nedávno vyšla, se dokonce skafandr srovnává s touto larvou. Při tomto srovnání používá autor přesných technických termínů. Mluví o tom, že ocas larvy vyčnívá z vody podobně jako periskop a že se skládá z vnější průhledné blány s ›hvězdicovitou vložkou4 na konci a ze dvou vzduchových trubic, kterými larva nassává vzduch.

Dále se v knize uvádí, že potápěči ve skafandrech používají téhož

technického způsobu nassávání vzduchu jako tento hmyz. Autor se také zmiňuje, že vzduchové trubice ocasu larvy se neobyčejně podobají potápěčským hadicím. Tlakem vody se nezplošťují, protože jsou opatřeny po celé délce trubičky spirálovitou pružinou, která zpevňuje válcovitý tvar trubičky a zploštění zabraňuje.“

Náhodná shoda okolností, říkám si. Vynálezce skafandru se asi sotva obracel o radu k larvě.

Dumčev byl po dlouhá desítiletí vězněm Země obřích trav a utápěl se jen a jen ve vlastních pozorováních. Ale život šel zatím kupředu. Každý vynálezce, který pracuje na svém vynálezu, všímá si objevu druhých, vyměňuje si s nimi zkušenosti a seznamuje se nepřetržitě se současným stavem vědy a techniky. A najednou přijde Dumčev a žádá:

„Člověče, uč se od hmyzu! Ano! Ano! Uč se u pavouků! Uč se u pavouků stavbě mostů, novému způsobu výroby nití!..

Pokusil jsem se pochopit tyto Dumčevovy these:

„Pavouk nás učí, jak je možno postavit most bez pilířů,“ píše Dumčev. „Takový most není drahý a je trvanlivý. Je to řetězový most.“

Podivný návrh! Vždyť řetězové mosty se už dávno staví, a bez pavoučího vzoru.

V jedné příručce jsem sice našel poznámku, kterou by bylo možno snadno považovat za žert, o tom, že kterýsi stavitel mostů si opravdu povšiml jednoho jasného podzimního dne na své procházce v zahradě pavučiny natažené přes cestičku. To ho přivedlo na myšlenku, zda by nešlo postavit most na železných řetězech.

Dumčev píše dále:

„Už v sedmnáctém století se lidé pokoušeli vyrábět z pavučiny látky. Tak se na to ovšem jít nedá. Z pavučiny šaty nevyrobíš. Ale všimněte si, jakým způsobem pavouk přede!“

Dále navrhuje Dumčev vynálezci, aby napodobil způsob předení, jaký jsem já sám mohl pozorovat, když jsem spadl do pavučiny.

Podíval jsem se do naučného slovníku a poznamenal jsem si na okraji Dumčevova přehledu: „Opožděný návrh! Už v roce 1890 zahájila provoz továrna na umělé hedvábí.“

Když jsem tuto poznámku zapisoval, zaujala mne technologie výroby umělého hedvábí. Došel jsem při tom k závěru, že srovnání pavouka, tohoto živého stroje, se strojem na viskosní vlákno je velmi zajímavé.

To jsem na okraji rukopisu také poznamenal.

Kapičky lepkavé tekutiny, kterou pavouk vylučuje z trubiček na bradavkách, tuhnou na vzduchu a mění se v pavučinovou nit.

Napodobuje opravdu vynálezce stroje na umělé hedvábí tento postup předení pavučiny? Řídký roztok viskosy se ve stroji protlačuje

tenkými kapilárními trubičkami — tryskami — a ihned tuhne na vzduchu na hedvábnou nit.

Pokusil jsem se porovnat podrobněji tyto dva způsoby a zaznamenal jsem si:

„Stroj na umělé hedvábí a pavouk.

Pavouk má pavučinovou bradavku. Před několika dny jsem ji viděl zblízka a vypadala jako ohromný výrůstek na pavoučím břichu. Z výrůstku vyčnívají krátké trubičky, kterými pavouk vytlačuje pavučinový výměšek.

Stroj na umělé hedvábí vyrábí nit tím způsobem, že roztok viskosy se vytlačuje pod tlakem třiceti až čtyřiceti atmosfér z tenounkých trubiček — trysek — o průměru 0,05 — 0,1 milimetru. Někdy se používá místo jednotlivých sdružených trubiček pouze jedné jediné trubičky většího průměru, jež je však zakončena platinovým kloboučkem s mnoha otvory (víc než padesáti).

Lepkavá látka, kterou vylučuje pavouk v podobě tenounkých nitek, se na vzduchu slepuje v jedinou silnější nit.

Roztok viskosy vytlačovaný strojem tvrdne na vzduchu v tenkou nit a namotává se na cívku (suchý způsob).

Pavouk táhne pavučinu za sebou zadním párem nožek a tím zabraňuje, aby se nepřilepila na okolní předměty.

Strojově vyrobená nit je vedena na cívku speciálním porcelánovým očkem.

Ano! Ale takový způsob výroby umělého hedvábí je už zastaralý. Od té doby bylo uskutečněno mnoho technických zlepšení. Vytlačená nit prochází nejprve zvláštní lázní, ustalovačem, kde tuhne a teprve pak se namotává. Lidský stroj dávno předstihl pavouka. A celý výrobní postup umělého hedvábí se podobá čím dále tím méně pavoučímu předeni.

Ale proč je v parku takové ticho? Hlasy kolem umlkly a vítr převrací listy v mých knihách a příručkách.

Po obloze se ženou oblaka kouřové barvy a slévají se nakonec v jediný temný mrak, který zakrývá celé nebe a nese se nízko nad zemí.

Ochladilo se a zdvihl se vítr. Musím už také odejít.

Konec Dumčevovy zprávy jsem dočetl v hotelovém pokoji. Dumčev tu dochází k velice podivným předpokladům a tvrzením:

Dějiny lidských zbraní podle něho začínají v Zemi obřích trav. Pralidé prý svými zbraněmi napodobili hmyz.

Aby to dokázal, Dumčev předpokládal, že pračlověk všechny druhy svých zbraní zhotovoval podle dvou zásad: na principu plošné zbraně, kterou je možno řezat, a na principu ostrého klínu.

Napodobením hmyzí čelisti s ozubenými okraji (princip řezající plochy) si prý vyrobil nůž, meč a šavli.

Dumčev pak popisuje boj dvou roháčů a praví: „Roháč naznačuje

člověku, jak vyrobit kopí a dýku (princip ostrého klínu). Někdy však člověk při zhotovování zbraně obě zásady kombinuje.“

„Zlatohlávek,“ říká Dumčev dále, „se včely bát nemusí. Ať na něm zkusí své žihadlo! Jeho chitinový pancíř je nezranitelný.

Člověk to viděl a pochopil a začal přemýšlet, jak by si vyrobil štít, který by ho chránil před bodnutím kopí. Zlatohlávek člověku napověděl: Udělej si takový pancíř, jako mám já.“

Dumčev líčí, jak hmyz vleče, strká a přemisťuje náklad, který je často mnohokrát těžší než on sám. Mluví dále o tom, že pavouk zvaný skákavka by dovedl skočit do dálky dvě stě sáhů, kdyby byl ovšem tak veliký jako tygr.

Myslí to Dumčev skutečně vážně, když mluví o skocích „tygřího“ pavouka? Vždyť je to v rozporu se základními zákony mechaniky. Jak mnoho zapomněl Dumčev v Zemi obřích trav!

Dále čtu o odolnosti hmyzu:

„Hmyz vydrží měsíce bez potravy, ve stavu ztrnulosti dokonce celá léta. Pavouk křižák přede svoji pavučinu sedmdesát dva metry dlouhou, aniž přijme nějakou potravu, a když se do ní žádná kořist nechytí, upřede si na jiném místě novou.“

Tyto poslední Dumčevovy these jsem už podrobně nečetl a jenom jsem zběžně prohlédl, protože mé mínění nemohly už zvrátit.

Všechny Dumčevovy rady a objevy přišly pozdě.

Referát končil oslovením stejně neobvyklým, jakým začínal:

„Vědci! Nepíšete své práce v dnešní době na papyru ani na pergamenu, nýbrž na papíře zhotoveném z dřevité masy. A proto nezapomínejte, že to byly vosy papírnice, které člověku ukázaly, že papír je možno vyrábět i ze dřeva, a ne jenom z hadrů. Od toho dne, kdy tak pronikavě zlevnil tento papír, nastal obrovský rozvoj vědeckých poznatků.“

Tak končil konspekt Dumčevova pojednání.

KAPITOLA 65. KDE SE VZALA TA RADOST

Všecko je to pravda, ale všechno přišlo pozdě!“

Tato slova jsem napsal na obálku Dumčevova rukopisu. Jak je to hořké a smutné!

Už dost! Nejvyšší čas, abych odjel! Začal jsem skládat do kufru své věci. Ano, Dumčev je jistě neohrožený cestovatel po neznámé zemi, ale co naplat — opozdil se.

Naše země starostlivě pomáhá růstu všeho nového a dobrého. Ale kdo bude moci, třebaže je to u nás, pomoci Dumčevovi? Jak? V čem? Zůstal tak hrozně pozadu!

Ano! Budu musit položit oba rukopisy na dno kufru, aby se nepomačkaly…

Už se stmívá. Doufám, že ještě nezavřeli knihovnu. Musím vrátit knihy, vždyť odjíždím. Věci si složím až potom.

Odešel jsem z hotelu a Dumčevovy rukopisy jsem nechal ležet na stole v hotelovém pokoji.

Venku poprchávalo. Na ulici nebylo živé duše. Po obloze se honily husté šedé mraky. Byl sychravý a větrný večer.

Co napíšu Dumčevovi z Moskvy?

Mám předat jeho rukopis redakci? Ale vždyť v něm žádné objevy nejsou. Ach, proč jsem tenkrát tak nedomyšleně, jen v náhlém pohnutí, strhl Dumčeva a vzbudil v něm takové naděje? Proč jsem se docela zbytečně nabídl, že předám jeho referát redakci časopisu? Dumčev mi uvěřil a domnívá se, že svými objevy ohromí svět. A zatím mu redakce rukopis asi vrátí. Možná, že mu napíší: „Srovnáváte zajímavým způsobem různé formy instinktu ve světě hmyzu s technikou vytvořenou lidským rozumem. Ale spíš než ›objevovat to, co už dávno bylo objeveno‹, měl byste o tom napsat zajímavou knížku pro děti.“

Vzpomněl jsem si na povídku jednoho spisovatele o starci s velikou šedivou hlavou a s tváří pergamenové barvy. Tento stařeček po celé desítky let chodil po zapadlém městečku a snažil se kdekoho přesvědčit, že vynalezl jakýsi docela nový způsob počítání. Ale nikdo ho nechtěl poslouchat. Až jednou přijel do toho městečka jakýsi student matematiky a tomu se dostaly stařečkovy zápisy do rukou. Brzy poznal, že stařeček „objevil“ dávno objevené logaritmické tabulky.

Když se stařeček po dlouhých výkladech přesvědčil, že student má pravdu, poděkoval mu a odešel domů. Ještě týž den ho našli mrtvého. Tak skončila starcova historie.

Už se docela setmělo. Odevzdal jsem knihy a vyšel jsem z knihovny ven. Na obloze visely nízké mraky. Jak osamělá se mi zdála světla pouličních svítilen!

Sestupoval jsem s vysokých kluzkých a mokrých schodů před knihovnou a bylo mi opravdu těžko na duši.

Teprve později jsem se dověděl od paní Bulajové, že zrovna v tu chvíli spěchal ke mně do hotelu rozradostněný a šťastný Dumčev.

Od knihovny do hotelu je to všeho všudy přes dvě ulice a jednu příčnou. Bohužel jsme se minuli.

Dumčev mne v hotelu nezastihl. A tu se přihodilo něco, co jsem neočekával a nepředpokládal.

Bulajová mi později vypravovala, co všechno se s Dumčevem toho dne událo.

Asi tři hodiny před večeří odešel Dumčev jako vždy v doprovodu Naděždy Alexandrovny ze svého domu a zastavil se najednou u jedné budovy. Byla to škola. Přijelo sem nákladní auto, celé zelené, ozdobené zelenými větvičkami. S veselým křikem a smíchem vyběhly na schodiště děti.

„Už jsou tu! Už pro nás přijeli! Jedeme do tábora!“

Když mi to paní Bulajová vyprávěla, bylo vidět, že se jí to zdá úplně nepochopitelné.

Proč se Sergej Sergejevič zastavil? Dívá se, dívá a nemůže se vynadívat. Jako by ještě jakživ neviděl pionýry, kteří odjíždějí do tábora.

(Tu je třeba vysvětlit, že Naděžda Alexandrovna Bulajová ještě nevěděla, odkud Sergej Sergejevič přišel. Nechtěla ho znepokojovat vyptáváním. Ani já jsem se doposud nedostal k tomu, abych jí o tom pověděl, a také jsem opravdu nevěděl jak.)

Sergej Sergejevič viděl, jak jedna vysoká světlovlasá dívka sestoupila se schodů a zavolala:

„Pozor! K vlajce hled!“

A když kolem ztichlých dětí, které se rychle seřadily a za zvuku dvou polnic a bubínku zvedly pravice nad čela k pozdravu, nesli vlajku, třepotavou rudou vlajku se zlatými písmeny, bylo na Dumčevově tváři vidět hrdost a nadšení.

Hleděl dětem do očí jako očarován, do šedých, modrých, hnědých a černých očí, jasných, smělých a rozzářených, když provázely upřeně svou pionýrskou vlajku.

Potom vlajku naložili na auto a v té chvíli se všechno promíchalo, všude šumot, hluk a smích. Děti se začaly mezi sebou předhánět, škrábaly se se všech stran na auto, jak se dalo. Řidič vyskočil z kabiny a pomáhal menším dětem nahoru. Ale jedna dívenka, docela maličké děvčátko, vykřikla:

„Já sama! Já sama!“

Hbitě, jistě a obratně vyskočila na kolo, přehoupla se přes okraj — ve vzduchu se jenom mihly dva malé copánky a modrá skládaná sukénka — a už seděla na lavičce vedle trubače a hrdě se rozhlížela po ostatních dětech.

Teď se už Sergej Sergejevič neudržel, zasmál se také a zamával dětem rukou.

Auto zahoukalo a děti se daly do zpěvu. Vůz zmizel za zatáčkou.

Pak šel Dumčev domů. Celou cestu mlčel. Nevedl dokonce tentokrát ani samomluvu, třebaže byl rozrušen a dojat.

Bez jediného slova odešel do laboratoře a zavřel se tam.

Potom náhle sestoupil se své věžičky dolů a řekl Naděžde Alexandrovně:

„Musím se přiznat: to hlavní, to nejdůležitější nemohu pochopit.“

Byl velice rozrušen. Zabořil se do křesla a zamyslil se. A tu se ho Naděžda Alexandrovna se sousedkou Avdoťjí Vasiljevnou začaly opatrně vyptávat, čemu že vlastně nemůže porozumět.

„Viděl jsem, jak se staví dům, jak stavba rychle roste a neviděl jsem skoro žádné lidi. Nedivil jsem se. Pak jsem uviděl místo kočárů a koňských povozů skoro samá auta. Také jsem pochopil a nedivil jsem se. Ale tohle… Řekněte mi, kde se vzaly ty písně? A ta radost! Nejen děti, i dospělí — celý boží den, od rána do večera.“

„Co je na tom tak divného? Co na tom nemůžete pochopit. Sergeji Sergejeviči?“ zeptala se Avdoťja Vasiljevna a spráskla ruce.

V poslední době se už přestala bát Naděždy Alexandrovny a pečovala o Dumčeva a starala se jak jen mohla o jeho pohodlí.

„Co je na tom tak divného, Sergeji Sergejeviči?“ opakovala, „vždyť máme přece sovětskou vládu!“

A teprve teď Naděžda Alexandrovna pochopila, že Sergej Sergejevič strávil dlouhá léta v nějaké neznámé zemi, aniž přišel s někým do styku, asi tak jako Robinson. Ale kde? Chtěla se ho na to zeptat, rozmyslila si to však, protože ho nechtěla znepokojovat a rozčilovat.

Bude asi musit s Dumčevem dlouho hovořit a trpělivě vysvětlovat, než se jí podaří pomoci mu, aby pochopil nový život.

Začala tedy od pionýrů, které toho dne viděl, a přešla ke všemu tomu, co se událo v naší zemi za jeho dlouhé nepřítomnosti.

Paní Bulajová vyprávěla a Dumčevova tvář se rozjasňovala neočekávaným, zvláštním úsměvem, vyjadřujícím hlubokou vnitřní radost; a ten úsměv jí připomněl dávno minulé letní odpoledne.

Jak pevně se vrylo ono letní odpoledne do její paměti!

Seděli tehdy u okna a dívali se na širokou cestu v stepi. Nehybný vzduch sálal horkem. Všechno živé se skrylo, ztichlo a zmlklo. Z městečka nebylo slyšet ani hlásku. I step jako by ztrnula pod žhoucím sluncem. Takové ticho bývá v stepi, když trvá delší dobu horké a

suché počasí.

Tu začal Dumčev čemusi naslouchat a na tváři se mu tenkrát objevil právě takový úsměv jako teď. Naděžda Alexandrovna se Dumčeva potichu zeptala, čemu se usmívá.

Odpověděl:

„Slyším vyzvánět na poplach… Tomu se usmívám.“

Pomyslila si tenkrát: Žertuje! Kolem dokola není slyšet ani hlásku. O jakém poplachu to Sergej Sergejevič vlastně mluví a proč se usmívá?

Tu pravil — a ona si jeho slova navždy vryla do své paměti: „Celé dny a noci čekám a čekám, až lid udeří na poplach a svrhne cary, a teď jsem si to v tom tichu jasně představil. A slyším, jak se s každým přicházejícím dnem to vyzvánění blíží… A slyším píseň, veselou píseň osvobozeného národa. Chcete-li, zahraju vám ji na houslích!“

To všechno si teď paní Bulajová připomněla.

Dumčev se usmíval zrovna tak jako tenkrát. Výraz jeho tváře byl čím dál jasnější a vlídnější; rozradostněně šeptal: „Je to možné? Je to vůbec možné?“

A když se paní Bulajová rozhovořila o letech války, Dumčevovy rty se zachvěly a brada se mu zatřásla. Paní Bulajová mu vypravovala o vítězství, o obnově země, o nové výstavbě jejich města Čenska.

„Já vím. Sám jsem to viděl. Zpívají. A všemu už teď rozumím! Vím, rozumím!“

Jeho slova zazněla tak upřímně, vášnivě a horoucně, jako by byl znovu nalezl a poznal cosi velmi známého, blízkého a rodného, jako by spatřil to, s čím se už dávno ve svých představách sžil a čím se v myšlenkách odjakživa obíral.

To zvolání „Vím, rozumím!“ zaznělo tak samozřejmě, že si Naděžda Alexandrovna bezděky pomyslila, zda to nebyl jenom žert, když Sergej Sergejevič říkal, že žil po mnoho a mnoho let v jakési neobydlené zemi.

Dumčev vyskočil z křesla a pln radosti pospíchal ke mně do hotelu. Minuli jsme se však.

Byl jsem v té době zrovna na cestě z knihovny do hotelu. Budu si musit připravit kufr a konečně už jednou odjet.

„Nesmím zapomenout přerovnat věci v kufru, rukopisy, obě kopie musí přijít až na dno,“ připomněl jsem si, když jsem byl už nedaleko od hotelu.

Pršelo čím dál hustěji a silněji. Z moře se zvedla mlha.

Přišel jsem do hotelu a chci si vzít ze skříňky klíč ke svému pokoji, ale klíč tam nebyl.

Otevřel jsem dveře od pokoje a zůstal jsem stát jako zkamenělý.

Lampa jasně svítila. Všude ticho. Ale kde je Dumčevův rukopis?

Stůl byl prázdný. — Rukopis zmizel z pokoje, jako by se do země

propadl.

KAPITOLA 66. VÁŠNIVÁ ČTENÁŘKA

„Soudružko! Kdo byl v mém pokoji?“ ptám se vrátné.

„V jakém pokoji?“

Děvče pokračovalo ve čtení:

„›Ach milovaná!‹ zvolal vikomt, ›zastav se na okamžik!‹ Avšak vévodkyně zašeptala: ›Nešťastníče, zapomeň na mne navždy!‹…“

„Soudružko!“

„Hned, hned, jenom co to dočtu: ›Nikdy!‹ pravil zasmušile vikomt. ›Zřídlo zapomenutí vyschlo! Nedostává se mi sil, abych zapomněl‹…“

Položil jsem na knihu ruku a zakryl jsem stránku.

„Ach, to jste vy!“ zvedla konečně oči a podívala se na mne. „Kdybyste vy věděl, jaký je to báječný román!“

„Ptám se, kdo byl v mém pokoji!“

„Kdo? Dala jsem klíč od čísla sedm tomu občanu z Moskvy, Něstorovovi, který pořád odjížděl, odjížděl a pak nakonec neodjel. Potom zase přišel a říkal ›odjíždím‹ a zase se vrátil.“

„Mluvíte o mně?! Šel jsem do knihovny a klíč jsem vám odevzdal. Právě jsem se vrátil a vidím, že klíč trčí ve dveřích. Komu jste dala klíč a kdo vám jej nevrátil?“

„Aha, tak to jste tedy byl vy!.. Vévodkyně zvedla své nádherné

modré oči: ›Vikomte! Ve zvuku vašich osudných slov…‹

„Tak vy tedy nevíte, kdo byl v mém pokoji?“

„Odpusťte! Už si vzpomínám! Přišel za vámi takový úctyhodný člověk, tomu jsem klíč dala! Nemohla jsem ho přece nechat čekat na chodbě. Byl úžasně zdvořilý. Ten by nikdy nic špatného neprovedl.“

Vrátil jsem se do pokoje a našel jsem tam lístek:

„Milý příteli!

Nemáte ponětí, s jakou radostí jsem k vám šel, ba spíše běžel! A tu vidím před sebou Vaše poznámky na okrajích mého referátu. V prvním okamžiku bych si byl málem zoufal, ale vzpamatoval jsem se. Vy pravíte, že jsem se vším přišel pozdě. Ale já říkám: ne, není pozdě! Věřte mi, Vy se mýlíte: Země obřích trav chová nesčíslná tajemství! Věda a technika může odtamtud získat ještě velmi mnoho nových poznatků.

A já je budu od obyvatel této země přebírat. Budu je získávat pro lidi, ve prospěch vědy své země.

Ach, mladý muži, Vy a Vaše pokolení ani nevíte, jak těžkou, nesnesitelnou dobu jsme prožívali, když jsem já byl mlád! Jak jsem se tenkrát cítil osamělý!

A potom ta dlouhá léta, prožitá v Zemi obřích trav!

Už mi mnoho života nezbývá. Jsem stařec. Bojím se jenom jedné věci: abych zase neobjevoval něco, co lidé už dávno znají. Ale ať už tomu je jak chce, dám se znovu do práce. Jenom aby to nebylo nadarmo. A já jsem už stařec!

Je mi teď velmi těžko a chci zůstat sám. Nebude to na dlouho. Samota mi vrátí rovnováhu. Hned tak brzy se ovšem neuvidíme. Ostatně, Vám také nadešel čas k odjezdu. Buďte zdráv!

Abyste věděl, přes to přese všechno jsem si Vás zamiloval.

Váš Sergej Dumčev.

P. S. A přece jen obohatím lidstvo novými objevy! Neprozkoumal jsem Zemi obřích trav nadarmo!“

Pospíchal jsem k Dumčevovi, téměř jsem běžel. Ale laboratoř byla prázdná a v kamnech dohoříval oheň. U kamen se válel ohořelý lístek. To bylo zřejmě vše, co zůstalo z Dumčevova konspektu. Naděžda Alexandrovna pracovala dole ve své ordinaci.

„Sergej Sergejevič si vzal můj deštník a někam rychle odešel. Myslila jsem, že šel zase k vám, když vás po prvé nezastihl doma. Kde je? Kde jen může být? Taková mlha. A ještě k tomu prší!“

KAPITOLA 67. SETKÁNÍ V MLZE

Toho večera padla na moře mlha a noc byla neobyčejně temná. A všude vlhko a zima. až záblo. V husté šedivé síti deště se ztrácela cesta k osadě vědeckých pracovníků.

Proč jsem se vydal hledat Dumčeva právě sem? Sám nevím. Snad proto, že jsem se s Dumčevem touto cestou vracel do města.

Dumčev chce zůstat sám. Budiž. Ale starý člověk, který se ani nevyzná v nových ulicích tohoto města a nezná cesty, které k němu vedou — sám v takové mlze a lijáku?

Byl jsem rozčilený a zoufalý, že jsem to s Dumčevovým rukopisem takhle vyvedl, ale pořád jsem doufal, že ho někde tady na cestě v mlze najdu. Běžím, hledám, rozhlížím se a křičím:

„Dumčeve! Dumčeve!“

Plášť a šaty mi úplně promokly a v provlhlých botách se šlo prachšpatně. Za límec mi tekly stružky vody. Ale hledal jsem přesto pořád dál. „Dumčeve! Dumčeve!“

„Hej! Kdo je tu?“

Selský vůz! Div na mne v mlze nenajel. Ve voze seděli tři muži. Dověděl jsem se, že je to Kolja Sencov, student zemědělské technické školy, se dvěma ošetřovateli.

„Neviděli jste po cestě staršího člověka?“

Na to mi Kolja vypravoval:

„Jsou to asi dvě hodiny, co bych byl v téhle mlze málem přejel člověka, tak jako teď vás. Šipka, můj kůň, zůstala okamžitě stát. Člověk uhnul stranou. Vytáhl jsem baterku a posvítil jsem si na něho: byl to starý muž menší postavy a měl veliký deštník. Vypadal jako profesor chemie v ústavu. Jenomže ten nosí brýle.

Povídal jsem mu:

›Občane, nasedněte si! Svezu vás!‹

Sedl si a jeli jsme krokem. Nejeli jsme dlouho, když ten občan chtěl už zase slézt z vozu. Pomohl jsem mu. Když byl dole, ohlédl se a řekl: ›Děkuji vám, mladíku, už jsem dojel.‹

Kam vlastně dojel? říkám si. To mi nejde do hlavy. Tady přece žádný dům není. A ten déšť a mlha, že není na krok vidět. Zastavil jsem koně. Vidím, že zabočil stranou, pak se zas vrátil a jde, či spíš se vleče po cestě dál. Jedu vedle něho, ale on si mne nevšímal. Rozmlouvá hlasitě sám se sebou a pak znovu odbočí kamsi z cesty. Čekám a dívám se. A zase se vrací na cestu.

Myslím si: Jak tomu všemu mám rozumět? Co tam vlastně za tou

cestou v takové tmě a dešti hledá?

Říkám mu znovu: ›Občane! Mohl bych vás ještě svézt!‹

Nasedl a zase jsme jeli společně.

›Za hodinu budeme v osadě,‹ povídám mu, ›ohřejete se tam.‹

›Tam já nejdu. Za chvíli zase slezu. Hledám besídku.‹

Cože, v tomhle dešti hledá besídku? pomyslil jsem si a chtěl jsem se zasmát, ale zdržel jsem se.

›Teď už rozumím! Tak vy hledáte tu besídku, co je za hlavní silnicí?‹

›Ovšem. Musí tu být někde docela blízko!‹

Mluví se mnou a dívá se při tom do mlhy. Pochopil jsem. Vezu pravděpodobně nemocného člověka. Asi nějaký profesor. Přikryl jsem mu ramena vozovou plachtou a jeli jsme dál. Profesor dlouho mlčel.

Potom začal zase mluvit, ale mluvil sám k sobě o jakýchsi podivných zvířatech v nějaké neznámé zemi. Pak se opět odmlčel.

Když začalo pršet hustěji, seskočil jsem s vozu a vytáhl jsem zpod sedadla otýpku sena. Přikryl jsem mu tím senem nohy a navrch jsem položil pytel a pak jsem mu ještě urovnal plachtu na ramenou.

›Děkuji vám, mladý muži! Rodiče vás dobře vychovali.‹

›Nemám rodiče, zemřeli, když jsem byl ještě maličký.‹

›A kdo vás tedy vychoval?‹

›Dětský domov, potom průmyslová škola a teď studuji na technice.‹

›Dětský domov… technika… Co je to? Ach ano… rozumím…‹

›Musím přidat,‹ pomyslil jsem si, ›je to s ním hodně špatné.‹

Bylo už tma jako v pytli a mlha před námi stála jako stěna. Pršelo čím dál tím víc.

Musím jet rychleji! Seskočil jsem s vozu, utáhl jsem koni popruh na hřbetě a prohlédl jsem podpěnku a opraťˇ, abych mohl jet dál bez zdržení. Když jsem se pak vrátil k vozu a chtěl toho nemocného lépe přikrýt plachtou, vidím, že je pryč!

A tu jsem si na místě sám sobě dal rozkaz: ›Kdyby tě to, Sencove, mělo stát třeba krk, musíš ho najít a dopravit do nemocnice!‹ Šipka uháněla tryskem, náhradní součástky pro traktor, které jsem vezl na voze, řinčely až hrůza. Jel jsem přímo do nemocnice. Náhradní součástky jsem shodil na dvoře, na vůz nasedli tihle dva muži a hurá zpátky!

Hledáme toho profesora. Všechno kolem dokola jsme už prošťárali. Budeme ale musit ještě prohlédnout les,“ zakončil svoje vypravování Kolja Sencov.

Mlha se sice trochu rozptýlila, ale déšť ustával jen chvílemi a hned zase lilo jako z konve.

Jen abychom Dumčeva našli co nejdřív!

Poslal jsem Kolju s ošetřovateli na kraj lesa k známým lomům a

řekl jsem jim, aby tam na mne počkali. Vůz nechali stát pod kopcem. Sám jsem běžel se svítilnou v ruce k lesu.

Ale Dumčev přece říkal Sencovovi, že hledá besídku. Ano, tady někde ta besídka bude. Převlékali jsme se v ní. A pěnkavka nám k tomu zpívala své či — ri — ri — ri.

Možná, že si tehdy Dumčev ve spěchu ani nepovšiml, že ta besídka má děravou střechu a že i lavičky jsou tam polámané. V takové besídce přece nemůže hledat útulek pro samotářské rozjímání!

Tady je kaštanová alej. V té tmě vypadá nekonečně dlouhá.

A co když Dumčev někde zabloudil, co když někde z únavy usnul nebo upadl?

Tady je akát. Zakrývá vchod do besídky. Rozhrnul jsem větve, zasypaly mne hustou sprškou a svítilna ozářila zřícená vrátka na zemi, poloshnilé nohy stolu a laviček a visící hnízdo vos… Není tu nikdo… Rychle k lomům! Možná, že je tam!

Kolem je ticho jako v hrobě. Je slyšet jenom kapky deště, jak dopadají na děravou střechu besídky. Ale co je to? Nezdálo se mi to jenom? Jako bych zaslechl povzdech.

Ohlédl jsem se. Světlo lucerny padlo na sloup vedle akátu. A najednou vidím… za sloupem stojí Dumčev!

„Sergeji Sergejeviči!“

Dumčev vyhlédl za sloupem a ihned se odvrátil. Vrhl jsem se k němu: „Sergeji Sergejeviči!“

Vzal jsem ho za ruku. Byla promrzlá, chladná, ledová. Celý se třásl. Jistě prudké nachlazení! Dumčev se na mne vůbec nedíval. Zavolal jsem Kolju Sencova a ošetřovatele. Ve chvilce byli u nás. Jeden ošetřovatel vytáhl rychle zpod pláště vatovanou kazajku a navlékl ji Dumčevovi. Druhý mu přehodil přes ramena svůj nepromokavý plášť. Dumčev se všemu mlčky podvolil. Kolja ho vzal pod paží a vydali jsme se na cestu. Ošetřovatelé osvětlovali cestu lucernou. Světlo lucerny padalo chvílemi na Dumčeva a tu bylo vidět jeho unavenou a bledou tvář. Pohled měl upřen kamsi do dálky, mimo nás. Mlčky jsme došli na cestu, kde byl uvázán kůň.

„Do nemocnice?“ otázal se Kolja Sencov.

„Ne, Sergeji Sergejevičovi bude lépe doma, v městě.“

Vůz se dal do pohybu. Byla tma jako v pytli. V korunách stromů podél cesty šuměl mírný deštík. Všichni jsme mlčeli. Vůz klidně a zvolna ujížděl po silnici k městu.

KAPITOLA 68. NÁMĚSTÍ KVĚTŮ

Moskva hlučí poledním ruchem. Auta ujíždějí nepřetržitým proudem kolem stanice metra „Palác Sovětů“ vzhůru k Arbatu. Vzduch je plný houkání automobilů a zvonění tramvají. Všechny ty zvuky trvají jen vteřinu, hned zas zaniknou, ale v témž okamžiku už zas nepřetržíte vznikají nové, jako by honem chtěly dohonit ty předcházející, přidávají se k všeobecnému hluku a zároveň se v něm rozplývají.

Moskva hlučí. Auta uhánějí k Arbatu. Na stanici podzemní dráhy „Palác Sovětů“ je spousta lidí. Z metra vybíhají studenti a studentky. Pospíchají do ústavu na Metrostrojevské ulici nebo k tramvajím.

A naproti nim kráčejí jiní lidé, někteří pomalu a vážně, někteří svižně a rychle; sestupují do metra a za několik minut už budou stát za pulty v obchodech na Petrovce, nebo na druhé směně u svého stroje, nebo zasednou za stůl někde v Sokolnikách či na Krasnoselské ulici.

Tisíce a tisíce kroků! A to všechno se slévá v jeden jediný mnohohlasý tep hlavního města.

Už dva dny jsem zase v Moskvě. Hned, jak jsem přišel od vlaku, začala práce, starosti, návštěvy, telefony — a všechno jako by splývalo s tím ostatním hlukem a šumem. Ten shon mne vzdálil od věcí, které mne ještě před několika dny tak zaměstnávaly.

Jak už to je dávno! Stalo se to vůbec někdy?

Selský vůz v mlze… Kolja Sencov a ošetřovatelé… deštěm ztmavlý lesklý asfalt na silnici… napůl rozbořená besídka a v ní Dumčev, sám, v dešti. A zase vůz rachotící po silnici… Té noci jsme Dumčeva odevzdali do péče Naděždě Alexandrovně. Druhý den ráno jsem se od ní dověděl, že se Sergej Sergejevič jenom lehce nachladil. Žádal pouze o jedno: aby k němu do laboratoře nikoho nepouštěla.

Hned nato jsem se rozloučil s paní Bulajovou, která si poznamenala moji moskevskou adresu.

Zašel jsem ještě k Tarasevičovi, ale ten se ještě nevrátil z krajské konference. Nechal jsem tam svoji adresu a ještě téhož večera jsem nasedl do vlaku na Moskvu.

U toho metra je veselo, rušno, všude plno jasných barev! V půlkruhu tu stojí prodavači květin.

Pod horkým srpnovým sluncem planou v nízkých hliněných džbánech ohnivě červené řeřichy. Na stáncích jsou na tyčky přivázány kytice květin, celé v zeleném kapradí. Z každé kytice vyhlížejí jiřiny a pyšní se svými šarlatovými, malinovými a oranžovými barvami. Bělavé kuličky konvalinek se marně pokoušejí schovat se nenápadně v kyticích. Jsou však dobře vidět a dodávají kyticím zvláštní skromný

půvab.

Srpnové květiny, teď hýříte jasnými, sytými a pestrými barvami! Brzo však přijde podzim. Nastanou deště, žloutnutí, uvadání…

A zrovna zde, v tuto chvíli na tomto nástupišti, u těchto košů s květinami, jsem si najednou vzpomněl na živý oheň jiných barev, jež se mění a žijí jako hudba, stále novým a novým životem.

Země obřích trav! Stojím a čekám. Už, už se otevrou vrata ohrady, zhotovené z krovek krásce mědáka. A přede mnou — ne, to není plot, ale gigantická divadelní opona v plameni a třpytu nevídaných barev.

Jaké tajemství se vlastně skrývá v síle, v jasu, fantastičnosti a rozmanitosti těch barev?

Proč Dumčev říkal, že tyto barvy jsou věčné a že nikdy nevyblednou? Nikdy! Bylo to opravdu podivínství nebo blouznění? Co když… co když se v tom ukrývá jen nějaký objev? Je to docela možné. Snad, kdo ví? Kdo by to mohl vysvětlit? Koho se mám zeptat?

Snad bych se měl obrátit na Kalganova. Je to fysik. Problémy světla a barev, to je přece jeho obor. Často jsem o něm četl v novinách.

Ano, zajdu do ústavu ke Kalganovovi ještě dnes, zbude-li mi jen trochu času. Po zkoušce. Snad to stačím.

Vzpomněl jsem si znovu na Dumčevova slova: „Ach, ta mrtvá zeleň louky, namalovaná na překližce nebo na lepence, kdy hudba zvučí živoucí přírodou jara“, když jsem seděl při zkoušce za režisérským stolkem v tmavém hledišti pod žárovkou s temným stínidlem, v přísném tichu, porušovaném jen replikami herců na jevišti, a díval jsem se, jak osvětlovači manipulují s reflektory a osvětlují dekorace.

Zkouška skončila ve čtyři odpoledne. Tak to tedy ještě stačím. Ano, za chvilku budu u Kalganova!

KAPITOLA 69. V UČENCOVĚ PRACOVNĚ

Ruch na moskevských ulicích byl ještě v plném proudu a já už seděl v pracovně fysika Dmitrije Dmitrijeviče Kalganova. Požádal mne, abych počkal, až skončí poradu se svými spolupracovníky. Nerozuměl jsem jejich rozhovoru, týkal se jakéhosi složitého fysikálního problému.

Fysikova tvář mi čímsi připomínala znamenitý portrét Jermolova, neohroženého hrdiny z bojů s Napoleonem.

Fysik Kalganov není ovšem voják, nýbrž vědec, a nežije v devatenáctém století, ale v dnešní době. Voják není! Ale jeho zřetelná a určitá gesta, jeho pohyby bez nejmenšího náznaku chvatu nebo nejistoty mají v sobě cosi vojenského. Hrdé, skoro lví držení hlavy. Rysy jeho obličeje jsou masivní, ostře řezané, téměř mohutné. A jeho hlas přímo duní.

Byl to přece on, fysik Kalganov, který naráz postřehl význam radiolokace a začal drtit s našimi dělostřelci fašistické letce!

S našimi zákopníky vybudoval na Ladožském jezeře „cestu života“. Vědec — voják!

Hleděl jsem na něho a v duchu jsem si říkal: ano, takový člověk, ten si umí poradit ve spleti vědeckých problémů, projektů, záměrů a návrhů — a jistě i ve svém vlastním pracovním prostředí si počíná jako dobrý hospodář.

„Chcete-li, věřte, a nechcete-li, nevěřte a myslete si, že všechno, co vám říkám, je fantastická povídka…“ tak jsem začal svoje vypravování o Dumčevovi, když mne Kalganov usadil do křesla vedle sebe.

Z počátku mne poslouchal s jakousi sveřepou shovívavostí. Ale když jsem začal vypravovat o jarmarku, na kterém před dávnými lety předvedl Dumčev svůj první let a podnikavý kupec za podívanou na smrtelně nebezpečnou produkci vybíral po pětníku, Kalganovovy oči zablýskly, prudce se ode mne odvrátil a začal cosi pozorovat ve večerním soumraku za oknem. Pak náhle udeřil pěstí do stolu:

„Proklatá doba!“ zvolal. „Tolik zničených a zdeptaných lidských talentů! Ta doba vyhnala Ciolkovského s jeho výpočty na půdu a Mičurina ponížila na pachtýře. A takoví jako Dumčev byli ovšem jenom pro smích, až se z nich stali podivíni…“

Kalganov se odmlčel.

Pokračoval jsem ve svém vyprávění.

Když jsem začal mluvit o tom, jak Dumčev, kterého jsem našel v Zemi obřích trav, tvrdošíjně navrhoval, aby se lidé učili technice od

hmyzu, vstal Kalganov netrpělivě z křesla.

„Tak, tak!“ opakoval.

„Divíte se tomu?“ otázal jsem se ho.

„Ne, jenom ho lituji. Čemu se divit? Osamocený člověk, který žije mimo lidskou společnost, mimo kolektiv, si nakonec usmyslí napodobovat přírodu. Takový napodobovatel si potom začne pro sebe stavět potápěčský zvon z pavučiny. Z pavučiny! Přesně jako vodní pavouk. Na co já potřebuju loděnice, řekne si takový samotář, já si vyrobím lodě sám, bez továrny, a sám si je také spustím na moře. Ať plují! Tomu říkáme napodobovat přírodu!“

Musím si pospíšit, abych se Kalganova zeptal na to nejhlavnější, řekl jsem si. A vypravoval jsem mu, jak mne Dumčev v Zemi obřích trav přivedl ke svému domu a já jsem zůstal v úžasu stát nad barvami jeho ohrady, která byla sestavena a složena z křídel obyčejných motýlů.

Ta ohrada hrála a hořela neobyčejně jasnými a krásnými barvami a Dumčev říkal, že je to uděláno z průhledných motýlích křídel.

„Řekněte mi, jak mám Dumčevovi rozumět? Vždyť to, co je průhledné a čiré, je přece bezbarvé. Jaképak potom barvy? Jak tomu rozumět? To je přece nesmysl!“

„Ne, to není nesmysl, ale správný poznatek,“ řekl klidně Kalganov. „Cože, správný poznatek? Dumčev se tedy nemýlil. Ale jak muže mít něco průzračného a bezbarvého barvu?“

„Abyste pochopil, proč průhledná a bezbarvá křídla motýlů hrají jasnými barvami, začnu od toho nejzákladnějšího. Od toho, co to vůbec je světlo a barva.

Každé těleso vysílá do prostoru energii v podobě elektromagnetických vln, jejichž délka je proměnlivá a závisí na teplotě tělesa: od desítek mikronů do milióntin mikronu.

Podle počtu kmitů za vteřinu rozeznáváme vlny elektrické, infračervené, světelné, ultrafialové a roentgenové. Naše oko vnímá pouze světelné vlny. Newton dokázal, že bílé světlo, jak je vidíme, je souhrn barevných paprsků.

Budete asi vědět, jak byl rozložen světelný paprsek.

Newton postavil na stůl skleněný hranol. Sluneční paprsek, který dopadl na hranol, se při průchodu hranolem rozložil na sedm duhových barev: červenou, oranžovou, žlutou, zelenou, světlemodrou, tmavomodrou a fialovou. Mezi těmito sedmi barvami není ostrých hranic, jedna přechází pozvolna do druhé. Tak na příklad mezi žlutou a zelenou barvou rozeznáváme ještě barvu listové zeleně, mezi zelenou a světlemodrou částí spektra barvu mořské vody.

Různému počtu kmitů světelných vln odpovídají určité barevné tóny.

Jak známo, předměty nemají vlastní barvy. Mají pouze schopnost

odrážet, lámat anebo pohlcovat světelné paprsky.

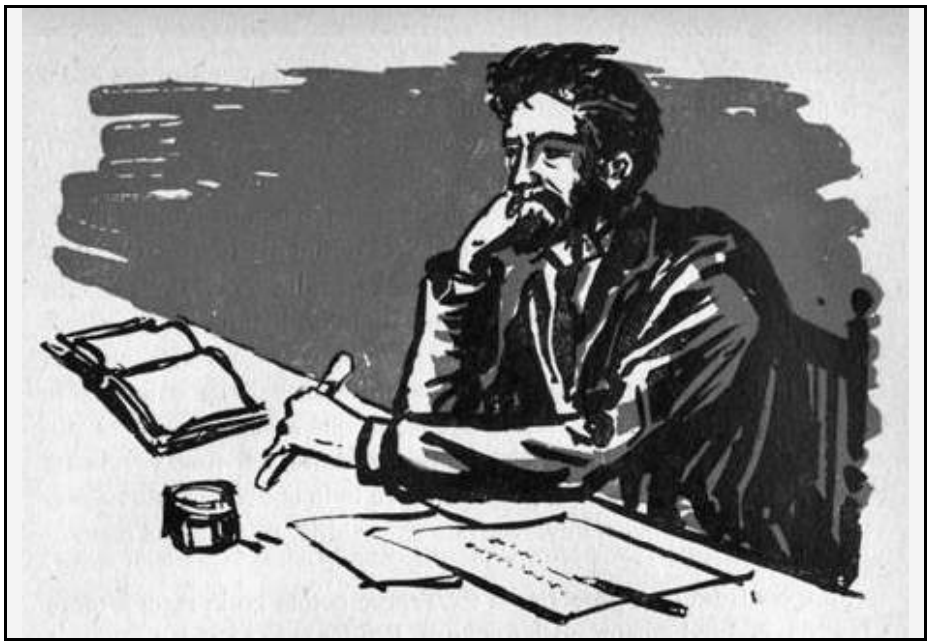

Co to tedy vlastně znamená, když řekneme, že nějaký předmět je černý?

Znamená to, že pohltil všechny světelné paprsky, které na něj dopadly, a že jeho povrch žádné paprsky neodrazil.

Co je to na příklad modrá barva? Povrch předmětu pohltil všechny barvy spektra kromě modrých, které odrazil. Proto se nám předmět jeví jako modrý.

Tak vysvětluje fysika podstatu světla a barev.

Tenounké, průzračné a zcela neviditelné šupinky, které pokrývají křídla motýlů, to je doslova soustava průhledných destiček, z nichž každá propouští světlo jistým způsobem. Tloušťka šupinek je různá a leží v hranicích světelných vln různé délky. Každá z těchto šupinek dostane tu barvu, jejíž vlna odpovídá tloušťce šupinky.

Jako příklad, který jasně ukazuje, jak se barva mění podle měnící se tloušťky blány, nám poslouží nejlépe mýdlová bublina. Děti bývají okouzleny měňavou hrou barev na mýdlové bublině. Neustálá proměna barev se snad zdá v tomto případě náhodná. Ale v takovém střídání barev je naopak přísná zákonitost. Ze začátku, když se mýdlová bublina začíná teprve nafukovat a má blánu ještě poměrně tlustou — je červená. V tom okamžiku odpovídá tloušťka blány nejdelší světelné vlně, vlně červené. Potom postupně, jak se mýdlová bublina dále nadouvá a zvětšuje a její blána zároveň ztenčuje,

následují v pořadí za sebou ostatní barvy.

Ale všichni motýli tak zbarveni nejsou. Některé druhy mají barvivo pigmentové, které časem vybledá. U jiných druhů jsou zase oba způsoby kombinovány: pigmentové zabarvení jim na křídlech doplňuje barevná hra průhledných šupinek.

Dumčev si vybral taková motýlí křídla, na kterých dovede vykouzlit nádherné zbarvení jen pouhý světelný paprsek. Upozornil vás na toho motýla, v jehož křídlech není pigment, barvivo v podobě maličkých zrníček. Křídla sama o sobě jsou průhledná, čirá.“

„Tak je to tedy!“ vykřikl jsem radostně. „Teď to chápu i já, vidím sám, že Dumčevův postřeh byl správný. Ale z toho vyplývá, že Dumčev má v zásadě pravdu. Říkal, že takové barvy jsou věčné a že nikdy nevyblednou.“

„Ano, ano!“ živě se ozval Kalganov. „Dumčev mluvil o věčném trvání těch barev? Pozoruhodný poznatek!“

„To tedy znamená, že se Dumčev nemýlil. Teď tomu už rozumím: to ty okouzlující barvy zažehují světelné paprsky, které neustále dopadají na zem, při průchodu skrze motýlí křídla. Dumčev se tedy nemýlil! Ještě dnes mu napíšu a potěším ho. Vždyť to mé psaní možná rozhodne o osudu člověka, o jeho životě nebo smrti.“

Ale Kalganov namítl:

„Nenechte se hned tak unést! Je sice pravda, že sluneční paprsky neustále dopadají na zem a při průchodu motýlími křídly vyvolávají okouzlující barvy, ale motýl žije pouze několik dnů, nanejvýš neděl a šupinky jeho křidélek jsou úžasně křehké.“

„Máte pravdu! Jakápak potom věčnost!“ řekl jsem trpce.

„Ale přece je tu nápověď, upozornění, znamenitý poznatek. Barvy… barvy ze světelného paprsku procházejícího tenounkými průhlednými šupinkami… Člověk takových barev dosud nikdy nepoužil. Prozkoumám ten Dumčevův poznatek. Křehká křídla motýlů! Však můj ústav už najde pevnější hmotu než jsou šupinky. Přijďte k nám za týden. Ale teď, teď ještě nevím. Prostuduji to. Řekl jsem už: Jako napodobitel je Dumčev směšný, ale jako pozorovatel… Víte vůbec, co je to pozorovací schopnost? Takové bystré, přesné a včas provedené pozorování? Na průčelí biologické stanice v Koltušách jsou vyryta tři slova: ›Pozornost, pozornost, pozornost‹. To bylo oblíbené heslo našeho velkého Ivana Petroviče Pavlova. Zde tedy vidíte, co znamená pozorovací schopnost!

Ano, podívám se a prověřím si to. Teprve potom budu moci k tomu něco říci. Napřed musím udělat pokusy. Přijďte tedy za týden.“ Čekal jsem na nové setkání s fysikem se zimničnou netrpělivostí. Možná, možná, že se Dumčev přece jenom neopozdil.

KAPITOLA 70. V NOCI NA VOLCHONCE

Hodiny na kremelské věži už odbily půlnoc. Na stanici podzemní dráhy „Palác Sovětů“ stále ještě stojí koš s květinami a u nich prodavač.

Je noc. Na krátký okamžik Moskva před úsvitem ztichne a uklidní se aspoň na chvíli v nočním chladu, a jak už to v létě bývá, v nehlubokém nočním tichu.

To ticho se už dlouho tlačilo do města, ale na své cestě častokrát klopýtlo, zaplašovalo je tisíce volání a výkřiků a strašil smích, žert nebo píseň… A hluk v ulicích a na náměstích je přinutil, aby se zastavilo. Navzdory tomu se ticho přece jen prodralo, vlastně spíš prosáklo do ulic. Bylo tu!

Noc.

Nad vchodem do metra stále jasněji září špičaté písmeno „M“. Dole projíždějí poslední vlaky. I teď, v pozdní noci tak jako zrána, mezi dnem, je vítá velkolepé mramorové sloupořadí. Z každého sloupu vyrůstá kvítek, mohutný květ, míří vzhůru osvětlován skrytým měkkým světlem, rozlévá se po stropě a vytváří tam velkolepou pěticípou hvězdu.

A celé toto sloupořadí květů neslyšně vypráví o velikosti, prostotě a ušlechtilosti. Stanice „Palác Sovětů“ je opravdu překrásná.

Za branou, mezi vchodem a východem podzemní dráhy, se černá stinná a rušná Gogolova třída. Stánek s nápoji je jasně osvětlen, ale už je zavřeno. Kroky chodců se ozývají stále spěšněji a slyšitelněji, nikdo nechce zmeškat poslední vlak metra.

Tamhle vyběhl z metra mladík. Ohlédl se kolem dokola a přistoupil ke košíku s květy. Na nose má brýle a v podpaždí knihu. Kupuje kytici. Netrpělivě se dívá střídavě na hodiny na rohu ulice a zase na vrata podzemní dráhy, která se brzy zavřou. Čeká snad někoho? Spustil ruku a kytice se dotýká země. Dívá se na hodiny stále častěji. A najednou běží jako o překot se svou kyticí k metru a mizí za dveřmi, které se už začínají zavírat. Nástupiště se vyprázdnilo. Dveře metra se zavřely. Prodavač skládá květiny do koše a odchází.

Všechno kolem dokola ztichlo. Nepospíchám s odchodem. Přemýšlím, jakou odpověď mi asi dá fysik Kalganov, až k němu zítra přijdu.

Snad řekne: „Nezapomeňte, že tajemství Dumčevových věčných barev…“

A co když se posměšně ušklíbne a řekne: „Nic z toho není!“ Co bude potom s Dumčevem?

Mléčné koule pouličních svítilen osvěcují měkce a klidně nástupiště.

A v této chvíli, na nástupišti u metra, u svítilny, o jejíž sloup jsem se opřel — v té chvíli vyvstala přede mnou strašlivá, divoká Země obřích trav a já slyšel hned silnější, hned zas tišší, ale nepřetržité, nekonečné šumění trav kolébaných větrem. Dumčev tam žil sám. Samoten uprostřed živých strojů, slepých i mnohookých, nestvůrných a jedovatých. Na každém kroku mu hrozila záhuba. Byl to však člověk a jeho hrdý rozum zvítězil.

Ale je čas jít domů.

A už je tu Volchonka. Vzorkovaný stín mříže leží nehybně na asfaltu chodníku kolem nádvoří ústavu Akademie věd. Na obloze svítí úplněk, v jehož světle nabývají bělostné sloupy musea umění modravého odstínu. Skleněná, průhledná střecha musea je nyní černá. Květy tabáku na cestičce k hlavnímu vchodu se rozevřely a svítí ostrou bělí.

Volchonka je za měsíčního svitu úplně tichá. Lehký větřík přináší ve vlnách vůni kvetoucího tabáku. Na asfaltu chodníku se rýsuje protáhlý stín osamělé lípy. Listí se lehounce zachvívá a v měsíčním světle jsou stíny listoví tak vratké, kolísavé a měnlivé, že se člověk maně zastavuje a noha se zdráhá vkročit na ten jemný vzorek, ponořený do lehoučkého spánku.

Všechno utichlo. Nad Moskvou vládne noc…

Dveře mého bytu. V poštovní schránce leží dopis. A jsou tu i noviny — jedny, druhé…

Pak zazvonil telefon. Docela zbytečný hovor. A pak ještě jednou. Tentokrát to bylo zavolání, na které jsem dlouho čekal.

Ale co to tak tiše škrábe po skle otevřeného okna? A vida, kocour od sousedů, je celý černý, jen má maličkou bílou „kravatu“. U sousedů mají okna zavřená, a tak se kocour opatrně přišoural po římse ke mně. Rám otevřeného okna mu překáží, musím mu tedy pomoci.

„Jen dál, vážený pane, račte dál! Nebe se zachmuřilo, bude asi pršet a vy byste si mohl namočit pracičky. Jen vstupte, prosím!“

Kocour se klidně a beze spěchu uvelebil na stole vedle vázy s chrpami.

Byly jste ve dne modré, teď při světle lampy jste zfialověly. A dokonce to vypadá, jako byste zšedly. Pravda, ne všechny, ale ty, které už odkvětají. Dám vás raději jinam, ten kocour se na stole rozvalil tak, že by mohl vázu porazit.

Dívám se na chrpy a začíná se mne zmocňovat neklidný tesklivý pocit. „Co asi řekne zítra fysik o věčnosti barev? Co napíšu Dumčevovi?“

Do otevřeného okna zavál svěží chladný vzduch od řeky Moskvy. Venku je úplná tma. Obloha je zatažena a na okenní římsu ťukají dešťové krůpěje.

KAPITOLA 71. NEČEKANÁ RADOST

Když jsem se vracel domů od fysika Kalganova, bylo už hodně pozdě. Ty staré tiché moskevské uličky! Lampičky u vrat pokojně osvětlují pod plechovou stříškou číslo domu a polokruh písmen — jméno uličky.

Lidé už dávno spí. V oknech domů a domků je tma.

Často mne v pozdní hodině při pohledu na tato černá prázdná okna přepadal smutek a tesknota. Ale dnes se mi zdá, jako by mne okna přívětivě vítala klouzavým odleskem luceren na černých sklech. Nesu si radostnou zprávu pro Dumčeva.

Kalganov právě telefonoval, když jsem vstoupil do jeho pracovny. Přerušil na okamžik hovor, pozdravil se se mnou a řekl:

„Rozhovor se týká právě vás. Poslouchejte!“

A pokračoval:

„Co? Ale ne, ne! Nejde o denní světlo. To nejsou lampy pro denní světlo, které osvětlují podzemní vestibul metra na Kirovově ulici. Mluvím o barvách. Cože? Vy jste slyšel a dokonce i viděl, jak stěna i šaty ve tmě září barvami. Ale to je docela něco jiného. Stěna, židle a šaty vydávaly světlo proto, že k nátěru bylo použito barvy s příměsí solí zinku a kadmia a nátěr byl pak ještě ozářen ultrafialovými paprsky, To je luminiscence — světélkování. Ale já mluvím o něčem docela jiném. Jak bych vám to vysvětlil? Třeba takhle:

Chytal jste někdy motýly? Pouštěl jste si mýdlové bubliny? Tak si vzpomeňte na kouzelné a přitom úplně pravidelné střídání barev na mýdlové bublině. Blána mýdlové bubliny ovšem hned praská. A motýlí

šupinky? Těch se raději ani nedotýkat, jak jsou křehké! Ale představte si takovou mýdlovou bublinu anebo motýlí šupinku, která by byla vyrobena ze zvlášť trvanlivého materiálu. Musil by to být skutečně trvanlivý materiál. Pokouším se vyrobit takovou neobyčejně trvanlivou látku ze zvláštní plastické hmoty… Cože? Myslíte, že se to nepodaří?… Že to praskne, tak jako praská dítěti mýdlová bublina na slámce?“ Kalganov se hlučně zasmál. „Zapomněl jste, že jsem fysik. Věřím jedině na pokus. Já na to přijdu! Vyzkouším si to a prověřím. Rozhodně na to přijdu a všechno vám ukážu! Cože? Vždyť ani letecký konstruktér nepřidělává k aeroplánu ptačí péra. ačkoliv člověk kdysi tak toužebně sledoval let ptáků. A přece se to podařilo! Ptáte se, k čemu to bude dobré? Bude to docela nový, neobyčejný materiál na obložení domovních zdí. Cože?… Že je to fantastický sen? Vynasnažím se tedy, aby se ten sen stal skutečností.

Kalganov se s kýmsi rozloučil a obrátil se ke mně.

„Hledám ve své laboratoři novou látku a doufám, že ji naleznu. Její tloušťka se bude měřit na desetiny mikronu. Motýlí šupinky, mýdlové blány! V laboratoři, v prostředí exaktní, přesné práce, musím takovou novou maximálně průzračnou a přitom trvanlivou látku najít. Z této látky se bude vyrábět množství standardních typů blan různé síly. Fysik se spojí s umělcem a architektem. Pak budou předměty denní potřeby, obydlí a budovy hrát před naším zrakem všemi barvami duhy.“

„Dumčev měl tedy přece jenom v něčem pravdu! Přece jenom něco napověděl naší vědě! A neopozdil se se vším!“ téměř jsem vykřikl.

Někdo zaklepal na dveře pracovny. Vešel Kalganovův asistent, vysoký, bledý, sebevědomě vystupující člověk, pohlédl na mne klidným, dlouhým pohledem šedých očí, uklonil se a zvolna se posadil na kraj veliké kožené pohovky.

Kalganov a asistent hovořili o svých pokusech, jež se týkaly tohoto mimořádně trvanlivého obkladového materiálu. A já jsem při tom pořád přemýšlel, jak budu moci Dumčeva potěšit. Ne. Nebudu o tom psát v dopise!

Hned zítra poletím letadlem na jeden den do Čenska k Dumčevovi.

Kalganov a asistent pokračovali v rozhovoru. A já už při tom prožíval své zítřejší setkání s Dumčevem. Z jejich rozhovoru pronikala do mého vědomí jen jednotlivá slova: elektrolysa… elektrolytická vrstva… oxydace povrchu kovů… nabíhání barev po kalení… krytí lakem…

Asistent odešel.

Kalganov řekl:

„Napsal jsem Dumčevovi dopis, kde mu děkuji a srdečně mu

blahopřeji.“

„Dejte mi ten dopis. Zítra ráno zaletím na jeden den k Dumčevovi do Čenska.“

„Teď už víte, čím Dumčeva potěšit! Šťastnou cestu!“ A náhle se Kalganov hlasitě zasmál: „A tu Zemi obřích trav jste si k tomu přimyslel jen tak pro větší zajímavost… Přiznejte se! Ten váš Dumčev je prostě entomolog. Pozorovatel přírody.“

Teprve po chvilce jsem se zmohl na odpověď:

„Dmitriji Dmitrijeviči! Já sám se někdy samého sebe ptám slovy básníka:

›Byl o to? Bylo to vůbec někdy?‹“

Bylo už pozdě. Začal jsem se loučit. Kalganov otevřel dveře pracovny a řekl: „Doprovodím vás!“

Šli jsme tichými, slabě osvětlenými chodbami ústavu. Starý vrátný odložil stranou noviny, vstal, uklonil se a rozevřel před námi vrata. Kalganov se mnou vyšel ven. Sestoupil po několika schodech a zastavil se. Se stromů na malém náměstíčku padaly řídké krůpěje. Z široké moskevské ulice už nebylo slyšet ani hlásku. Ani houkání aut už se neozývalo.

Podal jsem mlčky Kalganovovi ruku na rozloučenou a chtěl jsem jít. Ale on zadržel mou ruku ve své široké teplé dlani.

„O čem přemýšlíte, Dmitriji Dmitrijeviči?“ zeptal jsem se tiše. Trhl sebou a řekl, jako by se náhle vzpamatoval: „Tak trochu sním… nic jiného!“ A stále ještě držel mou ruku ve své:

„Vidím Moskvu budoucnosti se symfonií barev zažehnutých světelným paprskem. Jednoho dne k večeru dokončí dělníci obložení moskevských budov novým, doposud neznámým materiálem.

Zrána padne na město první světelný paprsek a naráz se rozehrají, ba přímo rozezvučí barvy. Míhají se, slábnou, téměř mizí, rozplývají se jako zvuky, jako hudba. Pak zaplanou znovu. Bude to symfonie barev, která se zažehla, rozehrála, zazvučela pod světelným paprskem! Moskva bude městem slunce.

Jestlipak víte, že hudebního skladatele Skrjabina nazývali podivínem, poněvadž říkal: ›Vždyť každému zvuku odpovídá určitá barva. Zvuky svítí barvami… Molové tóny mají kovový lesk a durové jsou zas sytě barevné a bez lesku.‹

Skrjabin si přál, aby jeho symfonie byla doprovázena symfonií světel.

Ano! Světelnou symfonii je možno vytvořit zrovna tak, jako symfonii hudební. Ale takovou symfonii, symfonii barev — bude dirigovat skladatel fysik. Jen on napíše její partituru.

A bude to opravdová sluneční symfonie. Symfonie Města slunce.

Každá moskevská ulice se nám představí vlastním svérázným barevným laděním. Zdi každého domu v Moskvě rozkvetou veselým

pestrobarevným kobercem. Ty barvy budou věčné. Neboť na zem neustále dopadají světelné paprsky.

V odpověď na symfonii Moskvy zazní pod týmiž slunečními paprsky světelné symfonie v hlavních městech bratrských republik.

A tato hudba, světelná hudba, vytvořená slunečními paprsky, hudba řízená našimi fysiky, bude znít, dokud bude ve vesmíru svítit slunce, dokud budou proudit světelné vlny!“

KAPITOLA 72. NEUSKUTEČNĚNÁ PŘEDNÁŠKA

N a střechu nemocnice bubnuje déšť. Občas zarachotí na střeše plát krycího plechu, který se asi uvolnil z rezavých hřebíků. Vane vítr. Chvílemi zařinčí okenní tabulky.

V nemocničním pokoji svítí lampička pod modrým stínidlem. Sergej Sergejevič Dumčev je nemocen. Snad ho nebudu moci ani potěšit. Možná, že mu nebudu smět ani vyprávět o jeho objevu.

Odletěl jsem letadlem z Moskvy do Čenska a z letiště jsem pospíchal přímo k paní Bulajové.

S radostným a světlým pocitem jsem vstoupil do starého známého domu. A teprve zde jsem se od paní Bulajové dověděl, co se mezitím událo.

Dumčev měl mít v osadě vědeckých pracovníků přednášku. Sám to navrhl a žádal. Thema přednášky nazval: „Veliké vynálezy budoucnosti“. Sám určil dobu, kdy se měla konat.

S nápadně unaveným vzezřením, s očima zaníceným od ne vyspání hloubal Dumčev v jakémsi neustávajícím vášnivém vzepětí ve stránkách knih. Vrhal se od jedné knihy ke druhé, jako by chtěl vstoupit do všech dveří všech věd zároveň.

„Sergeji Sergejeviči! Neměl byste přednášku odložit?“ tiše se ho otázala Naděžda Alexandrovna.

„Ne! Je už ohlášena a bude v ten den, na kdy jsem ji určil,“ odpověděl Dumčev.

Bylo jasné, že se v těch dnech do krajnosti vypjal a soustředil všechny své duševní síly na přednášku. Nadešel den, kdy se měla konat.

Ještě v předvečer vyžehlila Naděžda Alexandrovna se sousedkou pečlivě Dumčevův oblek a dala mu všechno do pořádku.

Den byl tichý a jasný. Dumčev sestoupil se své věžní laboratoře. V ordinaci na něho čekala Naděžda Alexandrovna Bulajová. Chtěla ho doprovodit.

Když už chtěli odejít, zahlédl na zubolékařském stole Naděždy Alexandrovny kousek vosku. Docela obyčejný kousek vosku.

„Vosk!“ zvolal Dumčev. „Vosk, to je přece úžasně podivuhodný materiál. Včely jej vyrábějí ve svém organismu. A lidé, lidé, chemikové, jej zatím ještě nedokázali ničím nahradit. Tím začnu svou přednášku.“

„Ale dovolte, Sergeji Sergejeviči, k čemu by ta náhražka byla? Já jako zubní lékařka používám vosku k zakrytí čerstvé, dosud neztvrdlé plomby, abych ji uchránila před škodlivým účinkem slin. Ano, včela

mi svým voskem prokazuje dobrou službu. Ale proč by měli chemikové hledat náhražku za vosk? Vždyť to, co je v přírodě dobrého, využije člověk pro sebe jako dobrý hospodář tak, jak mu to příroda poskytuje.“

„Dobře! Ať,“ řekl pobouřeně Dumčev, „ale já přesto na dnešní přednášce ukážu, jak by se dalo využít vosku docela novým způsobem. A také to tak ohlásím. Bude to první lekce ze Země obřích trav, kde jsem tak dlouho žil.“

„Vysvětlete mi přece konečně, co to je vlastně ta Země obřích trav?“ měla už na jazyku paní Bulajová. Vzpamatovala se však a neřekla nic. Nechtěla Dumčeva v tomto vzrušujícím dni znepokojovat. Odešla do druhého pokoje a vzala si ze skříně rukavice.

Vracela se do pracovny a natahovala si své dlouhé černé rukavice, sahající až po lokty. U dveří se užasle zastavila. Dumčev byl bledý, bledý jako plátno. Stál u malého okrouhlého stolku, kde ležely rozloženy časopisy pro návštěvníky, a držel jeden v ruce.

Četl nahlas:

„… Vosku se už dávno používalo v domáckém průmyslu a v lékařství, kde se jím uzavíraly krevní cévy při chirurgických operacích. Dnes se vosku používá také při slévání oceli a v chemickém průmyslu. Vosk se uplatnil i při výrobě obrněných bombardérů, tanků a válečných lodí a slouží ke zvyšování dalekonosnosti děl a k zlepšování optiky stereoskopů…“

Dumčev vyšel mlčky z domu, doprovázen Naděždou

Alexandrovnou.

Před domem stálo osobní auto z osady vědeckých pracovníků. Mladý šofér pootevřel dveře vozu a přívětivě ohlásil, že ho poslali, aby odvezl profesora na přednášku.

Ne! Dumčev odmítl, chtěl jít pěšky.

Poděkoval šoférovi, zavěsil se opatrně do Naděždy Alexandrovny a vydali se na cestu. Byl celý vyžehlený. Naškrobená košile se skvěla čistotou, tvrdý límec staromódního tvaru mu podpíral bradu. V ruce držel vycházkovou hůl.

Tak tedy šli a auto je tichounce následovalo.

Ale Dumčev byl neklidný. Sotva vyšli na asfaltovanou silnici, vedoucí k osadě vědeckých pracovníků, začal hovořit. S kým? S Naděždou Alexandrovnou? Ale kdež! Sám se sebou! Pravil:

„Poslyš, tvoje připomínka o možnosti využití vosku je zastaralá! Ale nechť, ať si je! Budu mluvit o něčem jiném. Dovedete si vy všichni, kteří tu sedíte, představit, jakou úžasnou neuvěřitelnou citlivostí byla nadána moje ruka v Zemi obřích trav? Tenkrát jsem ovšem nebyl takový jako dnes. Dotkl jsem se jednou světlušky a podivil jsem se: byla studená, vůbec nehřála. Svítí a nehřeje. Tady je zdroj nového světla! zvolal jsem. Nač tedy potřebujeme elektrárny? Zastaralé? Ale ponaučení, která můžeme čerpat ze Země obřích strav, jsou nesčíslná! Promluvím tedy o něčem docela jiném. Jsem lékař. I tam jsem prováděl pokusy. Doposud jste upotřebili od hmyzu jen jediný lék, kyselinu mravenčí. Směšné! Povím vám, jak jsem přinutil obyvatele Země obřích trav, aby mne léčili z ran. Anebo na příklad oteklina… Vy se smějete? I to je už zastaralé? Opozdil jsem se?“

A Dumčev náhle zmlkl. Zastavil se a potom zvolal: „Naděžda Alexandrovno! Jak je to vlastně? Jak to mám vědět? Jak mám uhádnout, s čím jsem se opozdil a s čím ne?“

„Sergeji Sergejeviči,“ řekla skoro prosebně Naděžda Alexandrovna, „nebylo by lépe, kdybychom se vrátili domů?“

„Ne, ne!“ vykřikl Dumčev a zastavil se. „Přednáška se konat bude! A přesně v šest hodin večer!“

A znovu pokračovali v cestě do osady vědeckých pracovníků. Vysoko se klenulo jasně modré nebe. Lehký větřík přinášel od moře teplé závany. Kolem dokola bylo pěkně, klid a ticho. Ale Dumčeva zřejmě začínala zmáhat únava. Naděžda Alexandrovna proto navrhla: „Co abychom jeli raději autem?“

Avšak Dumčev umíněně odmítl. Není prý unaven. A tak šli dál. Došli na křižovatku asfaltované silnice a polní cesty. Tu se Dumčev zastavil:

„Naděžda Alexandrovno! Jsem skutečně trochu unaven. Bylo by dobře, kdybychom si trochu odpočinuli. Tady nedaleko je besídka.“

„Jaká besídka? Kde?“

„Hned tady vpravo, za hájem.“

„Za hájem? Ale vždyť je to daleko!“

„Docela blízko! A hned u té besídky je — Země obřích trav. Tam jsem prožil všechna ta léta!“

„Sergeji Sergejeviči!“ začala nyní Naděžda Alexandrovna úpěnlivě prosit, „vraťme se domů!“

Dumčev zavrtěl hlavou:

„Přednáška se musí konat!“

Naděžda Alexandrovna si sedla na nějaké klády, které ležely na kraji silnice, a Dumčev se posadil vedle ní. Pořád se bůhvíproč díval k háji, kde byla besídka, a mlčel. Pak najednou řekl: „Už je čas!“ a pokusil se vstát. Ale opouštěly ho už síly a byl by skoro upadl. Omdlel.

Proto je teď Sergej Sergejevič v nemocnici.

KAPITOLA 73. NÁVŠTĚVA Z MOSKVY

Seděl jsem v zešeřelém nemocničním pokoji, spolu s lékařem, který měl službu. Já jediný jsem chápal, o čem Dumčev mluvil v horečce.

Prohlížel, přirostla-li kobylce správně cvrčcí hlava, a byl velice spokojen. Pak zase zval hosty do svého vyzdobeného domu a byl zmaten, že hosté uviděli před sebou pouhou dutinu ve stromě. Najednou začal hořce naříkat, že se zase stokrát nebo dvěstěkrát zmenšil a že se mu cesta pod nohama roztahuje a prodlužuje do nekonečna.

Když noc minula a vyšlo slunce, nemocný utichl a upadl do bezvědomí.

Primářka nemocnice — byla to žena, a soudě podle bystrých, jistých a silných rukou, pravděpodobně chirurg — vyslechla pozorně moje starostlivé a znepokojené dotazy o stavu nemocného a řekla:

„Zkusíme léčbu spánkem.“

Chtěl jsem jí toho říci mnoho i o samém Dumčevovi i o tom, proč mi na něm tolik záleží, ale nevěděl jsem, jak začít. „Chcete se ještě na něco zeptat?“ otázala se mne.

Ne!“

Poseděl jsem ještě chvíli v jej i pracovně a pak jsem odešel.

Z Čenska jsem neodjel. Najal jsem si pokoj v osadě naproti nemocnici a poslal jsem do Moskvy několik telegramů; jeden do divadla s vysvětlením, proč se musím zdržet několik dní v Čensku, a druhý Kalganovovi se zprávou o Dumčevově nemoci.

Chodil jsem do nemocnice každý den ráno.

„Neprobudil se nemocný?“

„Ne, ještě se neprobudil. Jeho stav je vážný.“

Už jsem byl unaven vším, co jsem za poslední dobu prožil, sám jsem nevěřil všemu tomu, co jsem na vlastní oči viděl, a tak jsem se toulal po mořském břehu, naslouchal jsem šumění vln a pozoroval, jak slunce pomalu sestupuje k západu. Díval jsem se, jak se vlny převalují, a doufal jsem, že snad se v nich rozplyne moje vzrušení a moje bolest uplave. Bylo to však marné.

Za tři dni mi lékař řekl:

„Dnes ráno se nemocný pravděpodobně probudí. Ale naděje na uzdravení už není.“

A Dumčev se skutečně probudil.Uviděl vedle sebe Naděždu Alexandrovnu Bulajovou a mne.

Mlčeli jsme, nevěděli jsme, jak začít rozhovor. Byli bychom tak snad mlčeli po celou dobu, která je v nemocnici návštěvám vyhrazena, když se najednou Dumčev pozorně zadíval paní Bulajové do tváře.

„Chcete mi něco říci, Sergeji Sergejeviči?“

„Vzpomínám si,“ pravil Dumčev jasně a s pomlkami mezi jednotlivými slovy: „Teď jste, Naděžda Alexandrovno, nade mnou sklonila hlavu právě tak, jako… jako před mnoha lety… u moře… rozbitý aparát a já na písku… Zvedl jsem hlavu a uviděl jsem vás…“

„Tehdy jsem byla ještě mladá.“

„Ale já vás vidím pořád takovou, jaká jste byla tehdy.“

Paní Bulajové vstoupily slzy do očí. Nepozorovaně je setřela rukou.

Upřeným a soustředěným pohledem se vpíjel Dumčev do její tváře. A nové a nové slzy se draly staré ženě do očí.

Dumčev se na ni stále láskyplně díval a oba mlčeli. Odešel jsem k otevřenému oknu, abych jim nepřekážel.

Jak je mohu pochopit? Vždyť mají život už za sebou.

I v pozdním podzimu navzdory dešti a nepohodě někdy docela neočekávaně a silně zazáří slunce, které není ani trochu podzimní. A hned se nějaký ten chomáček trávy tak čerstvě zazelená, že by si člověk nejraději do té trávy sedl a celý se do ní zahrabal, anebo ji alespoň pohladil rukou. Docela jako jarní tra vička to vypadá. Vzduchem se rozleje vlahé teplo, a i ten deštík se zdá jaksi smělý a vábivý. Jaro! Venku je úplné jaro. A v duši vyrůstá pocit vděčnosti za ten vlahý, jarní vzduch.

Na to na všechno jsem si vzpomněl, když jsem se díval na doktora Dumčeva a na paní Bulajovou. V paměti mi vyvstala dávno zapomenutá melodie a slova písně:

„I v pozdní jeseni se někdy stává, že přijdou dny, že přijde chvíle, kdy

Stál jsem u okna a díval jsem se do parku. Bylo tiché ráno. Nebe bylo bez mráčku, klidné, jasně modré, trochu nafialovělé nad obzorem.

Náhle vnikl do nemocničního pokoje vrčivý hřmot letadla. Dumčev se na cosi tázal. Nač? Nezaslechl jsem to.

Paní Bulajová mu hlasitě a jasně vysvětlila:

„Asi přiletělo letadlo z Moskvy!“

„Cože, z Moskvy? Tomu nevěřím! Taková vzdálenost…“ řekl Dumčev.

„Vzdálenost? Jakápak je to vzdálenost pro letadlo? Do Moskvy je všeho všudy

„Do Moskvy je přece tisíc… tisíc verst. A já, já jsem chtěl, aby vážky a mouchy naučily…“

Pronesl tato slova se zlým úsměškem, s hořkou ironií, kterou se člověk někdy snaží zakrýt velikou bolest.

Odešel jsem dolů do zahrady a sedl jsem si na lavičku. Krátké stíny stromů se pokojně táhly jeden za druhým. Tu a tam se míhaly

pláště pacientů.

Vrátil jsem se znovu do nemocničního pokoje.

Kdesi vzadu, daleko na chodbě, bylo slyšet rozhovor. Zdálo se mi, že slyším nějaký povědomý hlas. Pak všechno utichlo. Ale teď jsou ty hlasy slyšet docela blízko. Kdo to mluví za dveřmi?

Dveře se otevřely dokořán. Na prahu stál fysik Kalganov. V ruce držel jakousi roličku. Za ním vešel jeho asistent, rovněž se svitkem v ruce.

„Buďte zdráv, Sergeji Sergejeviči!“ řekl Kalganov a kývl na nás.

Širokým gestem si přistavil židli k Dumčevově lůžku a usedl na ni.

„Kdo jste?“ zeptal se Dumčev.

„Fysik Dimitrij Kalganov.“

„Nepamatuji se. Neznám… Kalganov?“

„Přivezl jsem vám z Moskvy dárek!“

„Nerozumím. Jaký dárek?“

„Oho! Vy jste nějak moc zvědavý! Tak to tedy zase pěkně vezmu a půjdu,“ zasmál se Kalganov. „A vůbec se nedovíte, co jsem pro vás měl.“

„A já se postavím u dveří a nepustím vás,“ zasmál se Dumčev. Kalganov rozvinul roličky.

Rozložil před nemocným na stolek, na židli a i na okraj postele jakési lehounké balíčky, zabalené do černého papíru. „Co to má být?“ zvolal Dumčev. „Omítka! Budoucí obložení domů místo omítky!“

„Nerozumím! O čem to vlastně mluvíte?“

„Jestlipak víte, Sergeji Sergejeviči, co je v tom černém obalu? Je tam blána, která má přesně takovou tloušťku jako motýlí šupinka.“

„Nesmysl! Motýlí šupinka je tak tenká, že ji prostým okem není ani vidět a do rukou se vůbec nedá vzít.“

„Správně! Správně! A proto jsme také v laboratoři polévali zrcadlový povrch vyleštěných desek roztokem naší mimořádně trvanlivé průzračné umělé hmoty, která po uschnutí tvoří blány tenké jako motýlí šupinka.“

„Jak to?“ otázal se Dumčev vzrušeně.

„Podívejte se! Tady jsou čísla, která označují délku světelné vlny. A to je také tloušťka vrstvičky, která pokrývá desku. Na každé je písmeno D — Dumčev. Nazvali jsme ten obkládací materiál vaším jménem.“

„Vy se mi posmíváte! Je to výsměch, zlý žert! Dumčev se opozdil! Co já znamenám ve vědě? Opozdil jsem se. Tak se mu aspoň neposmívejte, tomu Dumčevovi!“ ostře vykřikl Sergej Sergejevič.

„Ach tak!“ usmál se mile a prostě fysik. „Tak se podívejte!“ Začal rozbalovat vzorky.

Barevné paprsky zaplály, pohasly a znovu se rozhořely. Dumčev se napjatě díval. A najednou, jako by si na něco vzpomněl, začal

vzorky přebírat a přikládat jeden k druhému.

Pokojem se začaly míhat ostré, neočekávané, neklidné barvy bez jakékoli harmonie.

Podíval jsem se na Kalganova. Začal Dumčevovi laskavě a trpělivě pomáhat. Asistent rozvinul vzorky a jmenoval nahlas nějaká čísla. Kalganov poslouchal, zároveň se díval na barevné tóny a pozoroval pohyby Dumčevových rukou.

„Tak, tak!“ řekl vesele. „A teď zas jinak. Podívejte!“

Pomáhal Dumčevovi velmi opatrně, tiše a šetrně — pomáhal mu tak dojemně, jako se pomáhá malému dítěti.

Kdesi bouchly dveře a mně se zdálo, že pokoj ještě více ztichl. Po stěně se pomalu pohybovaly sluneční skvrny. Chvílemi se potkávaly a křižovaly s novými, neobyčejnými barvami.

Pak se v tichu znovu ozvaly hlasy fysika a jeho asistenta. Domlouvali se spolu šeptem:

… Mikrony… číslo… minus… stupeň… vlna… tloušťka…

Fysik a jeho asistent umlkli a nastalo napjaté ticho.

Bylo poledne. Kdesi v trávě hlasitě zacvrlikaly kobylky a ještěrka nastavila slunečním paprskům svůj hnědožlutý hřbet s černými skvrnami. Potom sklouzla s pařezu a zmizela v trávě. Najednou pohnul záclonou lehký větřík a do pokoje vnikla měkká, vlažná, navlhlá vůně pokosené trávy. Dotkla se našich tváří a v tom okamžení bylo ticho přerušeno.

Dumčev se náhle pozdvihl na lůžku. Podíval se na nás a tvář se mu rozjasnila radostným úsměvem.

„Tuhle! Sem se podívejte!“ zavolal na nás vesele. „Podívejte se přece!

Podíval jsem se.

Přede mnou se rozehrály a rozhořely skvělé barvy v témž seskupení, jako v Zemi obřích trav.

Dumčev sestavil s pomocí fysika Kalganova z přivezených vzorků kouzelnou, živoucí sestavu barev, která kdysi zářila na jeho ohradě z křehkých motýlích křídel.

„Vidíte? Vidíte?“ opakoval a směle na nás pohlédl.

Kalganov si prohlížel sestavu dlouho a pozorně, cosi počítal a začal diktovat asistentovi čísla. Při tom přes tu chvíli říkal:

„Zachyťte, dobře zachyťte tuto sestavu, tento vzor.“

Před námi se přelévaly jasné barvy, celý pokoj jimi rozkvetl, měnily se a prolínaly, takže už nebylo možno jednu od druhé oddělit. Nesmělé, ostýchavé tóny přecházely v syté a výrazné, objevily se i barvy smutné, aby se za okamžik proměnily v žhavou, vítěznou, velkolepou symfonii.

Dumčev pozvedl svou stařeckou ruku. Dlouhé, suché, uzlovaté prsty byly sevřeny v pěst.

„Sláva!“ řekl hlasitě a zřetelně. „Sláva lidskému rozumu!“ Doktor Dumčev zavřel oči navždy.

A v tichu nemocničního pokoje se rozlévala barevná hudba. Rozezvučela se hrdá, jasná a vítězná symfonie barev, vytvořená rozumem člověka, podmanitele a přetvořitele přírody.

POZNÁMKY

Darwin Charles (1809–1882) — přední anglický přírodovědec, který svým dílem „O vzniku druhů“ položil základ modernímu učení o vývoji tvorstva

emulse — tekutina s rozptýlenými částkami jiné látky

entomolog — znalec hmyzu

Fabre Jean-Henri (1823–1915) — francouzský entomolog, autor vynikajícího díla o životě hmyzu

Ikaros — letec ze starořecké pověsti

instinkt — pud

topografie — nauka o mapách a orientaci

versta — asi 1067 metrů

Verše na straně 64 a 65 přeložila Marie Marčanová, verše na straně 40 a 44 Vítězslav Houška.

OBSAH

KAPITOLA 1. NOČNÍ HOST 4
KAPITOLA 2 POZORUHODNÝ DOPIS 8
KAPITOLA 3. ÚKOL VELKÉHO UČENCE 11
KAPITOLA 4. ROZLUŠTĚNÍ A NOVÁ HÁDANKA 14
KAPITOLA 5. OBJEV PROFESORA TARASEVIČE 17
KAPITOLA 6. CESTOU DO LOMU 22
KAPITOLA 7. SKLAD OKRESNÍHO STŘEDISKA PRO OBCHOD ZE ZELENINOU 24
KAPITOLA 8. STARÝ ÚSTAVNÍ HLÍDAČ 27
KAPITOLA 9. VE VILE S VĚŽIČKOU 29
KAPITOLA 10. IKAROS NA JARMARKU 33
KAPITOLA 11. DUMČEVOVA ZÁHADNÁ SLOVA 40
KAPITOLA 12. SVATBA, KTERÁ SE NEUSKUTEČNILA 43
KAPITOLA 13. V LABOLATOŘI DOKTORA DUMČEVA 45
KAPITOLA 14. HŘBITOV PODIVNÝCH LISTONOŠŮ 50
KAPITOLA 15. SLOŽITÉ ŘEŠENÍ SLOŽITÉ ZÁHADY 53
KAPITOLA 16. NEJPROSTŠÍ ŘEŠENÍ JE NEJLEPŠÍ 56

KAPITOLA 17. HRAJI ÚLOHU SOUSTŘEDĚNÉHO, ALE ZÁROVEŇ ROZTRŽITÉHO UČENCE 58
KAPITOLA 18. FANTASTICKÁ DOMĚNKA 62
KAPITOLA 19. PŘI ČAJI 65
KAPITOLA 20. ROZBOR CHEMICKÝ A LITERÁRNÍ 66
KAPITOLA 21. ČERNÝ SNÍH 70
KAPITOLA 22. PROVAZY, NITĚ, SÍTĚ 72
KAPITOLA 23. PRVNÍ BOLESTNÁ ZTRÁTA 75
KAPITOLA 24. ŽIVÉ KRUŽÍTKO, ELIPSY A KRUH 78
KAPITOLA 25. ŘÍTÍCÍ SE HORA 80
KAPITOLA 26. LES ŠUMĚL 82
KAPITOLA 27. PŘEPRAVA PŘES VELIKÝ POTOK 87
KAPITOLA 28. MUŽ, KTERÝ STŘÍDÁ PLÁŠTĚ 89
KAPITOLA 29. ČLOVĚČE, OZVI SE! 92
KAPITOLA 30. NOČNÍ OBŘI VYCHÁZEJÍ NA LOV 96
KAPITOLA 31. ROSNÉ JITRO 100
KAPITOLA 32. ČLOVĚK ZACHRAŇUJE ČLOVĚKA 101
KAPITOLA 33. ČLOVĚK, KTERÝ SE NIČEMU NEDIVÍ 105
KAPITOLA 34. TRPKÁ KŘIVDA 107
KAPITOLA 35. PŘED ČTYŘMI AŽ PĚTI TISÍCI LETY 110
KAPITOLA 36. POTÁPĚČSKÝ ZVON 114
KAPITOLA 37. JEDOVATÉ HÁČKY A ZÁSAH DÝKOU 118
KAPITOLA 38. BEZHLAVÝ MOTÝL A KOBYLKA S HLAVOU CVRČKA 124
KAPITOLA 39. KDYŽ NĚKDO VYNALÉZÁ, CO UŽ DÁVNO BYLO VYNALEZENO 127
KAPITOLA 40. POKUTA ZA OBĚD 131
KAPITOLA 41. NA VELIKÉ SILNICI 134
KAPITOLA 42. LOMECHUSA MNE ZACHRÁNÍ 138
KAPITOLA 43. NEZVANÍ HOSTÉ 140
KAPITOLA 44. ROZLUŠTĚNÍ SLOVA LOMECHUSA 141
KAPITOLA 45. ZADRŽENI U MĚSTSKÉ BRÁNY 143
KAPITOLA 46. DĚLOSTŘELBA 145
KAPITOLA 47. TAJEMSTVÍ PÍSEČNÉHO SVAHU 146
KAPITOLA 48. DUMČEVOVY FANTASTICKÉ PLÁNY 149
KAPITOLA 49. VELIKÝ OBJEV NEBO VELIKÝ OMYL? 154
KAPITOLA 50. „BOUŘE MLHOU NEBE KRYJE“ 158
KAPITOLA 51. LIDÉ JDOU! 160
KAPITOLA 52. FRAŠKA S PŘEVLÉKÁNÍM 162
KAPITOLA 53. NOC NA PUSTÉM OSTROVĚ 164
KAPITOLA 54. NASTAL NOVÝ DEN 165
KAPITOLA 55. DOBŘE ZNÁMÝ OBLEK 168
KAPITOLA 56. LOUPEŽ ZA BÍLÉHO DNE 169
KAPITOLA 57. NÁVRAT DO MĚSTA ČENSKA 171

KAPITOLA 58. NA PRAHU STARÉHO DOMU 173
KAPITOLA 59. OPOZDILÝ ŽENICH 175
KAPITOLA 60. KDYŽ TĚŽKO POZNÁVÁŠ ZNÁMÁ MÍSTA 178
KAPITOLA 61. STAVBA DOMU 180
KAPITOLA 62 ODKLÁDÁM ZNOVU SVŮJ ODJEZD 182
KAPITOLA 63. MOJE POZNÁMKY NA OKRAJÍCH DUMČEVOVY ZPRÁVY 184
KAPITOLA 64. VŠECHNO POZDĚ 188
KAPITOLA 65. KDE SE VZALA TA RADOST 192
KAPITOLA 66. VÁŠNIVÁ ČTENÁŘKA 197
KAPITOLA 67. SETKÁNÍ V MLZE 199
KAPITOLA 68. NÁMĚSTÍ KVĚTŮ 203
KAPITOLA 69. V UČENCOVĚ PRACOVNĚ 205
KAPITOLA 70. V NOCI NA VOLCHONCE 210
KAPITOLA 71. NEČEKANÁ RADOST 212
KAPITOLA 72. NEUSKUTEČNĚNÁ PŘEDNÁŠKA 216
KAPITOLA 73. NÁVŠTĚVA Z MOSKVY 220
POZNÁMKY 226

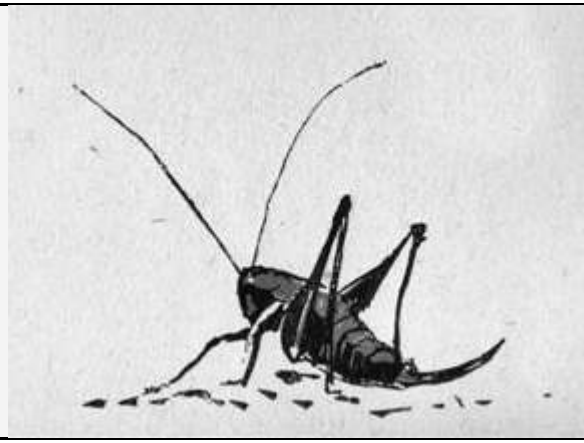

KNIŽNICE
VÉDECKO-FANTASTICKÝCH
PŘÍBĚHŮ,

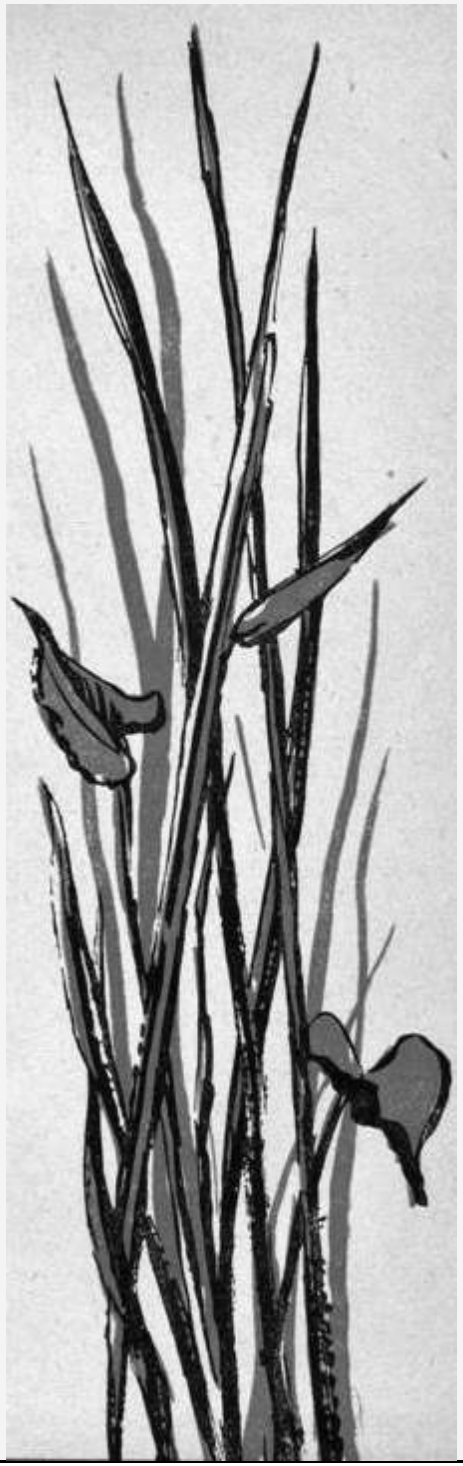

V zemi obřích trav

V. Bragin

Z ruského původního vydání V straně dremučich trav, vydaného nakladatelstvím Dětgiz v Moskvě roku 1956, přeložil Ota Gröger — Ilustroval, obálku navrhl a graficky upravil Miroslav Váša — Vydalo jako svou 1192. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1957 — Odpovědní redaktoři Hana Pražáková a dr. Vladimír Svoboda — Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch

Z nové sazby, písmem Cicero Kolektiv, s 55 obrázky v textu vytiskla tiskárna Knihtisk, n. p., závod 03, v Praze — Formát papíru 70x10 0, 80 g., 14,6 9 AA (text 11,8 1, i lustr. 2,8 8), 14,7 4 V A, D-573063

Náklad 10000 výtisků — Thematická skupina 14/4 — 2. vydání (v SNDK 1.)

Vázaný výtisk 20, 0 Kč
56/VII-13

CENA VÁZ. VÝTISKU Kčs 20,90

14/4